

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

ดีเยี่ยม

ดีมาก

ดี

ปานกลาง

การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

ว่าที่ร้อยตรี สุรัชย์ กังวล

คุณฉันทิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2552

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองคุณวุฒิพนธ์
สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์

ชื่อเรื่อง
การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน
โดย
ว่าที่ร้อยตรี สุรัชย์ กังวล

พิจารณาเห็นชอบโดย

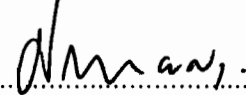
ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่... ๒๒... เดือน... พ.ศ. ๒๕๕๒

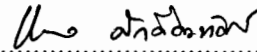
กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารดนา ยศสุข)

วันที่... ๒๒... เดือน... พ.ศ. ๒๕๕๒

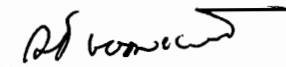
กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์ชะทัศน์)

วันที่... ๒๒... เดือน... พ.ศ. ๒๕๕๒

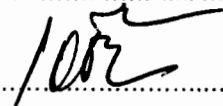
กรรมการที่ปรึกษา

(ดร.เมธิ พยอมยงค์)

วันที่... ๒๒... เดือน... พ.ศ. ๒๕๕๒

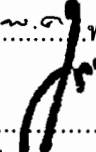
ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)

วันที่... ๒๒... เดือน... พ.ศ. ๒๕๕๒

สำนักงานบัณฑิตศึกษารับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่... ๒๒... เดือน... พ.ศ. ๒๕๕๒

ชื่อเรื่อง	การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน
ชื่อผู้เขียน	ว่าที่ร้อยตรี สุรัชย์ กังวล
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์

บทคัดย่อ

โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่กำลังเจริญเติบโตและยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนนั้น รัฐได้ช่วยสนับสนุนเงินทุนให้หมู่บ้านละหนึ่งล้านบาทและสมาชิกในชุมชนส่วนหนึ่งได้นำเงินของตนเองเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่น เงินออมทรัพย์หรือเงินสั่งจะ นำมาบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ปัจจุบันสถาบันการเงินชุมชนต้องดำเนินงานท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กองทุนใดที่ไม่เข้มแข็ง ขาดการบริหารจัดการที่ดีก็ต้องล่มสลายไป คงเหลือเฉพาะกองทุนที่มีการบริหารจัดการที่ดีเท่านั้น ดังนั้น งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน มีวัตถุประสงค์ คือ (1) ศึกษาพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ (2) ศึกษาการดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชน โดยครอบคลุมถึง ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนและปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข (3) นำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน หน่วยในการวิจัยครั้งนี้มีหน่วยเป็นกองทุน ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วย ประธานหรือคณะกรรมการกองทุนและสมาชิกในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 345 กองทุน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) และความเชื่อมั่น (reliability) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) โดยใช้โปรแกรม SPSS 16.0 for Windows สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิทยาการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า

การก่อตัวของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลทางความคิดและแรงกระตุ้นจากนโยบายของรัฐบาลในปี 2544 โดยมีพัฒนาการจากการก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองซึ่งรวมตัวเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะของเครือข่ายและดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมาย ต่อมาพัฒนาและยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งสามารถให้บริการที่หลากหลายกว้างขวางขึ้นและสามารถดำเนินการทางด้าน

นิติกรรมสัญญา รวมทั้งเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาต่างๆของชุมชนได้ในอนาคต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนมีสถาบันการเงินชุมชนเป็นของตนเองและสามารถนำไปสู่การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชน

ลักษณะความเข้มแข็งในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน พบว่า องค์ประกอบความเข้มแข็ง ได้แก่ ทุนทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ และลักษณะความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน คณะกรรมการและสมาชิกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และคณะกรรมการเห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุดคือ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ รองลงมาได้แก่ ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการบริหารด้านคน ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ ทุนทางสังคม ภาวะผู้นำและเครือข่ายตามลำดับ ส่วนสมาชิกเห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุดคือ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการเช่นกัน รองลงมาได้แก่ ภาวะผู้นำ ทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมและเครือข่ายตามลำดับ สำหรับปัญหาและอุปสรรค พบว่าสถาบันการเงินชุมชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น โต๊ะเก้าอี้ คอมพิวเตอร์มีจำนวนไม่เพียงพอ สำหรับแนวทางการแก้ไข ได้แก่ การเสนอขออนุมัติจัดซื้อในที่ประชุม หรือขอยืมจากวัดหรือสมาคมต่างๆ ในหมู่บ้านมาใช้

ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน พบว่า การนำเสนอเนื้อหาเน้นหนักไปในด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการมากที่สุด โดยภาพรวมของการนำเสนอเนื้อหาที่มีความน่าสนใจ คือ ควรกระตุ้นให้ความรู้แก่สมาชิกเข้าใจถึงปรัชญาและวัตถุประสงค์ของสถาบันการเงินชุมชน ดำเนินงานให้เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก ส่งเสริมให้คณะกรรมการและสมาชิกได้เรียนรู้การวางแผน การจัดองค์การและการแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน ส่งเสริมให้มีการควบคุมภายในและการตรวจสอบให้อยู่ในระเบียบข้อบังคับอย่างสม่ำเสมอ และควรทำการอบรมให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำด้านการบริหารจัดการให้กับสถาบันการเงินชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่การพัฒนาและยั่งยืน

งานวิจัยนี้ จึงเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ในการให้ความสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกับคณะกรรมการ โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการปฏิบัติและการจัดการความรู้ภายใต้การหนุนเสริมของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ โดยยึดหลักปรัชญาของสถาบันการเงินชุมชน

Title	Appropriate Management of Community Financial Institute
Author	SUB. LT.Surachai Kungwon
Degree of	Doctor of Philosophy in Administrative Science
Advisory Committee Chairperson	Dr. Somkid Keawthip

ABSTRACT

The village and urban community funds project had been growing until it was elevated to be the community financial institute. In fact, the government supported the project by allocated the fund worth's one million baht for each village. Part of village members also used their money such as savings to join the managerial administration for the benefits of their respective communities. Presently, the community financial institute must carry out its tasks in accordance with the age of globalization which keeps changing all the time. That is, any fund which is weak or lack of good managerial administration usually collapses.

The objectives of this study were to investigate the following: 1) the progress of the community financial institute in Chiang Mai; 2) the existence of the community financial institute covering on the strength in the managerial administration of factors affecting the strength of the community financial institute, problems encountered, and methods of problem-solving; and 3) a characteristics of an appropriate management of the community financial institute. Respondents in this study consisted of 345 committee members of village and urban community funds in Chiang Mai. A set of interview questionnaires passing the content validity and reliability tests was used for data collection and analyzed by using the SPSS 16.0 for Windows for descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, and path analysis. Also, qualitative data analysis was used by using content analysis with 19 specialists. Findings showed the following:

The establishment of the community financial institutions in Chiang Mai was influenced by the creative thought and motivation from the government's policy in 2001. The community financial institutions were evolved from the establishment of the village fund and urban community aimed at helping one another in the form of networks. It had been registered as a legal juristic person and then elevated itself as the community financial institution. This helped

the institution carry out various services and be able to operate on juristic act tasks. Besides, it could be a mechanism for solving various problems of the villages in the future. This was also aimed to make the communities have its own community financial institution leading to the provision of social welfare.

With regards to the strength in the managerial administration effecting the strength of the community financial institute, it was found that the committee and members of the institutions had a high level of agreement on the strength of the following: social capital, networks, leadership, participation, mechanism and management process, and strength of the community financial institute. Also, the committee perceived that the following were factors direct and indirect effect the strength of the community financial institute: 1) management process; 2) money; 3) participation; 4) man; 5) materials; 6) social capital; 7) leaderships; and 8) networks, respectively. Meanwhile, the members perceived that the following were factors direct and indirect effect the strength of the community financial institute: 1) mechanism and management process; 2) leaderships; 3) social capital; 4) participation; and 5) networks, respectively. The problems found in most community financial institute was lacking of certain office facilities. Most community personnel should file a petition for the approval of purchase in a meeting or they can borrow these things from temples or other organizations.

The characteristics of the appropriate management of community financial institute, were focused on mechanism and management processing: to motivate and inform community financial institute member in philosophy and object of community financial institute, to operate from commitment of community financial institute meeting, to train community financial institute board and member about management process (as planning, organizing, and job allocation), to allow internal audit with management process, and provide frequent training and counsel about management process to community financial institute. These activities would provide for strength, and sustainable development of the community financial institute.

This research recommends that improvement of potential in the managerial administration for an appropriate management of community financial institute. That should be held. This can be done by strengthening the mutual learning process through practice and knowledge management under the supervision and support of village fund networks. However, it must hold on the philosophy of the community financial institution.

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ประธานคณะกรรมการที่ปรึกษา ผศ. ดร. ประรณดา ยศสุข ผศ. ดร. พหล ศักดิ์กะทัศน์ และ ดร.เมธี พยอมยงค์ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมทั้ง อาจารย์ ดร.สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินิสาร ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รศ. ดร. เฉลิมชัย ปัญญาดี กรรมการสอบ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตลอดจนการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องอันพึงมีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนกระทั่งสำเร็จลุล่วงเป็นวิทยานิพนธ์อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูงและขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ซึ่งมีได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้

ตลอดจนขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ทุกท่านที่ได้ร่วมแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ต่างๆ โดยการหลอมรวมองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างผู้มีจิตสาธารณะ ถ้ายทอดออกมาให้เห็นและเข้าใจถึงองค์ความรู้อย่างลึกซึ้ง เพื่อช่วยกันขับเคลื่อนสถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนและขอขอบคุณนางสุจิตรา ชัยสุ พนักงานเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สาขา 1 เชียงใหม่ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน อนุเคราะห์ข้อมูล อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ในที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอโน้มราลึกลงถึงพระคุณของบุคคลที่ได้วางรากฐานการศึกษาและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา คือ นายสนั่น กังวล บิดา นางบุญยัง กังวล(คงไทย) มารดา และขอขอบคุณ นางศรินทร์ กังวล เด็กชายสุรชัช กังวล เป็นพิเศษที่อดทนดูแล และให้กำลังใจตลอดระยะเวลาการศึกษา รวมทั้งเพื่อนนักศึกษาร่วมชั้นเรียนปริญญาเอกรุ่น 1 พนักงานเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยบริหารศาสตร์และบุคคลอีกหลายท่านซึ่งไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุรชัย กังวล

พฤษภาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(15)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
คำถาม/โจทย์การวิจัย	8
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา	9
ขอบเขตของการวิจัย	9
ข้อจำกัดในการวิจัย	11
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	11
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	18
ตอนที่ 1 แนวคิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความเข้มแข็งและความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านฯ	19
ตอนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีองค์การ การบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ	38
ตอนที่ 3 แนวคิดด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย	58
ตอนที่ 4 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	86
ตอนที่ 5 แนวคิดกองทุนแบบไมโคร-เครดิต (Micro-credit)	92
ตอนที่ 6 แนวคิดพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย	97
ตอนที่ 7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	103
กรอบความคิดในการวิจัย	110
สมมุติฐานการวิจัย	117

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	118
วิธีการศึกษาและขั้นตอนการวิจัย	119
สถานที่ดำเนินการวิจัย	122
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	122
เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	126
วิธีการเก็บข้อมูล	127
การทดสอบเครื่องมือ	128
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	128
บทที่ 4 พัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่	135
ส่วนที่ 1 ด้านกระบวนการก่อเกิดของสถาบันการเงินชุมชน	135
ส่วนที่ 2 ด้านวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	154
ส่วนที่ 3 ด้านโครงสร้างการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	155
ส่วนที่ 4 ด้านรูปแบบการดำเนินงาน	167
บทที่ 5 การดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชน	178
ส่วนที่ 1 ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน	178
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มี นัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของ สถาบันการเงินชุมชน	249
ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไขการบริหารจัดการของ สถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง	278
บทที่ 6 ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน	286
ส่วนที่ 1 ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงิน ชุมชน	286
ส่วนที่ 2 ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์	290
ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและลักษณะแนวทางการป้องกัน แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น	291
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	295
สรุปผลการวิจัย	295

	หน้า
อภิปรายผลการวิจัย	311
ข้อเสนอแนะ	328
บรรณานุกรม	332
ภาคผนวก	341
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ของคณะกรรมการและสมาชิก สถาบันการเงินชุมชนจังหวัดเชียงใหม่	342
ภาคผนวก ข แบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ	369
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	372
ภาคผนวก ง ประวัติผู้วิจัย	374

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของกรรมการและสมาชิก สถาบันการเงินชุมชน	124
2	การลดลงของความคลาดเคลื่อนและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)	125
3	ลำดับขั้นตอนของการผ่านพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	138
4	แสดงการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่	142
5	แสดงผลการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแยกตามอำเภอ	145
6	แสดงผลการประเมินศักยภาพกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2546	151
7	แสดงรายชื่อกองทุนหมู่บ้านฯที่พัฒนาสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ณ ปี พ.ศ.2550 จากการรวบรวมข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่	152
8	แสดงผลการดำเนินงานจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่	167
9	แสดงการรับเงินโอนจากการจัดสรรเงินหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท แยกตามรายอำเภอ	169
10	จำแนกตามวัตถุประสงค์การใช้เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสมาชิก	171
11	จำนวนและร้อยละของลักษณะการเปิดทำการของสถาบันการเงินชุมชน	179
12	จำนวนและร้อยละของลักษณะสำนักงานดำเนินการ	182
13	จำนวนและร้อยละของลักษณะการได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐ	184
14	จำนวนและร้อยละของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้	186
15	จำนวนและร้อยละของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก	188
16	จำนวนและร้อยละของการเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ	190
17	จำนวนและร้อยละของการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล	191
18	จำนวนและร้อยละของการยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน	192
19	จำนวนและร้อยละของปริมาณวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน	193
20	จำนวนและร้อยละของการเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการ	194
21	จำนวนและร้อยละของการเข้าร่วมประชุมของสมาชิก	195
22	ผลรวมและค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิก คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านฯ	198

ตาราง	หน้า
23 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินออม	199
24 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินถือหุ้น	200
25 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินสั่งจะ	201
26 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม ด้านเงินค่าธรรมเนียม	202
27 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินบริจาคเงิน ให้เปล่า	203
28 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินอื่นๆ	204
29 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม	205
30 ผลรวมและร้อยละของการปล่อยเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน	206
31 ผลรวมและร้อยละของการส่งใช้คืนเงินกู้	207
32 ผลรวมและร้อยละของการกำหนดเกณฑ์ระยะเวลาในการใช้คืนเงินกู้	209
33 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านประกันความเสี่ยง	210
34 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเฉลี่ยคืนเงินกู้	218
35 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านผลตอบแทน คณะกรรมการ	212
36 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านทุนการศึกษา	213
37 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพ	214
38 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการ	215
39 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสาธารณสุขประโยชน์	216
40 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินเพิ่มทุน	217
41 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินปันผล	218
42 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านอื่นๆ	219
43 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงาน ณ สิ้นปี พ.ศ.2550	220
44 ผลรวมและร้อยละของผลประกอบการด้านจำนวนเงินกำไรสุทธิ	221
45 ผลรวมและร้อยละของผลประกอบการด้านจำนวนเงินสำรองสะสม	222
46 ผลรวมและร้อยละของผลประกอบการด้านจำนวนเงินคงเหลือของกองทุน ทั้งหมด(สะสม)	223
47 แสดงผลประกอบการกับจำนวนวันเปิดทำการ	225

ตาราง	หน้า
48	แสดงผลประกอบการกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ 226
49	แสดงผลประกอบการกับสำนักงานกองทุน 227
50	แสดงผลประกอบการกับวัสดุ อุปกรณ์สำนักงานกองทุน 228
51	แสดงผลประกอบการกับการเข้าร่วมประชุมของสมาชิก 229
52	แสดงผลประกอบการกับการกำหนดเกณฑ์การส่งคืนเงินกู้ 230
53	เปรียบเทียบผลประกอบการกับการดำเนินงาน 232
54	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านทุนทางสังคม ของคณะกรรมการและสมาชิก 234
55	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านเครือข่ายของ คณะกรรมการและสมาชิก 237
56	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านภาวะผู้นำของ คณะกรรมการและสมาชิก 239
57	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการและสมาชิก 242
58	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านกลไก และกระบวนการบริหารจัดการของคณะกรรมการและสมาชิก 245
59	ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านความเข้มแข็ง ของสถาบันการเงินชุมชนของคณะกรรมการและสมาชิก 247
60	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการวิจัยของคณะกรรมการ 253
61	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์โมเดล โครงสร้างของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงิน ชุมชนของคณะกรรมการ 255
62	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคณะกรรมการที่ผ่านการ ตกแต่งครั้งที่ 1 260
63	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หุของคณะกรรมการที่ผ่าน การตกแต่ง ครั้งที่ 2 262
64	ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และผลรวมอิทธิพล ระหว่าง ตัวแปรของคณะกรรมการ 265
65	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการวิจัยของสมาชิก 267

ตาราง		หน้า
66	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุที่ได้จากการวิเคราะห์ โมเดลโครงสร้างเต็มรูปของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบัน การเงินชุมชนของสมาชิก	269
67	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสมาชิกที่ผ่านการคัดแต่ง ครั้งที่ 1	273
68	ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และผลรวมอิทธิพล ระหว่าง ตัวแปรของสมาชิก	276
69	จำนวนและร้อยละของปัญหาอุปสรรคของสถาบันการเงินชุมชน	283

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	การบริหารจัดการทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	23
2	การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับรากหญ้า	24
3	การแสดงศักยภาพและองค์ประกอบของกองทุนหมู่บ้านที่จะทำการค้นหาเพื่อพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน	26
4	แสดงตัวชี้วัดมาตรฐานสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)	37
5	แสดงรูปแบบการบริหาร	43
6	ระบบขององค์กร	49
7	กระบวนการจัดการ	50
8	ผังความคิดของการพัฒนาเพื่อความเข้มแข็ง	61
9	การพัฒนาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนหรือการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ	62
10	องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งชุมชน	66
11	ภาพรวมองค์กรธุรกิจชุมชน	70
12	กระบวนการทุนทางสังคม	75
13	ความแตกต่างระหว่างกลุ่มและเครือข่าย	79
14	กรอบความคิดในการวิจัย	112
15	แสดงการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร	116
16	ขั้นตอนวิธีการศึกษาวิจัย	121
17	แบบจำลองการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) ของตัวแปรที่ศึกษา	130
18	แสดงโครงสร้างคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	141
19	แสดงการเปรียบเทียบการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับจำนวนกองทุนเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่	144
20	แสดงการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน	149
21	แสดงโครงสร้างการบริหารงานระดับประเทศ	156
22	แสดงวงจรการ โอนเงิน การกู้เงิน และการชำระคืนเงินกู้	161
23	แสดงแผนภูมิโครงสร้างกลไกในการบริหารกองทุน	163

ภาพ	หน้า
24	แสดงโครงสร้างองค์กรตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จากการสำรวจและ สอบถามจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ในจังหวัดเชียงใหม่ 165
25	แสดงผลการจัดสรรและ โอนเงินให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2544-2550 168
26	ระบบป้องกันและการแก้ไขปัญหาหนี้ค้ำชำระ 174
27	รูปแบบโมเดลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรตาม สมมุติฐาน 252
28	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานของ คณะกรรมการ 258
29	แสดงโมเดลรูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ผ่านการตกแต่งของ คณะกรรมการ 264
30	แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานของสมาชิก 271
31	แสดงโมเดลรูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ผ่านการตกแต่งของสมาชิก 275
32	การเชื่อมโยงการเกิดมิติต่างๆ ที่ทำให้สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง 324

บทที่ 1

บทนำ

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นโครงการที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจน โดยกองทุนหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีจุดประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน เสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ประเทศไทยได้กำหนดให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ และมีการดำเนินการเรื่อยมาทุกๆ 5 ปี จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการนำทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และความได้เปรียบด้านแรงงานที่มีราคาถูกและมีอยู่อย่างเหลือเฟือของประเทศมาใช้สนับสนุนการพัฒนาและขยายฐานการผลิต ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราที่สูง แต่การเติบโตดังกล่าวจะต้องแลกเปลี่ยนด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังมีการลงทุนเทคโนโลยีและการตลาดจากต่างประเทศ ในขณะที่ประเทศยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาอยู่หลายอย่างทั้งด้านการพัฒนาศักยภาพของคน การบริหารจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเสริมสร้างฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพโดยรวมของการพัฒนาประเทศ อันจะนำไปสู่ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่วนปัญหาที่ตามมาจากการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ทั้ง 7 ฉบับ คือ ความขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้นในสังคมจากการเหลื่อมล้ำของรายได้และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยนั้น รวมถึงการพัฒนาที่กระจุกอยู่เฉพาะพื้นที่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เกิดการอพยพปัจจัยการผลิตของชุมชน โดยเฉพาะแรงงาน ซึ่งส่งผลถึงการแยกคนออกจากชุมชน ทำให้สรุปได้ว่าแม้การพัฒนาเศรษฐกิจจะบรรลุผลตามความมุ่งหมาย แต่ความสำเร็จดังกล่าวได้นำไปสู่ผลการพัฒนาที่ไม่พึงปรารถนาทางด้านสังคมและไม่มีความยั่งยืนในการพัฒนา เพราะคนในสังคมส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์จากระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน (กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546: 76)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาใหม่ โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน ทั้งในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา และเป็นผู้ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา จึงมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา (people centered development) และมีกระบวนการที่บูรณาการทุกด้านในการเชื่อมโยงกัน เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546: 76) ซึ่งแผนการพัฒนาประเทศทั้ง 2 ฉบับได้พยายามแก้ไขปัญหาคะแนนขาดทุน และคำนึงถึงโอกาสให้คนจนได้เข้าหาแหล่งทุน มาโดยตลอด

ยิ่งไปกว่านั้น โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ยังให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศหลังวิกฤต ที่เกิดขึ้นเมื่อกลางปี 2540 และสร้างฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน พึ่งตนเองได้ ทำให้ประเทศมีภูมิคุ้มกัน และเศรษฐกิจของประเทศมีความมั่นคงและมีเสถียรภาพมากขึ้น โดยเฉพาะการมุ่งแก้ไขเรื่องที่เป็นเร่งด่วน 3 เรื่อง ประกอบด้วย 1) การแก้ปัญหาคะแนนขาดทุน เพื่อช่วยให้คนยากจนและคนด้อยโอกาสสามารถพึ่งตนเองได้ 2) สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานราก เพื่อช่วยให้คนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 3) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อช่วยสร้างรายได้ของประเทศให้เพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 20)

สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้เน้นการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน โดยพัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งทุน เพื่อการประกอบอาชีพและรายได้อย่างทั่วถึง เร่งรัดพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่สามารถให้บริการเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพแก่คนในชุมชนได้ทั่วถึง และเชื่อมโยงกับธนาคารของรัฐและธนาคารพาณิชย์ เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มประสิทธิภาพและความครอบคลุมของการให้บริการของระบบการเงินฐานรากให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีความเข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมการออมรายย่อย ทั้งนี้ ได้กำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนา 4 ประการ คือ 1) สนับสนุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการตัดสินใจและดำเนินงาน 2) เพิ่มขีดความสามารถบุคลากรในระดับชุมชน ให้สามารถบริหารจัดการการเงินและการทำบัญชีของกลุ่มการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สร้างกลไกเชื่อมโยง

เงินทุนระหว่างกลุ่มการเงินด้วยกันและกลุ่มการเงินกับสถาบันการเงิน 4) ใช้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นกลไกในการระดมเงินทุนให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและเศรษฐกิจฐานราก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: 93-94)

ดังนั้น มาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและหมู่บ้านในรูปของกองทุน เงินทุน หมุนเวียน และเงินอุดหนุน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมรายได้ ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ทั้งนี้ทุกรัฐบาลที่ผ่านมาได้ให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสทางสังคมด้วยวิธีการจัดสรรเงินในรูปของงบประมาณปกติและกองทุนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีแหล่งทุน มีโอกาสพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ โดยเฉพาะประชาชนที่มีรายได้น้อยให้มีอาชีพที่เหมาะสมและมีรายได้เพิ่มขึ้น จุดเน้นของมาตรการช่วยเหลือนี้ยังมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินโครงการเอง และมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่คุณภาพจากการพัฒนาเชิงปริมาณสู่การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานเข้มแข็ง มีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการพึ่งตนเอง เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546: 1)

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลให้การดำเนินงานในเรื่องต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้ประสบผลสำเร็จ คือ ทุน (สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2547: 3) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบกิจการของประชาชนและชุมชนในชนบท ซึ่งถือว่าเป็นฐานรากของเศรษฐกิจของประเทศ และบุคคลกลุ่มนี้ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งทุน โดยเฉพาะทุนในระบบ ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจึงส่งเสริม สนับสนุนทุนสู่ภาคชนบททั้งในรูปของการสนับสนุนงบประมาณ โครงการต่างๆ การสนับสนุนกองทุนตามนโยบายของรัฐบาล และการส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทระดมเงินออมเพื่อจัดตั้งกองทุนของชุมชนในรูปแบบต่างๆ การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง มุ่งเน้นที่การคิดเอง ทำเอง ร่วมคิดและร่วมทำ พร้อมกับให้เกิดพลังคน พลังทุน พลังความคิด เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูล และเอื้ออาทรที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตามวิถีชุมชนและวัฒนธรรมของความผูกพัน สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่งและเป็นนโยบายที่แก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ซึ่งส่งผลไปถึงการกินดีอยู่ดีและอยู่รอดของประชาชนทั้งประเทศ (สุทธิดี ชัดดียะ, 2547: 3)

การที่ชุมชนสามารถเข้าหาแหล่งทุนได้ ชุมชนจะมีโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ ปัญหาที่สำคัญ คือ คนที่ฐานะยากจนไม่มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุน รัฐบาลจึงได้จัดระบบการ

จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน ธนาคารประชาชน เพื่อให้คนจนหรือคนที่ไม่รู้จักใครในสังคมเข้าหาแหล่งทุนได้ (เทศา ธรรมชน, 2544: 114) ดังนั้น ความสนใจในระดับชาติในปัจจุบันได้มาเน้นบทบาทของชนบทในการช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพคนในชนบท เพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น (เอ็นนู ซื่อสุวรรณ, 2544: vii)

จากภาวะการณ์ มีหนี้สินของครัวเรือน ผลการสำรวจในเรื่องหนี้สินของครัวเรือน (ไม่รวมหนี้สินกองทุนฯ) ประชาชนโดยรวมในทุกภาคร้อยละ 64.4 ระบุว่าครัวเรือนมีหนี้สิน และร้อยละ 35.6 ระบุว่าครัวเรือนไม่มีหนี้สิน โดยผู้ที่มีหนี้ ร้อยละ 46.6 ระบุว่าเป็นหนี้ในระบบ เช่น ธนาคาร กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ ฯลฯ ร้อยละ 15.2 ระบุว่าเป็นหนี้เงินกู้ยืมนอกระบบ และร้อยละ 2.6 เป็นหนี้ที่ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหนี้ในระบบในสัดส่วนที่สูงกว่าทุกภาค คือ ร้อยละ 58.7 รองลงมาเป็นภาคเหนือ ร้อยละ 54.8 ภาคใต้ ร้อยละ 40.4 ภาคกลาง ร้อยละ 34.7 และกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 26.3 ส่วนการเป็นหนี้เงินกู้ยืมนอกระบบ พบว่า ทุกภาคมีสัดส่วนไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ประมาณร้อยละ 11 – 21 สำหรับหนี้ที่ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย พบว่า ประชาชนแต่ละภาคมีหนี้ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าร้อยละ 3.4 ยกเว้นภาคใต้ มีร้อยละ 4.5 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548: 5)

จากสถิติดังกล่าวข้างต้น การที่คนกลุ่มใหญ่ของประเทศไม่มีเงินทุนของตนเอง ส่งผลให้เกิดการขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบที่คู่ควรกับเงินทุนส่วนใหญ่ของคนทั้งประเทศเข้าสู่ศูนย์กลางสถาบันการเงินต่างๆ ซึ่งประชาชนในชนบทส่วนใหญ่มีรายได้น้อยต่อหัวไม่มีโอกาสใช้บริการทางการเงินของสถาบันการเงินหลักได้อย่างเต็มที่ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากสถาบันการเงินหลักครอบคลุมไม่ทั่วถึง ทั้งทางด้านสถานที่ตั้งและขอบเขตธุรกรรมทางการเงิน แม้ว่าทางการจะมีนโยบายและมาตรการสนับสนุนให้สถาบันการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์เปิดสาขาในท้องถิ่นห่างไกล แต่ก็ยังไม่สามารถเปิดสาขาได้ทั่วถึงและแม้ว่าจะเปิดทำการแต่คนจนฐานล่างไม่สามารถที่จะใช้บริการได้ เนื่องจากมีอาชีพรายได้ไม่แน่นอน ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน ขั้นตอนการเข้าถึงบริการยุ่งยากซับซ้อน ทำให้ต้องพึ่งแหล่งเงินกู้ยืมนอกระบบ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยสูง ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองโดยการร่วมกันจัดตั้งองค์กรการเงินชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ชุมชนหลายแห่งได้จัดตั้งกองทุน กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น เพื่อช่วยเหลือด้านการเงินและสวัสดิการของชุมชนตนเอง

ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินได้ เสนอมาตรการแก้ไขปัญหาการขาดโอกาสเข้ารับบริการทางการเงินของผู้มีรายได้น้อยต่อ

กระทรวงการคลัง โดยเห็นควรให้มีการจัดทำร่างแผนแม่บทการเงินระดับฐานราก ซึ่งกำหนดนโยบายการส่งเสริมให้องค์กรการเงินระดับฐานรากเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชน ส่งเสริมการช่วยเหลือระหว่างกันขององค์กรการเงินระดับฐานราก และกำหนดกรอบการดำเนินการสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนขององค์กรการเงินระดับฐานรากอย่างชัดเจน (เกริก วณิกกุล, 2549: 3)

จากรายละเอียดข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความยากจนและช่องว่างแห่งการพัฒนา ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมยังคงเป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ การขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งเงินในระบบเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ของปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้น (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546) ซึ่งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล สำหรับมุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน เพื่อให้ชุมชนนั้นสามารถที่จะเข้าถึงแหล่งทุนได้ เพื่อนำเงินทุนนั้นไปเป็นทุนประกอบอาชีพ เป็นค่ารักษาพยาบาล และการศึกษาของบุตร และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ เป็นสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือสมาชิกและชุมชนนั้น ๆ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการกันเอง ซึ่งนโยบายดังกล่าวจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนา คน และ การเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2547: 1)

หมู่บ้านที่มีกองทุนที่บริหารจัดการดีจะถูกยกฐานะขึ้นมา โดยที่ธนาคารรัฐที่ได้รับมอบหมายเข้าไปร่วมกับชุมชน ทำให้กองทุนหมู่บ้านเป็นธนาคารหมู่บ้าน ธนาคารชุมชนที่สามารถเอาเงินหมุนเวียนจากธนาคารเข้าไปบริหารจัดการ เพื่อให้คนในหมู่บ้านได้กู้และรับฝาก แล้วมีผลต่างของดอกเบี้ยเป็นกำไร เพื่อให้หมู่บ้านนั้นสามารถมีเงินสวัสดิการของตนเองได้จากกำไรที่เกิดขึ้น เช่น กลุ่มสังจะสะสมทรัพย์ที่จังหวัดตราดของพระสุบิน มณีโต หรือกลุ่มของลุงอัมพร ค้วงปาน ที่ตำบลคลองเปรี๊ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีเงินทุนหมุนเวียนประจำตำบลมากกว่า 100 ล้านบาท อันเกิดจากการบริหารจัดการที่ดี มีเงินทุนหมุนเวียน คนที่มีเงินเหลือก็เอามาฝาก คนที่ต้องการใช้เงินก็กู้ไป เศรษฐกิจหมุนเวียน มีเงินเหลือ หรือที่บ้านสามขา จังหวัดลำปาง ธนาคารกรุงไทยได้ไปแนะนำ โดยนำเงินเข้าไปให้หมุนเวียนเพิ่มเติมอีก 3.0 ล้านบาท ได้เกิดการหมุนเวียนกู้ยืมกันอยู่ในชุมชน จึงทำให้เกิดการจ้างงานและขยายรายได้ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546: 10)

รัฐบาลชุดที่ผ่านมา (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับแหล่งทุนชุมชน โดยส่งเสริมให้จัดตั้ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งนี้โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า แม้ว่ากองทุนหมู่บ้านจะเป็นการดำเนินงานด้านทุนขนาดเล็ก แต่เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อจะให้การเรียนรู้

กับประชาชน เป็นการปรับปรุงคุณภาพในการบริหารจัดการ โดยการเติมทุนให้ เป็นแรงจูงใจเพื่อให้คนอื่นที่ยังอาจจะปรับตัวไม่ได้เกิดการปรับตัว และเมื่อปรับตัวแล้วนำเอาระบบธนาคารเข้าไปสวมต่อ เพื่อให้มีทุนหมุนเวียนมากขึ้น เกิดการบริหารจัดการครบวงจรมากขึ้น จากเพียงให้กู้ก็รับฝากด้วย แต่ผ่านกลไกของธนาคารก็จะทำให้ทุกหมู่บ้านกลายเป็นธนาคารประจำหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน (ทักษิณ ชินวัตร, 2547: 333-334) โดยการใช้กระบวนการเรียนรู้ เป็นยุทธศาสตร์หลักของการดำเนินงาน โยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการให้ทุนในการใช้ประโยชน์เป็นทุนหมุนเวียน ให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการบริหารจัดการกันเอง เมื่อเข้มแข็งก็จะมีเครือข่าย และก่อตั้งเป็นธนาคารชุมชนได้ โดยกระบวนการเรียนรู้มี 3 ระยะ

ระยะที่ 1 การจัดตั้งกองทุน การเรียนรู้เพิ่มเติมให้พร้อมของชุมชนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการจัดตั้งกองทุน

ระยะที่ 2 การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุน การสร้างการเรียนรู้ โดยตรงแก่คณะกรรมการกองทุน ด้วยองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน พร้อมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้วยกระบวนการประชารัฐ

ระยะที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน ลักษณะเครือข่าย

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานในระยะที่ 3 ซึ่งเป็นระยะของการสร้างความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ยั่งยืน โดยการขยายเงินกองทุน การสร้างเครือข่าย และการเชื่อมโยงทุนกับสถาบันการเงินตลอดจนการเชื่อมประสานนโยบายอื่น ๆ มีการบริหารจัดการที่ดี มีการพัฒนามีศักยภาพจะผลักดันในการสร้างและพัฒนาความพร้อมกองทุน และความพร้อมของประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นธนาคารชุมชนต่อไป (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546: 77-78) และตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ในการจดทะเบียนกองทุนเป็นนิติบุคคลซึ่งสามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนในอนาคตได้ นับเป็นการพัฒนาที่ก้าวหน้าอีกระดับหนึ่งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพราะจะสามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบด้วย การทำนิติกรรมสัญญา และธุรกรรมการรับฝากเงิน การให้กู้ยืมเงิน การเป็นจุดรับบริการต่างๆ (pay point) โดยมีการรับรองสถานะทางกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านมีความเข้มแข็งพร้อมที่จะเป็นสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549: 2)

อย่างไรก็ตามจากการติดตามผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพบว่า ประสบกับปัญหาด้านการบริหารจัดการ ทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหลายแห่งเกิดการขาดสภาพคล่อง และสถานภาพทางการเงินของกองทุนฯ ลดน้อยลง ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้กองทุนฯ ขาดความเข้มแข็งในการเป็นที่พึ่งของชุมชน การขาดประสิทธิภาพ การจัดการ สมาชิกไม่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ปัญหาภาวะผู้นำ และสมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจต่อเป้าหมายและผลประโยชน์ที่แท้จริงต่อกิจกรรม (บุญช่วย อุ๋นชัยศรี และจากรัฐ จงพุฒิศิริ, 2548: 2) ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ที่เป็นสมาชิกต้องประสบกับปัญหาไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้และทำให้ไม่ได้รับสวัสดิการช่วยเหลือจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอีกต่อไป อีกทั้งยังขาดความเข้มแข็งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ คุณภาพมาตรฐานชีวิตตกต่ำ เกิดปัญหาความยากจนและเป็นปัญหาของประเทศ ซึ่งอาจจะส่งผลต่อความยั่งยืนของกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในอนาคต หากไม่มีการแก้ไข

จากระยะเวลาการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า ทั้งชุมชนและรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างมีการออกนโยบายการส่งเสริมการออมและกระจาย โอกาสในการให้ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปนโยบายดังกล่าวมักจะถูกยกเลิกหรือไม่ได้รับความสนใจหรือเมื่อรัฐบาลมีนโยบายกระจายแหล่งกู้ยืมมาให้ในรูปแบบของนโยบายต่างๆ แต่ชุมชนไม่สามารถที่จะดำเนินการบริหารจัดการทุนให้ยั่งยืนได้ ประกอบกับยังไม่ปรากฏว่ามีผลงานวิจัยใดที่ได้ศึกษาหาข้อสรุปและสามารถชี้ชัดลงไปว่ารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการอยู่มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด หรือมีรูปแบบการบริหารจัดการอื่นใดหรือไม่ที่น่าจะนำไปใช้ในการขับเคลื่อนเพิ่มเติมให้การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งการที่จะส่งเสริมการพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯ ให้เดินไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน กองทุนฯ จะประสบความสำเร็จและเข้มแข็งได้จะต้องมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนฯ อย่างถูกต้องตรงทิศทาง ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลขั้นพื้นฐาน เพื่อที่จะทราบว่ากองทุนฯ พัฒนาถึงระดับใด และต้องพัฒนาต่อไปอย่างไร มีจุด ไหนที่ต้องเพิ่มเติมปรับปรุงและแก้ไข

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่องการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยเฉพาะต้องการหาคำตอบว่าพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนมีลักษณะอย่างไร การดำรงอยู่ของของสถาบันการเงินชุมชน โดยครอบคลุมถึง ลักษณะความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานมีลักษณะอย่างไร และสถาบันการเงินชุมชนควรมีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างไร ซึ่งการดำเนินการให้ประสบความสำเร็จและเข้มแข็งควรใช้ลักษณะใดในการ

บริหารจัดการ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นแหล่งทุนที่สำคัญสำหรับชุมชนต่อไปในอนาคต

คำถาม / โจทย์การวิจัย

คำถามหรือโจทย์หลักของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ควรมีลักษณะการบริหารจัดการอย่างไร ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นคำถามย่อยแต่ละข้อ ดังนี้

1. พัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะอย่างไร ในด้านกระบวนการก่อเกิด วัตถุประสงค์ โครงสร้างการดำเนินงาน และรูปแบบการดำเนินงาน
2. การดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชนมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการมากน้อยเพียงใด ลักษณะของสถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็งเป็นอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน สถาบันการเงินชุมชนมีสภาพปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการอย่างไร และสถาบันการเงินชุมชนมีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของตนเองอย่างไร
3. ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชน จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชน โดยครอบคลุมถึง
 - 2.1 ศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน
 - 2.2 ศึกษาวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน
 - 2.3 ศึกษาปัญหาและอุปสรรค และวิธีการแก้ไขการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง

3. เพื่อนำเสนอลักษณะในการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงิน
ชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย นำเสนอเป็นลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนที่เหมาะสม ซึ่งจะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับ ต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายและวิธีการในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนให้ประสบผลสำเร็จเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นรากฐานการเงินที่มั่นคงให้กับชุมชน
2. เพื่อนำลักษณะหรือข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางที่จะ ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้ ในการศึกษาลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงิน ชุมชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน นำไปเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษา การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงิน ชุมชน ซึ่งได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ กองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละหนึ่งกองทุน ซึ่งกองทุนหมู่บ้านบางแห่งดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลและได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชน
2. กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ คณะกรรมการบริหารและผู้ที่เป็น สมาชิกสถาบันการเงินชุมชน เพื่อทำการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม โดยการสัมภาษณ์ ใช้ชักถาม กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนเป็น อย่างดี ในฐานะตัวแทนประชากรในการวิจัย
3. การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในครั้งนี้วิเคราะห์เนื้อหาด้านลักษณะ การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) กับผู้ทรงคุณวุฒิ (key informants) ได้แก่ ประธาน คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สถาบันการเงินชุมชน เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เจ้าหน้าที่พนักงานกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อาจารย์มหาวิทยาลัยต่างๆ จำนวน 19 ท่าน ตามหลักการศึกษาวิจัย ซึ่งกลุ่มนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ให้ความรู้ ข้อคิดเห็นและอื่น ๆ ซึ่งมาจากแหล่งต่างๆ ภายในประเทศ

4. ขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัย กำหนดขอบเขตวิจัยเพื่อศึกษาถึงพัฒนาการด้านกระบวนการก่อเกิด วัตถุประสงค์ โครงสร้างการดำเนินงาน รูปแบบการดำเนินงาน และศึกษาการดำรงอยู่ของสถาบันการเงินชุมชน โดยศึกษาถึง ลักษณะความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน การวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ให้เข้มแข็ง ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรค และวิธีการแก้ไข ของการบริหารจัดการในลักษณะที่เหมาะสมเพื่อนำไปปรับใช้กับบริบทของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งต้องการให้ชุมชนสามารถเข้าหาแหล่งเงินทุนได้ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

5. ขอบเขตวิธีการศึกษาวิจัย

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ (Documentary Analysis Research) และเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary data) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ องค์การการเงินชุมชน สถาบันการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือสำหรับนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

5.2 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary data) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ (interview questionnaire) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว โดยใช้สมการ การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน

5.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามกับผู้ทรงคุณวุฒิ (key informants) หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานขององค์การการเงินชุมชน สถาบันการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เครื่องมือที่ใช้ของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสอบถามนั้นมีข้อสมมุติว่า เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาวิจัยในสถาบันการเงินชุมชนเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้วก็จะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับคณะกรรมการ สมาชิก กับประชากรในชุมชนนั้น ทำให้การตอบแบบสอบถามน่าเชื่อถือได้ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2543: 10)

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนมีข้อจำกัดในการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่เป็นศูนย์กลางความเจริญในเขตภาคเหนือตอนบนและเป็นจังหวัดนำร่องในการพัฒนาส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ
2. การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลนั้น(ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2.) ใช้การสัมภาษณ์กับผู้ที่มีส่วนใกล้ชิดกับการบริหารจัดการ การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน เช่น กรรมการ สมาชิก เป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสะท้อนถึงระดับความคิดเห็น การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการเท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถตาม ไปดูในพื้นที่สถาบันการเงินชุมชนที่ตั้งอยู่ในทุกหมู่บ้านทุกอำเภอได้ และไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมได้ จึงใช้แบบสัมภาษณ์ในระดับความคิดเห็น การมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการเข้าหาข้อมูลที่ต้องการศึกษา
3. การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนนั้น ศึกษาเฉพาะตัวแปรอิสระด้าน ทูทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการบริหาร ด้าน คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษาครอบคลุมถึงปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น ปัจจัยภายนอก ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ตัวแปรที่เลือกในการวิเคราะห์นี้มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (causal relationship) ได้ทำการจัดลำดับก่อนหลังของตัวแปรซึ่งเป็นตามทฤษฎี ตามสมมุติฐาน สนับสนุน คำว่า ทฤษฎีและสมมุติฐาน ในที่นี้ครอบคลุมถึง แนวคิดผลงานวิจัย ผลจากการสังเกต และจากประสบการณ์ต่างๆ

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การบริหารจัดการที่เหมาะสม หมายถึง ลักษณะการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทรัพยากรการบริหารต่าง ๆ อัน ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงทูทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม และกลไกกระบวนการบริหารจัดการ แนวความคิด วิธีการ เทคนิค ขั้นตอนต่างๆ ในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน โดยการ

ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทที่มีความหลากหลาย เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง พอให้สถาบันการเงินชุมชนสามารถอยู่รอดได้ ปรับตัวได้ ซึ่งสามารถดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์

สถาบันการเงินชุมชน หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กำหนดให้เป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท และรวมถึงกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลหรือสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

พัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชน หมายถึง กระบวนการก่อเกิด วัตถุประสงค์ โครงสร้างการดำเนินงานและรูปแบบการดำเนินงาน (ด้านการออมทรัพย์ ด้านการให้กู้เงิน ด้านการจัดสรรสวัสดิการ) เพื่อบรรยายการเติบโตของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

การดำรงอยู่ของสถาบันการเงินชุมชน หมายถึง การศึกษาถึงลักษณะความเข้มแข็งและเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการให้สถาบันการเงินชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และด้านปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขปัญหาคำเนินงาน ณ ปัจจุบันว่ามีลักษณะการดำเนินงานด้านเครือข่าย ทูตทางสังคม การมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำ การใช้ทรัพยากรการบริหารด้าน คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการอย่างไร ที่ทำให้สามารถดำเนินงานต่อไปเพื่อให้เกิดความคงอยู่ และเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคตได้

ทุนทางสังคม หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนตามคุณค่าเดิมของสังคมไทย ในด้านความมีน้ำใจต่อกัน การแบ่งปันซึ่งกันและกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การรวมกลุ่มเป็นองค์กรหรือการจัดตั้งเป็นเครือข่ายต่างๆ ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนให้ชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการกับปัญหาได้มากขึ้น และท้ายสุดสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

ความมีน้ำใจต่อกันของสมาชิก การเอื้ออาทรต่อกัน มีความไว้วางใจระหว่างกัน หมายถึง การแนะนำ การให้คำปรึกษา ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก โดยมีได้มุ่งหวังผลตอบแทน

การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การแนะนำ การชี้แนะ การบอกกล่าวประสบการณ์ต่างๆ ระหว่างสมาชิกด้วยกัน ระหว่างสมาชิกกับเครือข่าย ระหว่างสมาชิกกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม/การเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง การที่สมาชิกมีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สถาบันการเงินชุมชนจัดขึ้น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยการสมัครใจ และตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ

สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน ที่จะต้องร่วมกันบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เกิดความเข้มแข็งตลอดจนร่วมรักษา ร่วมสร้างสถาบันการเงินชุมชนไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

เครือข่าย หมายถึง เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านที่เกิดจากการรวมตัวของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ซึ่งเป็นองค์กรความร่วมมือและเชื่อมโยงกันของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ในระดับต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเอื้ออาทร โดยมีได้มุ่งหวังหรือแสวงหากำไรในเชิงธุรกิจ ประกอบด้วยการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก การเชื่อมโยงเครือข่าย และความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม

การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันของสมาชิก

เชื่อมโยงเครือข่าย หมายถึง การติดต่อประสานงาน แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ ซึ่งกันและกันกับเครือข่ายและสมาชิก

ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง การที่สถาบันการเงินชุมชนมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องซึ่งแสดงถึงการขยายกิจกรรมหรือเครือข่ายสมาชิกและยังแสดงถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมหรือกิจกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน

ภาวะผู้นำ หมายถึง คณะกรรมการหรือประธานซึ่งมีอิทธิพลที่สามารถทำให้ผู้อื่นหรือสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนเกิดศรัทธามีความนับถือ มีความเชื่อมั่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ให้สมาชิกทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามที่ผู้นำมุ่งหมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับ บทบาทของผู้นำ และขีดความสามารถของผู้นำเป็นหลัก

บทบาทของผู้นำ หมายถึง การกระทำของคณะกรรมการในด้านการกำหนด วิสัยทัศน์ การตัดสินใจ การทุ่มเทพลังกาย พลังใจ ให้กับภารกิจและวัตถุประสงค์ของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อนำองค์กรให้ดำรงอยู่และอยู่รอด สามารถปรับเข้าได้กับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

ขีดความสามารถของผู้นำ หมายถึง ระดับความสามารถในการบริหารจัดการ สถาบันการเงินชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์และวัดจาก ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน สมาชิก ระเบียบ ข้อบังคับ กิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน เช่น การรับสมาชิก การระดมทุน การกู้ยืม การพิจารณาตรวจสอบอนุมัติและติดตามโครงการ ประโยชน์ที่หมู่บ้านได้รับจากสถาบันการเงินชุมชน รวมถึงการพัฒนาสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต ซึ่งครอบคลุมถึงความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันการเงินชุมชน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน คัดเลือกคณะกรรมการ จัดทำระเบียบ ข้อบังคับ เข้าร่วมประชุม ติดตามข่าวสาร ตรวจสอบการใช้เงินกู้ยืมระหว่างสมาชิกด้วยกัน และร่วมติดตามการทำงานคณะกรรมการของสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทรัพยากรการบริหารจัดการด้านคน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งสมาชิก เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน ตามเป้าประสงค์ของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วย สัดส่วนจำนวนสมาชิกต่อเงินกองทุน และสัดส่วนของคณะกรรมการกับสมาชิก

สัดส่วนจำนวนสมาชิกต่อเงินกองทุน หมายถึง จำนวนเงินกองทุนที่หมู่บ้านหรือสถาบันการเงินชุมชนได้รับคงเหลือ ณ ปัจจุบัน เปรียบเทียบเป็นสัดส่วนกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด

สัดส่วนของคณะกรรมการกับสมาชิก หมายถึง จำนวนคณะกรรมการทั้งหมด ณ ปัจจุบัน เปรียบเทียบเป็นสัดส่วนกับจำนวนสมาชิกทั้งหมด

ทรัพยากรการบริหารจัดการด้านเงิน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน เกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการด้านการเงิน ในเรื่องของจำนวนหรือปริมาณการฝากเงิน การกู้ยืมเงิน และการถือหุ้น ของสมาชิก

ปริมาณเงินฝากของสมาชิก หมายถึง จำนวนเงินฝากทั้งที่เป็นเงินออมและเงินสัจจะที่สมาชิกรนำมาฝากไว้กับสถาบันการเงินชุมชนทั้งหมด ณ ปัจจุบัน

ปริมาณเงินกู้ยืมของสมาชิก หมายถึง จำนวนเงินกู้ยืมที่สถาบันการเงินชุมชนได้ปล่อยเงินกู้ยืมให้กับสมาชิกทั้งหมด ณ ปัจจุบัน

ปริมาณการถือหุ้นของสมาชิก หมายถึง จำนวนการถือหุ้นของสมาชิกกับสถาบันการเงินชุมชนทั้งหมด ณ ปัจจุบัน

ทรัพยากรการบริหารจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน เกี่ยวกับด้านวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน เพื่อจะช่วยให้การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนดำเนินกิจกรรมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ประกอบด้วย การมีหรือไม่มีวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน

การมีวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน หมายถึง การมีปริมาณหรือจำนวนของวัสดุ อุปกรณ์สำนักงาน ได้แก่ โทรศัพท์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ตามที่สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด

กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ หมายถึง การที่คณะกรรมการและสมาชิกสถาบันการเงินชุมชน ได้ดำเนินการวางแผน การจัดองค์การ การขึ้นนำ และการควบคุม มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน มีการกำหนด กฎ กติกา ข้อบังคับ ขึ้นมาบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วย

การวางแผน หมายถึง การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถาบันการเงินชุมชนนั้นๆ และพิจารณาถึงวิธีการที่ควรปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่คณะกรรมการและสมาชิกเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จในอนาคต

การจัดองค์การ หมายถึง ความชัดเจนในการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและการปฏิบัติหน้าที่ การแบ่งงานหรือการออกแบบโครงสร้างขององค์กร(สถาบันการเงินชุมชน) ให้กับพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงินชุมชนนั้นๆ มีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานไว้ให้ชัดเจนหรือไม่ เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบันการเงินชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

การขึ้นนำ หมายถึง การกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นและชักนำความพยายามของสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงการทำงานเป็นทีมจะช่วยให้งานบรรลุผลสำเร็จ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ การติดต่อสื่อสาร การให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่สมาชิกและคณะกรรมการ

การควบคุม หมายถึง การติดตามผลการทำงานและแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ การทบทวนและปรับวิธีการควบคุม ด้านงบประมาณ การทำบัญชีการเงิน การปฏิบัติงาน และการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน หมายถึง สถาบันการเงินชุมชนที่มีความสามารถในการบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันของสมาชิกเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชน ตลอดจนส่งผลกระทบต่อ

ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ สมาชิกหรือชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ รวมทั้งสถาบันการเงินชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการสอบถามระดับความคิดเห็น ประกอบด้วย

ผลประกอบการ หมายถึง ความพอใจในการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ปัจจุบัน มีผลประกอบการที่เป็นจำนวนเงิน กำไรหรือขาดทุน ซึ่งหมายถึงส่วนต่างที่เกิดขึ้นระหว่างต้นทุนและผลตอบแทนที่สถาบันการเงินชุมชนได้รับ

เงินสำรองหรือเงินประกันความเสี่ยง หมายถึง ความพอใจในจำนวนเงินที่สถาบันการเงินชุมชนต้องกั้นเงินสำรองไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ดังนั้นถ้าเงินสำรองหรือเงินประกันความเสี่ยงเพิ่มขึ้นย่อมแสดงถึงการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมาย สถาบันการเงินชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

จำนวนเงินที่สมาชิกออมเงินเฉลี่ยต่อคน หมายถึง ความพอใจในจำนวนสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนที่ดำเนินการออมหรือฝากเงิน เพื่อสะสมทรัพย์ทั้งหมดหารเฉลี่ยต่อจำนวนเงินออมที่สถาบันการเงินชุมชนได้รับฝากทั้งหมด

จำนวนเงินที่สมาชิกกู้ยืมเงินเฉลี่ยต่อคน หมายถึง ความพอใจในจำนวนสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนที่ได้รับเงินกู้ยืมทั้งหมดหารเฉลี่ยกับจำนวนเงินที่สถาบันการเงินชุมชนได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมทั้งหมด

หนี้ค้างชำระเฉลี่ยต่อคน หมายถึง ความพอใจในจำนวนเงินที่ค้างชำระต่อจำนวนผู้กู้ทั้งหมดที่สมาชิกได้กู้ยืมไปจากสถาบันการเงินชุมชน เพื่อเป็นเงินลงทุนและกู้ยืมไปในการประกอบอาชีพต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมนั้นๆ โดยมีปัจจัยที่มีผลกระทบทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามที่สถาบันการเงินชุมชนกำหนด ณ ปัจจุบัน

เงินสวัสดิการให้แก่สมาชิก หมายถึง ความพอใจในจำนวนเงินที่สถาบันการเงินชุมชนได้จัดสรรมาจากผลตอบแทนของการดำเนินธุรกิจ มาเพื่อให้เป็นหลักประกันมั่นคงในการดำรงชีวิตให้แก่สมาชิก

เงินสวัสดิการให้แก่ชุมชน หมายถึง ความพอใจในจำนวนเงินที่สถาบันการเงินชุมชนได้จัดสรรมาจากผลตอบแทนของการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้เป็นหลักประกันมั่นคงในการดำรงชีวิตให้แก่ชุมชน

อัตราการเจริญเติบโต การเพิ่มขึ้นของสมาชิก หมายถึง ความพอใจในการเปรียบเทียบจำนวนสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบันว่ามีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นหรือลดลงมากน้อยเพียงใด

อัตราการเจริญเติบโต การเพิ่มขึ้นของการออม หมายถึง ความพอใจในการเปรียบเทียบจำนวนการออมของสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบันว่ามีจำนวนการออมเพิ่มขึ้นหรือลดลงมากน้อยเพียงใด

ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนที่เหมาะสม หมายถึง การดำเนินงานอันเป็นทางเลือกสำหรับการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนที่เหมาะสมตามแต่ละบริบทของสถาบันการเงินชุมชนนั้นๆ ซึ่งเป็นข้อสรุปเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของลักษณะการบริหารจัดการอันนำไปสู่การวางนโยบายและสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนบังเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญ มีประสบการณ์ในเรื่ององค์การการเงินชุมชน สถาบันการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือหมายถึง ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการได้ ตลอดจนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินงาน การบริหารจัดการ ที่ควรจะเป็นไปได้มากที่สุด

การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลตามที่ปรากฏในเนื้อหา (manifest content) ด้วยวิธีการจัดประเภทข้อมูล (typological analysis) ว่าเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับข้อมูลที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารจัดการในลักษณะใด ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นไว้ในแบบสอบถามการวิจัย

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ครั้งนี้ ได้มีการตรวจสอบเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านฯ

ตอนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีองค์การ การบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ

ตอนที่ 3 แนวคิดด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย

ตอนที่ 4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 5 แนวคิดกองทุนแบบไมโคร-เครดิต (Micro-credit)

ตอนที่ 6 แนวคิดพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบความคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านฯ

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท เป็นนโยบายต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน รวมทั้งการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเองเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต และเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การดำเนินนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปสู่การปฏิบัติได้จัดการให้บังเกิดผลขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จุดเด่นอยู่ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และยอมรับว่ามีความเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหน ช่วยกันดูแลรักษาไว้เสมือนหนึ่งเป็นการประกาศเกียรติบัตรของชุมชนให้คนทั่วไปได้รับรู้ว่า ชุมชนมีความสามัคคีเข้มแข็ง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2545: 13)

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประ โยชน์ต่อผู้คือโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชนและประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย สำหรับเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นที่ต้องใช้เงินเร่งด่วนและเพื่อนำมาซึ่งการสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน
2. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และการบริหารจัดการการเงินทุนของตนเอง
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ สร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพของตน รวมถึงส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

การดำเนินงานในระดับหมู่บ้าน

วิธีการดำเนินงานที่สำคัญในระดับหมู่บ้านมี ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการกองทุน จำนวน 15 คน ประกอบด้วยกรรมการซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิกซึ่งเป็นกรรมการดังกล่าวต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบ ที่จะบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้าน และชุมชนเมือง
2. คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจ ดังนี้
 - 2.1 บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุนเพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกับกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน
 - 2.2 ออกระเบียบ ข้อบังคับและหลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก
 - 2.3 รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.4 สํารวจและจัดทําข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนเขตท้องที่หรือชุมชนเมืองนั้น ตลอดจนสํารวจและจัดทําข้อมูลดังกล่าวของ กองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.5 พิจารณาให้กู้เงินตามระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด

2.6 ทํานิติกรรมสัญญา หรือ คําเนนการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพัน ของกองทุน

2.7 จัดหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่ สมาชิกจํานวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้อง คําเนนการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคําร้อง

2.8 จัดทําบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับการจัดสรร ดอกผล ผลตอบแทน หรือ รายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบเต็มตาม จํานวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่ายในกรณีทีคณะกรรมการมีหนังสือหรือคําสั่งเป็นที่สุดเนื่องจาก คณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามหรือบริหารกิจการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับ ที่กองทุนกำหนด

2.9 ปฏิบัติหน้าที่อันตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

3. เงินและทรัพย์สินของกองทุน มาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

3.1 เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ

3.2 เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน

3.3 เงินกู้ยืม

3.4 ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกองทุน

3.5 เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก

3.6 เงินค่าหุ้น

3.7 เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์การสมาชิก

3.8 เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด

4. ประชาชนที่สนใจเข้าร่วมกองทุน จะต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุน โดยต้อง เป็นบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น และมีคุณสมบัติตามเงื่อนไข และหลักเกณฑ์ที่กองทุน กำหนด

5. คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุน หรือมีเงินฝากตั้งจะไว้ที่กองทุน ซึ่งในการชำระค่าหุ้น สมาชิกจะชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนดก็ได้

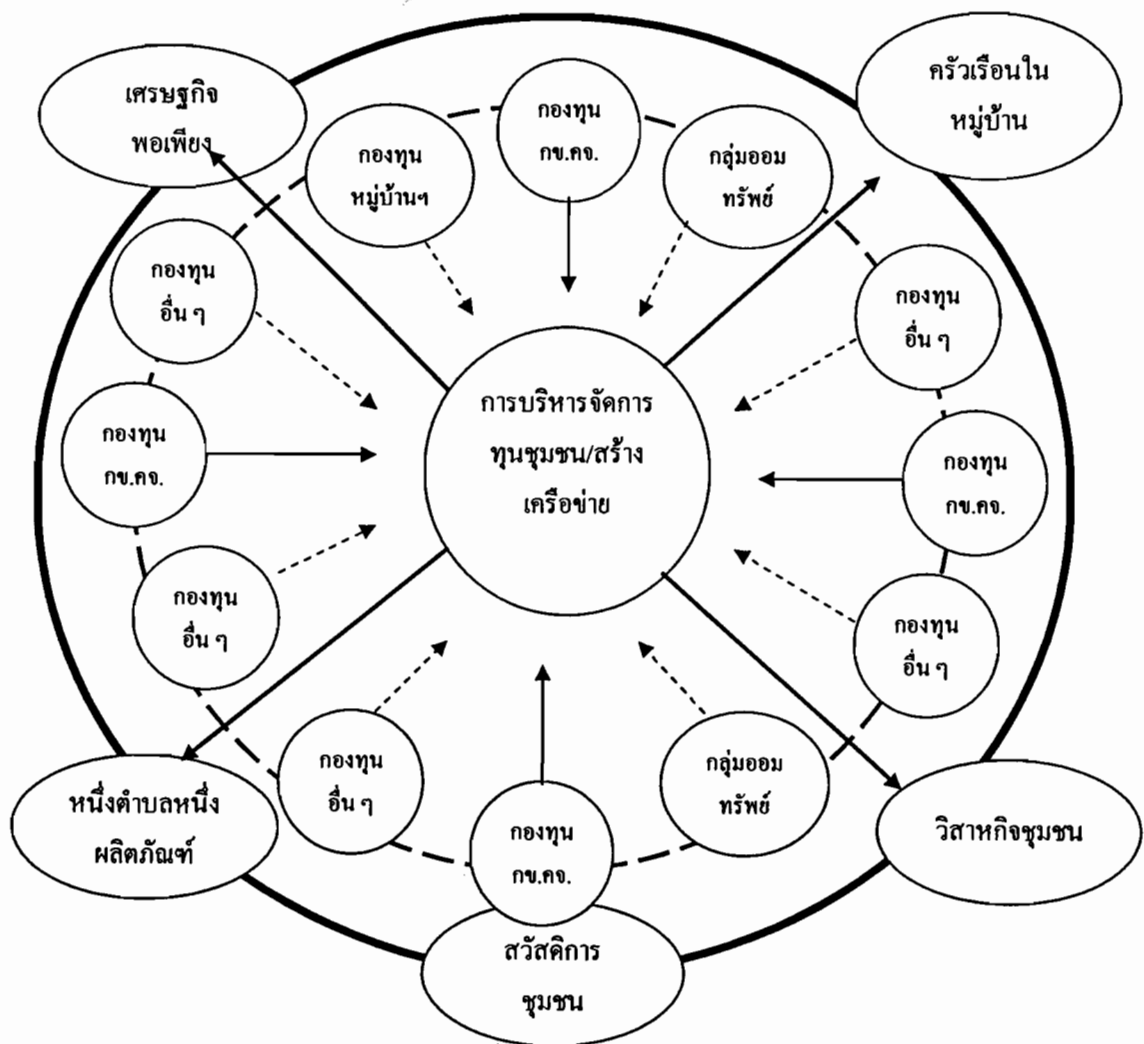
6. การกู้เงิน สมาชิกสามารถขอกู้เงินจากกองทุนได้โดยคณะกรรมการกองทุนมีอำนาจอนุมัติในวงเงินไม่เกิน 20,000 บาท ในกรณีที่เงินเกิน 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท การให้กู้จะต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมสมาชิก และนอกจากนี้สมาชิกยังสามารถกู้เงินฉุกเฉินได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

7. ในกรณีมีผู้กู้ไม่ได้เริ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงิน หรือเมื่อมีหลักฐานอันควรที่เชื่อได้ว่าผู้กู้นำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์โดยปราศจากเหตุผลอันควร คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญา และเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้ทันที

หลักการและแนวทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ 1) ช่วงระยะ 4 ปีแรก กองทุนหมู่บ้านฯ ได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีหลักการสำคัญคือ การใช้นโยบายกองทุนหมู่บ้านเป็นเครื่องมือของชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการกองทุน เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทุน และทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองในชุมชนนั้น ๆ 2) ช่วงระยะหลังจาก 4 ปีแรก ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านฯ ให้นำพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 บังคับ ทำการโอนภารกิจของกองทุนหมู่บ้านฯ ที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจัดตั้งและจดทะเบียนกองทุนหมู่บ้านก่อนนายทะเบียนกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยในแต่ละกองทุนที่จะเป็นนิติบุคคลได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชนนั้น ๆ ด้วย และในมาตรา 30 ได้บัญญัติให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถมาขึ้นของจดทะเบียนนิติบุคคลได้ ภายในระยะเวลา 3 ปี นับตั้งแต่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ซึ่งการเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้ มิใช่เป็นการโอนหนี้ของภาครัฐมาเป็นของประชาชนแต่ในการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต้องเป็นไปตามความสมัครใจและเกณฑ์ความพร้อมที่ได้มีการกำหนดไว้ ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการไม่สามารถเข้ามาขึ้นของจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลได้

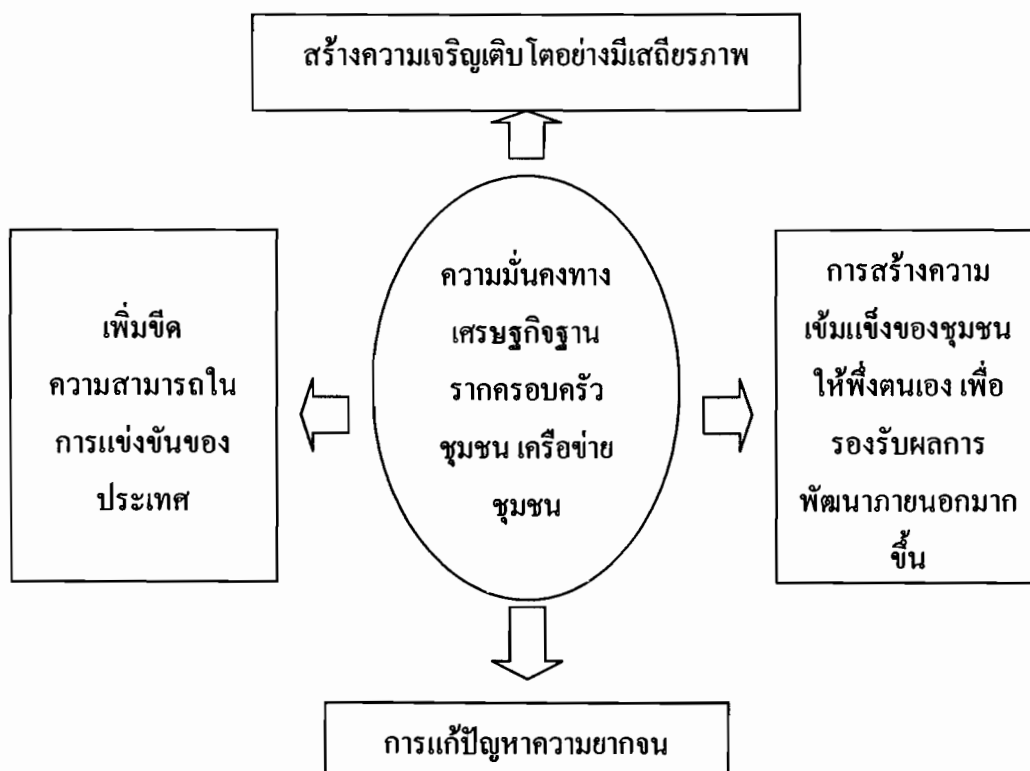
การสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการกองทุนชุมชน

การบริหารจัดการกองทุนชุมชน การสร้างเครือข่ายจะส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีรายได้จากวิสาหกิจชุมชน หนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล ทำให้ครัวเรือนในหมู่บ้านได้รับสวัสดิการมีการพึ่งพากันระหว่างชุมชนและเครือข่าย ทำให้เกิดการบริหารจัดการทุน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทำให้ชุมชนมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ดังภาพ 1

ภาพ 1 การบริหารจัดการทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
ที่มา: สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2547: 214)

การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับรากหญ้าของชุมชน เครือข่ายชุมชน จะต้องสร้างความเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้พึ่งตนเอง เพื่อรองรับผลการพัฒนาภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อมากขึ้น แก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ ดังภาพ 2 ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้า ตามแนวคิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้มุ่งเน้นแก้ไข ปัญหาความยากจนเพื่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ โดยยึดหลักปรัชญาพอเพียง เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนและเศรษฐกิจรากฐาน โดยมีนโยบายสนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพคนในการ พัฒนาชุมชนของตนเอง นโยบายสร้าง โอกาสการพัฒนาอาชีพและการมีงานทำและเพิ่ม โอกาสการ เข้าหาแหล่งทุน และนโยบายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและการปรับ โครงสร้างการพัฒนา ชนบทและเมือง

ภาพ 2 การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับรากหญ้า
ที่มา: กิตติศักดิ์ สินธุวนิช (2549)

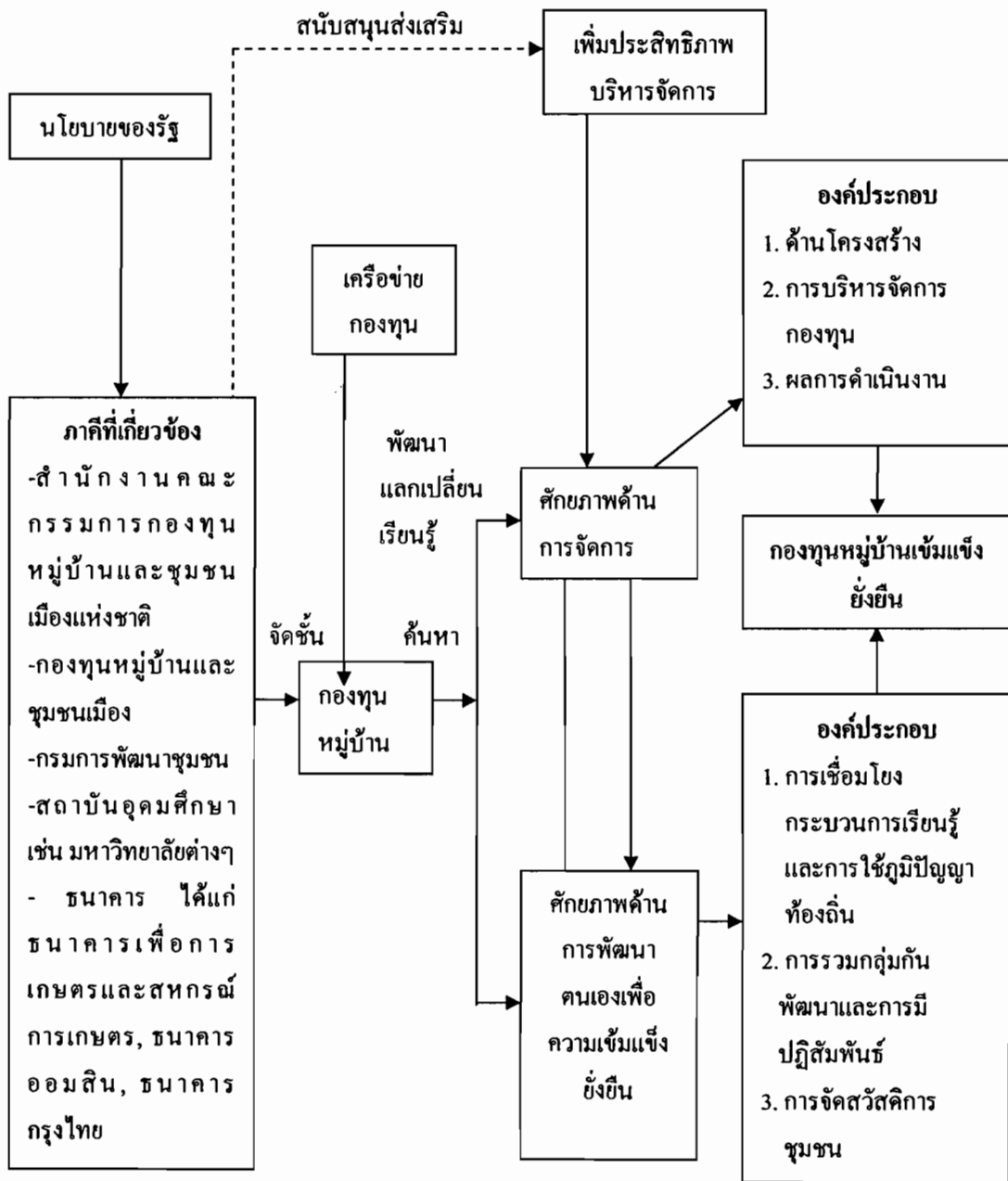
ผลการตรวจติดตามกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากรายงานผลการตรวจติดตามกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ของผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี พบว่า (กรมการพัฒนาชุมชน, 2547: 73-74)

1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1) ผลการดำเนินการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนระดับ AAA และ AA สมาชิกส่วนใหญ่นำเงินกู้จากกองทุนไปประกอบอาชีพการเกษตรมากที่สุด และนำเงินกู้มาชำระคืนตรงเวลา รวมทั้งได้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับกองทุนระดับ A ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ 2) ความต้องการของสมาชิกในการได้รับจัดสรรเงินกองทุน 1.0 ล้านบาท กองทุนทุกระดับส่วนใหญ่เห็นว่า เงินกองทุน 1.0 ล้านบาท ยังไม่เพียงพอสำหรับให้สมาชิกกู้ยืม แต่คณะกรรมการฯ ได้มีการช่วยเหลือสมาชิกโดยพิจารณาจัดสรรเงินกู้ตามความจำเป็นเร่งด่วนให้กู้ยืมตามกิจกรรม 3) การบริหารจัดการกองทุน คณะกรรมการฯ ได้บริหารจัดการกองทุน โดยยึดถือระเบียบฯ เป็นหลักปฏิบัติพร้อมทั้งจัดประชุมคณะกรรมการ ติดตาม ตรวจสอบการกู้เงิน-ส่งคืนเงินกู้ของสมาชิก และดูแลรักษาผลประโยชน์ของกองทุนฯ 4) ความเข้มแข็งของกองทุน กองทุนส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมประชุมและจัดตั้งเครือข่ายระดับตำบล/ระดับอำเภอ และมีแผนแนวทางที่จะพัฒนาอาชีพของสมาชิก ไปเป็นธุรกิจชุมชน นอกจากนี้มีการประสานเชื่อมโยงกับหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และหาแนวทางร่วมกันเพื่อพัฒนากองทุนให้มีมาตรฐาน รวมทั้งมีโอกาสได้เรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่สถาบันการเงินของชุมชน และสร้างกระบวนการเรียนรู้การทำงานเพื่อให้กองทุนฯ เกิดความเข้มแข็ง

2. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านมีส่วนช่วยทำให้สมาชิกสามารถกู้เงิน ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาส และสร้างงานให้กับสมาชิก นอกจากนี้ยังมีความต้องการให้คณะกรรมการดำเนินการในเรื่องสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลและให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเหลือเกื้อกูล กองทุนในเรื่องการจัดตั้งงบประมาณมาสมทบเพื่อเพิ่มเงินทุน การสนับสนุนอุปกรณ์ในการทำงาน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกองทุน

3. ประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนฯ เนื่องจากเห็นว่าแหล่งเงินทุนที่อยู่ใกล้ชุมชนและตรงต่อความต้องการของประชาชนที่ต้องการมีเงินทุนไปประกอบอาชีพ โดยให้ความสนใจติดตามการตรวจสอบการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน และเข้าร่วมประชุมในเวทีประชาคมหมู่บ้าน และเห็นว่าเวทีประชาคมฯ มีส่วนทำให้สมาชิกกองทุนได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ มากยิ่งขึ้น

ภาพ 3 การแสดงศักยภาพและองค์ประกอบของกองทุนหมู่บ้านที่จะทำการค้นหาเพื่อพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2547: 3)

แนวทางการดำเนินงานตามโครงการกองทุนหมู่บ้าน

กองทุนหมู่บ้านทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และยอมรับว่ามีความเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหน ช่วยกันดูแลรักษาไว้เสมือนหนึ่งเป็นการประกาศเกียรติบัตรของชุมชนให้คนทั่วไปได้รับรู้รับทราบ ว่า ชุมชนมีความสามัคคีเข้มแข็ง ดังนั้น แนวทางการดำเนินงานตามโครงการกองทุนหมู่บ้านมีดังนี้ (กำธร ชินลาด และคณะ, 2544)

1. โครงการนี้ต้องให้ประชาชนหรือประชาคมเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นใหญ่ในการให้ความคิดความเห็น เพื่อจะได้สิ่งที่ถ่วงถ่วงความคิดที่ถือว่าเป็นความคิดร่วมกันและนำมาซึ่งการทำงานร่วมกัน โดยมีนักคิด นักพัฒนา ข้าราชการ ผู้มีประสบการณ์เข้ามาช่วยและกำหนดการบริหารจัดการและการให้เงินแก่หมู่บ้านว่าควรจะมีกติกาอย่างไร แล้วนำประเด็นเหล่านี้มาให้ประชาชนหรือประชาสังคมทำการประชาพิจารณ์

2. กองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นต้องถือเสมือนว่าเป็นธนาคารหรือกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อให้หมู่บ้านเป็นฐานในการเกิดกลุ่มออมทรัพย์ โดยมีระบบการคิดดอกเบี้ยจากเงินให้กู้ และเมื่อมีกำไรก็นำกำไรนั้นมาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก รวมถึงกำหนดให้สมาชิกต้องมีการส่งเงินออมเข้ากลุ่มเป็นประจำ เพื่อให้เงินที่ลงไปในแต่ละหมู่บ้านหมุนเวียนกลับเข้ามาเหมือนกับว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท นั่นคือการที่ตั้งธนาคารด้วยเงินทุน 1 ล้านบาท เงินทุนจะไม่หายไปไหนมีแต่พอกพูนขึ้น เปรียบได้กับรัฐบาลนำเงิน 1 ล้านบาท ไปจดทะเบียนธนาคารให้ชุมชน ส่วนการบริหารจัดการหรือการเก็บดอกเบี้ยก็เป็นเรื่องของการบริหารจัดการของชุมชน

3. ควรต้องเน้นให้เกิดการออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอของสมาชิกหมู่บ้านเพราะจะทำให้เกิดการใช้จ่ายอย่างยั่งยืนและเมื่อมีการออมในจำนวนที่มากพอก็จะทำให้ชุมชนนั้นๆมีความเข้มแข็งไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงรัฐบาล

4. โครงการกองทุนหมู่บ้านควรพิจารณาการอนุมัติเงินให้หมู่บ้านจากน้อยไปหามาก เพื่อสร้างการเรียนรู้ก่อน

5. ความพร้อมของหมู่บ้านต้องรวมถึงความพร้อมของบุคคลด้วย

6. โครงการกองทุนหมู่บ้านควรคำนึงถึงหน่วยงานต่างๆในการที่จะนำมาซึ่งความร่วมมือกันทำงานทั้งภาครัฐและเอกชนและใช้หน่วยงานเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งการทำเช่นนี้จะทำให้การบริหารกองทุนได้ผลและฉลาดมากกว่าที่จะทำคนเดียว

7. ต้องมีตัวชี้วัด เพื่อดูความสม่ำเสมอในการออมทรัพย์ ดูความสม่ำเสมอในการใช้คืนเงินกู้และดูผลกำไรของหมู่บ้านเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร นำมาเป็นสวัสดิการได้อย่างไร ซึ่งหา

กองทุนใดมีความสม่ำเสมอในการออมทรัพย์และมีความสามารถในการใช้คืนเงินกู้รวมถึงผลประโยชน์การมีกำไรก็แสดงว่าหมู่บ้านนั้นตอบสนองนโยบายกองทุนหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี เกิดการเรียนรู้และสามารถพึ่งตนเองได้ ขณะเดียวกันตัวชี้วัดเหล่านี้ก็จะเป็นข้อมูลสำหรับสมาชิกและคณะกรรมการในการประเมินสถานการณ์ในอนาคตได้

8. ต้องจัดให้มีระบบการดูแลภายในหมู่บ้านและชุมชน เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน โดยเพิ่มระบบการดูแลกันระหว่างหมู่บ้านเพราะถือว่ามิใช่ชีวิตร่วมกัน ซึ่งจะไปโยงกับตัวชี้วัด ฉะนั้นการดูแลภายในกลุ่มตนเองและดูแลซึ่งกันและกันระหว่างหมู่บ้านในตำบลเดียวกัน ระหว่างตำบลในอำเภอเดียวกัน ระหว่างอำเภอในจังหวัดเดียวกันและระหว่างจังหวัดในภูมิภาคเดียวกัน จะเป็นวิธีที่ทำให้ประชาชนนอกจากจะได้ฝึกกำลังในกลุ่มตนเองแล้ว จะเป็นการฝึกกำลังกันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศกลายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่

9. เร่งรัดการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ที่ได้เริ่มต้นและกำลังทำอยู่ โดยเฉพาะการบริหารราชการแผ่นดินที่ให้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางหรือให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางและการพัฒนาต้องเป็นของชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยมีราชการส่วนภูมิภาคและส่วนกลางเป็นผู้สนับสนุนหรือเป็นที่ปรึกษา แต่การคิดการทำต้องเป็นของชุมชน

10. การปฏิรูพื้นฐานการมี ธนาคารของประชาชน หมายถึงว่า เงินที่รัฐบาลให้ลงมา 7.7 หมื่นล้านบาท อาจจะใช้เพื่อเป็นทุนจดทะเบียนธนาคารประชาชนแห่งหนึ่ง ซึ่งจะเป็พื้นฐานให้มีระบบธนาคารที่ประชาชนเป็นเจ้าของ ประชาชนร่วมในการบริหาร โดยมีระบบการบริหารที่ถักทอกันขึ้นมาจากข้างล่างตามลำดับ โดยส่วนกลางจะเป็นสำนักงานกลางที่จะดูแลในเรื่องการประสานงานทั่วไป การบริหารจัดการ การเงิน ด้านธุรกิจหรือด้านอื่นๆตลอดจนสามารถมีองค์กรลูกหรือบริษัทลูกที่จะไปทำด้านธนาคารที่เรียกว่า โฮลเซลส์แบงก์ คือมีทั้งธนาคารค้าปลีก ธนาคารค้าส่งและธนาคารเฉพาะกิจ ซึ่งเป็นเรื่องในอนาคตต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2547) ได้จัดทำคู่มือการประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (รายละเอียดประกอบการจัดเก็บและสังเคราะห์ข้อมูล) ปี 2547 โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งสามารถประเมินศักยภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้อย่างถูกต้องทำให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้อย่างตรงประเด็น อันจะส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปมี ดังนี้

ตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. ด้านการบริหารจัดการกองทุนที่ดี

1.1 โครงสร้าง

1.1.1 กระบวนการได้มาซึ่งคณะกรรมการ

1.1.2 สถานที่ทำการ

1.1.3 การจัดโครงสร้างระบบงาน

1.2 การบริหารจัดการกองทุน

1.2.1 มีบุคลากรปฏิบัติการตามแผน

1.2.2 มีการกำหนดปฏิทินการทำงานของกองทุน

1.2.3 ความถี่ในการประชุมคณะกรรมการ

1.2.4 คณะกรรมการมีการวางระบบการติดตามประเมินผล

1.2.5 คณะกรรมการมีการติดตามการใช้เงินของสมาชิก

1.2.6 คณะกรรมการมีการติดตามช่วยเหลือ เร่งรัด การชำระคืนเงินกู้ยืม

1.2.7 เอกสารการประชาสัมพันธ์

1.2.8 ความถี่ในการประชาสัมพันธ์

1.2.9 มีการจัดทำและจัดเก็บเอกสาร การเงิน-บัญชี และเอกสารอื่น ๆ

1.2.10 การจัดทำบัญชี

1.2.11 มีการจัดทำงบการเงิน

1.2.12 พฤติกรรมความโปร่งใสในการบริหารงาน

1.3 ผลการดำเนินงาน

1.3.1 มีจำนวนเงินลงทุน

1.3.2 มีเงินรับฝากของสมาชิก

1.3.3 จำนวนเงินออมสะสมเฉลี่ยต่อคน

1.3.4 สัดส่วนของสมาชิกต่อการออม

1.3.5 งดการชำระคืนของสมาชิก

1.3.6 การชำระคืนเงินกู้ยืม ร่วมลงทุนของสมาชิก

1.3.7 ผลการประกอบการ

1.3.8 การจัดสรรกำไรจากการประกอบการ

1.3.9 คนจนตามเกณฑ์ จปฐ.และ/หรือ ผู้มีสิทธิรับชะงาด(กองทุนมิสลิม) ที่เป็นสมาชิกของกองทุนได้รับการอนุมัติให้กู้ยืม/ลงทุนร่วมกันจากกองทุน

2. ด้านการพึ่งพาตนเอง สู้ความเข้มแข็งยั่งยืน

2.1 การเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1.1 กองทุนมีการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แก่คณะกรรมการและสมาชิก

2.1.2 กองทุนมีกระบวนการสร้างและพัฒนาอาชีพแก่สมาชิก

2.1.3 มีภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปราชญ์ ผู้รู้ทางศาสนา ฯลฯ) เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนากองทุน

2.1.4 กองทุนได้รับองค์ความรู้จากภายนอก

2.1.5 กองทุนมีการศึกษา คูงาน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างกองทุน

2.1.6 กองทุนกับเครือข่ายระดับตำบลมีการประชุมร่วมกัน

2.1.7 กองทุนกับเครือข่ายระดับตำบลมีการทำกิจกรรมอื่นนอกจากการประชุม

2.2 การรวมกลุ่มพัฒนาและการมีปฏิสัมพันธ์

2.2.1 การป้องกันและปราบปรามอุบายมุขและยาเสพติด

2.2.2 กองทุนได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายระดับต่าง ๆ

2.2.3 มีการรวมกลุ่มกันทำอาชีพในรูปแบบเครือข่าย

2.2.4 มีการบูรณาการกลุ่ม/กองทุนต่าง ๆ ในชุมชน
สวัสดิการชุมชน

2.2.5 การจัดระบบสวัสดิการแก่สมาชิก กรรมการ และชุมชน

2.2.6 มีการจัดสวัสดิการจากผลประกอบการให้กับคนจนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิก หรือมีการจ่ายชะงาด (การบริจาคทานบังคับ) ให้กับบุคคลผู้มีสิทธิในการรับชะงาดในชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำกรณีศึกษาการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการทุนแบบมีอาชีพ: กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 4 ภาค เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานตามแต่ละพื้นที่นั้น

ได้สรุป การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมักมาจากปัจจัยหลายด้านผสมผสานกัน ไป ดังต่อไปนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2547: 67-68)

1. ด้านการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีการกำหนด กฎ กติกา ข้อบังคับของกองทุนที่ทุกคนต้องปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร โดยผ่านความเห็นชอบของสมาชิก มีการวางแผนงานทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ที่สามารถปฏิบัติได้จริง

2. ด้านคณะกรรมการ มีการกระจายความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีความสุจริต โปร่งใส มีการประเมินประกอบการพิจารณาเงินกู้ โดยมีแบบประเมินและตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อจัดลำดับผู้ขอเงินให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม มีการติดตามเยี่ยมเยียนสมาชิกที่ได้รับอนุมัติเงินกู้ เพื่อให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ และเป็นการตรวจสอบว่าสมาชิกนำเงินไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพตามที่ได้เสนอขอหรือไม่

3. ด้านสมาชิก การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะประสบความสำเร็จได้ต้องมาจากความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกทุกคน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากองทุนที่ประสบความสำเร็จ สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน เริ่มจากการเลือกตั้งคณะกรรมการ การเสนอร่าง และให้ความเห็นชอบระเบียบข้อบังคับ ซึ่งเป็นกฎ กติกา ที่สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติร่วมกัน ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาความเข้มแข็งของกองทุน ให้สามารถเติบโตขึ้นอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

4. ด้านกิจกรรมกองทุน มีการพัฒนาอาชีพ รายได้ โดยส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านฯที่ประสบความสำเร็จเกิดจากพื้นฐานในการรวมกลุ่มประกอบกิจกรรมกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันไป ตามสภาพพื้นที่ เช่น กิจกรรมกลุ่มรับซื้อผลผลิตปาล์มน้ำมันในภาคใต้ กลุ่มอาชีพเพาะเห็ดกลุ่มแปรรูปเห็ด กลุ่มหัตถกรรมจักสาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมพัฒนาชุมชน และการจัดสวัสดิการชุมชน เช่น ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน อุปกรณ์เครื่องใช้ในโรงเรียน การช่วยเหลือคนชราและผู้ด้อยโอกาส

5. การเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่ม/องค์กรอื่นๆ ในชุมชน และกิจกรรมที่ทำร่วมกับภาครัฐร่วมพัฒนาทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น การเชื่อมโยงเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่ม องค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เพื่อนำข้อดีของแต่ละกลุ่มองค์กรมาปรับใช้ในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

6. การสนับสนุนด้านงบประมาณและการให้ความรู้คำแนะนำปรึกษา จากหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง

อารีย์ เชื้อเมืองพาน และธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ (2544: 118-120) ได้ทำการศึกษาการพัฒนากลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน จากการศึกษา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้กลุ่มสะสมทุนต่าง ๆ ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และจะทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาต่อไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืนนั้น ประกอบไปด้วย

1. ผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง หมายถึง กลุ่มสะสมทุนใดที่มีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็งจะช่วยให้กลุ่มสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้โดยง่าย การมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็งแล้วหากยังมีผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือ กำนัน คอยให้การสนับสนุนเสริมอีกแรงหนึ่งจะทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

2. คณะกรรมการจะต้องเสถียร คณะกรรมการกลุ่มจะต้องช่วยกัน มีความเสถียรและมีเวลาที่จะเข้าร่วมฝึกอบรมหาความรู้เพิ่มเติม หรือจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ กลุ่มสะสมทุนใดที่คณะกรรมการทำงานไม่มีความเสถียรถึงแม้จะมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง กลุ่มดังกล่าวก็ไม่สามารถที่จะพัฒนาต่อไปได้ ดังนั้นคณะกรรมการกลุ่มจะต้องมีการเสถียร และจะต้องมีคุณธรรมประกอบด้วย จึงจะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้

3. สมาชิกกลุ่มจะต้องเข้าใจหลักการดำเนินงานของกลุ่มเป็นอย่างดี กลุ่มสะสมทุนที่ประสบปัญหาและสามารถพัฒนาต่อไปได้นั้น ส่วนใหญ่สมาชิกไม่เข้าใจหลักการดำเนินงานของกลุ่มอย่างแท้จริง เข้ามาเป็นสมาชิกเพราะมีเพื่อนบ้านมาชักชวนหรือผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำกลุ่มมาขอร้องให้สมัครเป็นสมาชิก หากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มสะสมทุนใดมีความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของกลุ่มอย่างแท้จริง และสมาชิกจะต้องมีคุณธรรม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเนื่องมาจากความศรัทธาในหลักการ และพร้อมที่จะฝ่าฟันปัญหาอุปสรรคไปด้วยกัน จะทำให้กลุ่มสะสมทุนนั้น ๆ ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

4. การบริหารจัดการที่ดี กลุ่มสะสมทุนใด ๆ ถึงแม้จะมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง คณะกรรมการกลุ่มมีความเสถียร และสมาชิกเข้าใจหลักการดำเนินงานเป็นอย่างดี หากกลุ่มสะสมทุนดังกล่าวไม่มีการบริหารจัดการที่ดีจะทำให้กลุ่มดำเนินงานไปเพียงระยะหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากเมื่อมีปริมาณเงินเพิ่มมากขึ้นระบบบัญชีไม่สามารถตรวจสอบได้ การรับจ่ายเงิน ไม่มีเอกสารทางการเงินที่ถูกต้องให้ตรวจสอบ จะทำให้สมาชิกขาดความเชื่อมั่น ในที่สุดก็จะพากันมาถอนเงินจะทำให้กลุ่มล้มในที่สุด ดังนั้นกลุ่มสะสมทุนใดที่มีหลักการบริหารจัดการที่ดี มีระบบบัญชีที่เป็นสากล

สามารถตรวจสอบได้ การรับจ่ายเงินมีเอกสารทางการเงินอย่างถูกต้องซึ่งจากการตรวจสอบทั้งจากองค์การภายนอกและคณะกรรมการที่รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอจะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งสามารถที่จะพัฒนาต่อไปได้อย่างเป็นระบบ

องค์กรพัฒนาเอกชนพัฒนาชุมชนแออัดและชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น และองค์การชาวบ้าน (2548: 45) ได้ศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการกองทุนที่เหมาะสมในชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์ได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มและกองทุน ที่ควรนำมาพิจารณา มีดังนี้

1. การใช้ทุนทางสังคม โดยมองถึงการใช้ทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งไม่ได้มองเฉพาะทุนที่เป็นตัวเงิน หรือมองที่มูลค่า เท่านั้น แต่จะมองถึงทุนอื่น ๆ ที่ไม่สามารถคิดเป็นตัวเงินได้ หรือมองที่คุณค่าด้วย

2. กระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มของชาวบ้านนั้น ไม่เพียงก่อให้เกิดผลงาน หรือ ผลผลิตเท่านั้น แต่ยังได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วย และรูปแบบกองทุนที่เหมาะสม ควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันของคนภายในและภายนอกชุมชนด้วย

3. การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืน เนื่องจากกลุ่มและกองทุนที่สมาชิกมีส่วนร่วม จะสามารถปรับตัวได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปง่ายกว่ากลุ่มที่ขาดการมีส่วนร่วม

4. ภาวะผู้นำ ในการทำงานกลุ่มและกองทุน จำเป็นต้องสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับคณะกรรมการกลุ่มและกองทุนต่าง ๆ ซึ่ง ภาวะผู้นำนี้ไม่ได้หมายถึงเพียงการเป็นผู้นำกลุ่มเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการสร้างบารมี การสร้างความไว้วางใจ มีคุณธรรม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีทักษะในการสื่อสาร มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ สังเกตและมอบหมายงานให้เหมาะสม กล้าตัดสินใจ ซึ่งภาวะผู้นำจะมีส่วนดีที่ทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ การทำงานเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งตามที่ต้องการ ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ หรือคนภายนอกที่จะเข้าไปทำงานร่วมกับชาวบ้าน ควรมีกลไกวิธีการสร้างภาวะผู้นำ หรือเอื้ออำนวยให้สมาชิกกลุ่มและกองทุนเกิดภาวะผู้นำเหล่านี้

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ (2545: 139) ได้ศึกษาการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2545 พบว่า ความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง จะประสบผลสำเร็จและมีความเข้มแข็งได้ โดย

1. ชาวบ้านมีจิตสำนึกร่วมกัน ในการเป็นเจ้าของกองทุน
2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเอง รวมทั้งเคารพในกติกาที่กำหนดร่วมกัน
3. มีคณะกรรมการกองทุนที่เป็นคนดี มีความรู้ ประสบการณ์ เสียสละ และรับผิดชอบ
4. มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการเรียนรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำร่วมกัน ติดตามตรวจสอบร่วมกัน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างเป็นธรรมชาติ
5. มีความสามัคคี ความเอื้ออาทร เกื้อกูล ผู้ด้อยโอกาส
6. มีการประสานความร่วมมือ ทั้งในด้านการเรียนรู้และกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544: 6-7) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง ปี 2544 พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มในชุมชนจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกกลุ่ม สรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่
 - 1.1 ผู้นำหรือคณะกรรมการ ต้องมีความเสียสละ ซื่อสัตย์ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก เน้นการมีส่วนร่วม ยึดถือผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นหลัก และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่สมาชิก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถจัดหาเงินทุนและตลาดรองรับผลผลิตของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้พอสมควร มีการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และมีความยุติธรรม ตลอดจนได้รับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานและพัฒนาความรู้ในการเพิ่มผลผลิตและคุณภาพสินค้าอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 สมาชิกกลุ่มหรือคนในชุมชน จะต้องมีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ในกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย โดยได้รับการฝึกฝน อบรม ศึกษานเพื่อเพิ่มพูน

ความรู้ความชำนาญในกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง มีจิตสำนึกที่ดีต่อกู้กลุ่มในการร่วมกันพัฒนาและร่วมกิจกรรมในชุมชน

1.3 การมีทรัพยากรในท้องถิ่นที่เอื้ออำนวย จะมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น พบว่าชุมชนกลุ่มพัฒนาอาชีพตาล โคนดและออมทรัพย์ในเขตพื้นที่อำเภอสิงหนครและอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีวัตถุดิบตาล โคนดที่เป็นพืชที่มีอยู่เฉพาะในท้องถิ่น จึงทำให้เพิ่มโอกาสในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ ได้ง่ายขึ้น

2. ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ได้แก่

2.1 หน่วยงานภายนอก ซึ่งหมายถึง ภาครัฐและเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม และให้คำแนะนำ ทั้งด้านเงินทุน การตลาด อุปกรณ์การผลิต การสนับสนุนด้านวิชาการ การให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการดำเนินงานและการแก้ปัญหาของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการประสานของความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานอื่นให้เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม

2.2 การประสานเครือข่ายด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าและการตลาด ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันให้กลุ่มประสบความสำเร็จ หากมีการจัดการด้านคุณภาพสินค้า การตลาด และการประชาสัมพันธ์ที่ดี ก็จะช่วยให้ผลผลิตจำหน่ายออกสู่ท้องตลาด และเป็นที่ต้องการของตลาดได้

ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนดังกล่าวข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ ต้องมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีการกำหนดกฎ กติกา ข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร โดยผ่านความเห็นชอบจากสมาชิก 2) ด้านผู้นำหรือคณะกรรมการ ต้องมีความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีความสุจริต โปร่งใสและเป็นผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง เสียสละ เข้าร่วมฝึกอบรม หาความรู้เพิ่มเติม มีการประชุมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาค้างๆอยู่เป็นประจำและผู้นำจะต้องสร้างความไว้วางใจ มีคุณธรรม มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีทักษะในการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ สังเกตและมอบหมายงานให้เหมาะสมและกล้าตัดสินใจ 3) ด้านสมาชิก ต้องมีความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกทุกคน ต้องเข้าใจหลักการดำเนินงานของกลุ่ม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกต้องมาจากความศรัทธาในหลักการเดียวกัน 4) ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย มีการประสานความร่วมมือและทำกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน มีการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ 5) ด้านทุนทางสังคม สมาชิกต้องมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุน มีความสามัคคี ความเอื้ออาทร เกื้อกูลกันและกัน

6) ด้านการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมเป็นเจ้าของ และ 7) ด้านอื่นๆ ได้แก่ การจัดระบบสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน ด้านโครงสร้างต้องมีสถานที่ทำการ มีการรับฝากเงินของสมาชิก ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวสามารถใช้ผสมผสานกันได้ โดยจะส่งผลให้สถาบันการเงินชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ตัวชี้วัดมาตรฐานสถาบันการเงิน

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้จัดทำหนังสือ หลักการพัฒนากองทุนเป็นสถาบันการเงินชุมชน เพื่อเป็นแนวทาง ขั้นตอนการพัฒนากองทุนเป็นสถาบันการเงินอย่างเป็นระบบ ได้วางมาตรฐานสถาบันการเงินชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549: 19) ว่ามีองค์ประกอบ วัตถุประสงค์ในมาตรฐาน และตัวชี้วัด ดังภาพ 4

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความเข้มแข็งของชุมชน

1. การขาดแคลนเงินทุน เนื่องจากการดำเนินงานบางอย่างของกลุ่มต้องใช้เงินซึ่งส่วนใหญ่จะได้จากการลงหุ้นของสมาชิกแต่ก็ไม่เพียงพอ จึงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ต่อความเข้มแข็งของชุมชน
2. การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านเงินทุน ด้านบุคลากรที่จะมาให้ความแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือมาให้การฝึกอบรมแก่สมาชิกของชุมชน
3. ปัญหาด้านการตลาด ส่วนใหญ่เกิดจากสมาชิกไม่สามารถจัดการตลาดได้เอง ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน
4. ปัญหาด้านการบริหารจัดการภายในองค์กรชุมชน เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มฯ ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร จำเป็นต้องรับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ จากองค์กรพัฒนาเอกชน เพราะทุกกิจกรรมที่มีเรื่องเงินเข้าไปเกี่ยวข้อง การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

สรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความความสำเร็จของกองทุนซึ่งได้มีหลายหน่วยงานได้ทำการศึกษาไว้เป็นแนวทาง สำหรับที่จะนำไปปฏิบัติและปรับใช้ได้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละท้องถิ่นของแต่ละกองทุน เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ภาพ 4 แสดงตัวชี้วัดมาตรฐานสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549: 19)

ตอนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎีองค์การ การบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (structural – functional theory) โดย Talcott Parsons 1902-1979 (Jaffee, 2001: 14-15 และสัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547: 34-47) นักสังคมวิทยาอเมริกัน และโคคเค่น ในกลุ่มของนักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เห็นว่าสังคมใดๆก็ตามเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ที่ต่อเชื่อมส่วนต่างๆเข้าด้วยกันและแต่ละส่วนนำไปสู่การธำรงรักษาของระบบสังคมทั้งหมด มุมมองของกลุ่มโครงสร้างหน้าที่นิยม มองว่าสังคมเหมือนกับร่างกายที่มีชีวิตซึ่งแต่ละส่วนของร่างกายต้องมีความสัมพันธ์กันเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เพราะฉะนั้นแนวทางของกลุ่มโครงสร้างหน้าที่นิยมจึงมุ่งเน้นศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันรวมกันเป็นสังคม โดยรวมทั้งหมด และความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆที่ประกอบเป็นสังคมนั้นเรียกว่า โครงสร้างทางสังคม(structure of social) หมายถึง สัมพันธภาพของกิจกรรมต่างๆที่ปรากฏอยู่ในสังคมทุกสังคม เช่น กิจกรรมทางด้านครอบครัว ญาติพี่น้อง การศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนา ความเชื่อ ฯลฯ นอกจากนี้นักสังคมวิทยากลุ่มโครงสร้างหน้าที่มีสมมุติฐานความเชื่อว่า ภายในสังคมมีการทำหน้าที่(function) ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (system) เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมแต่ละสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ส่วนต่างๆ ที่ประกอบเป็นสังคมก็เปรียบเสมือนระบบย่อย (subsystem) หลายๆระบบที่อยู่ภายในสังคมซึ่งจะทำหน้าที่ของตัวระบบย่อยต่างๆ อย่างต่อเนื่องสัมพันธ์สอดคล้องกับการทำหน้าที่ของระบบย่อยอื่นๆ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายสุดท้าย (goal) ของแต่ละสังคม คือความอยู่รอดและเสถียรภาพ (survival and stability) ของสังคม กล่าวคือความสามารถที่จะปรับเปลี่ยนภาวะต่างๆ ภายในสังคมให้เหมาะสมกับกาลเวลาที่ผ่านไปด้วย

เนื้อหาสาระ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะและการดำเนินชีวิตขององค์การสังคมหลายอย่างที่น่าสนใจ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2549: 33-34) เช่น

1. ทฤษฎีนี้มององค์การสังคมว่าเป็นระบบสังคม (social system) โดยมีคนจำนวนหนึ่งเป็นสมาชิกและกระทำการต่างๆ เมื่อองค์การสังคมเป็นระบบสังคมแล้ว ระบบหรือองค์การสังคมก็จะต้องเป็นตัวคนขึ้นมา มีชื่อ มีที่อยู่ มีหน้าที่หรือความต้องการ หรือมีเป้าหมาย มีการเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาหรือเสื่อมลง และจบสิ้นไป

2. ระบบสังคม(องค์การสังคม)หนึ่ง อาจทำหน้าที่เดียวหรือหลายหน้าที่ก็ได้ เช่น ครอบครัว โรงเรียน กองทัพ กระทรวง โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น มีหน้าที่หลายอย่าง แม้ว่า

แต่ละระบบมีหน้าที่หลักของตน ในทางตรงกันข้าม สองระบบหรือมากกว่าอาจทำหน้าที่เดียวกัน เช่น ระบบที่ขกตัวอย่างมาต่างทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่สมาชิกของระบบคน เป็นต้น ข้อเท็จจริงตรงนี้ชี้ให้เห็นว่า องค์การใหญ่อาจมีหลายระบบย่อยหรือองค์การย่อย และองค์การย่อยเหล่านี้ย่อมมีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

3. การเปลี่ยนแปลงในระบบหนึ่งย่อมมีผลต่ออีกระบบหนึ่งหรือกลับกัน ระบบโน้นเปลี่ยนแปลงก็ส่งผลถึงระบบนี้ ในทำนองเดียวกันการจะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงองค์การสังคมให้ได้ผลต้องเปลี่ยนแปลงพัฒนาระบบย่อยต่าง ๆ ในองค์การสังคมนั้นไปพร้อมกัน

4. ทฤษฎีหน้าที่นิยมบอกว่า กิจกรรมหรือการกระทำอย่างหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การหนึ่ง อาจไม่เป็นประโยชน์ (dysfunctional) ต่ออีกองค์การหนึ่ง เช่น ค่าจ้าง หรือ เงินเดือน เป็นประโยชน์สำหรับองค์การสำนักงาน เช่น บริษัท กระทรวง มหาวิทยาลัย แต่ไม่ใช่กับครอบครัว หรือ กลุ่มเพื่อน ตรงนี้เป็นศัพท์เรียกว่า เอกภาพของหน้าที่ (functional unity)

แนวความคิดเรื่ององค์การสังคมของพาร์สัน

ในการสร้างทฤษฎีนั้น พาร์สันยึดมั่นในหลักหรือองค์ความรู้พื้นฐานที่ว่า จักรวาลทางสังคมมีรูปลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นระบบ ซึ่งในการสร้างทฤษฎีในขั้นต้นจะต้องสร้างระบบสังกัดขึ้นมาเป็นตัวแทน จากหลักความคิดข้อนี้เอง ทำให้เห็นระบบสังคมระบบต่างๆ ในกรอบความคิดของพาร์สันเรื่อง โครงสร้างการกระทำทางสังคม (the structure of social action) นอกจากนั้นในกรอบความคิดนี้ยังประกอบด้วยฐานคติ เกี่ยวกับลักษณะของความเป็นจริงทางสังคมในเชิงอาสานิยม (voluntaristicism) อีกมากมาย

พาร์สันเชื่อว่า ทฤษฎีการกระทำอาสานิยม (voluntaristic theory of action) เป็นศูนย์รวมของสังกัดและฐานคติจากอรรถประโยชน์นิยม ปฏิฐานนิยมและจิตนิยม (utilitarianism, positivism and idealism) จากทฤษฎีนี้พาร์สันนำมาสร้างทฤษฎีองค์การสังคมเชิงหน้าที่ขึ้น (functional theory of social organization) โดยในขั้นแรกอาศัยคติอาสานิยมมามองการตัดสินใจของผู้กระทำทางสังคม (social actor) ซึ่งจะตัดสินใจทำอะไรอย่างเสรี โดยอยู่ภายใต้กฎระเบียบ (normative constraints) และสถานการณ์ (situational constraints action) ดังนั้น การกระทำโดยเสรีหรือเชิงอาสา (voluntaristic) จึงประกอบด้วยธาตุมูลดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547: 36-41)

1. ผู้กระทำ หมายถึง ปัจเจกชน
2. เป้าหมาย ที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์
3. วิธีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย

4. สถานการณ์ อันเป็นฉากซึ่งผู้กระทำจะต้องนำเข้ามาพิจารณา ในการที่จะเลือกวิธีหนึ่งวิธีใดในการบรรลุเป้าหมาย

5. ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐานอันได้แก่ ค่านิยมบรรทัดฐานทางสังคมและความคิดต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการเลือกวิธีการบรรลุเป้าหมาย

6. การตัดสินใจโดยเสรีภายใต้เงื่อนไขข้อบังคับหรือบรรทัดฐานและสถานการณ์ เมื่อการกระทำระหว่างกันกลายเป็นสถาบันขึ้นมาแล้ว ระบบสังคมก็เกิดขึ้น ระบบสังคมนี้อาจไม่ได้หมายถึงสังคมทั้งสังคมตามความคิดของพาร์สัน แต่อาจหมายถึงองค์การสังคมนานาชาติก็ได้ ไม่ว่าขนาดเล็กหรือใหญ่ เวลาพาร์สันพูดถึงระบบสังคม ที่หมายถึงสังคมมนุษย์ระบบสังคมเล็กเขาจะใช้ระบบสังคมย่อย (subsystem) ดังนั้น สถาบันเป็นกระบวนการที่ทำให้โครงสร้างสังคมเกิดขึ้นและดำรงอยู่ กลุ่มบทบาทที่กลายเป็นสถาบัน แล้วรวมกันเข้าเป็นระบบสังคม หรือหมายถึง การกระทำระหว่างกันที่เป็นแบบแผนและมั่นคง เมื่อระบบสังคมใดเป็นระบบใหญ่มีสถาบันหลายอย่างผสมผสานกันอยู่ แต่ละสถาบันนั้นจะ ได้ชื่อว่าระบบย่อย สังคมมนุษย์คือ ระบบใหญ่ที่ประกอบด้วยสถาบันที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหลายสถาบัน

แนวความคิดโครงสร้าง – หน้าที่นิยมของเมอร์ตัน (Robert Merton)

ความเป็นเอกภาพเชิงหน้าที่ของระบบสังคม (functional unity of social system) ปัญหาที่อาจโต้เถียงกันได้ว่าบูรณาการเป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของระบบสังคมจริงหรือไม่ ส่วนใหญ่ก็ต้องตอบว่าจริง เพราะฉะนั้นสังคมก็จะดำรงอยู่ไม่ได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าบูรณาการระดับไหนที่สังคมต้องการเพื่อให้สังคมอยู่ได้ ปัญหานี้ควรต้องมีการศึกษา ตัดสินกันด้วยข้อมูลสนามจะสมมุติเอาเองไม่ได้ แต่ละสังคมอาจต้องการบูรณาการระดับต่างกัน

ความเป็นสากลภาพเชิงหน้าที่ของสิ่งต่าง ๆ ทางสังคม (functional universality of social items) ที่แล้วมา มักจะคิดกันว่าถ้าองค์ภาวะทางสังคมใดๆ มีอยู่ในระบบสังคมแล้วจะต้องถือได้ว่าสิ่งนั้นมีหน้าที่ คือ มีผลทางบวกต่อบูรณาการของระบบสังคม ทำให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน (tautology) ในข้อความนี้ เมอร์ตันบอกว่าควรต้องมีการศึกษาให้รู้แน่ๆ แต่ละสิ่งทางสังคม (เช่น ประเพณี ความเชื่อ ความคิด) มีหน้าที่หรือประโยชน์จริงหรือไม่ เมอร์ตันคิดว่า 1) ของแต่ละอย่างทางสังคมอาจไม่มีหน้าที่ (dysfunctional) ต่อสังคมก็ได้ 2) ของทางสังคมบางอย่างอาจมีหน้าที่ หรือไม่มีหน้าที่ชัดเจน (manifest) ของบางอย่างอาจมีหน้าที่หรือไม่มีหน้าที่อย่างแอบแฝง (latent) ก็ได้ สรุปตรงนี้จึงได้ว่า สิ่งทางสังคมอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1)มีหน้าที่ชัดเจน 2) มีหน้าที่แฝง 3)ไม่มีหน้าที่ชัดเจน 4)ไม่มีหน้าที่อย่างแอบแฝงต่อ บุคคล กลุ่มบุคคล สังคมและวัฒนธรรม

ความขาดไม่ได้ของสิ่งต่าง ๆ เชนงหน้าที่ในสังคม (indispensability of function items for social system) เชื่อกันในหมู่นักโครงสร้างหน้าที่หลายคนว่า สิ่งทางสังคมบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่ขาดไม่ได้สำหรับสังคม ถ้าขาดแล้วจะทำให้สังคมแตกสลาย เมอร์ตันจึงชี้ให้เห็นว่านั่นเป็นความเชื่อที่ผิดเพราะสังคมอาจใช้สิ่งทางสังคมอื่นมาทดแทนได้ เขาจึงได้เสนอความคิดเรื่องตัวเลือกเชิงหน้าที่ (functional alternatives of functional equivalents) และตัวทดแทนเชิงหน้าที่ (functional substitutes) สรุปข้อคิดใหม่ของเมอร์ตัน ที่เพิ่มเติมให้กับทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ ในส่วนนี้ก็คือสิ่งทางสังคมบางอย่างอาจมีสิ่งที่เท่าเทียมกันมาทำหน้าที่ได้ บางอย่างเอาสิ่งอื่นมาทดแทนที่เดิมได้ นอกจากนั้นของทางสังคมบางอย่างยังมีหน้าที่ได้หลายอย่างด้วย

สรุป ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มององค์การสังคมเป็นระบบสังคม ที่มีระบบสังคมย่อยเป็นองค์ประกอบระบบสังคมย่อยมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย แต่ละหน่วยย่อยรวมทั้งระบบใหญ่ที่เป็นองค์การสังคมต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ การปฏิบัติหน้าที่นี้เอง เป็นเหตุให้เกิดองค์การสังคมและทำให้องค์การสังคมดำรงอยู่ ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนแต่ละหมู่บ้านนั้นก็จะมีโครงสร้างหน้าที่ในการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับว่า ผู้นำหรือคณะกรรมการของสถาบันการเงินชุมชนนั้นๆ จะมีการกำหนดหรือวางแผนในการบริหารจัดการอย่างไร เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนของตนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ทฤษฎีองค์การ การบริหารจัดการ

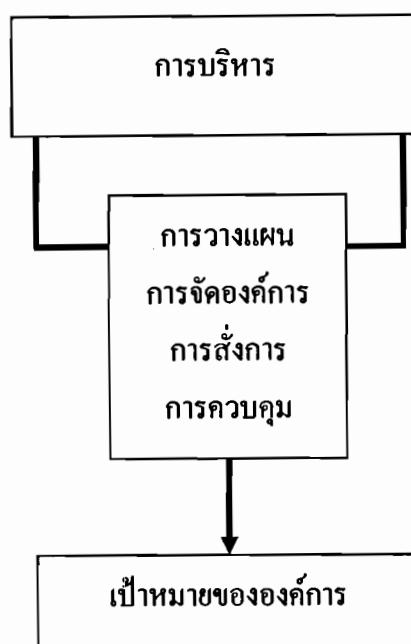
ความหมายของการบริหารจัดการ

Meyer and Davis (2003: 1) กล่าวว่า อีกสิบปีข้างหน้าในขณะที่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมเทศเติบโต โลกรอบตัวเราก็เชื่อมโยงถึงกันมากขึ้นและมีอิสระมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความผันผวนมากขึ้นและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วขึ้น ซึ่งก็เหมือนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้การปรับตัวต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วย เพื่อประกันความอยู่รอด คือ กฎของการปรับตัว การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีแต่จะเร่งขึ้นต่อไป ดังนั้น องค์การที่มีความสามารถในการปรับตัวเท่านั้น ถึงจะเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว พอให้องค์กรของตนอยู่รอดได้ เราเรียกการตอบสนองขององค์การที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ว่า องค์การที่สามารถปรับตัวได้ (Adaptive Enterprise) ซึ่งการบริหารจัดการขององค์กรชุมชนต่าง ๆ จะแสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการปรับตัว แก้ไขปัญหาหรือนำพากิจกรรมใดๆ ให้สำเร็จ การบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จและกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการที่ดีนั้นสามารถทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้

นักวิชาการด้านองค์การและการบริหารจัดการหลายๆ ท่านได้ให้ความเห็นไว้หลากหลาย เช่น เจริญผล สุวรรณโชติ (2544: 176) ได้ให้ความหมายขององค์การ คือ กระบวนการของโครงสร้างที่บุคคลที่เข้ามาอยู่รวมกันสามารถที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคลและขององค์การ ซึ่งจะสนองตอบซึ่งกันและกัน สุทธิ สุทธิสมบูรณ์ และ สมานรังสีโยกฤกษ์ (2539) กล่าวว่าการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน (method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน เจริญผล สุวรรณโชติ (2544: 232) ให้นิยามการบริหาร คือ กระบวนการของสังคมอย่างหนึ่ง ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มาาร่วมกันเพื่อกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายตามที่ได้กำหนดเอาไว้ การกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ การดำเนินการเพื่อให้คงอยู่ต่อไป การกระตุ้นหรือการช่วยให้เกิดการกระทำ การควบคุม และการกระทำที่ให้เกิดการรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบแบบแผนหรืออย่างไม่มีแบบแผนทั้งในด้านของบุคคลและในด้านของวัตถุ และ เสนาะ ดิเขาว์ (2543) ให้ความหมายการบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ความหมายของการบริหารหลังสุดได้แยกสาระสำคัญของการบริหารออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมคืออาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบให้งานสำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือของคนอื่น
2. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้
3. การบริหารเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและใช้ทรัพยากรต่ำสุด
4. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

สมยศ นาวิการ (2538) กล่าวว่า การบริหาร คือ กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลัง ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ ดังภาพ 5

ภาพ 5 แสดงรูปแบบการบริหาร

ที่มา: สมยศ นาวิการ (2538)

มุมมองของทฤษฎีการบริหารของ เฮนรี ฟาโยล

มุมมองของทฤษฎีการบริหารนี้จะมุ่งที่การวิเคราะห์การบริหาร โดยทั่วไป ได้แก่ วิธีการศึกษาการบริหารของนักบริหารชาวฝรั่งเศส ชื่อ เฮนรี ฟาโยล ๆ เชื่อว่า ความสำเร็จจะเกิดขึ้นจากทักษะที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์ หนังสือของเขาชื่อ General and Industrial Management ได้วางรากฐานที่สำคัญของทฤษฎีการบริหารทั่วไปที่ยังคงถูกยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันนี้ โดยฟาโยล ได้เสนอแนวความคิดของหลักการภารกิจที่สำคัญของการจัดการ 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม และได้กำหนดหลักการบริหารขึ้นมา 14 ข้อ ดังนี้ (สมยศ นาวิการ, 2546: 45)

1. การแบ่งงานกันทำ (division of labor) การแบ่งงานกันทำตามหน่วยงานเฉพาะด้านจะลดความไม่มีประสิทธิภาพด้วยการลดการสูญเสียและเพิ่มผลผลิตและการฝึกอบรมงานจะง่ายขึ้นการแบ่งงานกันทำเฉพาะด้านควรจะใช้กับทั้งคนงานและผู้บริหารภายในองค์การ

2. อำนาจหน้าที่ (authority) อำนาจหน้าที่ คือ สิทธิที่จะสั่งการ อำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการ (ได้มาจากตำแหน่ง) และอำนาจหน้าที่ส่วนบุคคล (ได้มาจากความฉลาดและประสบการณ์) ควรจะถูกใช้ร่วมกัน ยิ่งกว่านั้นอำนาจหน้าที่จะตามมาด้วยความรับผิดชอบที่เป็นข้อผูกพันต่อการดำเนินงานที่มอบหมายให้บรรลุความสำเร็จ

3. ระเบียบวินัย (discipline) การเคารพและการเชื่อฟังจะช่วยให้องค์การดำเนินงานได้อย่างราบรื่น ระเบียบวินัยที่ไม่ดีจะเกิดขึ้นจากการเป็นผู้นำที่ไม่ดี ระเบียบวินัยที่ดีจะเกิดขึ้นเมื่อคนงานและผู้บริหารเคารพต่อกฎที่ควบคุมกิจกรรมภายในองค์การ

4. การมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (unity of command) พนักงานแต่ละคนควรจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น และนั่นคือพื้นฐานของการบริหารที่มีประสิทธิภาพภายในองค์การ

5. การมีทิศทางเดียวกัน (unity of direction) ความพยายามของบุคคลทุกคนภายในองค์การควรจะประสานกันและมุ่งไปที่ทิศทางเดียวกัน

6. ผลประโยชน์ส่วนบุคคลจะต้องเป็นรองจากผลประโยชน์โดยรวม (subordination of Individual interests to the common good) เป้าหมายขององค์การจะต้องอยู่เหนือกว่าเป้าหมายของบุคคล เมื่อเป้าหมายของบุคคลอยู่เหนือเป้าหมายขององค์การแล้ว ผลลัพธ์จะขัดแย้งกันได้

7. การจ่ายผลตอบแทน (remuneration) พนักงานควรจะได้รับผลตอบแทนที่ยุติธรรมตามการมีส่วนร่วมของพวกเขาต่อองค์การ

8. การรวมอำนาจ (centralization) ความสัมพันธ์ระหว่างการรวมอำนาจและการกระจายอำนาจจะเป็นเรื่องของสัดส่วน ความสมดุลที่ดีที่สุดจะต้องเกิดขึ้นภายในองค์การ

9. สายการบังคับบัญชา (chain of command) สายการบังคับบัญชา (อำนาจหน้าที่) จะขยายจากระดับสูงไปยังระดับต่ำภายในองค์การ และระบุเส้นทางของการติดต่อสื่อสาร

10. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย (order) ทั้งทรัพยากรวัตถุและบุคคลควรจะต้องอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมของพวกเขา

11. ความเสมอภาค (equity) ผู้บริหารควรมีความยุติธรรมและความเมตตาเมื่อเกี่ยวข้องกับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ความเสมอภาคที่เกิดขึ้นจากความยุติธรรมและความเมตตาจะนำไปสู่การทุ่มเทและความจงรักภักดีของพนักงาน

12. ความมั่นคงของงาน (stability of tenure) บุคคลต้องการเวลาเพื่อการเรียนรู้งานของพวกเขา

13. ความคิดริเริ่ม (initiative) ผู้บริหารควรจะกระตุ้นและพัฒนาความคิดริเริ่มของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่

14. ความสามัคคี (esprit de corps) ผู้บริหารควรจะมุ่งการทำงานเป็นทีมโดยการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความรู้สึกเป็นเอกภาพท่ามกลางพนักงาน การสร้างความแตกแยกจะต้องละเว้น

จากหลักการบริหารทั้ง 14 ข้อ ฟาโยลใช้คำว่า “หลักการ” หลักการคือ แนวทางของการตัดสินใจทางการบริหารที่ดี โดยเน้นว่าหลักการบริหารไม่ควรจะถูกมองว่าเป็นกฎที่ตายตัว แต่ควรจะยืดหยุ่นและปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และอยู่ที่ว่าผู้บริหารจะใช้หลักการบริหารเหล่านี้ได้อย่างไรเท่านั้น

ทฤษฎีการบริหารของ ลูเธอร์ กูลิค ศาสตราจารย์ทางการบริหารรัฐกิจชาวอเมริกัน ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งที่มองเห็นหน้าที่ของผู้บริหารด้วยการใช้ชื่อย่อที่ผสมขึ้นจากอักษรต้นของชื่อเต็มคือ POSDCORB: (สมิหรา จิตตลดากร, 2546: 77-78)

P (Planning) เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการและวิธีการให้บรรลุตามประสงค์

O (Organization) การกำหนดโครงสร้างที่เป็นทางการของอำนาจ

S (Staffing) การบริหารงานบุคคลทั้งด้านฝึกอบรมและรักษาคนไว้ในองค์การ

D (Directing) การสั่งการ การตัดสินใจ และการเป็นผู้นำในองค์การ

Co (Coordinating) เป็นงานที่สำคัญที่สุดเพื่อให้งานส่วนต่าง ๆ ประสานกันได้

R (Reporting) การรับผิดชอบรายงานต่อฝ่ายบริหาร การทำบันทึกปรากฏการณ์ใน

องค์การ

B (Budgeting) การวางแผนการเงิน การบัญชี และการควบคุม

นอกจากนี้ ลักษณะสำคัญของการบริหาร ที่ใช้ตัวอักษรย่อว่า POSDCORB สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ ดังนี้ (เจริญผล สุวรรณโชติ, 2544: 235-238)

Planning หมายถึง การวางแผนงานเพื่อให้เกิดการทำงานออกไปได้อย่างกว้างขวาง โดยการกำหนดขอบข่ายของงาน และคาดคะเนผลที่อาจจะเกิดขึ้นมาได้ เมื่อได้กระทำไปจนประสบผลสำเร็จ รวมทั้งการกำหนดวิธีการที่จะดำเนินงานไว้ให้สัมพันธ์กันกับจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้ตามลักษณะและประเภทของงาน การวางแผนจึงเป็นการที่ต้องกระทำอย่างรอบครอบ อาศัยความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในองค์การและนอกองค์การ ทั้ง

ในระบบงานที่มีแบบแผน และทั้งนอกระบบงานที่ไม่มีระบบแผนอาจกล่าวได้ว่า ในการวางแผนงานเป็นงานของทางวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นการที่ต้องหาระบบแบบแผนที่ถูกต้อง สามารถที่จะนำมาใช้ได้ และสามารถที่จะบอกทิศทางได้อย่างแน่นอน การงานใดก็ตามที่ขาดการวางแผนงานไว้ล่วงหน้า อาจจะประสบผลสำเร็จได้เช่นกัน แต่เป็นการเดินทางที่ปราศจากหางเสือ ปราศจากเข็มทิศ

Organization หมายถึง การสร้างแนวทางที่แน่นอนเพื่อให้เกิดโครงสร้างที่มีระบบ อันเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการปฏิบัติงาน ซึ่งจะออกมาในรูปการแบ่งสรรหน้าที่การงานตามแต่ละแผนก แต่ละฝ่ายเพื่อให้การปฏิบัติงานของบุคคลในองค์การได้ทำงานตามหน้าที่การงานที่ตนได้รับมอบหมายตามหัวหน้างานและเป็นการจำแนกความรับผิดชอบของแต่ละคนแต่ละแผนกเพื่อให้บังเกิดความง่ายในการตรวจสอบผลของการปฏิบัติงาน ในการจัดแบ่งหน้าที่การงานนี้เป็นความยากลำบากของการบริหารงานอย่างหนึ่ง เพราะผู้บริหารจะต้องเลือกแผนการจัดการบริหารไว้ให้ถูกต้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามระบบการเมือง ถูกต้องตามระบบประเพณีนิยม ถูกต้องตามกฎหมายข้อบังคับเท่าที่สังคมได้วางเอาไว้ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกกว่า การบริหารในลักษณะขององค์การชนิดนี้จะใช้วิธีการใด จะใช้วิธีการรวมอำนาจ หรือกระจายอำนาจจะใช้วิธีการจัดองค์การแบบแนวตั้ง หรือแนวนอน จะใช้กระบวนการหมู่พวกหรือกระบวนการความถนัดหรือความสามารถของแต่ละคน

Staffing หมายถึง การนำเอาบุคคลทั้งหมดในขณะขององค์การนั้นๆ มากำหนดหน้าที่ไว้อย่างแน่นอน เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่การงานของตนเองและของบุคคลอื่นผู้ซึ่งต้องทำงานร่วมกัน ภายใต้เงื่อนไขที่ได้กำหนดเอาไว้ให้ เพื่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพบุคลากรที่มีอยู่ในองค์การจะต้องได้รับการพิจารณาให้ได้รับการฝึกฝนอยู่เสมอ เพื่อให้ได้มาซึ่งการปฏิบัติงานที่ดีและถูกต้องตามหลักวิชาการในสาขาวิชานั้น ๆ ด้วย การฝึกอบรมนี้ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะของบุคลากรที่ร่วมงานในระดับรอง ๆ หรือในระดับต่ำเพียงเท่านั้น แต่ผู้บริหารในระดับสูงจะต้องได้รับการอบรมอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้บริหารได้รับรู้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักวิชาการและที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารของตนเอง

Directing หมายถึง การกระทำที่เกิดจากการกำหนดหน้าที่การงานโครงการปฏิบัติงานต่อเนื่องกันไป ซึ่งเกิดมาจากการตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการ และเป็นการกำหนดแนวความคิดให้ประจักษ์ในกิจการเฉพาะอย่าง หรือในกิจการทั่วไป เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เห็นทิศทางของการปฏิบัติงานในองค์การ หน้าที่นี้เป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารงานจะต้องเป็นผู้ที่คอยกำหนดให้การบริหารงานได้บรรลุจุดประสงค์ขององค์การ ในขณะเดียวกัน การกำหนดทิศทางให้กับผู้ร่วมงานก็

เป็นจุดอ่อนได้เช่นกัน ถ้าหากว่าการกำหนดทิศทางนั้นเป็นการกำหนดทิศทางที่เป็นการสั่งมาจากเบื้องบนแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้กำหนดทิศทาง การกำหนดทิศทางนี้จึงเป็นการกำหนดหน้าที่การทำงานที่จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกัน โดยการอาศัยการตัดสินใจของบุคคลเป็นหลักการสำคัญ

Coordinating หมายถึง งานหน้าที่หลักที่สำคัญที่สุดของผู้บริหาร ในเมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการบริหารทั้งหมด การร่วมมือกัน การที่ผู้ร่วมงานทุกระดับและผู้บริหารจะสามารถสร้างปะทะสัมพันธ์ขึ้นมาได้นั้น เป็นสิ่งประเสริฐที่สุดที่จะทำให้การบริหารงานขององค์กรได้ดำเนินไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพ จึงถือได้ว่า ความร่วมมือกันในระหว่างคณะเดียวกัน เป็นสิ่งที่การบริหารต้องการมากที่สุดมากกว่าใดๆทั้งหมด ถึงแม้ว่าการบริหารงานจะต้องทำร่วมกับคนในทุกชั้นทุกระดับก็จริงอยู่ ซึ่งทุกคนก็ย่อมรู้จักกันอยู่แล้วว่า เป็นสิ่งที่ยากมากในการที่จะทำให้ผู้ร่วมงานขององค์กรทุกคนได้ร่วมมือกันทำงาน โดยไม่มีการขัดแย้งประเภทส่วนบุคคล (การขัดแย้งในเรื่องการทำงานเพื่อให้เกิดผลผลิตที่สูงนั้นไม่เป็นไร เพราะทุกคนต่างก็สามารถสร้างแนวความคิดของตนเองได้ด้วยกันทั้งนั้น) แต่ก็ต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารงานทุกระดับรวมทั้งผู้ร่วมงานทุกคน จะต้องเป็นผู้ที่มีปะทะสัมพันธ์ต่อกัน ดังกล่าวแล้วว่า การที่จะมีปะทะสัมพันธ์กันได้นั้น ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับการมีส่วนปะทะสัมพันธ์กับส่วนของงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มของตนเอง แต่จะต้องมีปะทะสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ในวงการด้วย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่นักบริหารจะต้องจัดให้มีขึ้นในองค์กรของตน

Reporting หมายถึง การเก็บข้อมูลต่างๆ ที่บังเกิดขึ้นในองค์กร เพื่อทำไว้เป็นหลักฐานในการที่ผู้บริหารก็ดี หรือผู้ร่วมงานก็ดี หรือหัวหน้างานในระดับย่อยลงมาที่ดี จะได้มีหลักฐานต่างๆ ในการพิจารณาดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความประสงค์ของผู้ปฏิบัติงาน การเก็บข้อมูลรวมทั้งทะเบียนประวัติของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหนึ่ง ๆ มีความจำเป็นในการบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องช่วยให้การปฏิบัติงานได้ผลดียิ่งขึ้น ยิ่งในองค์กรสมัยใหม่ด้วยแล้วเรา จะพบว่า การที่มีจำนวนคนร่วมปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรหนึ่ง ๆ จะมีอยู่มากกว่าองค์กรแบบเก่าๆ องค์กรในปัจจุบันจะแบ่งแยกแผนงานต่างๆ ออกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกในการปฏิบัติงาน และเป็นการกระจายอำนาจ กระจายความรับผิดชอบ ไม่ต้องโยนภาระความรับผิดชอบให้กับผู้บริหารแต่เพียงคนเดียวเช่นในสมัยก่อน ๆ ความจำเป็นของการเก็บข้อมูลทะเบียนประวัติทะเบียนบุคลากร หรือแม้แต่ผลของการวิจัยก็มีความจำเป็นที่จะต้องเก็บไว้ทั้งประจำหน่วยงานแต่ละหน่วย แต่ละส่วนหรือแม้แต่การเก็บไว้เป็นศูนย์กลางเป็นส่วนรวม งานด้านการเก็บเอกสาร

ข้อมูลเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม และจัดให้ถูกต้องตามลักษณะของงาน เฉพาะอย่าง

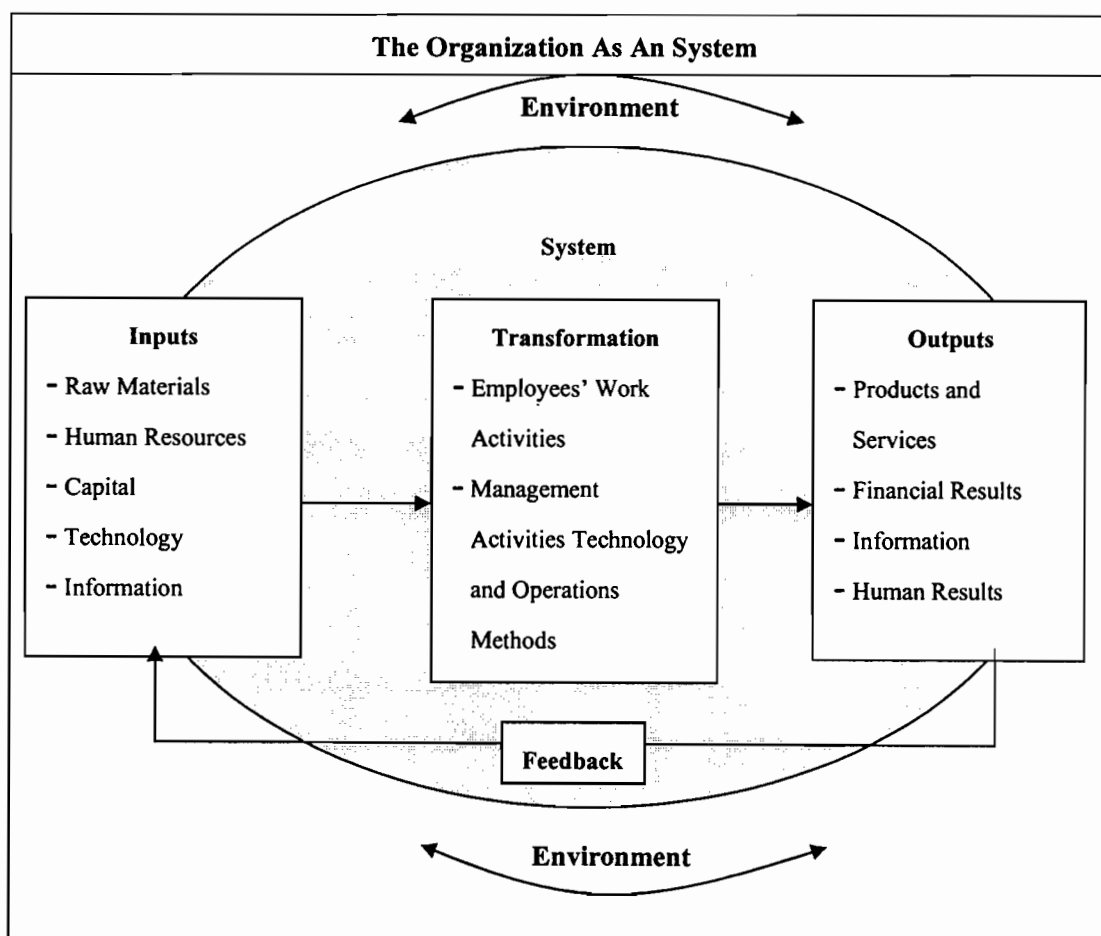
Budgeting หมายถึง การจัดการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงบประมาณ เพื่อนำมาใช้จ่าย ในแต่ละแผนก ในแต่ละส่วนของงาน แน่นอนที่สุดที่เราจะต้องมีความรู้ลึกอยู่เสมอว่า การบริหารงานขององค์กรใด ๆ ก็ตามหากขาดเงินแล้ว การทำงานก็ต้องเป็นอุปสรรคที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง การเก็บรักษาเงินก็เช่นเดียวกัน มีความสำคัญต่อการบริหารงาน ผู้ที่ทำหน้าที่การเงินจึงต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมมาโดยเฉพาะ ในส่วนที่การจัดการเกี่ยวกับงบประมาณในปัจจุบันมักจะเน้นหนักไปในเรื่องการจัดทำงบประมาณ ส่วนข้อบกพร่องที่สำคัญของการจัดสรรงบประมาณนั้นก็คือ การที่ไม่ได้เน้นถึงเรื่องการควบคุมในการใช้งบประมาณนั้น ๆ ในการที่กรม กองใด จะกล่าวเพียงว่ามีหน่วยงานที่ควบคุมอยู่แล้ว คือหน่วยที่อาจชื่อต่างๆ กัน คือ การเงิน ซึ่งทุกองค์กรจะต้องมีหน่วยงานนี้อยู่ แต่หน่วยงานนี้เป็นแต่เพียงควบคุมให้ผู้ใช้เงิน ใช้ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับเท่าที่วางเอาไว้ซึ่งมีหน้าที่คล้ายๆกับว่าเป็นฝ่ายตรวจสอบถามมากกว่าเป็นฝ่ายดูแลให้เป็นไปตามลักษณะของงบประมาณที่ได้วางไว้ตามโครงการ

ดังนั้น หลักการการบริหารงานที่ใช้ตัวอักษรย่อว่า POSDCORB จึงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เป็นแนวทางที่ผู้บริหารจะต้องนำเอามาใช้ในการบริหารงาน ซึ่งจะมองเห็นได้ว่า โดยเนื้อแท้ของการบริหารงานนั้น จะกำหนดเอาว่า จะต้องมีการเป็นไปตามหลักนั้น หลักนี้ และจะทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความราบรื่นได้นั้น ย่อมเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งนี้เพราะจะต้องมองพฤติกรรมของสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์เข้ามาประกอบเข้าด้วยกันแล้วจะมองเห็นได้ว่า หลักการบริหารตามที่นักบริหารรุ่นก่อนได้วางเอาไว้ด้วยความเหมาะสมกับสภาพและสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้น แต่ในภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ในปัจจุบัน การบริหารย่อมมีการเปลี่ยนแปลงออกไปตามลักษณะของสังคมและตามลักษณะของภาวะทางเศรษฐกิจ รวมทั้งภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การบริหารงานในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็ต้องปรับตัวด้านการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทในสภาวะปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้อยู่รอดได้ แข็งแรงและยั่งยืน

ระบบการบริหาร (Management System)

Robbins and Coulter (2003: 17) ได้สรุปและให้ความหมายกับคำว่า ระบบ หมายถึง องค์กรประกอบที่ต่างมีปฏิสัมพันธ์ (interrelated) ต่อกัน และยังขึ้นต่อกัน (interdependent) ด้วย ในองค์กรแบบปิด (closed system) จะไม่เกี่ยวข้องและไม่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม

ส่วนในองค์กรแบบเปิด (open system) จะได้รับอิทธิพลอย่างมากจากสิ่งแวดล้อมขององค์กร โดยปกติองค์กรแบบเปิดจะได้รับทรัพยากรนำเข้า (input) จากสิ่งแวดล้อม และจะทำการแปรสภาพ (transform) หรือดำเนินการผลิตให้เป็นผลผลิต (output) คืนให้กับสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารในองค์กรแบบเปิดจึงไม่เพียงแต่จะต้องประสานกิจกรรมและฝ่ายต่าง ๆ ภายในองค์กรเท่านั้น แต่จะต้องเข้าใจถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กรที่จะมากระทบต่อการดำเนินงานขององค์กรด้วย ดังภาพ 6

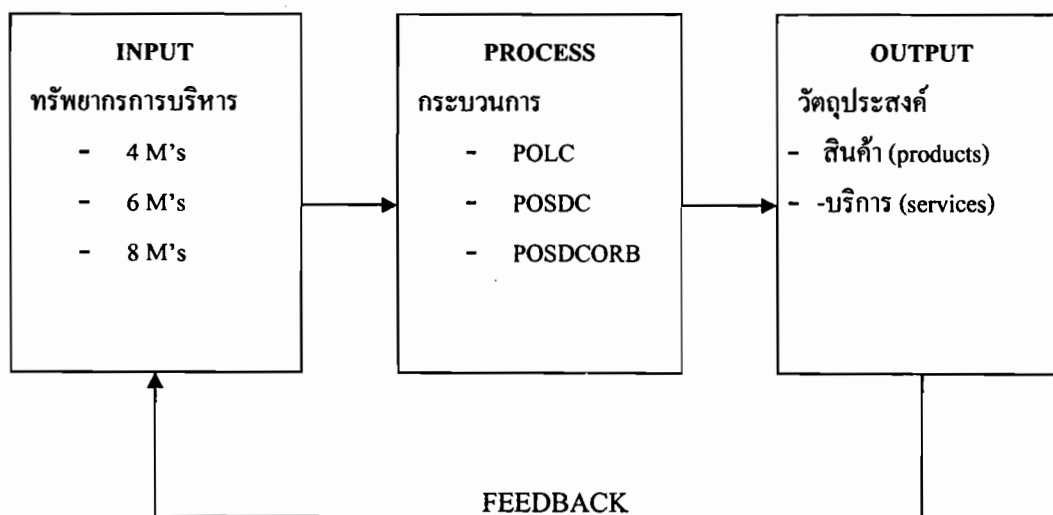

ภาพ 6 ระบบขององค์กร

ที่มา: Robbins and Coulter (2003: 7)

ความหมายของการจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542: 444) ได้ให้ความหมายของการจัดการ คือ กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร คือ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การชี้นำ (leading) และการควบคุม (controlling) ซึ่งความหมายดังกล่าวมีคำสำคัญ 3 คำ คือ กระบวนการ ทรัพยากรการบริหาร และวัตถุประสงค์ บรรยงค์ โคจิโนดา (2548: 23) กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยร่วมทำงานกับผู้อื่นและใช้ทรัพยากรอื่นๆ ขององค์กร ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545: 18) ให้ความหมายการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานที่เน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนที่วางไว้ ซึ่งการบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ทรัพยากรทางการบริหารจัดการ ประกอบด้วย คน(man) เงิน(money) วัสดุดิบ(material) วิธีการหรือการจัดการ (method or management) เครื่องจักรเครื่องกล (machine) และ การตลาด (market) สามารถนำมาเขียนเป็นแผนภูมิ ดังภาพ 7

ภาพ 7 กระบวนการจัดการ

ที่มา: ตุลา มหาพสุธานนท์ (2547: 41)

จากภาพ 7 สามารถอธิบายกระบวนการจัดการได้ ดังนี้

INPUT คือ ทรัพยากรการบริหาร (management resources) อันได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย คน(man) เงิน(money) วัสดุ(material) และวิธีการหรือการจัดการ(method or management) ถูกนำเข้าไปในระบบเพื่อประมวลผลหรือแปรรูป ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจของสังคม โลกพัฒนาและก้าวหน้าไปพร้อมกับอุตสาหกรรมผลิตและบริการที่เติบโตและพัฒนาขึ้นไปอย่างรวดเร็วทำให้ทรัพยากรเพียง 4 ประการ เริ่มไม่เพียงพอสำหรับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์กร จึงได้เพิ่มอีก 2 M's เป็น 6 M's ได้แก่ เครื่องจักรเครื่องกล(machine) และ การตลาด (market) ในขณะที่ขบวนการทำงานที่มองเห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าของจิตใจผู้ปฏิบัติงานมีมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของคนงานมากขึ้น จึงเพิ่มขวัญและกำลังใจ(morale) เข้าไปเป็น 7 M's และเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์(globalization) ระบบการสื่อสารไร้พรมแดนที่ติดต่อเชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั่วโลกทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็วขึ้น ผู้ที่ไม่รู้หรือไม่มีข้อมูลย่อมเสียเปรียบในเชิงธุรกิจ จึงได้เพิ่มข้อมูลข่าวสาร (message) เข้าไปรวมเป็น 8 M's ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ไม่สิ้นสุดครบเท่าที่ระบบอุตสาหกรรมผลิตการจัดการจัดจำหน่าย และบริการยังคงพัฒนาและก้าวไปไม่หยุดยั้ง

PROCESS คือ หน้าที่หรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานที่ผู้บริหารต้องกระทำ ในปัจจุบันยึดถือหน้าที่ 4 ประการ ได้แก่ POLC การวางแผน(planning) การจัดองค์การ(organizing) การชี้นำ (leading) การควบคุม(controlling) ซึ่งมีพัฒนาการของแนวคิดมาตั้งแต่สมัยของฮันรี ฟาโย (Henri Fayol) ปี ค.ศ. 1916 ที่เห็นว่าหน้าที่การจัดการประกอบด้วย POCCC ได้แก่ การวางแผน (planning) การจัดองค์การ(organizing) การสั่งการ(commanding) การประสานงาน(coordinating) การควบคุม (controlling) ต่อมาในปี ค.ศ.1937 กุลิกและเออร์วิก (Gulick และ Urwick) เห็นว่ากระบวนการจัดการประกอบด้วย การวางแผน(planning) การจัดองค์การ(organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (staffing) การอำนวยการ(direction) การประสานงาน(coordinating) การรายงานผล (reporting) และการงบประมาณ(budgeting) ซึ่งนิยมเรียกย่อว่า POSDCORB

OUTPUT คือ เป้าหมาย (goals) หรือวัตถุประสงค์ (objective) ขององค์กรที่นำออกมาจากกระบวนการแปรรูปในขั้นตอนที่สอง เป้าหมายขององค์กรสามารถแบ่งอย่างง่าย ๆ ได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ องค์กรที่มีเป้าหมายที่มุ่งแสวงหากำไร (profit) และองค์กรที่มีเป้าหมายไม่ได้มุ่งแสวงหากำไร (non-profit) หรืออาจแบ่งเป็นองค์กรที่วัตถุประสงค์เพื่อการผลิตสินค้า (products) กับองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการ (services) ก็ได้

ทฤษฎีองค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีองค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ (theory of effective public organization) ในการกล่าวถึงองค์การสาธารณะ หมายถึง เป็นองค์การราชการก็ได้ เอกชนก็ได้ที่เป็นองค์การให้บริการ(service organization) ไม่เน้นกำไร อาจแสวงหารายได้บ้าง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอกชน แต่เป้าหมายหลักอยู่ที่บริการสมาชิก หรือบริการสังคม คำว่าประสิทธิภาพ (effectiveness) หมายถึง การวัดผลการทำงานขององค์การนั้นว่า ทำงานได้ปริมาณงานมากน้อยแค่ไหน คุณภาพงานดีมากน้อยแค่ไหน ใช้เงิน ใช้เวลา ใช้แรงงานไปมากน้อยแค่ไหน เป็นผลดีต่อผู้รับบริการมากน้อยแค่ไหน โดยรวม ความมีประสิทธิภาพจะหมายถึง ทำงานได้ปริมาณและคุณภาพมาก องค์การ โดยรวมมีความสมัครสมานสามัคคี มีสันติภาพและความสุข เป็นผลดีต่อส่วนรวมและผู้รับบริการ แต่ใช้เวลา แรงงาน และงบประมาณน้อย ดังนั้นทฤษฎีองค์การสาธารณะประสิทธิภาพ ประกอบด้วยประพจน์(propositions) ดังต่อไปนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2549: 111-123)

1. องค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก วิสัยทัศน์ หมายความว่าองค์การที่มีประสิทธิภาพจะต้องนึกถึงอนาคตว่าตัวเองจะเป็นอย่างไร จะมีลักษณะอย่างไร จะทำอะไร แล้วมีแผนดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนไปสู่เป้าหมายนั้น เช่น ในอีก 5 ปี 10 ปี 20 ปี ข้างหน้า องค์การจะเป็นอย่างไรในแง่ขนาด ในแง่บริการหรือในแง่งบประมาณ แล้วจึงวางแผนดำเนินการไปสู่เป้าหมาย ดังนั้น วิสัยทัศน์สามารถเป็นตัวชี้วัดความมีประสิทธิภาพขององค์การ

2. องค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก นโยบาย เพราะนโยบายจะทำให้ องค์การมีทิศทางและรายละเอียดในการดำเนินงานขององค์การ การมีแนวทางการทำงานอย่างชัดเจนจะทำให้ประหยัดเงินประหยัดเวลาและแรงงาน แต่ได้ผลงานมาก นั่นก็คือ องค์การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3. องค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก องค์การเรียนรู้(learning organization) หมายถึง การเป็นองค์การที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอ เป็นองค์การที่คิดอย่างเป็นระบบ มีกรอบความคิดอยู่เดิม ส่งเสริมพนักงานให้พัฒนาตนเอง ส่งเสริมวิสัยทัศน์ร่วมกันและจัดการเรียนรู้เป็นทีม การเป็นองค์การเรียนรู้ทำให้องค์การมีประสิทธิภาพเพราะการมีความรู้มากเป็นที่มาของคุณภาพ และเมื่อองค์การมีคุณภาพแล้วการทำงานก็ย่อมมีประสิทธิภาพตามไปด้วย

4. องค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก ภาวะผู้นำ(leadership) ภาวะผู้นำ หมายถึง ทั้งตัวคนที่จะเป็นผู้นำและบทบาทของผู้นำ ตัวคนที่จะเป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ มีความดี บุคลิกดี พุทธิ เข้ากับคนอื่นได้ดี ผู้นำจะเป็นผู้ที่สามารถชักนำให้คนเข้ามา

ร่วมงานได้ ดังนั้น ผู้นำทำให้องค์การมีประสิทธิภาพ เพราะผู้นำเป็นผู้ที่รวมคนได้มาก จูงใจคนให้มาร่วมมือกัน ทำให้คนเข้าใจเป้าหมายขององค์กร แล้วเข้ามาร่วมกันทำงานให้องค์การ องค์กรจึงทำงานได้มากมีผลงานมากในเวลาจำกัด นั่นคือ บทบาทของภาวะผู้นำทำให้องค์การมีประสิทธิภาพ

5. องค์กรสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก การจัดการ(management) การจัดการ หมายถึง กิจกรรมเหล่านี้รวมกัน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การนำหรือการลงมือทำ และการควบคุมหรือการประเมินผล การจัดการจะทำให้องค์การมีประสิทธิภาพ เพราะองค์กรที่มีการจัดการจะมีแผนงานการจัดองค์กรให้เหมาะสมกับการดำเนินการตามแผน การนำและการควบคุมให้การดำเนินการขององค์กร ไปสู่เป้าหมายได้เป็นอย่างดี

6. องค์กรสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก การมีส่วนร่วมของพนักงาน (people participation) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเอาใจใส่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกระทำ งานขององค์กร พนักงานนั้น การมีส่วนร่วมของพนักงานทำให้องค์การมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าทุกคนในองค์กรมีความรู้ความเข้าใจและเห็นประโยชน์ของเป้าหมายหรือนโยบายขององค์กร แล้วเข้าร่วมกับองค์กรก็จะเกิดพลังอันยิ่งใหญ่ การร่วมมือก็คือ การทำงานขององค์กรยังทำงานด้วยความเห็นใจ ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ ก็จะยิ่งก่อผลประโยชน์แก่องค์การมาก

7. องค์กรสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก ความตระหนักถึงธรรมชาติ (natural environment) ความตระหนักถึงธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นตัวก่อให้องค์การมีประสิทธิภาพ เหตุผลก็คือองค์กรใดๆ ในสังคมยังเป็นองค์กรสาธารณะยังจำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพราะหากการดำรงอยู่ขององค์กรก็ดี การกระทำกิจกรรมต่างๆขององค์กร ก็ดีมีผลกระทบต่อสภาพหรือก่อผลเสียหายให้แก่สภาพแวดล้อมแล้ว ผลสุดท้ายขององค์กรนั้นก็จะต้องดำรงอยู่ไม่ได้

8. องค์กรสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก การตระหนักถึงสังคม(society awareness) การคำนึงถึงสังคมเป็นเครื่องแสดงถึงประสิทธิภาพขององค์กรสาธารณะก็เพราะว่าการตระหนักเช่นนี้ เป็นเครื่องแสดงถึงความคิดละเอียดรอบคอบขององค์กรในการที่จะกระทำการสิ่งใดด้วยความระมัดระวัง มิให้ก่อผลเสียต่อสังคม ควรจะกระทำกิจกรรมที่ก่อผลกระทบต่อสังคมทางบวกหรือเป็นการพัฒนาสังคมย่อยเป็นเครื่องแสดงประสิทธิภาพหรือภาวะพัฒนาขององค์กร

9. องค์กรสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก บรรยากาศการทำงาน (work climate) เพราะบรรยากาศการทำงานที่ดี หมายถึง เพื่อนร่วมงานดี วัสดุอุปกรณ์ครบครันทันสมัยใช้กับงานได้เป็นอย่างดี ก็แสดงว่า องค์กรพร้อมจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10. องค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก สันติภาพในองค์การ (peaceful organization) หมายความว่า เมื่อองค์การมีสันติภาพ ผู้คนในองค์การมีความสุขความสงบ องค์การมีภาระหน้าที่อันใดสมาชิกย่อมจะให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจด้วยความสามัคคี เมื่อคนในองค์การเต็มใจทำงานพร้อมใจร่วมมือกันผลงานขององค์การก็จะเกิดและเกิดอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวะผู้นำ

แนวคิดจากการศึกษา ภาวะผู้นำนี้ เกิดจากการที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้นั้น ได้มีระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้ ซึ่งได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ คณะกรรมการกองทุนให้บริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการมาจากการคัดเลือกของสมาชิก และคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ คือต้องการหาลักษณะความเข้มแข็งของกองทุนฯ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการกองทุนฯ ให้เข้มแข็งนั้น ซึ่งภาวะผู้นำหรือคณะกรรมการผู้ทำหน้าที่บริหารจัดการกองทุนฯ ได้เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จและความเข้มแข็งของกองทุนฯ ตามบทบาท ภารกิจและอำนาจหน้าที่ ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

การศึกษาถึง ภาวะผู้นำ คือ ต้องการสร้างองค์ความรู้และขีดความสามารถของคณะกรรมการ สำหรับนำไปใช้ประกอบการค้นหา คัดเลือก และสร้างสรรค์พัฒนาคณะกรรมการให้เกิดภาวะผู้นำที่ดีที่พึงประสงค์ ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนมีความเข้มแข็ง ดังนั้นจึงได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำที่ดี ซึ่ง ได้มีผู้ให้ความหมายของความเป็นผู้นำไว้หลายท่าน ดังนี้

ความหมาย ผู้นำและความเป็นผู้นำ ภาวะผู้นำ

นักวิชาการด้านการบริหารจัดการ ได้ให้ความหมายของคำว่า ผู้นำ (Leader) และความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ (Leadership) ไว้อย่างหลากหลาย เช่น สมพันธ์ เตชะอธิก (2537: 30) กล่าวถึงผู้นำ (Leader) ว่าเป็นผู้ที่กุมความอยู่รอดขององค์กรชาวบ้าน ผู้นำที่ได้รับการยอมรับต้องมีบารมี มีความสามัคคี ปฏิบัติดี มีความสามารถและคิดถึงส่วนรวม จึงจะนำองค์กรชาวบ้านให้ประสบความสำเร็จและสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชาวบ้าน สุนันทา เลาहनันท์ (2548: 12) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานเชิงพฤติกรรมศาสตร์ เรื่องเกี่ยวกับผู้นำกลุ่ม (Leader) ว่าผู้นำมี

ความสำคัญต่อกลุ่มและองค์กร เพราะมีส่วนต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการทำงานแต่ละ องค์กรจะมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เป็นทางการ หมายถึง ผู้นำที่มี บทบาทตามอำนาจหน้าที่ซึ่งระบุไว้ในโครงสร้างขององค์กร ส่วนผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หมายถึง ผู้นำที่มีบทบาทตามอำนาจหน้าที่ที่ไม่มีปรากฏในผังแสดงโครงสร้าง แต่บทบาทของผู้นำทั้งสอง กลุ่มมีผลต่อความสำเร็จของงานและองค์กร วิรัช สงวนวงษ์วาน (2547: 205) กล่าวถึง ผู้นำ (Leader) หมายถึง ผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นและสามารถใช้ศิลปะจูงใจให้ผู้อื่นติดตามหรือปฏิบัติตาม และ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545: 277) ให้ความหมายคำว่า ผู้นำ (Leader) หมายถึง เป็น บุคคลซึ่งมีผู้ตามและมีอิทธิพลที่จะทำให้ผู้ตามช่วยกันกำหนดวัตถุประสงค์และบรรลุวัตถุประสงค์ นั้น หรือเป็นบุคคลที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จโดยใช้อิทธิพลจูงใจ ผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือ การพัฒนาขององค์กร

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549: 116) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) ว่า หมายถึง ทั้งตัวคนที่จะเป็นผู้นำและบทบาทของผู้นำ ตัวคนที่จะเป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ มีความดี บุคลิกดี พุทธิ เข้ากับคนอื่นได้ดี ผู้นำจะเป็นผู้ที่สามารถชักนำให้คนเข้ามา ร่วมงานได้ สมคิด บาง โม (2548: 229) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ การที่ผู้นำขององค์กร ใช้อิทธิพลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ได้บังคับบัญชาร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร อิทธิพลดังกล่าวนี้อาจเป็นไปทั้งในทางบวกและทางลบ หรือทางใดทางหนึ่ง วิรัช สงวนวงษ์วาน (2547: 205) กล่าวถึงความเป็นผู้นำ (Leadership) คือ กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของกลุ่ม และศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2545: 277) ให้ความหมายคำว่า ความเป็นผู้นำ (Leadership) หมายถึง เป็นอิทธิพลระหว่างบุคคลที่จะชักนำให้บุคคลหรือกลุ่มทำในสิ่งที่ผู้นำ ต้องการ หรือหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการใช้อำนาจและจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามจน บรรลุเป้าหมายขององค์กร Christopher Meyer, Stan Davis (2003: 108) แสดงความคิดเห็นว่า หลักการการจัดองค์กรได้ด้วยตนเอง (Self-organize) ที่แท้จริง หมายความว่า ผู้นำสามารถเปลี่ยนผล การทำงาน โดยอาศัยความเข้าใจกฎแห่งพฤติกรรมของคน และแทรกแซงปรับเปลี่ยนกฎหรือ สถานการณ์ที่ใช้กฎนั้นอยู่ และ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548: 23) กล่าวว่า ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น สามารถทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามให้ความเคารพนับถือ เกรงใจ เชื่อใจ และให้ความช่วยเหลือในการทำงานด้านต่างๆ ในอีกด้านหนึ่ง ผู้นำชุมชนหมายถึง ผู้ที่มีภาวะการณ ำ สามารถประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลสำเร็จที่ดี

ทฤษฎีภาวะผู้นำ

ผู้ศึกษาวิจัยได้นำเอาทฤษฎีภาวะผู้นำ (สมคิด บางโม, 2548: 230-231) มาใช้สำหรับเป็นแนวทางวิเคราะห์และเชื่อมโยง ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจของศาสตร์ของการบริหารจัดการ แล้วนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทฤษฎีผู้นำมี 4 ทฤษฎีสามารถสรุปเนื้อหาแต่ละทฤษฎีได้ ดังนี้

ทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำ (Trait Theory) พื้นฐานของทฤษฎีนี้เชื่อว่า ภาวะผู้นำที่ดีขึ้นอยู่กับคุณลักษณะทางด้านกายภาพ สังคม บุคลิกภาพ และคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลเป็นสำคัญ เช่น รูปร่าง สติปัญญา อุปนิสัยใจคอ สุขุมเยือกเย็น เป็นต้น

ทฤษฎีผลกระทบระหว่างบุคคลและสถานการณ์ (Personal and Situation Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่า คุณลักษณะของผู้นำจะต้องมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ จึงจะทำให้เกิดภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ความเชื่อนี้คือ ลักษณะของสถานการณ์ใดๆ ก็ตามจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะที่จำเป็นต่อความสำเร็จของภาวะผู้นำ

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์และความคาดหวัง (Interaction and Expectation Theory) แนวความคิดของทฤษฎีนี้เน้นเรื่องกลุ่มบุคคลเป็นสำคัญ ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าภาวะผู้นำเกิดจากพฤติกรรมของกลุ่ม และความคาดหวังของกลุ่มที่เชื่อว่าบุคคลใดจะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุด สมาชิกคนหนึ่งคนใดของกลุ่มอาจจะเป็นผู้นำได้ หากบุคคลนั้นมีลักษณะเหมาะสมเป็นผู้ริเริ่มบทบาทผู้นำกลุ่ม และบทบาทเหล่านั้นย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของกลุ่มและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มด้วย

ทฤษฎี 3 ปัจจัย (Three of Leadership Theory) ความต้องการแบบของพฤติกรรมและเป้าหมายของกลุ่มผู้ตาม ประกอบกับลักษณะของสถานการณ์จะก่อให้เกิดเค้าโครงหรือกรอบของพฤติกรรมของผู้นำที่จะต้องนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการรับรู้ของผู้นำเกี่ยวกับองค์ประกอบดังกล่าวจะต้องไปสัมพันธ์กับความต้องการแบบพฤติกรรมและเป้าหมายของผู้นำเอง ความสัมพันธ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดว่าปัจจัยสามอย่าง คือ 1) สถานการณ์ 2) ความคาดหวังของผู้ตาม และ 3) แรงจูงใจ จะผสมผสานกันได้ดีเพียงใด ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดภาวะของผู้นำ

บทบาทของผู้นำ

ธงชัย สถาปนาชาติ (2542: 37) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำไว้ ดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ระบุถึงพันธะขององค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องในการทุ่มเทพลังทั้งหมดให้กับภารกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กร

2. สร้างวัฒนธรรมขององค์กรให้เอื้อต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ขององค์กร
3. สร้างพลัง (ขวัญ กำลังใจ ความสามารถ) ให้กับบุคลากร
4. นำองค์กรให้ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และเข้าได้กับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

ลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ

Alvin W. Gouldner (Gouldner, 1950: 5 อ้างใน เจริญผล สุวรรณโชติ, 2544: 221) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของความเป็นผู้นำไว้ว่า ผู้นำจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้กระทำทุกอย่างเพื่อให้เกิดความสำเร็จขึ้นตามเป้าหมายของงานที่ได้กำหนดเอาไว้
2. ผู้นำ คือ บุคคลที่จะต้องช่วยให้บุคคลอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมประสานงานกัน
3. ผู้นำ คือ บุคคลที่มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นในฐานะที่เป็นหัวหน้าที่ทุกคนจะเข้ามาร่วมกระทำกิจกรรมเดียวกัน

การพัฒนาผู้นำ

การพัฒนาผู้นำองค์กรชุมชน นันทิยา หุตานุวัตร และคณะ (2547: 50-51) ได้แนะนำถึงการพัฒนาผู้นำของกลุ่มเกษตรกรกล่าวว่า ผู้นำจะมุ่งความสัมพันธ์ของคนมากกว่าในเรื่องของงาน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะวัฒนธรรมของสังคมไทย การมุ่งความสัมพันธ์ของคนอาจมีผลทำให้กลุ่มเกษตรกรไม่เติบโตเข้มแข็งเท่าที่ควร เพราะการรักษาความสัมพันธ์ของคนจะทำให้เกิดการประนีประนอมและการผ่อนปรน ผลที่ตามมาก็คือ การเกิดขึ้นของผู้นำหรือการพัฒนาผู้นำจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากไม่มีเวทีให้ผู้นำได้แสดงความสามารถและพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะการตัดสินใจ การที่ผู้นำต้องตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆจะเป็นการฝึกฝนผู้นำให้มีความสามารถมากขึ้น

เนื่องจากว่าผู้นำของกลุ่มไม่ได้รับผลตอบแทนโดยตรงหรือได้น้อย เช่น เงินเดือนหรือค่าจ้างได้ว่า ผู้นำของกลุ่มไม่สามารถเลี้ยงชีพจากการทำงานของกลุ่ม ซึ่งแตกต่างจากผู้นำของรัฐกิจเอกชน ผู้นำจึงต้องทำอาชีพของตนเอง ส่งผลให้งานของกลุ่มเป็นงานรอง หรือเป็นงานที่มาทำด้วยความเสียดสละ ภาวะดังกล่าวข้างต้นนี้ มีผลทำให้เกิดการขาดแคลนผู้นำกลุ่ม ผู้ที่มีศักยภาพก็อาจไม่ต้องการเป็นผู้นำ ผู้ที่เป็นผู้นำอยู่แล้วก็อาจเกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวได้หรือเกิดปัญหา

ทางเศรษฐกิจของคนได้ และในที่สุดก็คือ ผู้นำไม่สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้การพัฒนาผู้นำทั้งคุณภาพและปริมาณจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของกลุ่ม

สรุปได้ว่า การศึกษาถึงกระบวนการบริหารจัดการ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม ซึ่งผู้นำ คณะกรรมการหรือผู้บริหารจำเป็นต้องใช้รูปแบบการบริหารและวิธีการที่แตกต่างกันในสภาพการณ์ที่ไม่เหมือนกัน ไม่มีสูตรสำเร็จสำหรับการแก้ไขปัญหาในแต่ละเหตุการณ์ การศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนจึงเป็นไปตามกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับระบบของคน(คณะกรรมการและสมาชิกในกองทุนฯ) ระบบของงาน(วิธีการจัดการกิจกรรม) ระบบของเงิน(การกู้ยืมประกอบอาชีพ) เพื่อผสมผสานความรู้ความสามารถและประสบการณ์กับวิธีการจัดการให้เป็นระบบการจัดการที่เหมาะสม ดังนั้น การศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนจะต้องมีการรวมกลุ่มกันของชุมชน คณะกรรมการ ผู้นำ ผู้บริหาร เพื่อดำเนินการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ตามลักษณะที่เหมาะสม

ตอนที่ 3 แนวคิดด้านองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

ด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย

องค์กรชุมชนเข้มแข็ง

ความหมายของความเข้มแข็ง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544: 18) ได้ให้ความหมาย ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ โดยจะเรียกชุมชนนี้ว่า กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย หรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย อ้อยทิพย์ เกตุเอม (2550) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีศักยภาพ มีความรัก ความสามัคคี จงรักภักดีต่อชุมชน ทุกคนใฝ่เรียนรู้ มุ่งพัฒนาตนเองให้มีพลังความคิด พลังสติปัญญา เพื่อการพึ่งพาตนเองได้ในทุกด้าน รู้จักวางแผนจัดการทรัพยากร แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้ด้วยตนเอง

ทุกคนมุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ชุมชนมีเสถียรภาพ มีสันติสุข เพราะในชุมชนมีคุณธรรมนำชีวิต

ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไข ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้
4. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน
5. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
6. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆ ด้านของชุมชน ที่มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกคน และหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน
7. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชนอื่น ท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน
9. เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) คือ เป็นชุมชนที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้ บางด้านที่จำเป็น เช่น ด้านอาชีพ ด้านการเมือง การปกครอง ให้กับชุมชนอย่างครอบคลุมและลึก การเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การลงมือทำการร่วมมือทำเป็นกลุ่ม เป็นความรู้จริง ผลการเรียนรู้จะเป็นพลังปัญญา พัฒนาชุมชนของตนได้
10. เป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตนเอง (Common Management) คือ สามารถดำเนินการในสิ่งเหล่านี้ได้ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กรการจัดการ (Organizing) คือ การเตรียมการเพื่อดำเนินการตามแผนข้อแรก เตรียมคน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เตรียมเงิน ฯลฯ ลงมือดำเนินการตามแผน (Implementing) คือ การเอาแผนเอาโครงการมาวางแผนแล้วปฏิบัติตามขั้นตอน

จนกว่าจะเสร็จงาน และการประเมินผล (Evaluating) สิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการดำเนินงานตามแผน คือ การกำกับงาน (monitoring) เพื่อให้แน่ใจว่า งานเริ่มดำเนินการตามเป้าหมายหรือมีปัญหาอย่างไรบ้าง ควรแก้ไขอย่างไร และเมื่องานสำเร็จแล้วควรมีการประเมินผลงานอีกครั้ง

11. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) ซึ่งการมีจิตวิญญาณนี้ อาจแสดงได้หลายอย่าง เช่น การมีสมาชิกที่มีความผูกพันรักดีกับชุมชน รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน มีผลประโยชน์ในปัจจุบันหรือในอนาคตร่วมกันกับชุมชน หลาย ๆ สิ่งนี้ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจ พร้อมทั้งจะเจริญเติบโตหรือเสื่อมสลายตามสภาพสิ่งแวดล้อมและร่างกายได้

12. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คือ คนในชุมชนมีความสันติสุข มีคุณธรรม มีคุณภาพ สันติภาพ เป็นผลของหลายสาเหตุ เช่น คนในชุมชนมีความสุข มีความสมดุลในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ปรองดองรักสามัคคี รู้จักการจัดการชุมชน มีผู้นำ คือ มีพลังในการวางแผนเพื่อชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549: 105) กล่าวว่าลักษณะชุมชนเข้มแข็ง (civil society) มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ นั่นคือ เป็นองค์การเรียนรู้ (learning organization) เป็นองค์การที่มีและใช้วิธีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ (management) มีกลุ่มคนที่รักดีและอุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวม (spirituality) เป็นองค์การที่เห็นคุณค่าของธรรมชาติ (nature awareness) และเป็นองค์การที่มีสันติภาพ (peaceful) ผู้คนในองค์การมีความสามัคคีและมีความสุข

การเพิ่มศักยภาพของชุมชน

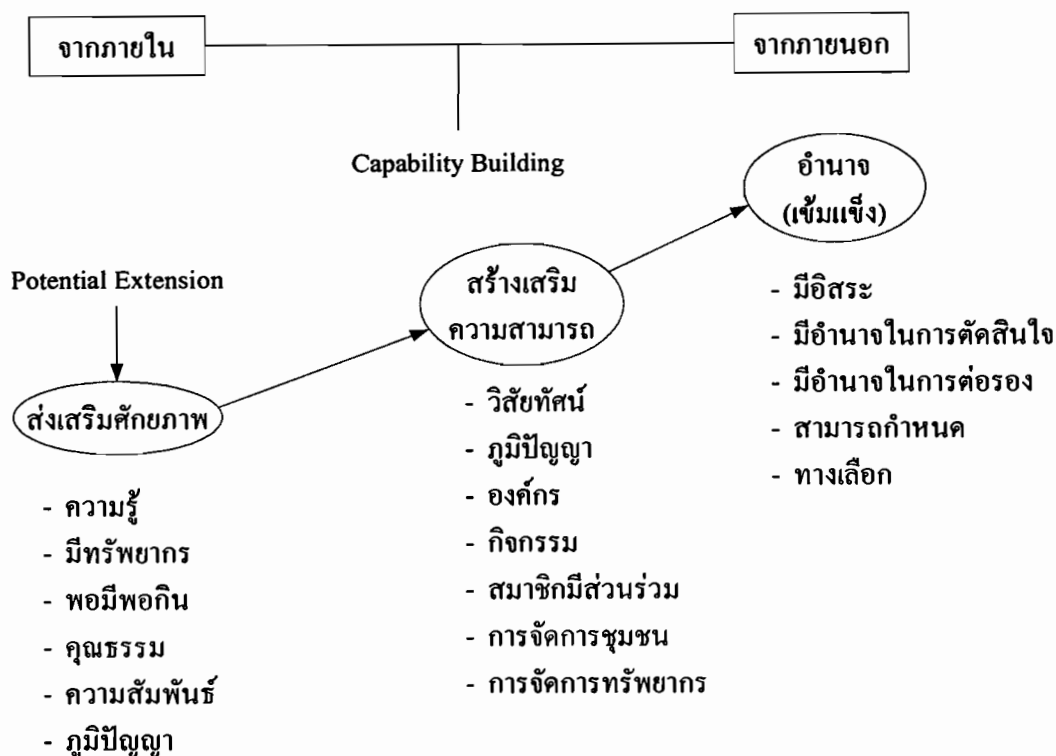
การเพิ่มศักยภาพของชุมชน คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่สามารถกำหนดทิศทาง คุณค่า วิธีการดำเนินชีวิตที่พอเพียง และมีเอกลักษณ์ของตนเอง ในขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวรับรู้เท่าทันกับสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ภายนอกชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป

กระบวนการในการเพิ่มศักยภาพชุมชน ประกอบด้วย

1. การให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง มีเครือข่ายเชื่อมโยงกันเพื่อเกื้อกูลส่งเสริมประชาสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน

2. การดำรงรักษาแบบแผน ความคิด คุณค่าจิตสำนึกที่ดั้งเดิมของชุมชน

3. การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับเครือข่ายขององค์กร หน่วยงานภายนอก ดังภาพ 8

ภาพ 8 ฟังความคิดของการพัฒนาเพื่อความเข้มแข็ง
ที่มา: อ้อยทิพย์ เกตุเฒ (2550)

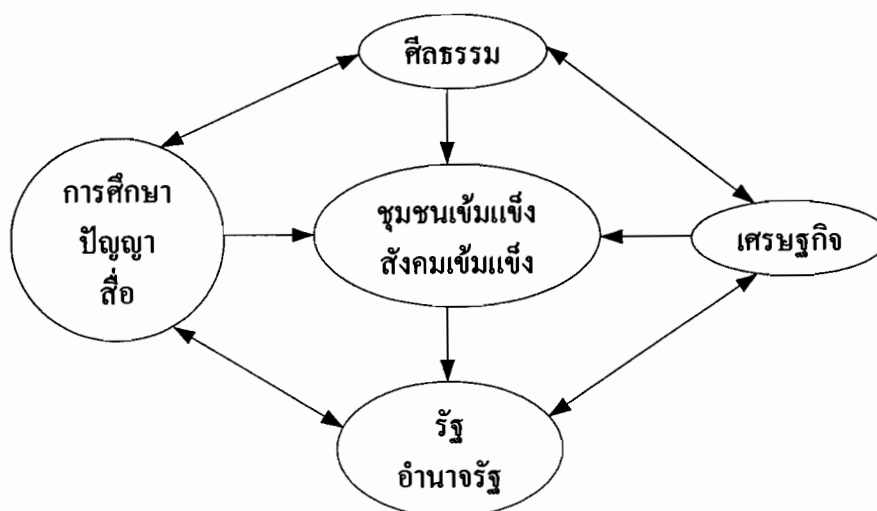
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549) ได้กล่าวถึงการพัฒนาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน หรือการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการดังภาพ 9 ไว้ดังนี้

1. รู้จักตนเอง
2. มีวิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน
3. มีนโยบายพัฒนาชุมชนแบบจัดการ
4. มีการเพิ่มความรู้ ความสามารถ และการฝึกอบรม ด้านเทคโนโลยี ด้าน

เศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคมวัฒนธรรม

5. รักษาความสมดุลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
6. สร้างพันธมิตร เครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายการจัดการ
7. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและวิจัย

8. การคิดถึงการพัฒนาเชิงจัดการ ต้องมีโครงการ มีแผน ใช้ศักยภาพและความรู้
ในชุมชนเชื่อมโยงกับที่อื่น ๆ ต้องคิดถึงผลกำไรทางสังคม และมีวิธีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

ภาพ 9 การพัฒนาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนหรือการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ
ที่มา: อ้อยทิพย์ เกตุเฒ (2550)

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งจะต้องพัฒนาทุกส่วน ทุกองค์ประกอบของสังคมให้เข้มแข็ง เพราะทุกสิ่งเป็นเหตุเป็นผลต่อกันตามหลัก อิทธิปัจจัยตา (Dependent origination) จะพัฒนาแบบแยกส่วนไม่ได้

องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนเข้มแข็ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของแต่ละชุมชนจะอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้ทุนทางสังคมในการจัดการเพื่อเอาชนะปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญ เมื่อชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านวัฒนธรรม และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่เท่ากัน หรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป จากการดำเนินงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ได้พยายามให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งคณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติ คณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ (2544: 19-21) ได้ให้ความเห็นชอบองค์ประกอบและลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง จะประกอบด้วย

1. มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักที่องถึนรักชุมชน
4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
6. มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเป็นแนวราบ และติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
7. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2543: 62-65) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

1. อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม ฐานรากทางวัฒนธรรมอันเป็นทุนทางสังคมดั้งเดิมของชุมชนและอุดมการณ์ร่วม จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญช่วยยึดเหนี่ยวคนในชุมชนและความเป็นชุมชน นอกจากนี้ การมีวิสัยทัศน์ โดยเฉพาะวิสัยทัศน์ในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ดีหรือค่านิยมสุขภาพดีจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ทุกคนเกิดจิตสำนึกและร่วมในกิจกรรมการพัฒนา อีกทั้งการเชื่อมั่นในศักยภาพของคนในชุมชน การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ทำให้เกิดความสุขในการกระทำ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเกิดอำนาจที่เป็นอำนาจสาธารณะเป็นของคนและเป็นของชุมชน

2. การจัดองค์กรและการบริการจัดการ ความเข้มแข็งของชุมชนส่วนหนึ่งสะท้อนภาพโดยความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งประเด็นสำคัญของความเข้มแข็งนี้ คือ

- 2.1 การจัดองค์กรที่ก่อให้เกิดกิจกรรมและความร่วมมือ ซึ่งหมายถึง รูปแบบการจัดองค์กรที่เหมาะสม มีการแบ่งบทบาทหน้าที่และประสานเครือข่ายเพื่อการกระจายภาระงาน

พัฒนาไปสู่กลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายหรือกิจกรรมที่กระทำร่วมกัน

2.2 มีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี โดยสามารถระดมทรัพยากรทั้ง คน วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2.3 กระบวนการแผนมีประสิทธิภาพ เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนหรือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยนัยของกระบวนการแผนนี้ริเริ่มตั้งแต่ การเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ (Civic Infrastructure) อันหมายถึง ความสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร นำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง การส่งเสริมความร่วมมือของสาธารณชนในการร่วมปฏิบัติ ร่วมกำหนดนิยามหรือกฎเกณฑ์ในความสำเร็จและการติดตามตรวจสอบ ประเมินผล

3. การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เป็นภาพของควมมีชีวิตชีวาของชุมชนและแสดงถึงการขยายกิจกรรมหรือเครือข่ายสมาชิก รวมทั้งความสามารถให้เข้าร่วมอย่างหลากหลายมากขึ้น ทั้งกิจกรรม กลุ่มคน และองค์กร นอกจากนี้ ยังแสดงถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่ชุมชนหรือคนรุ่นถัดไปในการรับช่วงต่อภาระงานของชุมชน

4. ทู่น เป็นที่น่ายินดีที่สังคมได้ให้ความสำคัญกับทู่นที่เป็นทั้งทู่นในเชิงกายภาพ เช่น ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะผู้นำด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่และมีความหลากหลายในชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนบุคคลผู้ที่มีศักยภาพและมีสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในฐานะความเป็นพลเมือง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และพร้อมที่จะลงมือกระทำ หรือทู่นที่เป็นตัวเงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทู่นที่เป็นทู่นทางวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เป็นประสบการณ์ การเรียนรู้ สุ่วติการปฏิบัติและร้อยรัดผู้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

5. เครือข่ายความร่วมมือ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทู่นเพื่อน ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือนี้จะทำให้มีความหลากหลายทั้งกิจกรรมและองค์กร หรือกลุ่มคนที่เข้าร่วมพัฒนา เครือข่ายความร่วมมือที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกชุมชนนี้จะก่อให้เกิดอำนาจต่อรองและการพัฒนากิจกรรมสาธารณะร่วมกัน ภายใต้กิจกรรมสาธารณะดังกล่าว จะทำให้มีการติดต่อสื่อสาร มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นสาธารณะมากขึ้น มีการประมวลความคิด การตัดสินใจ และนิยามสถานการณ์ปัญหาหรือกำหนดกฎเกณฑ์การพัฒนาร่วมกัน อีกทั้งมีการพบปะและสนทนากับคนแปลกหน้า เพื่อดึงเอาประสบการณ์ แนวร่วม และทรัพยากรเพื่อประสานผลประโยชน์แก่ชุมชน เครือข่ายความร่วมมือนี้

จะส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเกิดจิตสำนึกร่วม ในความเป็นชุมชน ท้องถิ่น และสำนึกสาธารณะเพื่อสังคมโดยรวม

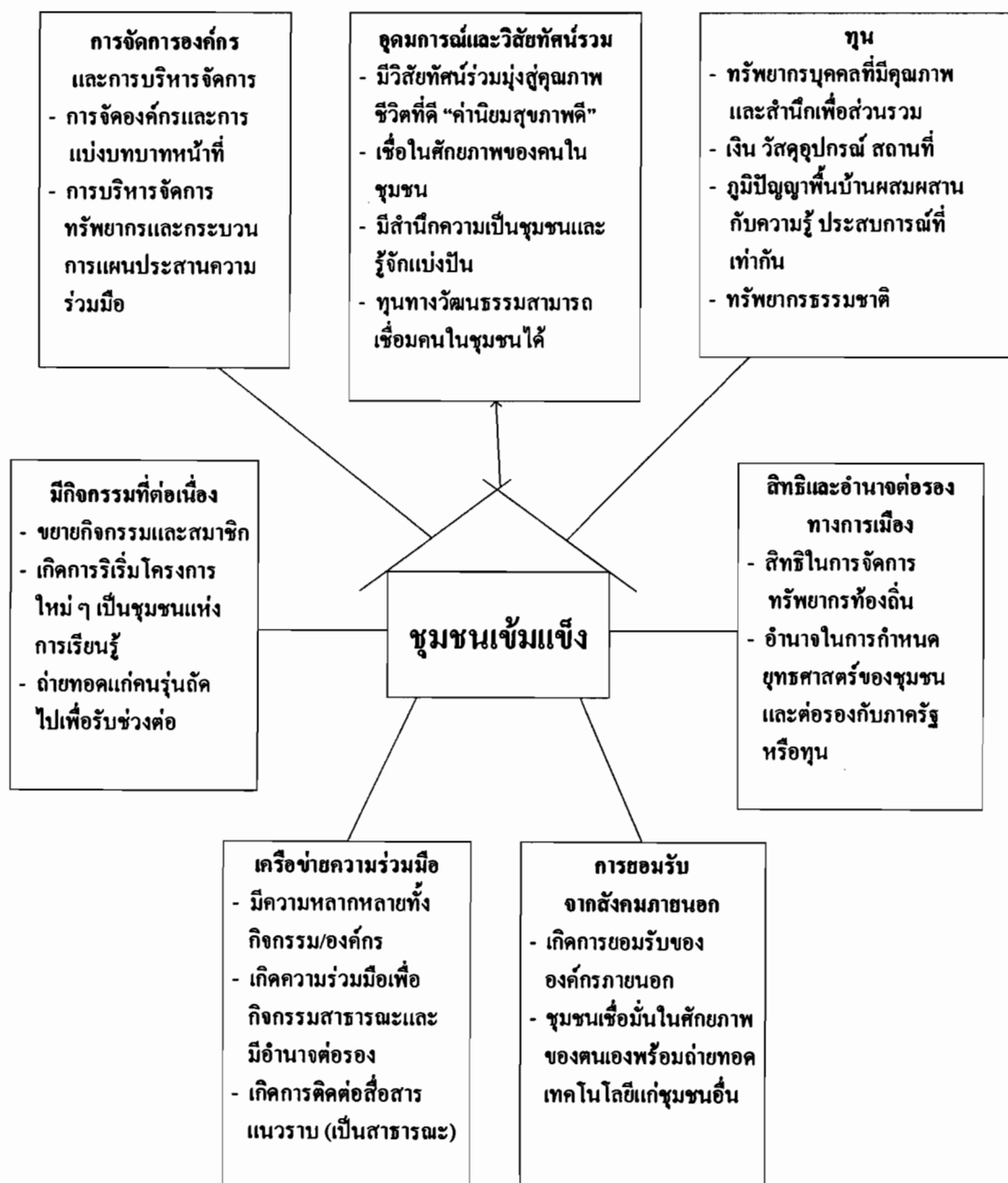
6. สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง อำนาจที่เกิดขึ้นจากความเป็นชุมชน เป็นอำนาจสาธารณะที่ก่อให้เกิดสิทธิตามมา เช่น สิทธิในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น สิทธิในการ กำหนดยุทธศาสตร์และกระจายผลประโยชน์ทางการพัฒนาอย่างเป็นธรรมแก่ประชาชนคนใน ชุมชน นอกจากนี้ อำนาจสาธารณะที่มีอยู่ทั้งในตัวบุคคลและชุมชนนี้จะเป็นกลไกสำคัญในการ ควบคุมกลไกตลาด การเงิน กฎหมาย การปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชน

7. เกิดการยอมรับจากสังคมภายนอก ซึ่งแสดงถึงสถานภาพหรือศักยภาพของ ชุมชนจนเป็นที่ยอมรับจากภายนอก และสิ่งนี้จะเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในขีด ความสามารถและศักยภาพของชุมชนมากขึ้นและบอกได้ว่าประชาคมหรือความเป็นชุมชนที่มี สำนึกแห่งการพัฒนาเพื่อส่วนรวม คือคำตอบของการพัฒนา ความเป็นชุมชนเหล่านี้ก่อให้เกิดการ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งกันและกันเป็นเครือข่ายทางสังคมหรือการพัฒนาในระดับ มหภาคมากขึ้น

การพิจารณาองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ ชุมชนของ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (พ.ศ. 2545) จะนำเอาความคิดในเรื่องประชา สังคมมาผสมผสานและให้น้ำหนักที่ความเป็นชุมชนไว้สูง ซึ่งองค์ประกอบที่ใช้พิจารณา มี 9 ประการ ดังภาพ 10 คือ (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2546: 60-61)

1. มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของ สมาชิก
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รัก และเอื้ออาทรต่อกัน มีความรักท้องถิ่น รัก ชุมชน
4. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
5. มีการระดมใช้ทรัพยากร ในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
6. มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเป็นแนวราบและติดต่อสื่อสารกัน หลากหลายรูปแบบ
7. มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
8. มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี

9. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป

ภาพ 10 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งชุมชน

ที่มา: ชีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2546: 62)

ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2543: 50-55) ได้กล่าวว่า ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน มีการนำมิติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีรากฐานทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพได้

1. มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหา
2. มีการจัดกลุ่ม
3. มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
4. มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน
5. มีการกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม
6. ได้รับการยอมรับนับถือจากองค์กรภายนอก
7. มีการขยายผล ขยายกิจกรรม และขยายเครือข่ายสมาชิกรวมถึงความร่วมมือ

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2546: 60-61) ได้กล่าวถึง ความเข้มแข็งของชุมชนและตัวบ่งชี้ ไว้ดังนี้ กลุ่มองค์กรมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการสาธารณะของหมู่บ้าน ชุมชน โดยเฉพาะการร่วมตัดสินใจ การวางแผน ดำเนินการ ระดมทรัพยากร และติดตามประเมินผล โดยภายใต้การมีส่วนร่วมดังกล่าว ทุกกลุ่มหรือองค์กรมีบทบาทอย่างสำคัญ มีความเป็นอิสระและดำเนินการอย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งอาจพิจารณาความเข้มแข็งจากองค์ประกอบพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ 1) อุดมการณ์ และวิสัยทัศน์ร่วม 2) การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ 3) การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง 4) ทุน 5) เครือข่ายความร่วมมือ 6) สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง 7) เกิดการยอมรับจากสังคมภายนอก นอกจากนี้ตัวบ่งชี้จะพิจารณาและอธิบายจากความสามารถในการจัดการและองค์ประกอบพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของชุมชนแล้ว อาจนำเอาหลักการพิจารณาถึงพลังสร้างสรรค์ชุมชนใน 6 ประการ คือ พลังคน พลังกลุ่ม พลังทุน พลังธุรกิจ พลังเอื้ออาทร และพลังการเรียนรู้และการสื่อสารมาประกอบใช้ ดังนี้

1. จำนวนประชากรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มในชุมชนต่อประชากรทั้งหมด
2. จำนวนครอบครัวที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือชุมชน
3. จำนวนแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมสาธารณะและเกิดจากการมีส่วนร่วมและริเริ่มโดยชุมชน

4. การจัดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เช่น ความถี่ของการพูดคุยเสวนา หรือ สนทนาอย่างพินิจพิเคราะห์ การร่วมกิจกรรมสาธารณะ การกระจายข่าวสาร การร่วมตรวจสอบ ติดตามประเมินผลการพัฒนาและบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้หญิง เด็กและเยาวชน
5. จำนวนผู้นำตามธรรมชาติและจำนวนผู้นำที่มีความรู้ความสามารถต่อประชากร
6. อัตราเพิ่มของจำนวนเงินออมของชุมชน
7. จำนวนองค์กรธุรกิจที่องค์กรชุมชนเป็นเจ้าของและอัตราการเพิ่มของรายได้ จากธุรกิจที่องค์กรชุมชนเป็นเจ้าของเหล่านั้น
8. การกระจายสวัสดิการที่เป็นธรรมแก่ประชาชนทุกคนในชุมชนและอัตราเพิ่ม ของสวัสดิการเพื่อคนในชุมชน
9. จำนวนการเป็นสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชนและความสามารถในการ ประสานงานพัฒนากับภายนอกชุมชน
10. อัตราการเพิ่มขึ้นหรือลดลงรวมทั้งคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชน ดูแล
11. การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ของคนในชุมชน
12. ความสามารถของชุมชนในการจัดการกับความขัดแย้ง

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชนจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับชุมชนนั้นมีองค์กร ชุมชนที่เข้มแข็งเพียงใด ทั้งนี้องค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งนั้นจะต้องมีการเตรียมคนและชุมชน ด้วยการเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกๆ ด้าน โดยมี หน่วยงานทั้งของภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคีการพัฒนาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ผนึกกำลังดำเนินงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วย ตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้าง สภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักๆ ที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤติ โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคลากรภาครัฐ จากการใช้ผู้ตั้งการมาเป็นผู้สนับสนุนชุมชนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

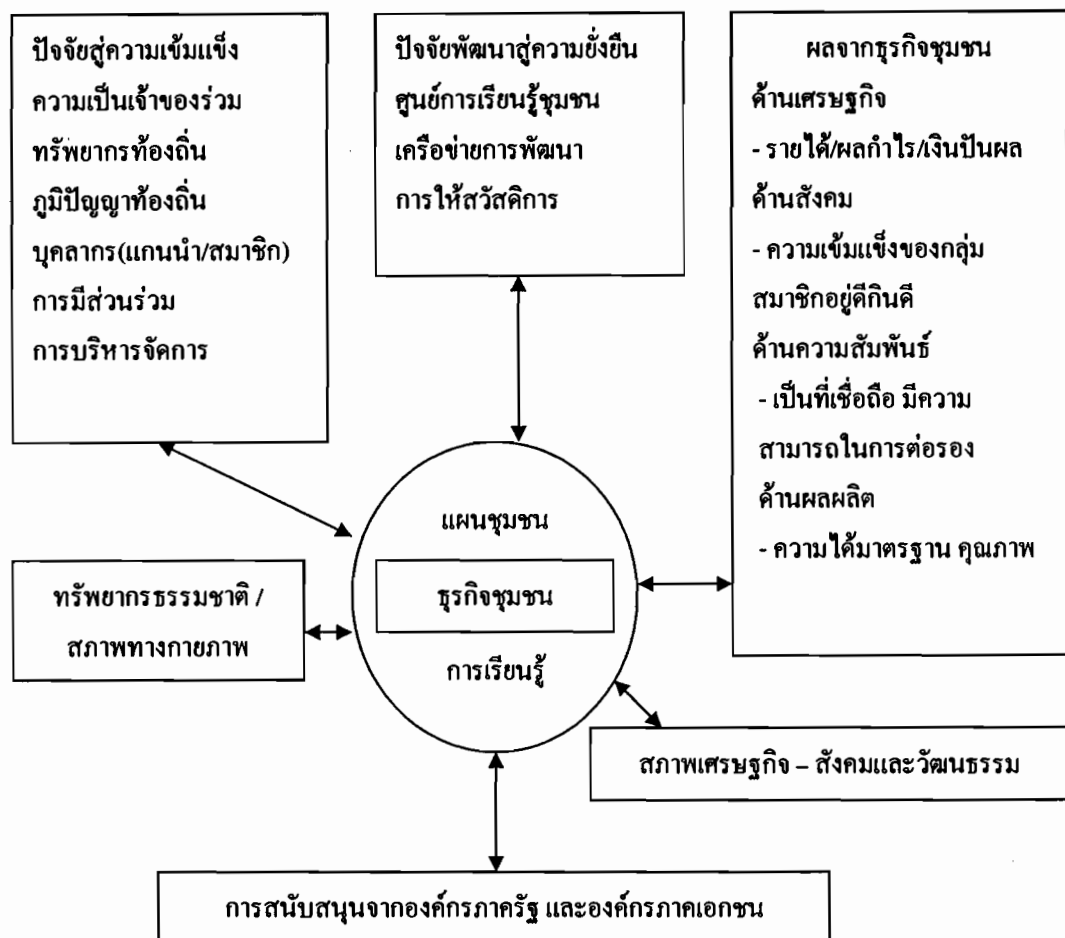
2. การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิการภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสังเคราะห์ภาพรวมองค์กรธุรกิจชุมชน

การสังเคราะห์ภาพรวมองค์กรธุรกิจชุมชน เพื่อประมวลปัจจัยกระบวนการในการเชื่อมประสานการทำงานต่างๆ ที่ส่งเสริมให้กลุ่มองค์กรเกิดความเข้มแข็ง และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ความเข้มแข็งขององค์กรธุรกิจชุมชน ได้พัฒนาจากการเรียนรู้ โดยจากบริบทของกลุ่ม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากการสนับสนุนและประสานสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน ปัจจัยองค์ประกอบต่างๆ รวมถึงปัจจัยการพัฒนา มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การขยายเครือข่าย กลุ่มกิจกรรม และแผนชุมชน โดยทั้งหมดทำให้เกิดกลุ่มธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ดังภาพ 11

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ความเป็นเจ้าของร่วม การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น/ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีบุคลากรแกนนำ สมาชิกที่เข้มแข็ง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิก และการบริหารจัดการ

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนา ประกอบด้วย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เครือข่ายแห่งการพัฒนา และการให้สวัสดิการ เมื่อมีการรวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจชุมชนนั้น ในช่วงแรกมักประสบปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้ขององค์กรธุรกิจ ทำให้เกิดการพัฒนาสู่ความเข้มแข็งได้

ภาพ 11 ภาพรวมองค์กรธุรกิจชุมชน
ที่มา: ชีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2546: 65)

ทุนทางสังคม

ความหมายของทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม ไม่ว่าจะพิจารณาทุนในมิติที่เป็นมูลค่าอันได้แก่ เรื่องของวัตถุ สิ่งของ เงินทอง หรือ ในมิติของคุณค่าอันได้แก่ เรื่องของจิตใจ หรือคุณความดีต่าง ๆ ก็ตาม คำว่า ทุนก็ล้วนบ่งชี้ถึงการเติบโต งดงาม ดังนั้น คำว่า ทุนทางสังคม ที่จะกล่าวถึง จึงถือเป็นทุนประเภทหนึ่ง ที่อาจจะมีความเกี่ยวข้อง โดยตรงหรือโดยอ้อมกับความร่วมมือร่วมใจ จึงอาจกล่าวได้ว่า ทุนทางสังคมสามารถลดช่องว่างระหว่างคนกับคน คนกับสถาบันหรือระหว่างสถาบันกับสถาบัน ทำให้ทุกฝ่ายทุกส่วนสามารถทำงานร่วมกันได้ ดังนี้ เมื่อใดก็ตามที่คน ได้มองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มองเห็นคุณค่า มีความคาดหวัง และเป้าหมายร่วมกัน ก็จะทำให้คนหรือสถาบันสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เรียกว่า ทุนทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ (วรวิฑู โรมรัตนพันธ์, 2548: 39)

ทุนชุมชน หมายถึง สิ่งที่คนในชุมชนหรือคนนอกชุมชนที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชน สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อปัจเจกบุคคล ครอบครัว และเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน ทุนชุมชนจะได้รับการสร้างสรรค์สืบสานและสะสมกันต่อๆ กันมาจนกลายเป็นสิ่งแสดงออกถึงอัตลักษณ์หรือความเป็นชุมชน (นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ, 2546: 3)

การจำแนกทุนชุมชน

การจำแนกทุนชุมชนที่ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้าน เป็น 3 มิติ ได้แก่ ทุนความรู้ ทุนสังคม และทุนจิตวิญญาณ (นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ, 2546: 3)

ทุนความรู้ หมายถึง สิ่งที่คนในชุมชนหรือในเครือข่ายของชุมชน สร้างขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่คนเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นหรือมีความสำคัญในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความมั่นคงปลอดภัย ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ ทุนความรู้เกิดขึ้นจากการที่คน ได้ใช้ปัญญาและประสบการณ์ในการจัดระบบ ถักทอ ผสมผสาน สรรพสิ่งที่มีอยู่เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ โดยความรู้เหล่านี้มีการสืบสาน ปรับเปลี่ยน และสะสมกันมาจนกลายเป็นระบบความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ระบบความรู้ในการทำนา การทอผ้า การสร้างที่อยู่อาศัย การทำเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต การปรุงยารักษาโรค เป็นต้น ความรู้ที่ชุมชนได้สร้างสรรค์และสืบสานเพื่อการดำรงชีวิตนี้ถือว่าเป็นทุนที่สำคัญยิ่งของชุมชน เป็นสิ่งซึ่งชุมชนเป็นผู้สร้างหรือผลิต

ขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอดทั้งของตนเอง ครอบครัว และคนในชุมชน เป็นความรู้ที่เกิดจากพลังสร้างสรรค์ การสังเกต การลงมือทำแบบลองผิดลองถูก การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ความรู้เหล่านี้จึงเรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาอันเป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับแผ่นดิน ธรรมชาติ และฤดูกาล

ทุนทางสังคม หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ที่คนในชุมชนหรือเครือข่ายชุมชนได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการดำรงชีวิตและการดำรงอยู่ของชุมชน ทุนทางสังคม ทุนทางสังคมถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่งสำหรับการดำรงชีวิตของบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์ ในชุมชนต่าง ๆ จะมีทุนทางสังคมซึ่งมีขนาดและแบบแผนความร่วมมือที่แตกต่างกันไปได้หลายรูปแบบ แต่โดยทั่วไปแล้วก็จะเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เพื่อร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น การช่วยเหลือแรงงานในการผลิต การสร้างที่อยู่อาศัย การจัดการผลผลิต การรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชุมชน การช่วยเหลือกันเมื่อต้องเผชิญภาวะวิกฤตทางธรรมชาติ การช่วยเหลือกันเมื่อเจ็บป่วย

ทุนทางจิตวิญญาณ หมายถึง อุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ที่คนในชุมชนได้ร่วมกันสร้างขึ้นมา ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งดีงาม เป็นคุณค่า ที่คนในชุมชนยึดถือร่วมกัน โดยชุมชนจะมีกระบวนการธำรงรักษาและสืบทอดทุนทางจิตวิญญาณจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ทุนทางจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้คนมีความรัก ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเอื้ออาทร มีความสามัคคี และความผูกพันกับชุมชน เป็นทุนที่ทำให้คนเกิดขวัญ กำลังใจ ความมุ่งมั่น ความปรารถนาที่จะทำให้อะไรที่เกิดผลดีกับผู้อื่น ทุนทางจิตวิญญาณของชุมชนเกิดขึ้นจากฐานคิดของการดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน และการดำรงชีวิตที่พึงพิงธรรมชาติมาแสวงหากำไร และยังรวมถึงการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ เสมอภาคและเอื้ออาทร ชุมชนแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม การละเล่น หรือ ประเพณี ที่สร้างความเข้มแข็งให้กับทุนทางจิตวิญญาณ ทำให้คนมีอุดมการณ์ของการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกัน

การวัดทุนทางสังคม

การวัดทุนทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่จะบอกได้ว่า ทุนทางสังคมที่มีอยู่นั้นสามารถวัดได้ และบอกได้ว่าทุนทางสังคมที่นำมาใช้นั้นประสบผลสำเร็จหรือยัง โดยใช้ดัชนีตัวชี้วัดและวัดในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งตัวชี้วัดของทุนทางสังคม แบ่งวิธีการวัดได้เป็น 2 วิธีการ ได้แก่ (วรวิฑู โรมรัตน์พันธ์, 2548: 79)

1. ศึกษาเฉพาะเจาะจงรายกรณี โดยมีกรอบกว้างๆ พิจารณาเรื่องสัมพันธ์ของคนกันคน คนกับชุมชน คนกับองค์กร โดยขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

2. ศึกษาโดยการสำรวจลักษณะภาพรวมของชุมชน เมือง และประเทศ ซึ่งจะมีทั้งลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้

2.1 ตัวชี้วัดจะจำแนกเป็นประเด็นย่อยๆ จากประเด็นที่เป็นลักษณะ รูปแบบของความสัมพันธ์ที่ได้ เช่น การกล่าวถึงตัวชี้วัดที่เน้นในเรื่องของจารีตประเพณี ความไว้วางใจกัน ความเป็นเครือข่าย การมีส่วนร่วมของประชาชน (norms, trust, networks, civic participation) โดยมีการนำเสนอตัวอย่างของบางตัวชี้วัด อาทิ ความไว้วางใจกันก็จะเป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงความไว้วางใจในเพื่อนบ้าน ความไว้วางใจในกลุ่มหรือสถาบันองค์กร สื่อ รัฐบาล เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ลักษณะตัวชี้วัดดังกล่าวมีความเป็นนามธรรม เพราะส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของทัศนคติ และความรู้สึก

2.2 ส่วนตัวชี้วัดอีกกลุ่มหนึ่งจะมีลักษณะเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นผลที่เกิดจากทุนทางสังคม เช่น จำนวนคนที่เข้าเป็นสมาชิกและจำนวนกลุ่ม จำนวนผู้มีสุขภาพดี จำนวนผู้มีการศึกษาดี จำนวนผู้เข้าถึงแหล่งทุนและข้อมูล เป็นต้น

2.3 ตัวชี้วัดที่มีทั้งลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นการวัดจากพฤติกรรมที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ และก่อให้เกิดทุนทางสังคม เช่น การทักทายเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การเยี่ยมเพื่อนบ้านและการต้อนรับแขก เป็นต้น

กรอบความคิดและกระบวนการทุนทางสังคม

กรอบความคิดในการศึกษาและวิพากษ์ทุนทางสังคมมีมุมมองในมิติที่หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อความชัดเจนในการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมที่มีแนวโน้มที่จะได้รับการประยุกต์ใช้มากขึ้น วรูฒิ โรมรัตนพันธ์ (2548: 83-86) ได้กล่าวถึงกรอบความคิดของกระบวนการทุนทางสังคม จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่เป็นกระบวนการ และส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นกระบวนการทุนทางสังคม ประกอบด้วย 3 ส่วน อันได้แก่

1.1 ส่วนที่เป็นระบบคิด จะเป็นส่วนที่มีความเป็นนามธรรมสูง ระบบคิดดังกล่าวจะมีทั้งส่วนที่มีมาแต่ดั้งเดิม อันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่ปัจเจกชน กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนได้สืบทอดมาจากบรรพชนในอดีต นอกจากนั้น ระบบคิดอีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม หรือธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่ สำหรับสาระหลักที่อยู่ในระบบคิดดังกล่าว

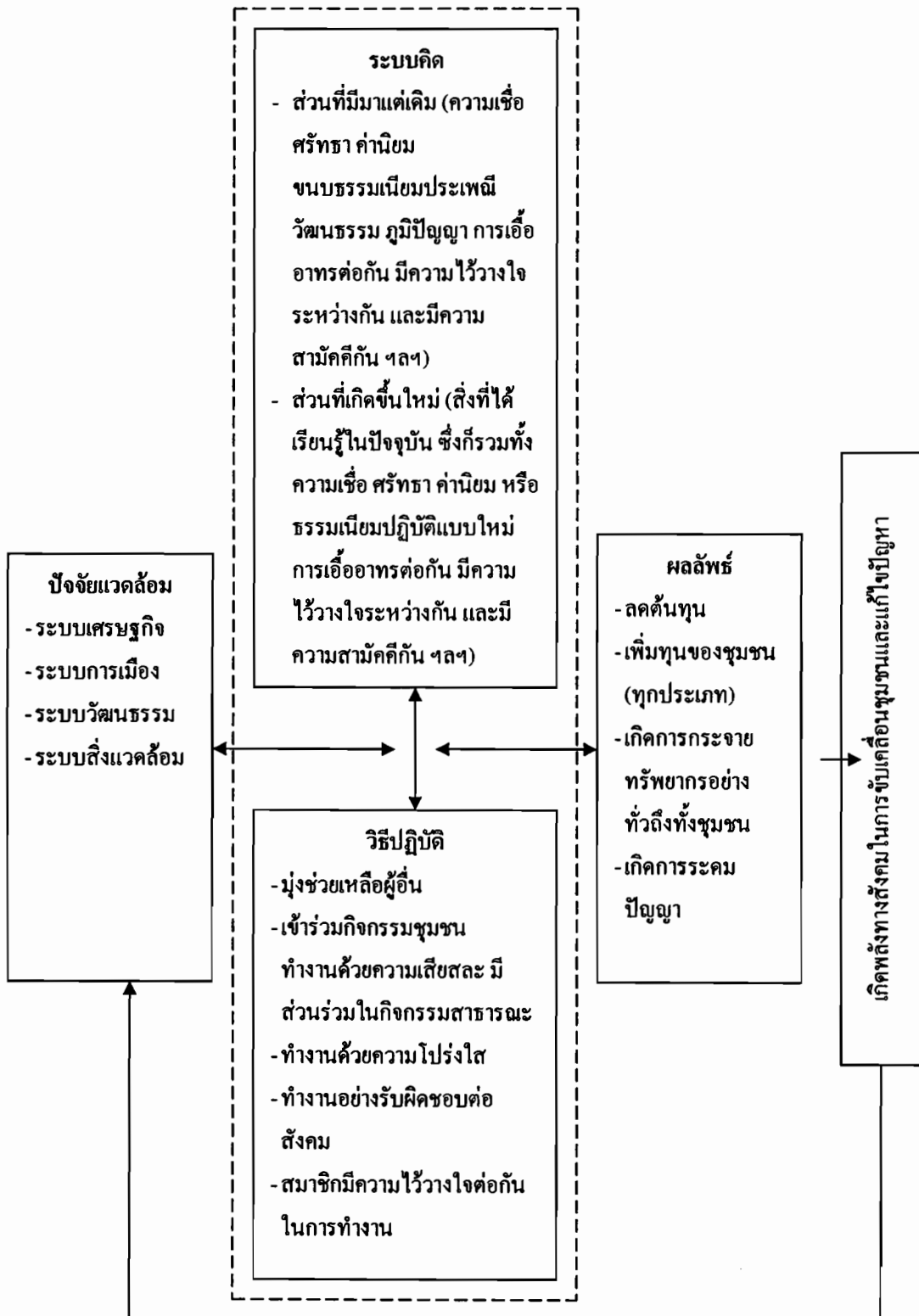
ได้แก่ ระบบคิดที่เกิดจากค่านิยมที่มีการเอื้ออาทรต่อกัน มีการต่างตอบแทนกัน มีความไว้วางใจระหว่างกัน และมีความสามัคคีกัน เป็นต้น

1.2 ส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ จะเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับส่วนที่เป็นระบบคิด นั้นหมายความว่า เมื่อปัจเจก กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนมีระบบคิดเกี่ยวกับค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระบบคิดดังกล่าวก็จะส่งผลให้สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทร และมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

1.3 ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ จะเป็นส่วนที่เกิดจากผลของการที่สมาชิกมีระบบคิด และวิธีการปฏิบัติอย่างไร ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือเป็นทุนในรูปแบบต่างๆ อาทิ ทุนที่เป็นตัวเงิน (ทุนในรูปของกองทุนชุมชน) ทุนมนุษย์ (แรงงานที่มีการลงแขกเอาแรงช่วยเหลือกัน) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (มีป่าไม้ที่เป็นป่าของชุมชน) ทุนภูมิปัญญา (มีความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน) โดยที่ทรัพยากรหรือทุนต่างๆ เหล่านี้เป็นของชุมชนหรือเป็นของสาธารณะที่สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงและมาใช้ประโยชน์ได้

2. ส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ ได้แก่ ปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เป็นทั้งรูปธรรม (เงินทุนจากภายนอก เครื่องมือที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก บุคลากร หรือนักวิชาการจากภายนอก) และนามธรรม (ความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่างๆ จากภายนอก) รวมทั้งผลที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีจากภายนอกที่มีผลกระทบต่อระบบคิด และวิธีปฏิบัติภายในกลุ่ม องค์กร สถาบัน และชุมชน

การวิเคราะห์กระบวนการทุนทางสังคมมีหลายระดับ อาทิ ระดับปัจเจก ระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม องค์กร สถาบัน ชุมชน และเครือข่าย โดยจะพิจารณาว่า การกระจายของทรัพยากรหรือทุนประเภทต่างๆ ในแต่ละระดับเป็นไปในลักษณะใด มีการกระจายอย่างทั่วถึงหรือไม่ รวมทั้งการวิเคราะห์เชื่อมโยงหาความเกี่ยวพันระหว่างระดับต่างๆ ดังภาพ 12

ภาพ 12 กระบวนการทุนทางสังคม
ที่มา: วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ (2548: 86)

การจัดการทุนทางสังคม

การจัดการทุนทางสังคมมีมิติการมองทุนทางสังคมที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายในมิติการมองจะทำให้ทุนทางสังคมมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นชุมชน และสังคมต่างๆ ที่มีบริบทแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามการจัดการทุนทางสังคมจะพบว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่เป็นปัจเจกบุคคล ที่มีการสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน จนเกิดลักษณะของความสัมพันธ์ที่เป็นทุนทางสังคม
2. กลุ่มที่เป็นองค์กร ซึ่งอาจจะรวมถึงระดับชุมชนที่มีการสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นเครือข่าย ภาคี และเกิดลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นทุนทางสังคม
3. กลุ่มที่เป็นหน่วยงานภายนอก อันประกอบด้วยภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดระบบความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล องค์กร หรือชุมชน ในลักษณะที่เป็นทุนทางสังคม

เมื่อพิจารณาผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม จะเห็นได้ว่า แต่ละกลุ่มมีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมในบทบาทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ 1) กลุ่มที่เป็นปัจเจกบุคคล องค์กร และชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและเป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เป็นทุนทางสังคม 2) กลุ่มที่เป็นหน่วยงานภายนอก ที่ประกอบด้วยภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการสนับสนุนไม่ว่าจะอยู่ในรูปที่เป็นนโยบาย กฎหมายและอื่นๆ เพื่อให้ปัจเจกบุคคล องค์กร และชุมชน สามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ที่เป็นทุนทางสังคมได้ (วรวิมล โรมรัตน์พันธ์, 2548: 98-99)

กองทุนหมู่บ้านกับการสะสมทุนชุมชน

การให้อำนาจอิสระกับชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนเอง ได้ส่งผลทางบวกในด้านการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เป็นอย่างมาก แม้ว่าบางกองทุนจะมีปัญหาอยู่บ้างในการบริหารงาน แต่โดยรวมแล้ว นับเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ซึ่งสามารถสรุปผลของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อการสะสมทุนชุมชนได้ ดังนี้ (นภาพรณี หะวานนท์ และคณะ, 2546: 15-16)

1. การเรียนรู้ทักษะใหม่ในการบริหารจัดการ การดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน กระตุ้นให้ชุมชนต้องมีการเรียนรู้ทักษะใหม่เกี่ยวกับการบริหารจัดการเช่น การทำบัญชี การจัดเก็บข้อมูล แม้ว่าการอบรมของทางราชการในเรื่องดังกล่าวยังมีจุดอ่อนอยู่มาก แต่หลังจากที่อบรมกรรมการจะต้องนำความรู้ไปปฏิบัติจริง ต้องถูกตรวจสอบและแก้ไข ทำให้กรรมการสามารถพัฒนาความรู้และทักษะได้อย่างต่อเนื่อง มีการหาความรู้เองเพิ่มเติม เช่น จากเยาวชนที่มีความรู้ใน

ชุมชน ครู เป็นต้น ในแง่ที่จึ่งเท่ากับว่ากองทุนหมู่บ้านได้มีส่วนในการเสริมสร้างทุนความรู้ในการบริหารจัดการกองทุนให้กับชุมชน

2. โอกาสในการทำงานเป็นกลุ่ม ชุมชนสามารถนำบทเรียนจากความสำเร็จและความล้มเหลวในการทำงานพัฒนาในอดีตมาปรับใช้ในการบริหารกองทุนให้ดีขึ้น ชุมชนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนามาก่อน ประสบการณ์ของความล้มเหลวอาจมีมากกว่าประสบการณ์แห่งความสำเร็จ แต่บางชุมชนก็สามารถสรุปบทเรียนจากประสบการณ์เหล่านี้ได้ ซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญมาก และเป็นการสร้างทุนทางสังคมให้กับชุมชน

3. การสร้างเครือข่ายทางสังคม ความจำเป็นที่ต้องบริหารกองทุนหมู่บ้านอย่างเป็นระบบให้ชุมชนต้องพยายามดึงทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีความรู้ ความชำนาญที่หลากหลายมาร่วมงาน เป็นการขยายขอบข่ายของการเรียนรู้ เช่น ผู้อาวุโสและอดีตผู้นำชุมชน เยาวชนที่ผ่านการศึกษาจากระบบโรงเรียน สตรีแม่บ้าน ครูในโรงเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้จากความแตกต่างเห็นคุณค่าของกันและกัน และตระหนักว่าทรัพยากรบุคคลที่มีค่าและมีความหลากหลาย

4. การสร้างความเสมอภาคระหว่างชายหญิง การที่กติกากองทุนหมู่บ้านกำหนดให้สตรีเข้ามาเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านครึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการ ทำให้ชุมชนเรียนรู้ถึงศักยภาพในการทำงานบริหารของสตรี รวมทั้งตระหนักถึงความสามารถของสตรีที่สามารถช่วยงานส่วนรวมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งในอดีตในบางชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญแก่บทบาทในด้านนี้ของสตรีเท่าใดนัก เช่น กรรมการชายมีการยอมรับว่า ผู้หญิงมีความละเอียดถี่ถ้วนในการทำงานมากกว่า ซึ่งเหมาะกับการทำงานเกี่ยวกับเงิน นอกจากนี้ ยังมีความสามารถในการเจรจาโน้มน้าว เวลาทวงหนี้ก็ทำได้ดีกว่า มีความรับผิดชอบในการเข้าร่วมประชุมมากกว่า เป็นต้น

5. การกู้ศักดิ์ศรีของชุมชนบางแห่ง จากการที่รัฐมีนโยบายในการจัดสรรเงินกองทุนลงไปยังหมู่บ้านทุกแห่ง ทำให้ชุมชนจำนวนมากที่เคยถูกละเลยจากรัฐหรือถูกมองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าไม่มีศักยภาพ หรือเป็นชุมชนที่อ่อนแอ ไม่เคยได้รับโครงการพัฒนาหรือการสนับสนุนจากรัฐ ได้มีโอกาสพิสูจน์ความสามารถและกู้ศักดิ์ศรีของชุมชนคืนกลับมาได้

6. การสร้างจิตสำนึกของความเป็นชุมชน เมื่อมีกองทุนหมู่บ้านเข้าไปในชุมชนหลายชุมชนพยายามในการคิดค้นหาทางแก้ปัญหาความอ่อนแอของชุมชน บางชุมชนมีทุนสังคมอ่อนแอเป็นพื้นฐาน และประสบการณ์ในการพัฒนาส่วนใหญ่ก็เป็นความล้มเหลว ทำให้คนในหมู่บ้านหมดความศรัทธาในการทำงานเพื่อส่วนรวม แต่การมีกองทุนหมู่บ้านทำให้คนเริ่มหันกลับมาแก้ไขจุดอ่อนของตัวเองเพื่อให้สามารถบริหารกองทุนหมู่บ้านให้ประสบความสำเร็จ

เครือข่าย

ความเป็นมาของเครือข่าย

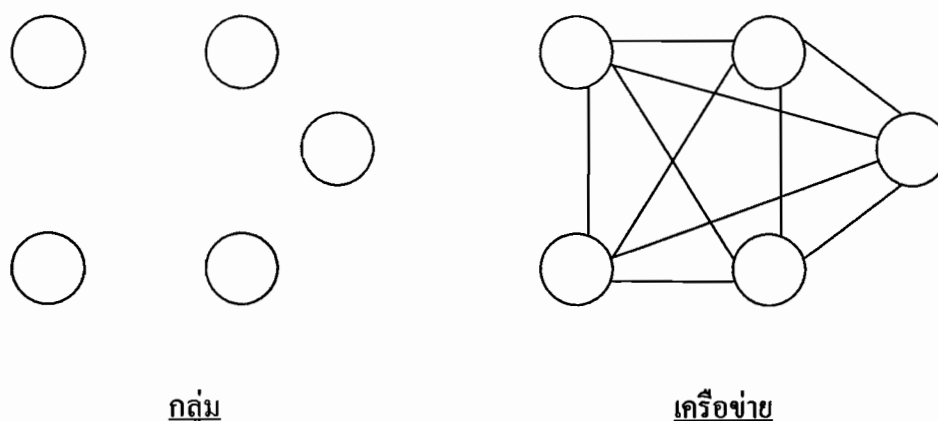
เครือข่ายเป็นแนวคิดแนวปฏิบัติที่มีมานาน ในความหมายที่กว้าง เครือข่ายคือหัวใจของวิถีชุมชนในอดีต ซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำกันสม่ำเสมอหรือเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของชุมชน เพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่ แต่ก็ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน เมื่ออำนาจรัฐแผ่ลงไปยังจนกระทั่งถึงวิถีชุมชน ก็มีการจัดเครือข่ายส่วนหนึ่งเพื่อจัดการชีวิตของชุมชนเอง อีกส่วนหนึ่งเพื่อหาทางออกถ้าหากถูกบีบคั้นจนเกินไป ดังกรณีผืนบุญต่าง ๆ ซึ่งมีการประสานเครือข่ายระหว่างชุมชนหลาย ๆ แห่งคล้ายกับสมัชชา ทั้งหลายในปัจจุบัน หรือในกรณีของตะวันตก คือการจัดการชุมชนชาวคริสต์ภายใต้โครงสร้างทางศาสนาคริสต์ที่เป็นเครือข่ายอีกแบบหนึ่ง ที่แม้ว่าไม่ได้ปฏิเสธอำนาจรัฐ แต่ด้านหนึ่งก็ถือว่าตนเองเป็นอิสระ เพราะขึ้นต่ออำนาจของพระเจ้า โดยผ่านทางผู้แทนของพระเจ้า คือ พระสันตะปาปาและผู้นำศาสนาทั้งหลาย (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 197-198)

เครือข่ายยุคใหม่มาพร้อมกับแนวคิดทางการเมืองในรัสเซียและบางประเทศในยุโรปในนามของอนาธิปไตย (anarchism) โดยเครือข่ายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเชื่อมประสานชุมชน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เข้าด้วยกันให้เป็นขบวนการ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสถาบันที่มีอำนาจในตัวเอง และแข็งตัวด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ดังที่ปรากฏชัดเจนในระบบของอำนาจรัฐ ในแวดวงวิชาการ เครือข่ายมาพร้อมกับวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์แขนงต่างๆ แต่ปรากฏเห็นว่ามีพลังจริง ๆ ในท้ายศตวรรษที่ 20 นี้เอง เมื่อมีการปรับกระบวนการปรับวัฒนธรรมองค์กรในภาคธุรกิจ จนเกิดการปฏิบัติการจัดการธุรกิจขึ้น เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนทำงานทั้งในองค์กรเองและระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในด้านการพัฒนาเอกชนก็ค่อย ๆ เกิดขบวนการดังกล่าวมาตั้งแต่ 2525 เมื่อมีการเปลี่ยนกระบวนการพัฒนา เปลี่ยนจากการทำโครงการการจัดองค์กรชุมชน ไปสู่การเชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงที่มาจากข้างในชุมชน เพราะมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเองโดยการใช้ทรัพยากรหรือทุนชุมชนที่เหลืออยู่ สองทศวรรษมานี้ ทั่วโลกมีการนำแนวคิดเรื่องเครือข่ายไปประยุกต์ใช้ในแวดวงการทำงานของตนเอง ในประเทศไทยมีประสบการณ์ที่หลากหลายเรื่องเครือข่าย (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 197-198)

ความหมายของเครือข่าย

เครือข่าย เป็นคำที่มีผู้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย แตกต่างกันไปตามความคิดเห็น มุมมอง และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เช่น กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2549: 79-82) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2545: 14) ได้ให้คำนิยามในความหมายที่เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไป 4 ประการ ดังนี้

1. เครือข่ายในความหมายของ การรวมตัวของกลุ่มคน หรือองค์กร หมายถึง กลุ่มคน หรือ องค์กร ที่รวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีระบบ หรือเส้นทางการสื่อสารที่เชื่อมโยงถึงกันและกัน ได้อย่างชัดเจน และ ระบบ หรือ เส้นทางการสื่อสาร ที่เกิดขึ้นนี้เองที่เป็นเส้นแบ่งระหว่างคำว่ากลุ่ม และเครือข่ายที่มีความหมายใกล้เคียงกัน มากจนก่อให้เกิดความสับสนในหลายๆ กรณี ดังภาพ 13

ภาพ 13 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มและเครือข่าย

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2549: 80)

จากภาพแสดงให้เห็นว่า เมื่อใดที่กลุ่มแต่ละกลุ่มคงอยู่แบบเป็นอิสระ โดยปราศจากการเชื่อมโยงเข้าหากัน การรวมตัวนั้นก็ยังคงสถานภาพเป็นกลุ่ม แต่เมื่อใดที่แต่ละกลุ่มมีการเชื่อมโยงเข้าหากัน โดยมีเป้าประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เมื่อนั้น ความเป็นเครือข่ายก็จะเกิดขึ้นทันที

2. เครือข่ายในความหมายของการมีพันธะสัญญาาร่วมกัน เป็นความหมายที่ทำให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่อง วัตถุประสงค์ เป้าหมายของเครือข่าย เป็นหลัก กล่าวคือ การรวมตัวกัน

ของกลุ่มคนหรือองค์กรในลักษณะเครือข่าย ไม่ใช่แค่การรวมตัวกันเป็นการรวมตัวแค่พูดคุย หรือหารือกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วก็แยกย้ายกันไป หากแต่เป็นการรวมตัวโดยมี วัตถุประสงค์หลักอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และมีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักร่วมกันเสมอ แม้ว่าเป้าหมายย่อยของบุคคล กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกเครือข่ายจะมีความแตกต่างกันไปบ้างก็ตาม

3. เครือข่ายในความหมายของความสัมพันธ์ทางสังคม เครือข่ายทางสังคม เป็นเครือข่ายที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ หมายถึง ลักษณะของสายสัมพันธ์ที่ยึดโยงคนในสังคมไว้ด้วยกัน เป็นเครือข่าย อันจะทำให้กลุ่มมีความผูกพัน สามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เช่น ความเป็นเครือญาติ การมีวัฒนธรรมร่วมของชุมชน

4. เครือข่ายในความหมายของการประสานความร่วมมือ กลุ่มนี้จะมองเครือข่ายในลักษณะที่เป็นรูปแบบการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่เป็นระบบ มีโครงสร้างค่อนข้างชัดเจน ภูมิภาค ประเทศ และระหว่างประเทศ

5. เครือข่ายในความหมายของการพัฒนา หมายถึง การรวมพลังของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ในระดับชุมชน อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการต่อรองใดๆ ที่ส่งผลในเชิงบวกต่อการพัฒนาและนัยยะสำคัญที่แฝงอยู่ในความหมายของเครือข่ายตามกระบวนการทศวรรษนี้ ก็คือกระบวนการทำงานแบบเครือข่ายจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ตลอดจนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ประเภทของเครือข่าย

เครือข่ายมีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับสมาชิก พื้นที่ กิจกรรมหลัก วัตถุประสงค์ และโครงสร้างการดำเนินงานในลักษณะองค์กรของเครือข่ายเอง 1) เครือข่ายแนวราบ โดยการประสานบุคคลที่อยู่ในระดับเดียวกัน อาชีพเดียวกัน ให้มาเชื่อมประสานเป็นเครือข่ายกัน เช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักพัฒนา เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น อาจเป็นปัจเจกบุคคลหรืออาจเป็นสถาบันก็ได้ เช่น เครือข่ายสถาบันวิจัย เครือข่ายศูนย์ข้อมูล เป็นต้น บางเครือข่ายอาจเปิดสำหรับบุคคลทั่วไป สถาบันทั่วไป ใครก็ได้ที่สนใจในเรื่องหรือประเด็นเดียวกันนั้น 2) เครือข่ายที่มีลักษณะแนวตั้ง เช่น การนำผู้คนจากหลากหลายอาชีพที่แตกต่างกันมาเป็นเครือข่ายกัน เช่น เกษตรกร นักพัฒนา นักวิชาการ นักธุรกิจ นักการเมือง องค์กรทุน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือกัน โดยเน้นที่การให้ข้อมูลข่าวสารมากกว่าการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เครือข่ายนี้มากขึ้นวันนี้นี้เพราะการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตช่วยให้คนไม่ว่าอาชีพอะไร ฐานะไหน ระดับใด สามารถเป็นสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 198)

เครือข่ายจำนวนหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในด้านการวิจัย การศึกษา การฝึกอบรม การจัดการทรัพยากร การจัดการตลาด บางเครือข่ายแลกเปลี่ยนทรัพยากรกัน เช่น พันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น บางเครือข่ายเน้นการรวมกันเพื่อกดดันทางการเอกรงค์เพื่อให้สังคมเกิดสำนึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ป่าชุมชน การสร้างเขื่อน เป็นต้น บางเครือข่ายมีวัตถุประสงค์หลากหลาย เช่น นอกจากแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแล้ว ยังมีความร่วมมือในทางปฏิบัติอีกหลายเรื่อง เช่น การวิจัยร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อส่วนรวมร่วมกัน ปัจจุบันนี้มีเครือข่ายที่พัฒนารูปแบบมากมายที่มาพร้อมกับการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคือ เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ คือการกระจายข้อมูลข่าวสารผ่านทางอีเมล เพื่อให้สมาชิกให้ถกเถียงอภิปรายแสดงความคิดเห็น และเป็นการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (workshop) อีกแบบหนึ่ง ระบบกลไกอิเล็กทรอนิกส์ทำให้อีเมลล์จากสมาชิกคนหนึ่งถูกส่งไปถึงสมาชิกทุกคนได้ ซึ่งสมาชิกอาจจะตอบให้ทุกคนได้รับรู้ หรือตอบให้คนที่ส่ง โดยตรงคนเดียวเพื่อการเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ลักษณะร่วมของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ (2548: 201) และกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2545:20) กล่าวถึงการร่วมกลุ่มกัน ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายแบบใด ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะร่วมของทุนเครือข่าย คือ

1. เป็นกลุ่มองค์กรและหรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ดั่งขึ้นร่วมกัน
2. เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
3. ดำรงอยู่ได้ยาวนาน (ไม่ใช่เฉพาะกิจ) ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง
4. มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกัน และร่วมกันรับผิดชอบ
5. มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน
6. ขนาดของกลุ่มสังคม คือ จำนวนคนในกลุ่มบุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งที่เป็นกลุ่มขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่
7. ชนิดของความสัมพันธ์ คือ ความผูกพันซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่มสังคมซึ่งลักษณะของบุคคลที่ผูกพันด้วยอาจเป็นหรือไม่เป็นกลุ่มเครือญาติ อาจมีความสัมพันธ์อย่าง

แน่นแฟ้นหรืออย่างหลวมๆ ซึ่งจะมีผลต่อการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ทำให้เกิดความช่วยเหลือมากขึ้น

8. ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อ คือ ระยะเวลาที่คนรู้จักและติดต่อกัน นับตั้งแต่เริ่มรู้จักกันและสร้างสัมพันธ์ภาพต่อกันเรื่อยมา ซึ่งระยะเวลาในการติดต่อกันนี้จะส่งผลต่อการสนับสนุนทางสังคม ทำให้เกิดความช่วยเหลือมากขึ้น

9. ความถี่ในการติดต่อ ลักษณะของโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ดีนั้น บุคคลต้องมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยดำรงรักษาไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

10. วิธีการที่ใช้ในการติดต่อ การติดต่อสื่อสารเป็นความต้องการของมนุษย์ และเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีหลายชนิด เช่น การเขียนจดหมาย การพูด โทรศัพท์ การพบปะพูดคุย ซึ่งวิธีการในการติดต่อสื่อสารกันนี้มีผลต่อสัมพันธ์ภาพและการสนับสนุนที่บุคคลจะได้รับ

ประโยชน์ของเครือข่าย

เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ ปัญหาที่ใหญ่โตและซับซ้อนเกินกว่าที่ใครจะเผชิญได้โดยลำพังคนเดียว เช่น เอดส์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพิทักษ์สิทธิชุมชน เป็นต้น การสร้างเครือข่ายหรือทำงานเป็นเครือข่ายเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดผลกระทบที่มากกว่าในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติเพราะการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบประสานพลัง (synergy) ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่ายอธิบายได้อีกนัยหนึ่ง คือ (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 202)

1. ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวทำให้เกิดไม่ได้
2. ทำการรณรงค์ได้มากกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า
3. ส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในเครือข่ายและนอกเครือข่าย
4. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นหนึ่ง หรือการต่อสู้ที่จะชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพราะมีแง่มุมหลายแง่มุมมองจากหลายคนหลายองค์กร
5. ร่วมมือกันทำ แบ่งงานกันทำ
6. ลดงานที่ซ้ำซ้อนลง และลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร
7. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แรงบันดาลใจและทักษะต่าง ๆ
8. ทำให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่าง ๆ ในบางกรณีช่วยให้สามารถระดมทุนได้ดี

กิจกรรมของเครือข่าย

เครือข่ายทำได้หลายอย่างเครือข่ายขององค์กรที่ทำงานเชื่อมประสานองค์กรให้ การสนับสนุน อย่างกรณีองค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรอิสระต่าง ๆ หรือเครือข่ายลักษณะต่าง ๆ ที่รวมเอาองค์กรของรัฐเข้าไปด้วยในบางครั้ง เน้นที่การทำข้อมูล การวิเคราะห์และแบ่งปันข้อมูล การรณรงค์ การฝึกอบรม การระดมพลังเพื่อให้เกิดความสามัคคี การวางแผนการทำงานร่วมกัน การบูรณาการแผน การดำเนินงานร่วมกันตามแผน และพัฒนาวาระหรือประเด็นบางอย่างร่วมกัน การเรียนรู้ประเด็นต่างๆ หลากหลายรูปแบบและวิธีการตามที่เครือข่ายจะกำหนดร่วมกัน

เครือข่ายในระดับรากหญ้า หรือองค์กรชุมชนก็สามารถทำเช่นที่กล่าวมาได้ รวมทั้งยังสามารถร่วมมือกันลงทุน และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ได้ ร่วมกันในการผลิต การจัดการผลผลิต การแปรรูป การตลาด การบริโภค ร่วมกันจัดระบบเศรษฐกิจชุมชน ร่วมกันจัดระบบ วิสาหกิจชุมชน กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่เครือข่ายองค์กรชุมชนทำร่วมกัน ร่วมกันดำเนินการตั้งแต่ การเรียนรู้ถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกัน คือ การจัดการป่าไม้ชุมชน จัดการน้ำ จัดการ แหล่งอาหารต่าง ๆ อนุรักษ์ป่า ดิน น้ำ และ สิ่งแวดล้อมโดยรวม การจัดการประเด็นร่วมของชุมชน เช่น สุภาพ กองทุน ระบบสวัสดิการ (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 203)

โครงสร้างของเครือข่าย

เครือข่ายเป็นทางการก็ได้ ไม่เป็นทางการก็ได้ ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่า เครือข่ายเป็น ทางการมีโครงสร้างการประสานงานอย่างเป็นทางการ ขณะที่เครือข่ายไม่เป็นทางการไม่มี โครงสร้างเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับเป้าหมาย ทรัพยากร (เวลา เงิน คน) และขึ้นอยู่กับสมาชิกเครือข่าย ว่าต้องการให้มีการจัดองค์กรอย่างไร ถ้าหากสมาชิกอยากแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างเดี๋ยวกี่ง่าย แต่เครือข่ายจำนวนมากต้องการมีโครงสร้างที่เป็นทางการเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะถ้าหากว่า ต้องการประสานกิจกรรมของสมาชิกด้วย เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงการทำงานซ้ำซ้อน อย่างไรก็ตาม เครือข่ายไม่ใช่อะไรที่เคร่งครัดเข้มงวด สามารถเปลี่ยนแปลงได้ บางเครือข่ายอาจจะเริ่มต้นแบบ หลวม ๆ นานเข้าก็เริ่มเป็นระบบและเป็นทางการมากขึ้น บางเครือข่ายอาจจะตรงกันข้าม คือ เริ่มต้น อย่างเป็นทางการ และค่อย ๆ เป็นเครือข่ายหลวม ๆ และไม่เป็นทางการในที่สุด ขึ้นอยู่กับสมาชิกว่า ต้องการแบบไหน (เสรี พงศ์พิศ, 2548: 204)

ข้อจำกัดและปัญหาของเครือข่าย

จากการศึกษาการดำเนินงานของเครือข่ายที่ผ่านมาจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการร่วมตัวกันแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ตัดต่อประสานงานกัน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน แต่การดำเนินงานของเครือข่าย ได้พบข้อจำกัดและปัญหาพอสรุปได้ดังนี้ คือ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2545: 24-25)

1. ขาดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
2. สมาชิกไม่เท่าเทียมกัน ทำให้บางคนบางกลุ่มข่มคนอื่น องค์กรอื่นบางคนเข้ากลุ่มแล้วกลุ่มแตก วงแตก เพราะไปครอบงำคนอื่น หรือยึดถือความคิดตนเองเป็นหลัก ไม่ฟังใคร
3. การครอบงำ บางองค์กรมีเงินมากกว่า มีผลงานมากกว่า มีอิทธิพลมากกว่า อาจจะครอบงำเครือข่าย องค์กรที่ว่าอาจจะเป็นกลุ่มทางเผ่าพันธุ์ กลุ่มทางการเมืองหรือทางวิชาการก็ได้ เกิดการแข่งขัน เกิดความอิจฉาริษยาระหว่างสมาชิก ระหว่างบุคคลตัวแทนองค์กร เครือข่าย อิเล็กทรอนิกส์เองก็อาจถูกครอบงำ โดยบางคนที่มาให้เห็นในทุกเรื่อง และแสดงความคิดเห็นที่ข่มคนอื่นตลอดเวลา ทำให้สมาชิกเริ่มเบื่อ
4. การรวมศูนย์และความเป็นราชการ การรวมศูนย์เกิดขึ้นเมื่อผู้ประสานสำนักเลขานุการ คณะกรรมการแกนนำ (steering committee) หรือ คณะกรรมการเริ่มจะควบคุมและดำเนินงานเครือข่ายเพื่อตนเอง ไม่ใช่ประสาน (coordinating) หรือเกื้อกระบวนกร (facilitating) เรียนรู้และการทำงานร่วมกันของสมาชิก เรื่องนี้ไปโยงกับการครอบงำโดยสำนักเลขานุการ คณะกรรมการหรือแกนนำ ทำให้มีการตัดสินใจแบบรวมศูนย์ และการสื่อสารระหว่างเครือข่ายต้องผ่านศูนย์หรือสำนักเลขานุการแทนที่จะสื่อสารกัน โดยตรงระหว่างสมาชิกเครือข่าย ทำให้มีการจัดการแบบคนกลางหรือผู้ดำเนินรายการ (moderator) อยู่ตลอดเวลาทั้ง ๆ ที่ไม่จำเป็นเสมอไป กลายเป็นการรวบอำนาจของผู้ประสาน เลขานุการ การรวมศูนย์เป็นอันตราย เพราะถ้าเกิดผู้ประสานหรือสำนักเลขานุการเกิดไม่เอาการเอางานขึ้นมา เครือข่ายก็อาจทำอะไรไม่ได้ไปด้วย
5. ความแตกต่างมากเกินไป มีความแตกต่างมากเกินไปในหมู่สมาชิก เช่น สมาชิกที่อยู่ในเมืองกับสมาชิกที่อยู่ในชนบทห่างไกล การคมนาคม การสื่อสารในชนบทลำบากกว่าในเมือง ประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน คนจากหมู่บ้านไปร่วมเครือข่ายในเมืองใหญ่กลายเป็นคนแปลกหน้าแปลกถิ่นและเรื่องทั้งหมดนั้นก็ห่างไกลจากความเป็นจริงของสมาชิกที่มาจากหมู่บ้าน อย่างนี้เครือข่ายก็ไปไม่ได้ เพราะที่สุดก็มีแต่สมาชิกบางคนบางกลุ่มที่ยังไปมาหาสู่กัน เครือข่ายหลายแห่งสื่อสารกันโดยอีเมล คนไม่มีคอมพิวเตอร์ก็ไม่สามารถสื่อสารได้ เป็นต้น

6. ขาดปัจจัยหรือทุน แม้ว่าสมาชิกเครือข่ายอาจจะมี ความตั้งใจและความเสียสละสูง ยอมเสียสละเวลาเพื่อไปร่วมประชุม แต่ถ้าหากขาดปัจจัยขาดเงินทุนเพื่อการไปมาหาสู่กันหรือ การสื่อสารกัน ก็ยากที่เครือข่ายจะดำเนินการได้ดี การทำงานเครือข่ายจึงควรมีกองทุนกลาง อย่างน้อยเพื่อช่วยค่าเดินทางสำหรับสมาชิกที่มาประชุม ถ้าหากว่าเป็นการเดินทางไกลและต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ส่วนค่าอาหารจะช่วยกันออกก็ได้ ถ้าหากมีไว้เป็นกองกลางก็จะดีกว่า จะได้ไม่ต้องรบกวนสมาชิกทุกครั้งที่มา

7. การใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อประโยชน์ของตนเอง สมาชิกบางคนมีโอกาสมากกว่า มีอำนาจมากกว่า อาจจะใช้ความเป็นเครือข่ายเพื่อประโยชน์ของตนเองมากกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรืออาจจะใช้ทรัพยากรส่วนรวมของเครือข่ายเพื่อประโยชน์ของตนเอง บางเครือข่ายองค์กรชุมชน ได้รับโครงการมา บางองค์กรที่มีอำนาจก็อาจจะครอบงำคนอื่นและเอาส่วนแบ่งมากกว่าคนอื่นเพื่อประโยชน์ของตนเอง บางคนหรือบางองค์กร ได้งบประมาณมาเพื่อส่วนรวม ก็อาจจะกินหัวคิว ก็มี แบบนี้ถือว่าเป็นการเอาเปรียบคนอื่น (manipulation of resources)

8. การแข่งขันระหว่างเครือข่าย หมายความว่า มีเครือข่ายอื่นที่คล้ายกันเกิดขึ้น และแข่งขันเพราะมีวาระหรือประเด็นเรื่องการทำงานที่คล้ายกันหรือเหลื่อมกัน เครือข่ายก็อาจได้รับผลกระทบ เพราะอีกเครือข่ายหนึ่งมีปัจจัยและทรัพยากรมากกว่า ในบางกรณีอีกเครือข่ายหนึ่งหน้าหนามากกว่า และสามารถครอบงำและดูดดึงเอาสมาชิกจากเครือข่ายอื่นมาเป็นเครือข่ายของตน เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นในทุกวงการ แม้วงการพัฒนาเอกชนหรือภาคประชาสังคม

9. การแทรกแซงขององค์กรผู้ให้ทุน เรื่องนี้เกิดขึ้นได้ถ้าหากผู้ให้ทุนมีเงินเยอะมาก และถือสิทธิ์การให้ทุนในการแทรกแซงการทำงานของเครือข่าย

10. การติดตามและประเมินผล เป็นประเด็นที่ยุ่งยากสำหรับเครือข่ายเมื่อเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เพราะโครงสร้างเครือข่ายไม่เหมือนโครงสร้างองค์กรธรรมดา และเครือข่ายมักไม่เน้นการเหลือวไปข้างหลังแต่แลหน้ามากกว่า ถ้าหากมีการประเมินผลก็ยากที่จะกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของเครือข่าย โดยเฉพาะการประเมินในเชิงปริมาณ

11. ข้อจำกัดทางการเมือง เครือข่ายระดับชาติและระหว่างชาติจำเป็นต้องดำเนินการภายในขอบเขตของประเทศหนึ่งหรือภูมิภาคหนึ่ง โชคดีถ้าประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตยและให้สิทธิ์ในการดำเนินงาน แต่ถ้าหากเป็นเผด็จการหรือประชาธิปไตยไม่เต็มใบก็มักมีปัญหา ในบางประเทศรัฐบาลเพิ่งเล็งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร บางกรณีรัฐบาลอาจจะวางถึงขนาดควบคุมข้อมูลข่าวสารและตรวจสอบจดหมาย วารสาร สิ่งพิมพ์ การออกไปเยี่ยมโครงการ

ในสนาม การจัดการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม ล้วนเป็นที่น่าสงสัยและทำด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะหากเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน

กล่าวโดยสรุป การนำเอาทุนทางสังคมและเครือข่ายขององค์กรชุมชนมาสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันการเงินชุมชน บนพื้นฐานความต้องการหรือจำเป็นของคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนและให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ ภาพรวมของการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ทุกองค์ประกอบของสถาบันการเงินชุมชน ด้านคณะกรรมการ ด้านสมาชิก ด้านเงินทุน และด้านแผนงาน/กิจกรรม ความมีน้ำใจของสมาชิก การเอื้ออาทรต่อกัน มีความไว้วางใจระหว่างกัน กระบวนการสะสมทุนชุมชนหมายรวมถึงทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจ อันมีพลวัตของการปรับเปลี่ยนมาจากอดีต ทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นมา และทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ และสามารถทำให้เกิดการสะสมทุนทางสังคมต่อไปได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ด้านเครือข่ายมีการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก มีการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการศึกษาเครือข่ายและทุนทางสังคม ทำให้เข้าใจถึงความหมายของเครือข่าย ทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงศักยภาพและปัญหาของชุมชนเกี่ยวกับการบริหารองค์กรการเงินชุมชนและถ้าการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนก็จะมีคามเข้มแข็งตามไปด้วย ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการสะสมทุนทางสังคมของชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการมีอยู่ของทุนทางสังคมหรือการเติบโตเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม สามารถก่อให้เกิดพลังเพื่อใช้ขับเคลื่อนสถาบันการเงินชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

ตอนที่ 4 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน นำชัย ทุนผล (2529: 117) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ขบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือร่วมใจกันในการระบุนโยบายความต้องการ การวางแผน และตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่คนประสบอยู่ และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้น ให้ลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน นอกจากนั้น การมีส่วนร่วมยังจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ และความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่วางไว้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้ และมีผลทำให้ประชาชนสามารถช่วย

ตนเองได้ในระยะยาว โดยไม่ต้องคอยพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลหรือเอกชนต่อไป นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 4) ให้คำว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วม ในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของ โครงการ

Cohen and Uphoff (1980: 13 อ้างใน มนตรี กรรพุมมาลย์, 2537: 80) ให้ความหมายว่า ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงานตามกิจกรรมที่ตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมพัฒนานั้น ๆ และ/หรือเข้าร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรมดังกล่าวด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาการตัดสินใจ การปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน และขณะเดียวกันต้องรับความบริสุทธิ์ใจด้วยว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชน กลุ่มบุคคลได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับร่วมกันทางด้านจิตใจและอารมณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง ร่วมช่วยวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เลือกรูปวิธีการและทำการวางแผนในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้บรรลุผลหรือประโยชน์ของชุมชน

ทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

สนธยา พลศรี (2533: 156-157) กล่าวว่า ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจมีอยู่มากมาย หลายทฤษฎีด้วยกัน โดยทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของชนในชาติ (National Morale Theory) ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory) โดยแต่ละทฤษฎีมีรายละเอียด ดังนี้

ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูด หรือการเขียน เพื่อให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ โดยใช้หลักพฤติกรรมของมนุษย์ ถ้าผู้เกลี้ยกล่อมต้องกระทำโดยมีวัตถุประสงค์และศิลปะแห่งการเกลี้ยกล่อม คำนี้ถึงผลเสียที่จะ

เกิดขึ้น ถ้าระดับความรู้ของคนไม่เท่าเทียมกันอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ การเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยคนส่วนใหญ่ และใช้เวลามาก ในการเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยพฤติกรรม สัญชาติญาณ การศึกษาอบรมและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเกลี้ยกล่อมจะให้ผลดีต้องสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม เป็นเรื่องที่มีคุณค่า เหมาะกับบุคคล เวลา สถานที่ซึ่งผู้เกลี้ยกล่อมต้องวิเคราะห์ว่าผู้ฟังจะปฏิบัติฝ่าฝืนอุปสรรคไปได้หรือไม่และผลในการเกลี้ยกล่อมเป็นอย่างไร โดยยึดหลักเรื่องความต้องการของคนอีกด้วย

ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของชนในชาติ (National Morale Theory) ขวัญมีความสำคัญในการทำงานมาก มนุษย์มีความต้องการทางกาย และทางใจ ถ้าคนมีขวัญดีผลการทำงานก็จะสูงไปด้วย ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็จะต่ำไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกที่คนอื่นเห็นความสำคัญของงานที่ตนทำอย่างไรด้วย คนทำงานมีขวัญดีจะเกิดมีความสำนึกในการรับผิดชอบต่อส่วนร่วม การระดมสร้างขวัญในขณะที่ประชาชนอาจจะขาดขวัญกำลังใจ เพราะเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำเป็นอย่างยิ่ง

ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) ทฤษฎีการสร้างผู้นำเป็นการจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ง่าย มีความรับผิดชอบ รู้จักประนีประนอม ไม่ตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งด้วยวิธีการรุนแรง อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมคิด ปรึกษา แก้ปัญหาทำงานและติดตามผลงาน ก่อให้เกิดความร่วมมือและร่วมใจจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการทำงาน มีความไว้วางใจ มีสัมพันธภาพ มนุษย์สัมพันธ์ ผลของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้การระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญงานมีคุณภาพมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ ตลอดเวลา เช่น ในลักษณะของการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีที่ง่าย เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่ผลความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุด ระบบบริหารแบบกระจายอำนาจบริหารไปทุกระดับในองค์การบริหารส่วนกลางและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ถือเป็นหัวใจสำคัญของแนวการพัฒนาที่มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจ การประเมินผล โครงการและอื่น ๆ ไม่ว่าประชาชนจะเข้าร่วมโดยตรงหรือเข้าร่วมโดยอ้อม โดยผ่านผู้แทนหรือไม่ก็ตาม

การวิเคราะห์การมีส่วนร่วม

Uphoff (1980: 4) ได้เสนอกรอบคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ว่า มี 3 มิติ (Dimensions) ได้แก่

1. มีส่วนร่วมอะไรบ้าง แบ่งเป็น

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เริ่มคิดตัดสินใจ (ระบุความต้องการของชุมชน จนเกิด โครงการ) ระหว่างดำเนินการ (โครงการเริ่มทำ) และการตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรชุมชนหรือชาวบ้าน)

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (การสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ การบริหารกิจกรรม และการประสานงาน)

1.3 การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (ในแง่วัตถุประสงค์และทางสังคมของแต่ละบุคคล)

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

2. มีส่วนร่วมกับใครบ้าง ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ต่างชาติ ทั้งนี้ให้พิจารณาลักษณะของผู้เข้ามีส่วนร่วมในเรื่อง อายุ เพศ สถานภาพครอบครัว ระดับการศึกษา ระดับชั้นในสังคม อาชีพ ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน

3. มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม (ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมหรือมีแรงจูงใจ) รูปแบบการมีส่วนร่วม (โดยผ่านองค์กรประชาชน เป็นทางอ้อมหรือโดยตรง) ขนาดของการมีส่วนร่วม (มีระยะเวลาและรายละเอียดกิจกรรม) ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม (เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจขององค์กรประชาชนหรือเป็นเพียงแต่การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนาเท่านั้น)

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา โดยทั่วไปนั้น ประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติ โดยเสียสละทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือกันในองค์กร หรือกิจกรรมเฉพาะด้านเข้าร่วมผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลโครงการ (Cohen and Uphoff, 1980: 6) ดังนั้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน มี

ความสำคัญมากในอันที่จะทำให้สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสามารถพิจารณาลักษณะของการมีส่วนร่วมตามที่ ปรินาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548: 198-199) ได้ระบุลักษณะการมีส่วนร่วมมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก โครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็นอีก 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

กระบวนการพัฒนาชนบทมี 5 ขั้นตอน ฉะนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจึงควรจะหมายถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยครบถ้วน (วิวัฒน์ชัย บุญบุญพงศ์, 2544) คือ

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เพื่อนำไปสู่การค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนการจัดลำดับของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับ ก่อนหรือหลัง ชาวบ้านต้องรู้ถึงปัญหาของตนเอง มิใช่ให้คนภายนอกมาชี้ปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีและวางแผนในการแก้ปัญหา
4. การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน เช่น การสละแรงงาน และทรัพยากรต่าง ๆ
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

แนวทางของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นำชัย ทุนผล (2529: 118-119) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมนั้นเป็นขบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือร่วมใจในการระบุปัญหา ความต้องการ การวางแผน และการตัดสินใจ ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าที่ตนประสบอยู่และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมนั้นให้บรรลุผลและลุล่วงไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำให้เกิดแนวทางของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อทำให้เกิดการดำเนินโครงการต่างๆ ที่วางไว้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้ ซึ่งสามารถแบ่งแนวทางของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขาแล้วโครงการต่าง ๆ ที่วางออกมาก็จะไร้ประโยชน์ เพราะโครงการที่วางออกมามีได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนเข้ามามีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาค่าของพวกเขาด้วยตัวของเขาเอง จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ในกิจกรรมนั้น และจะนำมาซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน เมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมแล้ว ผลที่ตามมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ ในการลงทุนในรูปของทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนมีอยู่ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยจากภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนี้จะเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่า ผลงานที่ตัวเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงไร และอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้รับจากการดำเนินงานนั้น การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้ จะทำให้ประชาชนรู้แจ้งเห็นจริงว่า กิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้น ดีหรือไม่คืออย่างไร ซึ่งพวกเขาจะนำไปใช้วางแผนแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อ ๆ ไปได้

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของสมาชิก จึงมีความสำคัญต่อความเข้มแข็งและการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการของสมาชิก ตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดตั้งคณะกรรมการ การจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ การร่วมปฏิบัติ รวมถึงการร่วมตรวจสอบการใช้เงินและการบริหารงานของสถาบันการเงินชุมชน จะช่วยให้สมาชิกมีจิตสำนึก ความรักและสามัคคีในการเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืนต่อไป ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อที่จะนำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนต่อไป

ตอนที่ 5 แนวคิดกองทุนแบบไมโคร-เครดิต (Micro-credit)

แนวคิดการจัดตั้งกองทุน แบบไมโคร-เครดิต

แนวความคิดเรื่อง ไมโครเครดิต จะเน้นเรื่องการให้คนจนสามารถเข้าถึงเงินกู้ได้เป็นหลัก เป็นแนวคิดเชิงการเงินที่จะต้องไปถึงคนจนให้ได้ จากแนวคิดที่ว่า “คนจนควรมีสิทธิเข้าถึงเงินกู้” จึงได้มีความพยายามทำให้คนจนเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้โดยเร็ว ซึ่งจากความคิดนี้องค์กรระหว่างประเทศต่างๆ จึงได้สนับสนุนให้เกิดกลไกที่จะให้มีเงินกู้เข้าถึงประชาชนชั้น โดยการสมทบสนับสนุนเงินเบื้องต้นเป็นเงินทุนหรือเงินกู้ ให้คนจนกู้แล้วอาจมีการออมตามมาทีหลัง แนวทางนี้เป็นแนวทางที่มีการบุกเบิกโดยกรามีนแบงก์ (Grameen Bank)

การดำเนินงานตามแนวคิดนี้ เช่น กรามีนแบงก์เป็นธนาคารที่ก่อตั้งขึ้นในประเทศบังกลาเทศจะเปิดโอกาสให้คนจนสามารถกู้เงินเป็นสินเชื่อรายย่อย (Micro-credit) จากนั้นก็จะมี การผ่อนชำระคืน โดยการสนับสนุนให้ผู้กู้มีการออมกับธนาคาร หรือกู้ไปก่อนค่อยออมทีหลัง ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กับโครงการธนาคารชุมชน หรือธนาคารประชาชนของธนาคารออมสิน ต่างกันเพียงว่าโครงการธนาคารชุมชน กำหนดให้ผู้กู้ต้องมาออมหรือเปิดบัญชีเงินฝากไว้กับธนาคารก่อนจำนวนหนึ่งแล้วจึงจะกู้ยืมเงินได้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2546) คำว่ากรามีน หมายถึง หมู่บ้าน หรือเขตชนบท ธนาคารนี้ก่อตั้งโดย นายมุฮัมหมัด ยูนุส (Muhammad Yunus) ซึ่งเป็นผลงานที่ทำให้เขาได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ ปี 2549

กองทุนหมู่บ้านของบังกลาเทศ

บทความของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เรื่อง The Grameen Bank ธนาคารหมู่บ้านที่ไทยควรศึกษา ซึ่งเป็นผลงานการศึกษาวิจัยของ นายเกษม ไม้เรียง และคณะ เรื่อง ระบบการเงินในชนบทของประเทศไทย: ศึกษากรณีการให้บริการด้านการเงิน (ไฟนอลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาก, ม.ป.ป.)

คณะวิจัยได้ศึกษากรณีตัวอย่างธนาคาร Grameen Bank หรือธนาคารหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในประเทศบังกลาเทศ ประการสำคัญจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องกองทุนหมู่บ้าน หรือ ธนาคารหมู่บ้านของไทย ในการศึกษารูปแบบหรือการดำเนินการต่างๆ อย่างน้อยบังกลาเทศซึ่งยากจนกว่าไทย การดำเนินการเรื่องดังกล่าวได้ผลดี น่าจะมีอะไรที่เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จ

ในปี 2516-17 ศาสตราจารย์ Muhammad Yunus หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจิดตะกอง ได้ศึกษาปัญหาสังคมชนบทใน ประเทศบังกลาเทศ พบว่า ร้อยละ 90 ของประชากรอาศัยอยู่ในชนบท ความเป็นอยู่ยากจนข้นแค้น เดือนสิงหาคม พ.ศ.2519 เขาจึงทำโครงการธนาคารหมู่บ้าน หรือ The Grameen Bank ขึ้น โดยทดลองครั้งแรกที่ หมู่บ้าน โจบรา เมืองจิดตะกอง และในปี 2522 ได้ขยายพื้นที่ดำเนินงานไปที่ Tangail จากนั้นจึงตั้งธนาคารขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากธนาคารกลางและกองทุนเพื่อการพัฒนาการเกษตร (International Fund for Agriculture Development)

แนวคิดในการดำเนินงานของ Grameen Bank

แนวคิดในการดำเนินงานของ Grameen Bank คืออาศัยกลุ่ม ในการระดมเงินออม และให้สินเชื่อแต่เฉพาะประชาชนที่ยากจน เนื่องจาก ประชากรบังกลาเทศส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ฐานะยากจน ขาดปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ คนยากจนส่วนใหญ่ขายแรงงาน ระบบสังคม ของบังกลาเทศเอื้ออำนวยต่อการทุจริตค่าจ้างแรงงาน การให้สินเชื่อเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ยากจน โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการให้สินเชื่อดังนี้

1. การให้สินเชื่ออย่างเฉียวไม่พอเพียงต่อการช่วยเหลือผู้ยากจน จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆ ด้วย เช่น การฝึกอบรม การตลาด สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เทคโนโลยี และการศึกษา
2. สินเชื่อจะเป็นภาระสำหรับผู้ชำระหนี้ไม่ได้
3. ผู้รับสินเชื่อมีแนวโน้มนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการบริโภค

- ได้
4. ความยากจนฝังแน่นในจิตใจของผู้ยากไร้ จนไม่สามารถจัดการกับชีวิตตนเอง
 5. การให้สินเชื่อกับคนจนมีแนวโน้มที่จะประสบความล้มเหลวมาก
 6. การให้สินเชื่อจะช่วยให้คนยากจนต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ได้
 7. การส่งเสริมให้คนยากจนเป็นอิสระในการประกอบอาชีพ จะช่วยให้ได้รับค่าแรงงานสูงขึ้น
 8. โครงการ สำหรับคนยากจนจะช่วยเพิ่มเงินตราในประเทศ
 9. การให้สินเชื่อกับสตรีช่วยปรับเปลี่ยนประเพณีในครอบครัว
 10. สินเชื่อช่วยให้มีการปรับปรุงการผลิต
 11. ความสำเร็จของสินเชื่อขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐ

วัตถุประสงค์หลักของ Grameen Bank

วัตถุประสงค์หลักของ Grameen Bank คือ การปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของคนจนในชนบท ดังนี้

1. สนับสนุนด้านการเงินแก่คนยากจนในชนบททั้งผู้หญิงและผู้ชาย
2. ขจัดความเอารัดเอาเปรียบและการขูดรีดของนายทุนเงินกู้
3. สนับสนุนการสร้างสรรคโอกาสในการช่วยเหลือตนเองให้เกิดขึ้น ในหมู่ประชาชนผู้ยากไร้ทั้งหลาย

การดำเนินงานของ Grameen Bank

การดำเนินงานของ Grameen Bank ชีคหลักการพึ่งพาตนเอง ให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อสร้างสรรค์สังคมของตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม ปลูกฝังปรัชญาการดำเนินชีวิตเพื่อต่อสู้กับความยากจน โดยยึดหลัก วินัย สามัคคี กล้าหาญ และทำงานหนัก

สมาชิกของ Grameen Bank เป็นผู้ที่ไม่มีที่ดิน หรือมีน้อยกว่า 0.5 เอเคอร์ (1.25 ไร่) หรือมูลค่าของทรัพย์สินของครัวเรือนน้อยกว่า 1 เอเคอร์ อายุขั้นต่ำ 18 ปี รวมกลุ่มกันไม่เกิน 5 คน แยกชาย-หญิงออกจากกัน มีการเลือกประธานและเลขานุการกลุ่ม ทุกคนจะหมุนเวียนกันเป็น ประธานและเลขานุการ อยู่ในตำแหน่งครั้งละไม่เกิน 1 ปี สมาชิก 6-8 กลุ่ม จะรวมตัวกันเป็นศูนย์ (Center) เพื่อประชุมร่วมกันทุกสัปดาห์ โดยมี กิจกรรม คือ 1) การชำระคินหนี้รายงวด ในอัตรา

ร้อยละ 2 ของเงินกู้ 2) สะสมเงินเข้ากองทุนต่างๆ กองทุนละ 1 ตากา สมาชิกต้องยึดหลักบัญญัติ 16 ประการ พร้อมกล่าวปฏิญาณในที่ประชุมศูนย์ทุกครั้ง

แม้จะให้กู้เงินแก่ประชาชนในชนบทที่ยากจน เพื่อปรับปรุง ฐานะความเป็นอยู่ ของประชาชนให้ดีขึ้น แต่กิจกรรมที่มีใช้ให้บริการเงินกู้ก็ เป็นภาระที่สำคัญในการดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การให้บริการด้าน การศึกษา สุขภาพอนามัย และค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ต้อง ดำเนินงานก่อนกิจกรรมให้เงินกู้ เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกิจกรรม ร่วมกัน

ลักษณะการดำเนินงานของ Grameen Bank ผ่านตามขั้นตอน จาก Branch-Area-Zone-Head Office ทุกสิ้นเดือน Branch จะรายงานผลการ ดำเนินงานให้ Area ตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนส่งให้ Zone บันทึกข้อมูล เพื่อจัดส่งให้ Head Office ต่อไป

พนักงานของธนาคาร 1 คน จะรับผิดชอบลูกค้าเงินกู้ 300-400 ราย ช่วงเช้า พนักงานจะเดินทางไปร่วมประชุมกลุ่มกับสมาชิกแต่ละ Center ในเขตของตนเพื่อรวบรวมเงินฝาก และรับชำระหนี้เงินกู้จากสมาชิกของกลุ่ม ส่วนในช่วงเวลาบ่ายก็จะกลับมาลงบัญชีและส่งเงินให้ พนักงานการเงิน

เงินกู้ของ Grameen Bank เป็นสินเชื่อบริหารระยะสั้น ดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อปี สินเชื่อ สร้างบ้านเป็นสินเชื่อบริหารระยะยาว (5-10 ปี) ร้อยละ 8 ต่อปี สมาชิกสามารถกู้เงินจากกองทุนต่างๆ ที่ตั้ง ขึ้นโดยสมาชิกได้อีกด้วย โดยกลุ่มต่างๆ จะมีกองทุนให้ความช่วยเหลือสมาชิกในเรื่องต่างๆ กองทุนที่สำคัญๆ เช่น กองทุนกลุ่ม (Group Fund) กองทุนฉุกเฉิน (Emergency Fund) กองทุน สวัสดิการเด็ก (Children's Welfare Fund) และกองทุน พิเศษ (Special Fund) ฯลฯ

การกู้เงินจากกองทุนไม่คิดดอกเบี้ย การพิจารณาให้สมาชิกกู้ นั้น กลุ่มจะเป็นผู้ ตัดสินใจว่าจะให้ใครกู้ จำนวนเท่าไร เมื่อใด โดยเฉลี่ยมักจะมีรายละ 1,000-2,000 ตากา การกู้จาก กองทุนพิเศษกลุ่มจะเป็น ผู้พิจารณาอนุมัติ ซึ่งจะแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยพิจารณาโครงการที่ สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก วัตถุประสงค์ของกองทุนพิเศษ คือ การสี่ข้าว การเลี้ยงแกะ โคนม ทอผ้า ซ้อจักรเย็บผ้า ร้านค้า ฯลฯ ขณะที่การกู้จากกองทุนอื่นๆ ศูนย์จะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติ เป็นต้น

หลักประกันเงินกู้คือ สมาชิกในกลุ่มร่วมรับผิดชอบอย่างถูกหนี่ร่วม สมาชิกคนใดไม่ สามารถชำระหนี้ได้ สมาชิกในกลุ่มจะพิจารณากันว่าจะ ช่วยเหลือกันอย่างไร ธนาคารจะให้รางวัล แก่สมาชิกที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนด โดยเพิ่มวงเงินกู้ให้อัตราการชำระหนี้เงินกู้ของธนาคารนี้ ร้อย ละ 95-98 เนื่องจากธนาคารกำหนดให้ลูกค้าชำระหนี้เสร็จภายในเวลา 1 ปี โดยชำระ ต้นเงินกู้ทุก

สัปดาห์ เป็นเวลา 50 สัปดาห์ สัปดาห์ละเท่าๆ กัน (ร้อยละ 2 ของวงเงินกู้) เพื่อมิให้ผู้กู้มีเงินสดในมือเหลือมากเกินไป หรือนำไปใช้ใน กิจกรรมอื่นๆ แทนที่จะนำมาชำระหนี้ ลูกค้าต้องชำระหนี้ตามสัญญาจึงจะเบิกเงินกู้ครั้งต่อไปได้

ระบบการชำระหนี้เงินกู้ที่เข้มงวด ช่วยลดปัญหาค่าใช้จ่ายด้านหนี้สูญ ธนาคารจะใช้ประโยชน์จากกลุ่มทางสังคม โดยอาศัยลูกค้าในกลุ่ม ช่วยคัดเลือกลูกค้าใหม่และเร่งรัดหนี้ ลูกค้าในกลุ่มจะไม่ได้กู้เงินอีก ถ้าลูกค้าในกลุ่มเดียวกันไม่ชำระหนี้ จึงพยายามเร่งลูกค้าในกลุ่มชำระหนี้

นอกจากสินเชื่อแล้ว แนวความคิดในการระดมเงินออมของ Grameen Bank จะเน้นการตั้งกลุ่ม โดยตั้งเป็นกองทุนต่างๆ เพราะนอกจาก จะมีประโยชน์ต่อการลงทุนแล้ว ยังช่วยสร้างวินัยให้รู้จักออม ช่วยให้สมาชิก เกิดความมั่นใจ สมาชิกกลุ่มสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาความเสี่ยงต่างๆ ที่เกิดขึ้น การออมของกลุ่มจะเพิ่มปริมาณมากขึ้น และช่วยให้สมาชิกรู้จักคิด เพื่อบริหารเงินและสร้างโครงการกองทุนต่างๆ เพิ่มขึ้น กองทุนที่สำคัญ ได้แก่

1. Group Fund มีแหล่งที่มาของเงินทุนจากเงินหลายแห่ง คือ สมาชิกในกลุ่มออมคนละ 1 ตากาต่อสัปดาห์ สมาชิกที่กู้เงินต้องหักเงินร้อยละ 5 ของจำนวนเงินกู้เข้ากองทุน และดอกเบี้ยร้อยละ 8.5 ที่ธนาคารจ่าย ให้มีเบี้ยปรับต่างๆ ที่จะนำเข้ากองทุน

2. Emergency Fund เป็นเงินทำประกันชีวิต สมาชิกจะจ่าย เงินเข้ากองทุนนี้ สัปดาห์ละ 1 ตากา และถ้าสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับเงินตาม อายุการเป็นสมาชิก

นอกจากนี้ยังมีกองทุนต่างๆ ที่สมาชิกแต่ละกลุ่มคิดว่ามีความ จำเป็นก็จะจัดตั้งขึ้นมาสนองความต้องการต่างๆ เช่น กองทุนสวัสดิการเด็ก เพื่อจ่ายเงินจ้างครูสอนหนังสือ กองทุนภัยธรรมชาติ (Disaster Fund) เพื่อช่วยเหลือสมาชิกเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ

สำหรับเงินฝากของธนาคารมีเงินฝากส่วนบุคคล คือ Current Deposits และ Saving Deposit เปิดบัญชีครั้งแรกอย่างต่ำ 10 ตากา ไม่มีเงินฝากประจำ ธนาคารให้ดอกเบี้ยร้อยละ 8.5 จ่ายปีละ 2 ครั้ง ในเดือนมิถุนายนและธันวาคม ธนาคารนี้ไม่รับเงินออมจากคนกลุ่มอื่นนอกจากคนยากจน เพราะเกรงว่าพนักงานจะมุ่งความสนใจไปยังกลุ่มที่มีฐานะดี และละเลยคนยากจน

ในระดับโลก มูฮัมหมัด ยูนุส พิสูจน์ให้เห็นว่าเขาก่อตั้งธนาคารแห่งแรกในโลกที่มองคนจนที่สุดในสังคมว่าสามารถเป็นลูกค้าของธนาคาร ผู้มีศักยภาพที่จะนำเงินไปใช้ประกอบธุรกิจเพื่อตีตัวเองให้หลุดพ้นจากปลัดความจน ยูนุสตั้งประเด็นง่ายๆว่า ถ้าคนจนไร้ซึ่งศักยภาพใดๆ พวกเขาถึงอดตายไปนานแล้ว ถ้าฟังข้อเท็จจริงที่ว่าพวกเขายังมีชีวิตอยู่ก็เป็นเครื่องยืนยันที่เพียงพอแล้วต่อความสามารถของคนจนในการเอาตัวรอด ยูนุส เชื่อมั่นในศักยภาพภายในตัวมนุษย์ทุกคน ศักยภาพที่คนจนจำนวนมากไม่รู้ตัวว่ามีเพราะไม่เคยได้ถูกดึงออกมาใช้และถูกคนรวยกว่า

ปรามาสว่าไม่มีอยู่จริง และยูนุสเชื่อมั่นว่า การเข้าถึงทุนในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรมและสะท้อนความเคารพในศักยภาพดังกล่าวประกอบกับการแนะนำอย่างอ่อนโยน เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้คนจนสามารถดึงเอาศักยภาพในตัวเขาออกมาใช้และเมื่อเขารู้วิธีนำศักยภาพนั้นออกมาใช้ เขาก็จะสามารถหลุดพ้นจากปลักความจนได้ด้วยตัวเองและอยู่ได้อย่างยั่งยืน (สฤณี อาชวานันทกุล, 2551: 15)

ดังนั้นสรุปได้ว่า แนวคิดกองทุนแบบ ไมโคร-เครดิต ดังเช่นธนาคารกรามีนที่มีได้มุ่งสร้างเงิน(ผลกำไร)เพียงอย่างเดียวแต่ยังแสดงให้เห็นถึงวิธีการดำเนินงานของธนาคารกรามีน (Grameen Bank) ประเทศบังกลาเทศ ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการที่จะเปิดโอกาสให้คนจนสามารถเข้าถึงแหล่งทุน เงินให้กู้ยืมได้ สามารถกู้เงินเป็นเงินเชื่อรายย่อยก่อน จากนั้นก็จะมีค่าธรรมเนียมชำระคืน โดยให้กู้ยืมไปก่อนแล้วค่อยขอมที่หลัง ซึ่งการศึกษาแนวคิดดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการ ผู้บริหาร ที่มีหน้าที่ดูแล และบริหารงานของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อเป็นการศึกษาลักษณะการบริหารงาน การดำเนินงานในการช่วยเหลือให้คนจนสามารถเข้าถึงหรือมีสิทธิเข้าหาแหล่งทุนได้ และเพื่อจะดำเนินการบริหารจัดการให้สถาบันการเงินชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

ตอนที่ 6 แนวคิดพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย

พัฒนาการองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย

แนวคิดพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย เป้าหมายสู่การสร้างระบบการเงินภาคประชาชน การดำเนินงานตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา มีข้อจำกัดหลายประการทำให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นถูกจัดสรร ให้แก่ประชาชนไม่เท่าเทียมกันระหว่างประชาชนในเมืองกับชนบท ประชาชนในชนบทซึ่งส่วนใหญ่ยากจนไม่มีโอกาสใช้บริการในสาธารณูปโภคต่างๆ ของรัฐได้อย่างเต็มที่รวมถึงการใช้บริการของสถาบันการเงินหลักทั้งด้านเงินฝากและสินเชื่อทำให้ต้องพึ่งพาตนเองโดยการร่วมกันจัดตั้งองค์กรการเงินชุมชน ในรูปแบบต่างๆ เพื่อช่วยเหลือด้านการเงินขึ้น การดำเนินงานขององค์กรดังกล่าวยังไม่มีความหมายรองรับ เช่น สถาบันการเงินอื่นๆ การจัดตั้งและการดำเนินการ ขององค์กรส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เช่น พระสงฆ์ ครูหรือกำนันในท้องถิ่น องค์กรเอกชน และหน่วยราชการต่างๆ เป็นต้น

องค์กรการเงินชุมชนดังกล่าวเป็นองค์กรหรือกลุ่มที่คนในชุมชน/ท้องถิ่นหรือที่มีพื้นฐานการประกอบอาชีพเดียวกันซึ่งอาจตั้งขึ้นในเมือง หรือชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ด้วยกันคือ เพื่อช่วยเหลือทางการเงินซึ่งกันและกันในกลุ่มสมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของคนในชุมชน โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้ชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยจัดให้มีการออมทรัพย์ร่วมกันเป็นกองทุนกลางในชุมชนและให้กู้ยืมแก่สมาชิก เพื่อนำไปพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการรวมตัวกันเพื่อพึ่งพาตนเองทั้งในรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมชุมชน อาทิการคัดกรรวมกลุ่มอำนาจเพื่อการต่อรอง การดำเนินกิจกรรมขององค์กรการเงินชุมชนมีรูปแบบการดำเนินงานที่คล้ายกัน โดยรวมกลุ่ม สมาชิกเพื่อออมในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นหุ้น เป็นเงินฝาก และนำเงินออมดังกล่าวให้สมาชิกที่มีความต้องการทุนกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรมต่อกลุ่มและสมาชิกเอง การดำเนินกิจกรรมทางการเงินดังกล่าวเปรียบเสมือนธนาคารในชุมชนที่ชาวบ้านเป็นเจ้าของและจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งทางการเงินของชาวบ้านในชุมชน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2549)

รูปแบบหลากหลายขององค์กรการเงินชุมชนอาจจำแนกได้เป็น 7 กลุ่มหลัก ๆ ดังนี้ (พรณทิพย์ เพชรมาศ, 2546)

1. องค์กรการเงินในลักษณะสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นแนวคิดการจัดการองค์การการเงินแบบตะวันตกบนพื้นฐานความคิดที่ว่า กลุ่มคนหรือชุมชนสามารถรวมกลุ่มเป็นเจ้าขององค์กรการเงินหรือกิจการร่วมกันได้ โดยการระดมหุ้นจากสมาชิก เพื่อเป็นเจ้าของกิจการและองค์กรรวมกัน แนวคิดนี้ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งต่อมาเพื่อทำให้การรวมกลุ่มมีสถานภาพเป็นนิติบุคคล รัฐโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้เข้าไปมีบทบาทส่งเสริมโดยตรง มีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์และโครงสร้างต่างๆ โดยรัฐ ทำให้การทำงานมีลักษณะเป็นทางการและดูแลโดยระบบราชการมากขึ้น ประชาชนอาจเข้าใจได้ยาก การสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย จึงไม่เป็นที่นิยมสำหรับประชาชนฐานล่างของสังคมมากนัก แต่สามารถดำเนินการไปได้สำหรับประชาชนคนชั้นกลาง เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานบริษัทการบินไทย เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถระดมเงินจากสมาชิกได้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากการออมทรัพย์ของกลุ่มคนที่มีฐานะค่อนข้างดี แต่เน้นไปเพื่อการกู้ยืมหรืออาจมีการนำดอกผลไปสู่การจัดสวัสดิการบ้าง ยังขาดการเชื่อมโยงไปสู่การทำกิจกรรมอื่นๆร่วมกัน สมาชิกยังขาดความสัมพันธ์ต่อกัน อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ออมทรัพย์ก็สามารถส่งผลด้านความคิดให้กับประชาชนในเรื่องการรวมกลุ่มเป็นองค์กรการเงินที่คนเข้ามาร่วม

ถือหุ้นและได้มีการนำไปดำเนินงานในชนบทในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการอยู่บ้าง เช่น การเกิดกองทุนหมู่บ้านสระคู อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

2. องค์การการเงินรูปแบบเครดิตยูเนียน นับเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์รูปแบบหนึ่ง ที่พัฒนามาจากระบบสหกรณ์ที่เปิดให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้ามาร่วมได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น ซึ่งในการดำเนินงานนั้นได้แปรระบบที่เป็นทางการของรูปแบบสหกรณ์ให้เอื้อต่อชาวชุมชนฐานล่างมากขึ้น โดยพัฒนากลไกการส่งเสริมที่เป็นขุมชุมสหกรณ์ซึ่งเป็นองค์กรนอกภาครัฐแต่ยังคงเน้นในเรื่องของระบบการจัดการที่มีลักษณะเป็นทางการในรูปแบบของสหกรณ์แต่ปรับให้ง่ายขึ้น การทำงานขององค์การการเงินในรูปแบบเครดิตยูเนียนนั้น เป้าหมายเพื่อให้ชุมชนมีกองทุนเป็นของตัวเอง และสามารถนำไปสู่การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกได้ เน้นให้แต่ละกลุ่มจัดการกองทุนของตนเองได้ โดยในประเทศไทยนั้นได้เกิดขึ้นครั้งแรกที่ศูนย์กลางเทวา ในเขตชุมชนเมืองดินแดง-ห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร จากนั้นขบวนการเครดิตยูเนียนก็ขยายเพิ่มขึ้นทั้งในเขตเมือง ชุมชนเมืองและโรงงาน และชนบท ได้มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทยและเริ่มมีขุมชุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนในระดับพื้นที่ มีจุดเด่นหลายประการด้วยกัน คือ การนำระบบสหกรณ์ลงสู่คนฐานล่างของสังคม มีการสร้างระบบที่คล่องตัวมากขึ้นทำให้คนจนๆสามารถเข้าถึงและเป็นเจ้าขององค์การการเงินได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ขบวนการสหกรณ์เครดิตยูเนียนสามารถเชื่อมโยงกันเป็นขุมชุมทำหน้าที่ส่งเสริมกลุ่มใหม่และทำหน้าที่รับรองการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียนได้ตามกฎหมาย และเน้นในเรื่องการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก

3. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่เกิดจากการส่งเสริมของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันออมเงินเพื่อให้ กู้ยืมในการพัฒนาอาชีพและเพื่อให้เกิดทุนของชุมชนเพื่อใช้ในการผลิต โดยใช้รูปแบบการจัดการที่ง่ายขึ้นและไม่เป็นทางการมากนัก โดยกลไกของกรมพัฒนาชุมชน ซึ่งก็สามารถทำให้เกิดการออมได้อย่างกว้างขวางทั่วประเทศ แต่เนื่องจากกลไกส่งเสริมเป็นหน่วยงานรัฐที่เป็นทางการ กลุ่มออมทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปจึงโตขึ้นตามรูปแบบในช่วงแรกๆเพราะเป็นการส่งเสริมและกำหนดมาจากภายนอกแต่ก็สามารถทำให้เกิดวัฒนธรรมของชุมชนในเรื่องการออมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้จุดประกายความคิดในด้านการออมให้กับองค์กรชุมชนเมื่อเริ่มก่อตั้งเน้นการออม โดยนำเงินไปฝากธนาคารไว้ก่อนเมื่อมีเงินมากพอจึงเริ่มปล่อยกู้ ในช่วงต่อมาได้มีการนำไปพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของแต่ละพื้นที่ โดยชุมชนเองจนเกิดรูปแบบที่หลากหลาย เช่น กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปือย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา (พ.ศ. 2525) กลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง (พ.ศ. 2523) เป็นต้น

4. ธนาคารหมู่บ้าน ดำเนินโครงการธนาคารหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี 2532 โดยคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อมา มีมูลนิธิเผยแพร่วิถีประเสริฐและสหกรณ์แรงงานภาคเกษตรกรรมระหว่างประเทศสนับสนุน โดยยึดถือตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระราชดำรัสกับข้าราชการจังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2528 ว่า การแก้ปัญหาเศรษฐกิจของราษฎรนั้น ควรจะจัดให้มีระบบเงินทุนหมุนเวียนขึ้นในลักษณะศูนย์สาธิตบริหารการเงิน เพื่อช่วยแก้ปัญหาหนี้สินของราษฎรให้ได้ ถ้าสามารถหารูปแบบการสาธิตเป็นผลสำเร็จก็ควรนำไปเผยแพร่ขยายไปทั่วประเทศ โดยมีสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ ซึ่งภายหลังได้มีหน่วยงานรัฐ คือ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) เป็นผู้ส่งเสริมให้กระจายกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งธนาคารหมู่บ้านนี้ มีวิธีการดำเนินงานแบบง่าย ๆ ไม่มุ่งเน้นการวางหลักเกณฑ์ให้ชาวบ้าน แต่ให้ชาวบ้านกำหนดกันเองบนพื้นฐานของการมีสัจจะและเอื้ออาทรต่อกัน เมื่อตกลงตั้งกลุ่มออมทรัพย์เป็นธนาคารหมู่บ้านก็สามารถกู้เงินได้เลย ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในระดับพื้นที่ ปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่สภาพธนาคารหมู่บ้าน มีทั้งระดับอำเภอ ระดับจังหวัดและระดับภาค เช่น ศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้านพะเยา ส่งเสริมให้เกิดธนาคารหมู่บ้านซึ่งคนจนในชนบทร่วมเป็นเจ้าของร่วมบริหารและร่วมรับผลประโยชน์อย่างเสมอภาค

5. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต เกิดจากการพัฒนาแนวคิดในการออมทรัพย์ของครูชบ ยอดแก้ว แห่งบ้านน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยเริ่มทดลองทำกับเด็กนักเรียนเมื่อปี 2523 จากนั้นก็นำไปทำกับผู้ใหญ่เมื่อปี 2526 โดยเน้นสัจจะในการออมและมีจุดเด่นของการนำผลกำไรไปสู่การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก ซึ่งแนวคิดนี้ได้พัฒนาไปสู่กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาที่พัฒนาไปสู่กองทุนสวัสดิการที่รัฐสมทบ ในปี พ.ศ. 2533 ขบวนการองค์กรการเงินชุมชนกลายเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมะ เมื่อ พระสุบิน ปณีโต ได้ตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อการพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตขึ้นที่วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด โดยการนำแนวคิดของครูชบ ยอดแก้ว มาผนวกเข้ากับหลักธรรมะไปสร้างคุณธรรมพัฒนาครบวงจรชีวิต นั่นคือ การเน้นที่การนำผลกำไรของกลุ่มไปสู่การจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกได้ตั้งแต่เกิดจนตาย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ นี้เป็นการจัดการองค์กรการเงินที่เน้นทั้ง 3 ระดับคือ คุณธรรม คุณภาพ และประสิทธิภาพ เรื่องคุณธรรมนั้นได้แก่ การนำหลักธรรมเข้ามาในการทำงาน เช่น เรื่องของสัจจะ เรื่องของความเอื้ออาทร เป็นต้น เรื่องคุณภาพนั้นจะเน้นที่ความมีกฎระเบียบที่ชัดเจน มีหลักมีเกณฑ์ในการทำงานที่ทุกคนจะต้องเคารพ ส่วนประสิทธิภาพนั้นคือ การบริหารจัดการที่เน้นประโยชน์สูงสุดในการทำงาน เช่น การใช้วัดเป็นสถานที่ทำงาน การทำงานเดือนละครั้งๆ ละ 2-3

ชั่วโมง เป็นต้น จากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้ขยายไปสู่กิจกรรมพัฒนาอื่นๆ เช่น การทำปุ๋ย การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ เป็นต้น

6. ขบวนการสัจจะออมรายวัน โดยแนวความคิดในเรื่องการออมเป็นรายวันได้เข้ามาสู่ประเทศไทยประมาณปี พ.ศ.2535 โดยได้รับอิทธิพลความคิดมาจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนในประเทศอินเดีย ในการดำเนินงานกลุ่มออมรายวันที่กลุ่มสตรีในชุมชนริมทางเดินของเมืองบอมเบย์ ซึ่งเป็นที่ซึ่งมีรายได้เป็นรายวันและไม่แน่นอน เพื่อใช้เรื่องการออมรายวันเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงให้คนจนมารวมกลุ่มและร่วมกันทำงานทุกวันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อโยนไปสู่การแก้ปัญหาเรื่องอื่นๆอีกทั้งทำให้บทบาทสตรีมีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2541 สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ได้นำการออมทรัพย์แบบรายวันเข้ามาเผยแพร่ เพื่อฟื้นฟูกลุ่มที่มีปัญหาและส่งเสริมความเข้มแข็งการออมทรัพย์แนวใหม่ โดยการสนับสนุนให้มีการออมกันทุกวัน วันละก็บาทก็ได้แล้วแต่ความสามารถของแต่ละคน เมื่อออมแล้วก็ปล่อยกู้กันให้หมดภายในวันนั้น ใครที่กู้ไปแล้วก็ต้องนำมาชำระคืนทุกวัน เพื่อให้คนอื่นได้กู้ต่อ โดยจัดตั้งเป็นครั้งแรกที่ชุมชนได้สะพาน โกว้อ ด้วยลักษณะการออมและกู้เป็นรายวันเช่นนี้ เป็นการเปลี่ยนมิติใหม่ของการออมจากรายเดือนเป็นรายวัน เป็นการฟื้นฟูกลุ่มเดิมที่ประสบปัญหาให้ฟื้นขึ้นมาอีกทั้งยังเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับชีวิตคนจน หาเช้ากินค่ำและมีรายได้เป็นรายวัน ทำให้คนได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันทุกวัน พวกเขาเอาสิ่งที่จะคือ ความจริงใจต่อกันเข้ามาเป็นตัวกำกับ ควบคู่กับการบริหารที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจทำให้กลุ่มมีความโปร่งใสจึงแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันกลุ่มสัจจะออมรายวันได้ผ่นีกาลังครั้งใหญ่ด้วยการตั้งเป็น “ธนาคารสัจจะออมรายวัน” มีเป้าหมายสำคัญขั้นแรก คือ จะให้สมาชิกปลอดหนี้นอกระบบจากนั้นก็พัฒนาไปสู่ความมั่นคงทางการเงินของชุมชนต่อไป

7. ออมทรัพย์มุสลิม นับเป็นอีกพัฒนาการหนึ่งขององค์กรการเงินในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีข้อห้ามทางศาสนาในเรื่องของการติดดอกเบี้ย ดังนั้น กลุ่มออมทรัพย์ของมุสลิมจึงมีลักษณะของการรวมหุ้นและกู้ยืมไปใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น เช่น ประกอบอาชีพ ซื้อเครื่องใช้ภายในบ้าน เป็นต้น จากนั้นก็มีการชำระคืนโดยกลุ่มคิดค่าดำเนินการจากสมาชิก แล้วนำกำไรมาจัดสวัสดิการหรือเฉลี่ยคืนกันระหว่างกลุ่มกับสมาชิก นับเป็นวิธีการลงทุนร่วมกันระหว่างกลุ่มกับสมาชิกที่ไม่ผิดกับหลักศาสนา ซึ่งกำไรที่เกิดขึ้นกลุ่มก็จะนำไปเป็นค่าบริหารจัดการและคืนเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิก

ในขณะที่สังคมชนบทอ่อนแอและตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวเปรียบ เกิดภาวะความยากจนและความล่าช้า ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบทขยายตัวมากขึ้น การเติบโตของเมืองไม่ได้เกื้อหนุนการพัฒนาชนบทเท่าที่ควร การปรับตัวของชาวชนบทต่อการเปลี่ยนแปลงและการช่วงชิงโอกาสเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ในลักษณะเช่นนี้ ชาวชนบทจำต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดโดยมีวิธีการ 2 วิธี กล่าวคือ 1) การต่อสู้ตามลำพัง เช่น การทำการเกษตรแบบก้าวหน้า การทำงานทำในเมืองทั้งชั่วคราวและถาวร 2) การรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่น่าจะช่วยให้ชาวชนบทอยู่รอดได้ การรวมกลุ่มมีทั้งเป็นแบบทางการซึ่งหมายถึง การจดทะเบียนตามกฎหมายหรือการก่อตั้งตามระเบียบของหน่วยงานราชการต่าง ๆ และเป็นแบบไม่เป็นทางการ โดยชาวชนบท/ชุมชน อาจารย์ตัวทำกิจกรรมเรื่องใด ๆ ตามความต้องการและวัตถุประสงค์ของตน (นันทิยา หุตานูวัตร และ ณรงค์ หุตานูวัตร, 2547)

แนวคิดและเป้าหมาย ของการจัดการองค์การการเงินชุมชน

แนวคิดและเป้าหมายของการจัดการองค์การการเงินชุมชนได้แบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้คือ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2546: 31-33)

1. แนวคิดการเข้าถึงสินเชื่อเป็นสิทธิของคนจน ตามความคิดที่ว่า Credit is a human rights ซึ่งเป็นแนวคิดที่มองสินเชื่อเป็นเรื่องสิทธิที่คนจนควรมีโอกาสได้รับ เพื่อใช้พัฒนาชีวิต เช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เช่น กรณีของกามินแบงก์ในบังคลาเทศ ที่ตั้งธนาคารประชาชนขึ้นมา ให้คนจนกู้แล้วให้มีการออมและชำระคืนในภายหลัง

2. แนวคิดชุมชนต้องมีกลุ่มการเงินเพื่อช่วยเหลือกัน แนวคิดนี้มองในมิติของการใช้เงินให้คนมาทำงานร่วมกันมีการออม การกู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดสวัสดิการเพื่อให้บริการสมาชิกในลักษณะต่างๆ เช่น แนวของเครดิตยูเนียนและธนาคารหมู่บ้าน

3. แนวคิดการใช้การจัดการเรื่องเงินให้เกิดความสามารถในการจัดการองค์การ คือ มองในมิติที่ว่าขบวนการออมเงินของชุมชนเงินของชุมชนหรือขบวนการด้านการเงินและสินเชื่อ จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน กล่าวคือ นำเรื่องเงินซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นรูปธรรมที่ชุมชนมีความสามารถในการจัดการ ไปสู่การเชื่อมโยงให้เกิดความสามารถในการจัดการร่วมกันและเป็นกำลังของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมของชุมชนของตนเอง ซึ่งแนวคิดนี้เกิดขึ้นหลังจากที่องค์กรการเงินชุมชนต่าง ๆ ได้มีการสังเคราะห์ความคิดและประสบการณ์ในงานพัฒนาและองค์กรการเงิน จนนำไปสู่คุณภาพใหม่ของการเชื่อมโยงการจัดการองค์การ ในลักษณะที่เป็นองค์รวม

4. แนวคิดเชื่อมโยงด้านการเงินไปสู่การสร้างฐานงานพัฒนาพึ่งตนเอง โดยการให้ความมั่นคงขององค์กรการเงินชุมชนไปสู่การสร้างฐานพัฒนาด้านอื่น ๆ ให้เกิดความมั่นคง ในลักษณะของการสร้างระบบการเงินของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน เพื่อสามารถต่อรองหรือเชื่อมโยงกับระบบการเงินที่เป็นทางการ สามารถบริหารการเงินให้สมาชิกได้อย่างมั่นคง เช่น กรณีกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ที่สามารถจัดทำโครงการซื้อแพงขายลูกได้เพราะมีฐานการเงินของกลุ่มรองรับเป็นการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกหรือกรณีเปี้ยะกุดชุม ตำบลนาโถ้ จังหวัดยโสธร ที่ชุมชนสามารถสร้างระบบการเงินของตนเองได้

สรุป จากแนวคิดพัฒนาการองค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทยและสถาบันการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวคิดและเป็นเป้าหมายของการจัดการองค์กรการเงินชุมชน ซึ่งจะเป็นที่มาของการร่วมกันของชุมชนในการพัฒนา มองเห็นถึงต้นเหตุและระบบ โครงสร้างของสังคมที่ไม่สมดุล แหล่งเงินทุนในระบบไม่กระจายถึงคนจนทำให้พวกเขาหรือชุมชนนั้น ๆ เกิดแนวความคิดที่จะช่วยตนเอง ซึ่งจะเป็นฐานสำคัญในการที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งแหล่งทุนของตัวเองและ โดยการสนับสนุนของรัฐ จัดตั้งองค์กรการเงินชุมชนขึ้นมา เพื่อเป็นการรวมเงิน รวมคน รวมความคิด เพื่อที่จะสร้างลักษณะการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนที่เหมาะสม นำไปสู่การพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองอย่างครบวงจร

ตอนที่ 7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนอื่นๆ ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยนั้นมาเทียบเคียงกับการวิจัยครั้งนี้ได้ ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเข้มแข็ง

นำผลการวิจัยมาประกอบแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้ พบงานวิจัยของ กำธร ธิฉลาด และคณะ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารกองทุนหมู่บ้านของ ตำบลท่าปลาอุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน งานวิจัยของ อรชร พรประเสริฐ (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดอุบลราชธานี งานวิจัยของ เมธี พยอมยงค์ และคณะ (2549) โครงการ

การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล อำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยของ นภาพรณธ์ หะวานนท์ และคณะ (2546) โครงการวิจัยและประเมิน กองทุนหมู่บ้านกับการสะสมทุนชุมชน งานวิจัยของ อภิชาติ ทองอยู่ (2546) โครงการวิจัยและ ประเมินกองทุนหมู่บ้าน ทุนชุมชน : รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน งานวิจัยของ สุทธิติ ชัดติยะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การยอมรับของประชาชนต่อนโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งและ ยั่งยืน ทางเศรษฐกิจของรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร งานวิจัยของ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและหมู่บ้านใน รูปแบบ กองทุน เงินทุนหมุนเวียน และเงินอุดหนุน เพื่อพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ งานวิจัย ของ อรสา หน่อปิ่น และคณะ (2547) ได้วิจัยเรื่องโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านบ้านแม่ก๊ะ หมู่ 8 และ กองทุนหมู่บ้าน แม่ซ้อ หมู่ 4 อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยของ กิม ภคเมธาวิ และคณะ (2544) ได้วิจัย เรื่อง ภาพรวมองค์การการเงินชุมชนและกระบวนการจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน โครงการวิจัยเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การการเงินชุมชน และงานวิจัยของ อารีย์ เชื้อเมืองพาน และคณะ (2544) วิจัยเรื่อง การพัฒนากลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถสรุปประเด็นการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองได้ดังนี้

ภาวะผู้นำ

1. ภาวะผู้นำที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของสมาชิก มีการบริหารงานยังไม่ โปร่งใส ยังเป็นสิ่งที่ขัดขวางการบริการงานของกองทุนและหลายชุมชนยังมีปัญหาอยู่
2. การบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านฯ คือ กรรมการมีความเข้าใจว่าการ บริหารจัดการที่ดี คือ การได้ปล่อยเงินกู้ให้สมาชิก และสามารถเก็บเงินได้ ไม่มีหนี้เสีย หากมีหนี้ เสียต้องติดตามทวงมาให้ได้
3. การเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านฯ ผู้นำมีความ กระตือรือร้นในการทำงานสูง หากได้รับการสนับสนุนน่าจะช่วยให้หมู่บ้านได้พัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง สามารถเป็นหมู่บ้านตัวอย่างได้
4. ลักษณะของความเข้มแข็งด้านคณะกรรมการ มี 8 ประการ ได้แก่ มีความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการ ใช้เวทีประชาคมบริหารงานออกระเบียบข้อบังคับเหมาะสม กับสภาพของชุมชน มีภาวะผู้นำ และผลิตผู้นำรุ่นใหม่ทดแทน มีความซื่อสัตย์ สุจริตยุติธรรม เป็น

นักประสานงานที่ดี มีการติดตาม ประเมินผล ประชาสัมพันธ์งาน และตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบ

เครือข่าย

1. ในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายจะต้องดำเนินการ โดย 1) สำรวจตัวเอง 2) ค้นหาข้อมูล 3) จัดทำเวทีชาวบ้าน 4) สร้างกระบวนการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะเวทีกองทุนหมู่บ้านฯ สัญจรระดับตำบล การระดมความคิดเพื่อวางระบบบัญชีมาตรฐาน การบริหารจัดการเงินกองทุน การบริหารด้านสวัสดิการชุมชน 5) อาศัยองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกสนับสนุน 6) มีการติดตามประเมินผล สำหรับปัจจัยที่สนับสนุนความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายกองทุนจะต้องกำหนดกิจกรรมของเครือข่าย องค์กรสมาชิก กิจกรรมที่เครือข่ายจะทำให้กับสมาชิกและกิจกรรมที่สมาชิกจะทำให้หรือปฏิบัติต่อเครือข่ายให้ชัดเจน กองทุนหมู่บ้านฯ ให้ชัดเจน เพื่อที่ทุกส่วนจะเป็นฟันเฟืองที่จะดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืนต่อไป

2. แนวทางการขยายผลการจัดการกองทุนที่เข้มแข็งไปยังกองทุนชุมชนอื่น มี 5 ประการ ได้แก่ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง เกิดการยอมรับจากกองทุนหมู่บ้านอื่น ๆ ให้ความช่วยเหลือและเป็นที่ปรึกษาแก่กองทุนอื่น ๆ ได้ เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายกองทุน ทางราชการสร้างโอกาสให้เป็นแหล่งการเรียนรู้งานกองทุนหมู่บ้าน

ทุนทางสังคม

1. ชุมชนมีประสบการณ์และความสามารถที่แตกต่างกันในการสร้างสรรค์และปรับเปลี่ยนความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ชุมชนมีทุนความรู้ที่แตกต่างกัน และถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่มีผลต่อการนำกองทุนหมู่บ้านมาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การจัดการความรู้โดยเฉพาะความสามารถของชุมชนในการบูรณาการความรู้สมัยใหม่กับระบบความรู้เดิมที่มีในชุมชน โดยสามารถทำให้ความรู้ที่หลงใหลเข้ามาในชุมชนกลายเป็นทุนความรู้สำหรับชุมชน ถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในการผลิต ความรู้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต เช่น การแปรรูป การบรรจุหีบห่อความรู้ในการตลาด หรือความรู้ในการจัดการเงินทุนให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อปัจเจกบุคคล ครอบครัว และชุมชน

2. ส่งเสริมขบวนการศึกษาเพื่อการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจในหมู่บ้านขึ้นเพื่อช่วยสร้างพื้นฐานการเรียนรู้และการร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าให้เกิดขึ้น การสร้างการศึกษาเพื่อพัฒนาควรดำเนินการใน 2 ระดับ คือ ทั้งระดับครัวเรือนในหมู่บ้านและระดับองค์กร ทิศทางของการศึกษาคควรเป็นไปเพื่อเตรียมการในการพัฒนาสถาบันสินเชื่อในรูปกองทุนหมู่บ้านให้มีความสามารถแปรรูปเป็นสถาบันการพัฒนาเศรษฐกิจหมู่บ้านแบบครบวงจร

การบริหารจัดการ

1. การบริหารกองทุนต้องมีการแจ้งให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดต่อการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการกองทุน

2. การบริหารกองทุนในชุมชนในอนาคตที่ยั่งยืน ควรเอื้ออำนวยให้โอกาสแก่ชุมชนในการตัดสินใจผนวกกองทุนที่เหมือนกันเข้าเป็นกองทุนเดียวกันจึงจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

3. การบริหารจัดการที่ดี พบว่า กองทุนหมู่บ้านคณะกรรมการมีความกระตือรือร้นและอยากพัฒนางาน ทำให้กองทุนหมู่บ้านเจริญก้าวหน้า

4. การอบรมให้ความรู้ด้านการเงินและบัญชีแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้บังเกิดความสำนึกสูงสุดในการบริหารจัดการกองทุนให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกโดยรวม อันจะเป็นส่วนช่วยให้สังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง และเป็นกองทุนที่ยั่งยืน

5. การบริหารกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การแก้ปัญหาหนี้ค้างชำระ ควรที่จะได้มีการพัฒนาบทบาท ความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินงาน

6. ลักษณะกองทุนหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งทางการบริหารจัดการ พบว่า กองทุนจะต้องมีลักษณะ 13 ประการ ได้แก่ การยึดหลักการจัดการให้เป็นตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของสมาชิก การใช้เวทีประชาคม มีระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์เหมาะสมกับสภาพชุมชน ผู้นำมีคุณภาพและได้รับการพัฒนา มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ทดแทน ใช้ต้นทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ มีแผนงาน/โครงการ มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ระบบการเงิน และบัญชีถูกต้อง ตรวจสอบได้ มีเครือข่าย มีการติดตาม ประเมินผลและมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

7. ต้องมีทรัพยากรในการบริหารจัดการที่พอเพียง ได้แก่ ทรัพยากรด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ คณะกรรมการจะต้องรู้จักและนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงจะส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านสามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

การมีส่วนร่วม

1. ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกสามารถที่จะเรียนรู้การบริหารและสามารถปรับเปลี่ยนการบริหารได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน

2. ลักษณะความเข้มแข็งด้านสมาชิกมี 5 ประการ ได้แก่ มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ด้วยความสมัครใจ เสนอความต้องการผ่านเวทีประชาคม ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของกองทุนอย่างเคร่งครัด ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของกองทุน ด้านเงินทุน

กระบวนการบริหารจัดการ

1. ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกองทุนนั้น ประกอบด้วยกลุ่มผู้รับประโยชน์จากกองทุน ปัจจัยด้านนโยบายของกองทุน ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กรและการบริหารกองทุน และปัจจัยด้านการดำเนินงานของกองทุน

2. ลักษณะของความเข้มแข็ง ด้านแผนงาน โครงการ กิจกรรมมี 6 ประการ ได้แก่ มีวัตถุประสงค์ชัดเจนสามารถติดตาม ประเมินผลได้ มีการใช้ข้อมูลข่าวสารพิจารณาประกอบการตัดสินใจ ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ มีการใช้ต้นทุนทางสังคม และจัดสรรอย่างคุ้มค่า แผนงานเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างทั่วถึงและมีการบูรณาการแผนงานทุกระดับ

3. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีการนำทรัพยากรการบริหารจัดการ ซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ มาทำการบริหารจัดการโดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ ก็คือ สินค้าหรือบริการ ตามวัตถุประสงค์คือ กำไรที่มีไว้ตัวเงิน แต่เป็นเรื่องของการบริการ สวัสดิการผู้ชุมชน

ผลการดำเนินงาน

ตัวชี้วัดการประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯ ประกอบด้วย มีจำนวนเงินลงทุน มีเงินรับฝากของสมาชิก จำนวนเงินออมสะสมเฉลี่ยต่อคน สัดส่วนของสมาชิกต่อการออม งดการชำระคืนของสมาชิก การชำระคืนเงินกู้ยืม ร่วมลงทุนของสมาชิก ผลการประกอบการ และการจัดสรรกำไรจากการประกอบการ

รูปแบบการบริหารจัดการพัฒนาศักยภาพขององค์กรเครือข่าย

แนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย 18 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบการแก้ปัญหาการไม่ชำระคืนเงินกู้ตามกำหนดเวลา
- 2) รูปแบบการแก้ปัญหาการใช้เงินไม่ตรงตามวัตถุประสงค์
- 3) รูปแบบการแก้ปัญหาการย้ายภูมิลำเนาหนีของผู้กู้
- 4) รูปแบบการทำให้กรรมการและสมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบ
- 5) รูปแบบการแก้ปัญหาจำนวนเงินน้อย ไม่พอกับความต้องการ
- 6) รูปแบบการทำให้ระบบบัญชีที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
- 7) รูปแบบการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ที่จะทำให้กรรมการ และสมาชิกให้ความร่วมมือ
- 8) รูปแบบการติดตามเงินกู้คืนกรณีที่ผู้กู้เสียชีวิต
- 9) รูปแบบการทำให้มีการส่งเสริมอาชีพของเครือข่าย กทบ.อ.สันทราย
- 10) รูปแบบการทำให้จัดหาที่ทำการและอุปกรณ์สำนักงาน
- 11) รูปแบบการทำให้มีการบริหารจัดการรายชื่อของสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน (สคบ.)
- 12) รูปแบบการพัฒนาระบบข้อมูลของเครือข่าย กทบ. ระดับตำบลและอำเภอ
- 13) รูปแบบการพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์ของเครือข่าย กทบ. ระดับตำบลและอำเภอ
- 14) รูปแบบการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานกองทุนประกันความเสี่ยง
- 15) รูปแบบที่สามารถป้องกันการยักยอกเงินของกรรมการกองทุน
- 16) รูปแบบการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชน
- 17) รูปแบบการพัฒนารูปแบบการตั้งทนายความประจำเครือข่าย กทบ. ระดับอำเภอ เพื่อให้คำปรึกษาและดำเนินการด้านนิติกรรมแก่กองทุนในอำเภอ และ
- 18) รูปแบบการติดตามประเมินผล

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาทางการบริหาร เช่น ขาดการวางแผน ขาดการจัดองค์กรที่ชัดเจน ขาดการสื่อสาร ขาดการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีการเลือกปฏิบัติ และอคติต่อกันระหว่างกรรมการกับสมาชิก การเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างกรรมการกับสมาชิก ซึ่งกรรมการไม่คิดว่าตนได้กระทำผิดจึงไม่คิดว่าต้องแก้ไขวิธีการทำงาน ขณะที่สมาชิกอยากให้เปลี่ยนตัวประธาน

ภาพรวมองค์กรการเงินชุมชนและกระบวนการจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน พบปัญหาการรวมตัวเป็นเครือข่ายแบบหลวม ๆ เครือข่ายส่วนใหญ่ไม่มีบทบาทในการทำงานร่วมกัน เนื่องจากถูกจัดตั้งขึ้น โดยได้รับการผลักดันจากหน่วยงานสนับสนุน

ด้านปัญหาของกลุ่มสะสมทุนที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินทุน ปัญหาที่มีการจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนหลายประเภทมาซ้ำซ้อนกันในพื้นที่เดียวกัน ปัญหาเกี่ยวกับตัวสมาชิกของกลุ่มขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานที่ถูกต้องของกลุ่มสะสมทุน ปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการบริหาร ไม่เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง และปัญหาการขาดความสามัคคีและขาดความเป็นปึกแผ่นของสมาชิกและคณะกรรมการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนอื่นๆ

ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยนั้นมาเทียบเคียงและนำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบงานวิจัยของ บุญช่วย อุ๋นชัยศรี และ จารัฐ จงพุมศิริ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง พัฒนาการของกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ในเขตปฏิรูปที่ดินศึกษากรณี: บ้านหนองตะครองใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา บ้านดงยาง จังหวัดพิจิตร บ้านหนองเจ๊กกวย จังหวัดอุทัยธานี บ้านทุ่งสวรรค์ จังหวัดร้อยเอ็ด งานวิจัยของ ศิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ความยากจน ระยะที่สอง การศึกษาและวิเคราะห์นโยบายและมาตรการแก้ไขความยากจน ซึ่งพอที่จะนำผลการวิจัยมาปรับใช้กับงานวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมดำรงอยู่ในระยะแรกได้นั้น เพราะมีเจ้าหน้าที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ช่วยประสานเสริมข้อมูลและประสานงานระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อเจ้าหน้าที่ถอนตัวออกจากชุมชน กิจกรรมบางอย่างได้ล้มเลิกไปในบางพื้นที่และบางพื้นที่มีการพัฒนาและขยายผล เนื่องจากบางกิจกรรมเมื่อดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง พบว่ากิจกรรมนั้นไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชุมชน สถานการณ์ หรือมีปัญหาด้านต่าง ๆ หรือกิจกรรมนั้นหมดความจำเป็นหรือมีความซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้ประสบการณ์และจะต้องมีผู้นำ

2. ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการล้มเลิกกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ได้แก่ ขาดประสิทธิภาพ การจัดการ ปัญหาภาวะผู้นำ ความรู้ความเข้าใจต่อเป้าหมายและผลประโยชน์ที่แท้จริงต่อกิจกรรม และความเข้าใจของเกษตรกรในชุมชนต่อการทำงานส่วนรวม

3. การประเมินโครงการความช่วยเหลือของภาครัฐต่อครัวเรือนคนจน ได้แก่ มาตรการช่วยเหลือในด้านเงินทุนและสินเชื่อ มาตรการช่วยเหลือโดยให้การฝึกอบรม มาตรการช่วยเหลือโดยให้วัสดุอุปกรณ์ มาตรการสวัสดิการคนจน

4. การเป็นเครือข่ายและภาวะผู้นำชุมชน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จ เกิดจากการดึงเงินทุนภายนอก (โครงการพัฒนาของรัฐหรือองค์กรเอกชน) เข้าไปดำเนินการในหมู่บ้าน คำนึงกิจกรรมหรือผลผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่สร้างรายได้ หรือการประหยัดเงิน และเป็นตัวอย่างความสำเร็จที่ให้คนอื่น ๆ เลียนแบบได้ ลดอบายมุข ผู้นำชุมชนที่ทำงานกับหน่วยราชการและเครือข่ายภายนอก เมื่อดำเนินงานไปหลายปีก็จะสามารถเพิ่มระดับความรู้การบริหารจัดการไปได้โดยอัตโนมัติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการตรวจเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องข้างต้น ก่อให้เกิดแนวความคิดในการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งสามารถสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและเป็นการแสดงภาพรวมของงานวิจัยทั้งหมด ดังนี้

แนวคิดพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ 1) ด้านกระบวนการก่อเกิด เกี่ยวกับใครเป็นผู้ก่อตั้ง มูลเหตุจูงใจในการก่อตั้ง 2) ด้านวัตถุประสงค์ เกี่ยวกับการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ การระดมทุนและการออม การดำเนินงานเพื่อสวัสดิการ 3) ด้านโครงสร้างการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยเฉพาะเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน เช่น คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ ซึ่งหลักการดำเนินงานมีลักษณะโครงสร้างการดำเนินงาน กฎระเบียบ ข้อบังคับอย่างไร และ 4) รูปแบบการดำเนินงาน เกี่ยวกับกิจกรรมการดำเนินงานด้านการออม การกู้ยืม และสวัสดิการของสถาบันการเงินชุมชนมีพัฒนาการเป็นมาอย่างไร ซึ่งการทำความเข้าใจกับสถาบันการเงินชุมชนในปัจจุบัน เพื่อหาทางออกในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องเข้าใจถึงที่มาของแนวคิดในอดีต เพื่อให้เกิดการปรับตัวและการอยู่รอดตามสภาพการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สถาบันการเงินชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

จากพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนที่กล่าวข้างต้นได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานในการศึกษาการดำรงอยู่ของสถาบันการเงินชุมชน โดยเฉพาะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระ (independent variable) และตัวแปรตาม (dependent variable) เพื่อสร้างโมเดลเชิงสาเหตุ (causal models) ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ในขั้นต้นว่า ตัวแปรที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ

สถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง ได้แก่ ทูทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ทรัพยากร การบริหารด้าน คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตามในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรทางสังคมศาสตร์ค่อนข้างมีความสลับซับซ้อน เนื่องจากมีตัวแปรแทรกซ้อนอยู่จำนวนมาก ผู้วิจัยจึงได้แสดงการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ ทำให้สามารถทดสอบความเป็นสาเหตุระหว่างตัวแปรตามสมมติฐานได้ ซึ่งการตั้งสมมติฐานการวิจัยเห็นว่าตัวแปรดังกล่าวมีอิทธิพลกับความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

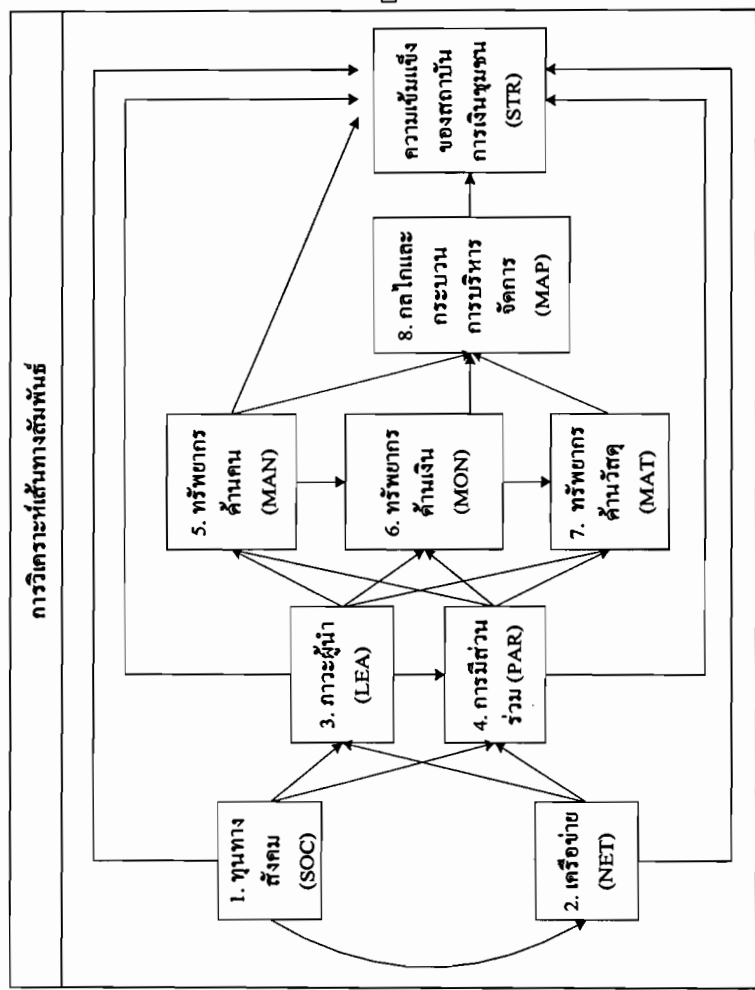
จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อนำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการบริหารจัดการและสามารถนำไปใช้วางนโยบายหรือแบบแผนการปฏิบัติงานได้จริง เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป ดังแสดงให้เห็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามภาพ 14

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1
พัฒนาการฯ เป็นมาอย่างไร

<p>พัฒนาการสถาบันการเงินชุมชน</p> <p>กระบวนการก่อเกิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไคร่ก่อตั้ง - มุสเหตุใจ <p>วัตถุประสงค์</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ - การระดมทุนและการออม - การดำเนินการเพื่อสวัสดิการ <p>โครงสร้างการเงินงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - บุคคลที่เกี่ยวข้อง - คณะกรรมการ, เจ้าหน้าที่ - หลักการดำเนินงาน - กฎระเบียบ, ข้อบังคับ <p>รูปแบบการดำเนินงาน</p> <p>กิจกรรม/การดำเนินงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านการออม - การกู้ยืม - สวัสดิการ
--

การวิจัยเอกสาร
(Documentary Analysis Research)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2
การดำรงอยู่ (ปัจจุบัน) เป็นอย่างไร/ทำไม่ถึงเป็นอย่างไร

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร
(Path Analysis)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3
ลักษณะการบริหารจัดการควรเป็นอย่างไร

การวิจัยคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา
(Content Analysis)

ภาพ 14 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยใคร่ขอขยายเนื้อหาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นั้น การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติอย่างหนึ่งที่อาศัยการประยุกต์วิธีวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) มาอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระหลายๆตัวที่มีต่อตัวแปรตาม ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ทางตรง (direct effect) และทางอ้อม (indirect effect) และสามารถอธิบายทิศทางและปริมาณความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ โดยมีลูกศรชี้ให้เห็นรูปแบบ (model) ของความสัมพันธ์ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีและตามสมมติฐานการวิจัย โดยมีตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

ในด้านทุนทางสังคม ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) ความมีน้ำใจของสมาชิก การเอื้ออาทรต่อกัน การมีความไว้วางใจระหว่างกัน 2) การถ่ายทอดความรู้ 3) การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม 4) สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน ทำให้เกิดการรวมตัวของสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบนฐานของความไว้นื้อเชื่อใจกันมีสายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม เป็นพลังขับเคลื่อนให้สถาบันการเงินชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการให้เกิดความเข้มแข็ง โดยตัวแปรทุนทางสังคมเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อเครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมและส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

กรณีของเครือข่าย ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก 2) การเชื่อมโยงเครือข่าย 3) ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม ช่วยให้เกิดความร่วมมือและเชื่อมโยงกันของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในระดับต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเอื้ออาทร โดยมีได้มุ่งหวังหรือแสวงหากำไรในเชิงธุรกิจ โดยตัวแปรเครือข่ายเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมและส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

ส่วนปัจจัยในด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) ชีตความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำ 2) บทบาทของผู้นำ โดยเฉพาะคณะกรรมการหรือประธานเป็นผู้ที่กระทำการมีอิทธิพล สามารถทำให้ผู้อื่นหรือสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชนเกิดศรัทธามีความนับถือ มีความเชื่อมั่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ให้สมาชิกทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสถาบันการเงินชุมชน โดยตัวแปรภาวะผู้นำเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อ การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการบริหารด้านคน ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์และส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อกิจกรรมการพัฒนาของสมาชิก กลุ่ม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อความเข้มแข็งและการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการของสมาชิก ตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดตั้งคณะกรรมการ การจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ การร่วมปฏิบัติรวมถึงการร่วมตรวจสอบการใช้เงินและการบริหารงานของสถาบันการเงินชุมชน โดยตัวแปรการมีส่วนร่วมเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อ ทรัพยากรการบริหารด้านคน ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์และส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

ในส่วนของทรัพยากรการบริหารด้านคน ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) สัดส่วนจำนวนสมาชิกต่อเงินกองทุน 2) สัดส่วนของคณะกรรมการกับสมาชิก ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการร่วมทำงานกับผู้อื่นและใช้ทรัพยากรอื่นๆของสถาบันการเงินชุมชนให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ โดยตัวแปรทรัพยากรการบริหารด้านคนเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อ ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน กลไกและกระบวนการบริหารจัดการและส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

นอกจากนี้ ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) ปริมาณเงินฝากของสมาชิก 2) ปริมาณเงินกู้ยืมของสมาชิก 3) ปริมาณการถือหุ้นของสมาชิก ก็มี ส่วนสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปริมาณเงินฝาก เงินกู้ยืมและการถือหุ้นของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรม การบริหารงานขององค์กรใดๆก็ตาม หากขาดเงินแล้วการทำงานก็ต้องเป็นอุปสรรคที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่คำว่าเงินในที่นี้เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือมีใช้เป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งตนเองทางการเงินของชุมชน การออมเงินสัจจะเท่านั้น แต่ยังเป็นความพยายามที่สำคัญที่จะใช้เงินเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่การสร้างสวัสดิการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันการเงินชุมชน โดยตัวแปรทรัพยากรการบริหารด้านเงินเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อ ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการและส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

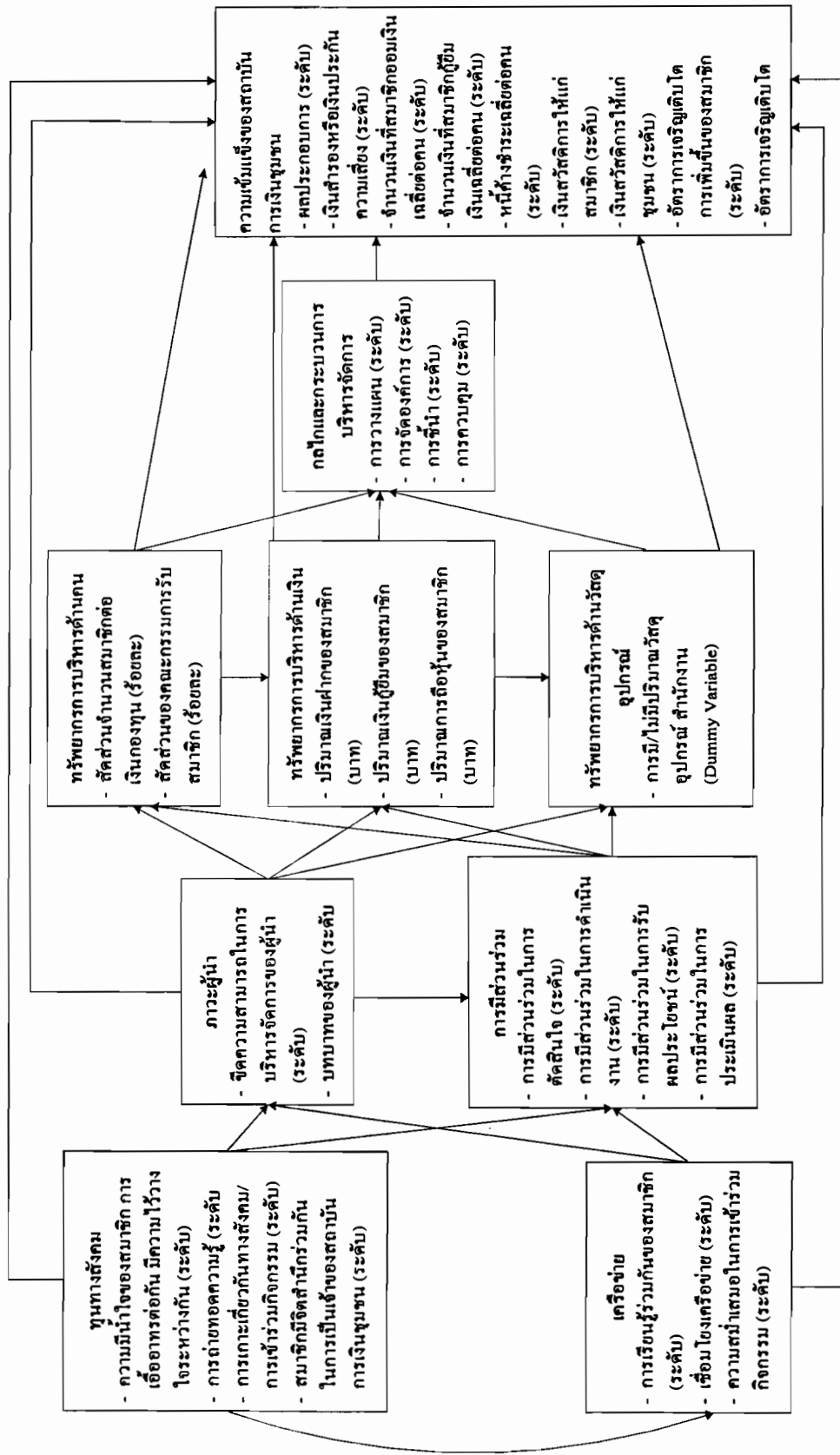
ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ การมีหรือไม่มีปริมาณวัสดุ อุปกรณ์สำนักงาน เพื่อเป็นการช่วยให้การดำเนินงานและการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นไปได้อย่างสะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โดยตัวแปรทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์

เป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการและส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน และจะเห็นได้ว่า ปัจจัยแวดล้อมทั้งหมดข้างต้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากสถาบันการเงินชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่ดี ก็จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปด้วยความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การชี้นำ 4) การควบคุม ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการของโครงสร้างที่บุคคลที่เข้ามาอยู่ร่วมกันสามารถที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อวัตถุประสงค์ของสถาบันการเงินชุมชน โดยการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ โดยผ่านกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำและการควบคุม และการใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายของสถาบันการเงินชุมชนที่กำหนดไว้ โดยตัวแปรกลไกและกระบวนการบริหารจัดการเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อตัวแปรตาม คือ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

อย่างไรก็ตาม ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน อาจเกิดจากการสนับสนุนของปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่ดีหรือมีกลไกและกระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสมทางใดทางหนึ่งหรือช่วยกันทั้งสองทาง ซึ่งความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ 1) ผลประกอบการ 2) เงินสำรองหรือเงินประกันความเสี่ยง 3) จำนวนเงินที่สมาชิกออมเงินเฉลี่ยต่อคน 4) จำนวนเงินที่สมาชิกกู้ยืมเงินเฉลี่ยต่อคน 5) หนี้ค้างชำระเฉลี่ยต่อคน 6) เงินสวัสดิการให้แก่สมาชิก 7) เงินสวัสดิการให้แก่ชุมชน 8) อัตราการเจริญเติบโตการเพิ่มขึ้นของสมาชิก 9) อัตราการเจริญเติบโตการเพิ่มขึ้นของการออม โดยความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนจะมีองค์ประกอบความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และมีขีดความสามารถในการดำรงอยู่ในการให้บริการ โดยเฉพาะผู้ที่ขาดโอกาสในการใช้บริการทางการเงินทั่วไปอย่างต่อเนื่อง และสถาบันการเงินชุมชนต้องบริหารจัดการให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินงานพร้อมขยายกิจกรรมทางธุรกิจ และตัวชี้วัดความเข้มแข็งมองทั้งมิติในด้านตัวเงินและด้านสวัสดิการของสมาชิกและชุมชน โดยตัวแปรความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนเป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระดังกล่าวข้างต้นทั้งทางตรงและทางอ้อมตามเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร ซึ่งจะไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ดังนั้น จึงสามารถแสดงตัวแปรและเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุ ดังภาพ 15

ภาพ 15 แสดงการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร

สมมติฐาน

ในการศึกษาวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนนั้น ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 โมเดล คือ โมเดลเชิงสาเหตุของคณะกรรมการและ โมเดลเชิงสาเหตุของสมาชิก จึงได้กำหนดสมมติฐานแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรสามารถกำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานการวิจัยของคณะกรรมการ

ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านทรัพยากรการบริหารด้าน คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ มีอิทธิพลกับความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

สมมติฐานการวิจัยของสมาชิก

ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านทรัพยากรการบริหารด้าน คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ มีอิทธิพลกับความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้ 3 ประการ คือ 1) พัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนมีลักษณะอย่างไร 2) การดำรงอยู่ของสถาบันการเงินชุมชนโดยศึกษาถึง ลักษณะความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมีลักษณะอย่างไร และปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการให้สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง และมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเป็นอย่างไร 3) เพื่อนำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนนั้น ควรมีลักษณะการบริหารจัดการอย่างไร โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. วิธีการศึกษาและขั้นตอนการวิจัย
2. สถานที่ดำเนินการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการเก็บข้อมูล
5. การทดสอบเครื่องมือ
6. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการศึกษาและขั้นตอนการวิจัย

วิธีการศึกษาและขั้นตอนการวิจัย มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้ทราบ กระบวนการก่อเกิด นโยบาย วัตถุประสงค์ โครงสร้างการดำเนินงาน และรูปแบบการดำเนินงาน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการเข้าหาแหล่งทุนของชุมชน และเพื่อใช้เป็นกรอบแนวความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาข้อค้นพบของลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของสถาบันการเงินชุมชนในปัจจุบัน ศึกษาในด้านลักษณะความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง โดยแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็น โมเดลของคณะกรรมการและโมเดลของสมาชิก และด้านปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการและแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของสถาบันการเงินชุมชน การศึกษาขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (quantitative research methods) โดยใช้สมการถดถอย (regression analysis) การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540: 326) ซึ่งมีรูปแบบของสมการ ดังนี้

$$\text{STR} = a + b_1\text{SOC} + b_2\text{NET} + b_3\text{LEA} + b_4\text{PAR} + b_5\text{MAN} + b_6\text{MON} + b_7\text{MAT} + b_8\text{MAP}$$

สัญลักษณ์ที่ใช้มีความหมายต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{STR} &= \text{ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน} \\ b_1, \dots, b_8 &= \text{ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (regression coefficient) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว} \\ \text{SOC}, \dots, \text{MAP} &= \text{ตัวแปรอิสระ} \\ a &= \text{ค่าคงที่ (constant) ของสมการถดถอย} \end{aligned}$$

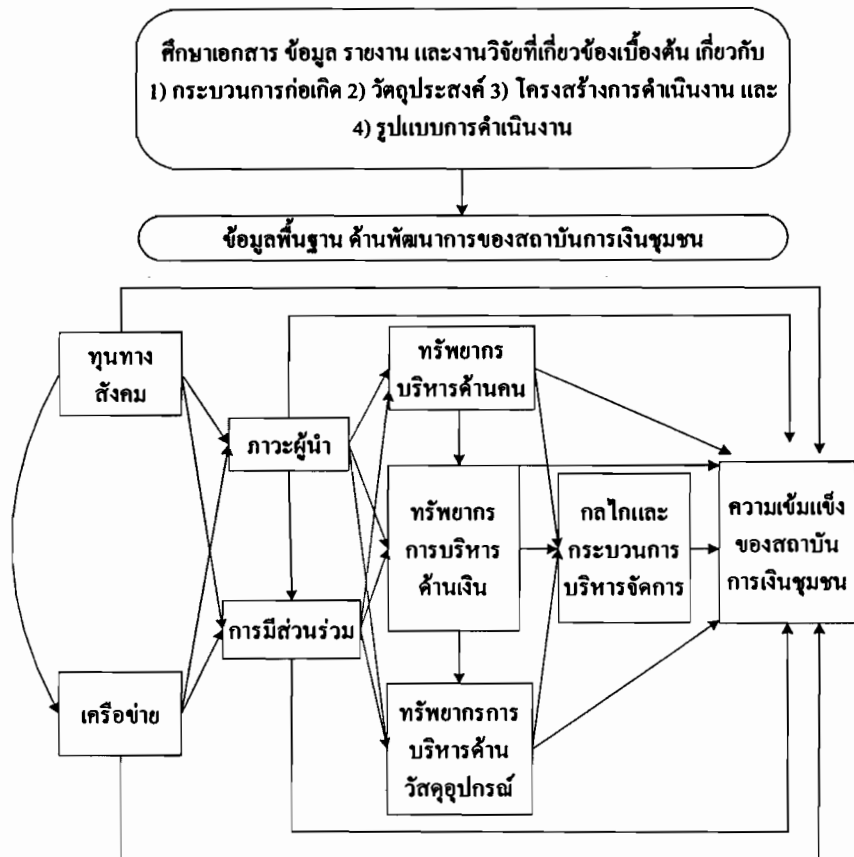
ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research methods) ซึ่งใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content

analysis) ดังนี้ 1) ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ(ด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์) และด้านกลไกกระบวนการการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน 2) ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ และ 3) ปัญหาอุปสรรคและลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยการใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดคุณลักษณะไว้ จำนวน 19 คน ซึ่งข้อคำถาม ข้อมูลของการวิจัยเป็นเทคนิควิธีการรวบรวมความคิดเห็นหรือตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ปรากฏการณ์หรือแนวโน้มที่ควรจะเป็นหรือเกิดขึ้น โดยนำเสนอแบบพรรณนา

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง การสำรวจดูปริมาณ ประเภท และคุณภาพของเนื้อหาในประเด็นที่ต้องการศึกษาว่ามีอยู่ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ลักษณะความคิดเห็นแต่ละประเภท จำนวนมากน้อยเพียงใด ถูกนำเสนอในแง่ใดและมีความหมายอย่างไรตามแบบสอบถาม ปัจจุบันนี้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาได้แตกย่อยออกเป็น 2 แขนงย่อย คือ 1) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ ได้แก่ การวิเคราะห์ที่สนใจมิติเชิงปริมาณ จำนวนมากน้อยของเนื้อหาที่ต้องการและตีความจากปริมาณที่บ่งบอก 2) การวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ที่สนใจมิติเชิงคุณภาพของข้อมูล ซึ่งหมายถึงความหมายในระดับต่างๆ ความหมายในมิติต่างๆ ของข้อมูล ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว โดยการวิเคราะห์เนื้อหาตามแบบสอบถามที่แสดงเนื้อหาตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 คน การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการบรรยายเน้นที่เนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่อคติหรือนำความรู้สึกของตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่เน้นการตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังหรือความหมายระหว่างบรรทัด (สุภางค์ จันทวานิช, 2549: 144) ขั้นตอนทั้ง 3 สรุปได้ดังภาพ 16

ขั้นตอนที่ 1
วิเคราะห์พัฒนาการ
ศึกษาข้อมูล
เบื้องต้น
วิจัยด้านเอกสาร
(Secondary data)

ขั้นตอนที่ 2
ศึกษาการดำรง
อยู่ของสถาบัน
การเงินชุมชน
วิจัยโดยใช้
สมการวิเคราะห์
เชิงเส้น
(Path Analysis)

ขั้นตอนที่ 3
ศึกษาวิจัยโดยการ
วิเคราะห์เนื้อหา
(content analysis)

- 1) ตั้งกฎเกณฑ์ สำหรับการคัดเลือกหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์
- 2) วางเค้าโครงข้อมูล โดยทำรายชื่อคำหรือข้อความแบ่งไว้เป็นประเภท เพื่อใช้ตัดสินใจในการดึงคำของข้อความ
- 3) นำบริบทและสภาพแวดล้อมของข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างลึกซึ้ง
- 4) วิเคราะห์เนื้อหา แปลความหมายจากข้อความตามที่ปรากฏในแบบสอบถามปลายเปิด แล้วสรุปเนื้อหา โดยการพรรณานำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสม

ภาพ 16 ขั้นตอนวิธีการศึกษาวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่เป็นศูนย์กลางความเจริญในเขตภาคเหนือตอนบนและเป็นจังหวัดนำร่องในการพัฒนาส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ ผู้วิจัยจึงใช้เป็นแหล่งเก็บข้อมูล โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีจำนวนอำเภอทั้งหมดจำนวน 22 อำเภอ และอีก 2 กิ่งอำเภอ รวมเป็น 24 อำเภอ และมีจำนวนหมู่บ้าน 2,030 หมู่บ้าน และ 66 ชุมชนเมือง รวมเป็น 2,096 หมู่บ้าน ของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

ประชากรกลุ่มแรก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นในเชิงปริมาณ คือ สถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2,096 กองทุน ศึกษาด้านลักษณะความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง และปัญหาอุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

ประชากรกลุ่มที่สอง ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ (key informants) ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวข้องกับองค์การการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อันเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการและสังคม ได้แก่ กรมการพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ คณาจารย์มหาวิทยาลัยต่างๆ ประธานหรือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สถาบันการเงินชุมชน และเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่างๆ

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างโดยวิธีหลายขั้นตอน (multi-stage sampling method) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เบื้องต้น คือ กรรมการและสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก คือ ผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. กำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample size) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อทำการสำรวจโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973: 886-887) ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม 345 กองทุน โดยใช้สูตรการคำนวณมีรายละเอียด ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

N = จำนวนประชากร

e = ค่าความคาดเคลื่อน

ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม

$$\begin{aligned} n &= \frac{2,096}{1+5.08} \\ &= 345 \quad \text{กองทุน} \end{aligned}$$

1.1 สุ่มอำเภอตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 อำเภอ ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ได้อำเภอตัวอย่าง ดังนี้ อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอแม่ริม อำเภอสันป่าตอง อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย อำเภอแม่วาง และกิ่งอำเภอแม่ออน

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเป็นสัดส่วนกับขนาดของกลุ่ม (proportional sampling) เป็นการกำหนดจำนวนตัวอย่างตามขนาดของกลุ่ม โดยนำจำนวนตัวอย่างทั้งหมดที่ได้กำหนดมาแล้ว คือ 345 ตัวอย่าง (กองทุน) มาหาสัดส่วนของตัวอย่างแต่ละกลุ่ม ด้วยสูตร ดังนี้

$$n_i = N_i \times \frac{n}{N}$$

n_i = จำนวนตัวอย่างกองทุนที่ต้องการของกลุ่มอำเภอที่ i

n = จำนวนตัวอย่างของกลุ่มกองทุนทั้งหมด

N_i = จำนวนกองทุนทั้งหมดของกลุ่มอำเภอที่ i

N = จำนวนกองทุนทั้งหมด

1.3 เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนกับขนาดของกลุ่ม ดังตาราง 1 แล้วได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยการจับสลากกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของกรรมการและสมาชิก สถาบันการเงินชุมชน

อำเภอ	จำนวนกองทุนทั้งหมด (N)		กลุ่มตัวอย่าง (n) (กองทุน)	จำนวนตัวอย่าง กรรมการ (ราย)	จำนวนตัวอย่าง สมาชิก (ราย)
	หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง			
เมืองเชียงใหม่	74	66	33, 29	33, 29	33, 29
แม่ริม	91		41	41	41
สันป่าตอง	118		52	52	52
สารภี	106		47	47	47
สันกำแพง	99		44	44	44
สันทราย	118		52	52	52
แม่วาง	56		25	25	25
กิ่งอำเภอแม่ออน	49		22	22	22
รวม	711	66	345	345	345

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อทำการหาลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มองค์กรการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สถาบันการเงินชุมชน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 19 คน ดังตาราง 2 เนื่องจากในการศึกษาและวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีโอกาสที่จะเลือกผู้ทรงคุณวุฒิได้เต็มที่ในสถานะเช่นนี้ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกโดยวิธี การใช้ดุลยพินิจของนักวิจัย การสุ่มตัวอย่างแบบนี้ เรียกว่า “การเลือกแบบเจาะจง” โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ แม้ว่าการเลือกแบบนี้ไม่ดีเท่ากับการเลือกประเภทใช้โอกาสทางสถิติ แต่โอกาสที่ใช้วิธีนี้มีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยประเภทเจาะลึกที่ใช้ตัวอย่างเพียงไม่กี่ราย (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 123-124)

ตาราง 2 การลดลงของความคลาดเคลื่อนและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ (panel size)	การลดลงของความคลาดเคลื่อน (error reduction)	การเปลี่ยนแปลงสุทธิ (net change)
1 – 5	1.20 – 0.70	0.50
5 – 9	0.70 – 0.58	0.12
9 – 13	0.58 – 0.54	0.04
13 – 17	0.54 – 0.50	0.04
17 – 21	0.50 – 0.48	0.02
21 – 25	0.48 – 0.46	0.02
25 – 29	0.46 – 0.44	0.02

ที่มา: เกษม บุญอ่อน (2522: 28)

จากตารางการลดลงของความคลาดเคลื่อนและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ) เกษม บุญอ่อน (2522) พบว่าหากจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิมีขนาดตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมากจนคงที่ ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 19 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่อง สถาบันการเงินชุมชน กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองและเลือกผู้ที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประธานเครือข่าย ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีการบริหารจัดการดี และกองทุนหมู่บ้านดีเด่นที่พัฒนากสถานะเป็นธนาคารหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนแล้ว และภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พัฒนาการจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นผู้ที่มิบทบาทหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ชี้นะ เนาะนำ อย่างจริงจังในฐานะที่เล็ง และอาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ นักวิจัย ที่มีผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (ตามภาคผนวก ค.)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ (interview questionnaire)

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (open - ended question) และปลายปิด (close - ended question) เพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิเคราะห์ครบถ้วน ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับกรรมการของสถาบันการเงินชุมชน จำนวนหนึ่ง ชุดแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของสถาบันการเงินชุมชน ได้แก่ การเริ่มเปิดดำเนินการเมื่อปีใด จำนวนสมาชิก ปริมาณเงินออม ปริมาณเงินกู้ ทุนดำเนินการ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับระดับความคิดเห็น ต่างๆ ได้แก่ ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ(คน เงิน วัสดุอุปกรณ์) ด้านการมีส่วนร่วม ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ด้านเครือข่าย และด้านทุนทางสังคม ภาวะของผู้นำ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของสถาบันการเงินชุมชน ในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชน จำนวนหนึ่งชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับระดับความคิดเห็น ต่างๆ ได้แก่ ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ(คน เงิน วัสดุอุปกรณ์) ด้านการมีส่วนร่วม ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ด้านเครือข่าย และด้านทุนทางสังคม ภาวะของผู้นำ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของสถาบันการเงินชุมชน ในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง

แบบสอบถาม (Questionnaire)

โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิด (open - ended question) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็นกว้าง ๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 ท่าน โดยนำความคิดเห็นทั้งหมดจาก

ผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์สรุปเนื้อหาข้อความ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยพิจารณาจากแนวคิดหลัก (theme) ของเนื้อหาเป็นสำคัญ เพื่อแยกประเภทเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน 2) ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ และ 3) ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไขของสถาบันการเงินชุมชนที่ได้กำหนดไว้ นำแนวคิดมาสร้างขึ้นเป็นข้อสรุปเนื้อหา โดยการพรรณนา

วิธีการเก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ครั้งนี้ แบ่งออกได้ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยรวบรวมข้อมูลจากรายงานที่เป็นเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารข้อมูลกระบวนการก่อเกิด วัตถุประสงค์ โครงสร้างการดำเนินงาน รูปแบบการดำเนินงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการเข้าหาแหล่งทุนของชุมชน เกี่ยวกับเรื่องสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นกรอบในการศึกษา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) แบ่งเป็นดังนี้

2.1 การใช้แบบสัมภาษณ์ (interview questionnaire) คือ ข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน เพื่อหาข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับลักษณะความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง และสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทางด้านปัญหาอุปสรรคพร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขในการบริหารจัดการ

2.2 การใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เกี่ยวกับลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลกว้างๆ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิมีอิสระในการนำเสนอเนื้อหา แสดงความคิดเห็น เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาสร้างข้อสรุปประเด็นความคิดเห็นต่างๆ ตามที่ปรากฏในข้อความทุกประเด็น การเก็บข้อมูลในครั้งนี้มีการจัดทำจดหมายนำที่ชี้แจงจุดมุ่งหมายของการเก็บข้อมูล ขอบเขตผู้ทรงคุณวุฒิยอมสละเวลาให้ข้อมูล เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ให้ข้อมูลและเป็นการกระตุ้นความกระตือรือร้นในการให้ข้อมูล

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำไปทดสอบความตรง (validity) ความเที่ยง (reliability) ดังนี้

การทดสอบความตรง (validity) โดยนำแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำขึ้น จากแนวทางการตรวจเอกสารและให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งเป็นพื้นฐานในการทำแบบสัมภาษณ์และนำเสนอประธานกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อทำการทดสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (content validity) ตรวจสอบ วิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัดให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์

การทดสอบความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบสัมภาษณ์กับกรรมการ จำนวน 20 ราย และสมาชิก จำนวน 20 ราย (1 ราย หมายถึง 1 หมู่บ้าน) ตามสถาบันการเงินชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งไม่ใช่หมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ทำการวิจัย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง โดยนำผลมาทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) แบบ Cronbach's Alpha โดยใช้ข้อคำถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 และภาพรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ถือว่าเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 261) ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ทำการทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายในแบบ Cronbach's Alpha พบว่าชุดคณะกรรมการมีค่าเท่ากับ .9653 ชุดสมาชิกมีค่าเท่ากับ .9269 ซึ่งถือว่าเชื่อถือได้ จึงนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวความคิด หลักการและองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อหาลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนนั้น เมื่อทำการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วนั้น ได้แก่ กระบวนการก่อเกิด วัตถุประสงค์ โครงสร้างการดำเนินงาน และรูปแบบการดำเนินงาน เพื่อทำการศึกษาให้ทราบถึงความเป็นไปในลักษณะต่างๆ ที่ต้องการศึกษา ซึ่งนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนที่เหมาะสมต่อไป จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยการนำเสนอแบบพรรณนา (descriptive statistics)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1.1 ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage) เพื่อแจกแจงความถี่ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ในด้านข้อมูลทัศนคติที่ได้รวบรวมมาจากสถาบันการเงินชุมชนต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพรรณาลักษณะเชิงปริมาณของข้อมูล เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนเบื้องต้น ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (interview questionnaire) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบที่ได้ และทำการวิจัหมวดหมู่ และบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละชุดคำถามของสถาบันการเงินชุมชนในแต่ละแห่งลงในรหัส (coding form) จากนั้นนำไปวิเคราะห์ค่าสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้โปรแกรม SPSS 16.0 for Windows

1.2 วิเคราะห์ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกรรมการและสมาชิกสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ซึ่งได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่ออธิบายเชิงพรรณนาในด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเกณฑ์การประเมินความเข้มแข็ง ดังนี้

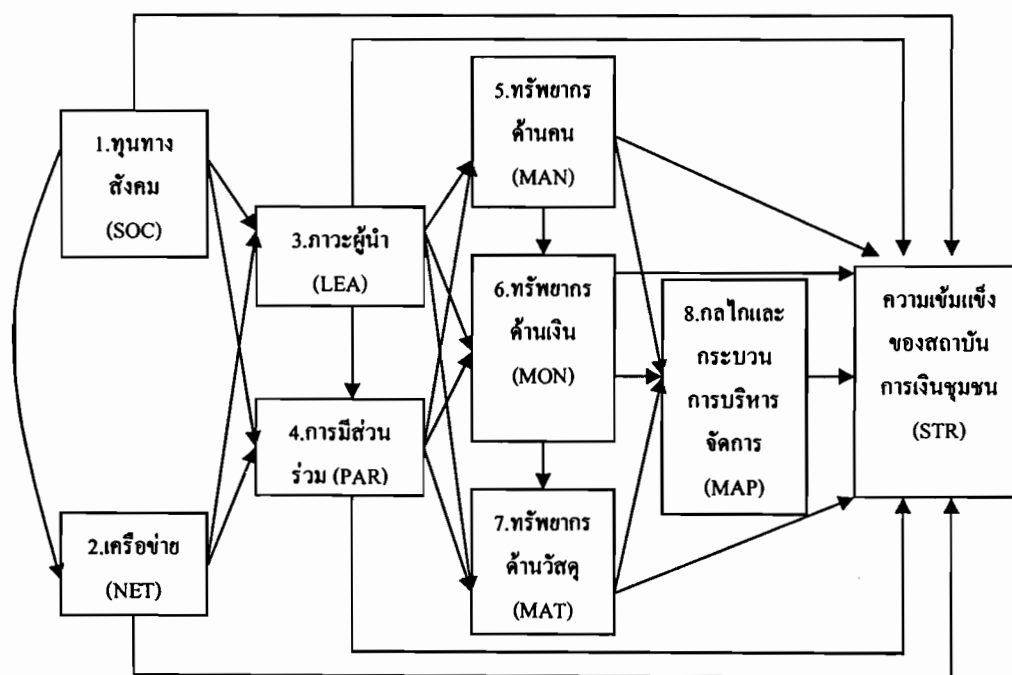
แบบสัมภาษณ์เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating scale) เรียงลำดับจาก มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และไม่เห็นด้วย ซึ่งการให้คะแนนแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจให้คะแนนแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ถ้าตอบว่า	มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ถ้าตอบว่า	มาก	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบว่า	ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบว่า	น้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบว่า	น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

เมื่อได้คะแนนรวมจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำมากำหนดช่วงคะแนนเฉลี่ย เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานการพิจารณาระดับความคิดเห็นของกรรมการและสมาชิกสถาบันการเงินชุมชน กำหนดขนาดของชั้นจากระดับความคิดเห็นที่มีค่าวัด 5 ระดับ ดังนี้

ช่วงคะแนน	หมายถึง	ระดับความคิดเห็น
4.21 – 5.00	หมายถึง	ระดับมากที่สุด
3.41 – 4.20	หมายถึง	ระดับมาก
2.61 – 3.40	หมายถึง	ระดับปานกลาง
1.81 – 2.60	หมายถึง	ระดับน้อย
1.00 – 1.80	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

1.3 การวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอย (Regression analysis) ซึ่งการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ใช้สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเส้นทางสัมพันธ์ (Path Analysis) ซึ่งมีรูปแบบของสมการและลักษณะของเส้นทาง ดังภาพ 17 ดังนี้

ภาพ 17 แบบจำลองการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) ของตัวแปรที่ศึกษา

จากแบบจำลองภาพ 17 สามารถเขียนรูปแบบสมการความสัมพันธ์ที่ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (regression analysis) ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\text{STR} = a + b_1\text{SOC} + b_2\text{NET} + b_3\text{LEA} + b_4\text{PAR} + b_5\text{MAN} + b_6\text{MON} + b_7\text{MAT} + b_8\text{MAP}$$

โดยกำหนดให้

$$\begin{aligned} \text{STR} &= \text{ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน} \\ b_1, \dots, b_8 &= \text{ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (regression coefficient) ของตัวแปรอิสระ} \\ &\quad \text{แต่ละตัว} \\ \text{SOC}, \dots, \text{MAP} &= \text{ตัวแปรอิสระ} \\ a &= \text{ค่าคงที่ (constant) ของสมการถดถอย} \end{aligned}$$

รูปแบบสมการคะแนนมาตรฐาน โครงสร้างการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์

$$\begin{aligned} \text{SOC} &= (e_1) \\ \text{NET} &= P_{21}\text{SOC} + (e_2) \\ \text{LEA} &= P_{31}\text{SOC} + P_{32}\text{NET} + (e_3) \\ \text{PAR} &= P_{41}\text{SOC} + P_{42}\text{NET} + P_{43}\text{LEA} + (e_4) \\ \text{MAN} &= P_{53}\text{LEA} + P_{54}\text{PAR} + (e_5) \\ \text{MON} &= P_{63}\text{LEA} + P_{64}\text{PAR} + P_{65}\text{MAN} + (e_6) \\ \text{MAT} &= P_{73}\text{LEA} + P_{74}\text{PAR} + P_{76}\text{MON} + (e_7) \\ \text{MAP} &= P_{85}\text{MAN} + P_{86}\text{MON} + P_{87}\text{MAT} + (e_8) \\ \text{STR} &= P_{91}\text{SOC} + P_{92}\text{NET} + P_{93}\text{LEA} + P_{94}\text{PAR} + P_{95}\text{MAN} + P_{96}\text{MON} + \\ &\quad P_{97}\text{MAT} + P_{98}\text{MAP} + (e_9) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{เมื่อ } P &= \text{ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient)} \\ P_{ji} &= \text{โดยที่ } i \text{ หมายถึง ตัวแปรสาเหตุ และ } j \text{ หมายถึง ตัวแปรผล} \end{aligned}$$

ความหมายของตัวแปร

STR	=	ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (strength) ประกอบด้วย ผลประกอบการ (ระดับ) เงินสำรองหรือเงินประกันความเสี่ยง (ระดับ) จำนวนเงินที่สมาชิกออมสะสมเฉลี่ยต่อคน (ระดับ) จำนวนเงินที่สมาชิกกู้ยืมเงินเฉลี่ยต่อคน (ระดับ) หนี้ค้างชำระเฉลี่ยต่อคน (ระดับ) เงินสวัสดิการให้แก่สมาชิก (ระดับ) เงินสวัสดิการให้แก่ชุมชน (ระดับ) อัตราการเจริญเติบโต การเพิ่มขึ้นของสมาชิก (ระดับ) อัตราการเจริญเติบโต การเพิ่มขึ้นของการออม (ระดับ)
SOC	=	ทุนทางสังคม (social capital) ประกอบด้วย ความมีน้ำใจต่อกันของสมาชิก (ระดับ) การถ่ายทอดความรู้ (ระดับ) การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม/การเข้าร่วมกิจกรรม (ระดับ) สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงิน ชุมชน (ระดับ)
NET	=	เครือข่าย (net work) ประกอบด้วย การเรียนรู้ของสมาชิก (ระดับ) การเชื่อมโยงเครือข่าย (ระดับ) ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม (ระดับ)
LEA	=	ภาวะของผู้นำ (leadership) ประกอบด้วย บทบาทของผู้นำ (ระดับ) จิตความสามารถของผู้นำ (ระดับ)
PAR	=	การมีส่วนร่วม (participation) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ระดับ) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ระดับ) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (ระดับ) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (ระดับ)

MAN	=	ทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านคน (Man) ประกอบด้วย สัดส่วนจำนวนของสมาชิกต่อเงินกองทุน (ร้อยละ) สัดส่วนของคณะกรรมการกับสมาชิก (ร้อยละ)
MON	=	ทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านเงิน (Money) ประกอบด้วย ปริมาณเงินฝากของสมาชิก (บาท) ปริมาณเงินกู้ยืมของสมาชิก (บาท) ปริมาณการถือหุ้นของสมาชิก (บาท)
MAT	=	ทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) ประกอบด้วย การมี/ไม่มีจำนวนวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน (dummy variable)
MAP	=	กระบวนการบริหารจัดการ (management process) ประกอบด้วย การวางแผน (ระดับ) การจัดองค์การ (ระดับ) การชี้นำ (ระดับ) การควบคุม (ระดับ)

ซึ่งเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (Path Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ทางสถิติอย่างหนึ่งที่อาศัยการประยุกต์วิธีวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) มาอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระหลายๆตัวที่มีต่อตัวแปรตาม ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ทางตรง (direct effect) และทางอ้อม (indirect effect) และสามารถอธิบายทิศทางและปริมาณความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ โดยมีลูกศรชี้ให้เห็นรูปแบบ (model) ของความสัมพันธ์ (จินตนา ธนวิบูลย์ชัย, 2537: 13)

ระดับของการวัดตัวแปร สามารถแบ่งได้เป็น 4 ระดับ คือ 1) ระดับกลุ่ม (nominal) 2) ระดับอันดับ (ordinal) 3) ระดับช่วง (interval) 4) ระดับอัตราส่วน (ratio) นั้น จากการกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ บางตัวแปรอยู่ในระดับช่วง แต่ต้องการวัดตัวแปรในระดับอัตราส่วนเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้น(สัมพันธ์)นั้นสามารถทำได้ วรรณแผนมุนิน (2543: 51) กล่าวว่า การวัดตัวแปรในระดับอัตราส่วน เป็นความปรารถนาอันสูงสุดของนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพราะตัวแปรในทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะตัวแปรเกี่ยวกับทัศนคติหรือความคิดเห็น มักเป็นการวัดในระดับอันดับ เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการวัดด้วยมาตรวัด Likert แต่โดยที่การวิเคราะห์ข้อมูลอาจจำเป็นต้องใช้สถิติระดับสูง ซึ่งข้อมูลที่ใช้จำเป็นต้องอยู่ในระดับอย่างน้อยที่สุดคือระดับช่วงมาตรา ซึ่งมีคะแนนนำมาบวกลบกันได้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ จึงมีการอนุโลมให้คะแนนที่ได้จากการวัดระดับอันดับมาตรา เป็นระดับช่วงมาตราได้

โดยยึดหลักที่ว่า เป็นคะแนนที่มีค่าต่อเนื่องจากต่ำไปสูง เช่น เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม คะแนนเหล่านี้ก็ยังไม่สามารถยกขึ้นเป็นตัวแปรระดับอัตราส่วนได้ เนื่องจากไม่อาจมีค่าเป็น 0 ตามธรรมชาติได้ เช่น ไม่มีบุคคลใดมีคะแนนทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็น 0 เพราะแม้จะบอกว่าไม่มีทัศนคติหรือความคิดเห็นอะไรเลยในเรื่องนั้น ๆ แต่แท้ที่จริงแล้วก็ต้องมีอยู่บ้าง แม้ว่าจะน้อยเพียงใดก็ตาม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการนำเนื้อหาที่ได้รับจากแบบสอบถามปลายเปิดจากผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างข้อสรุปเนื้อหา (สุภางศ์ จันทวานิช, 2549: 146) ดังนี้

2.1 ตั้งกฎเกณฑ์ สำหรับการคัดเลือกหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ เพื่อจะได้มีเกณฑ์แบบเดียวกันในการคัดเลือก ในประเด็นแนวคิดหลัก (theme) โดยพิจารณาเนื้อหาของเนื้อหาตามที่ได้กำหนดและนำไปลงบันทึกประเภทของเนื้อหา ดังนี้ 1) ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน 2) ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ 3) ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไขของสถาบันการเงินชุมชน

2.2 วางเค้าโครงข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท เพื่อใช้ตัดสินใจในการดึงคำของข้อความและหิ้งคำหรือข้อความไป

2.3 นำบริบท (context) และสภาพแวดล้อมของข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วย อาทิ ลักษณะการบริหารจัดการควรทำอย่างไร เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างลึกซึ้ง

2.4 วิเคราะห์เนื้อหาแปลความหมายจากข้อความ ตามที่ปรากฏ (manifest content) ในแบบสอบถามปลายเปิดให้ตรงกับกลุ่มเนื้อหาที่กำหนดไว้ แล้วสรุปเนื้อหาโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏในแบบสอบถามของผู้ทรงคุณวุฒิเท่านั้น ซึ่งจะไม่วิเคราะห์เนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (latent content) หรือเป็นนัยซึ่งต้องตีความเอาเอง อาทิ คำว่า ต้องสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของและสร้างความรู้สึกรักหวงแหนสถาบันการเงินชุมชน หรือสมาชิกต้องมีศรัทธาต่อสถาบันการเงินชุมชน หลังจากวิเคราะห์เนื้อหาสร้างข้อสรุปข้อมูลแล้ว นำเสนอข้อมูลเป็นข้อสรุปเชิงพรรณนาตามลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อตอบปัญหาการวิจัย

บทที่ 4

พัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการก่อเกิด 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างการดำเนินงาน และ 4) รูปแบบการดำเนินงาน ซึ่งได้ศึกษาและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎีจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชน การทำความเข้าใจกับสถาบันการเงินชุมชนในปัจจุบัน เพื่อหาทางออกในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องเข้าใจถึงที่มาของแนวคิดในอดีต พัฒนาการในการบริหารจัดการที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดการปรับตัวและอยู่รอดกับสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า

ส่วนที่ 1 ด้านกระบวนการก่อเกิดของสถาบันการเงินชุมชน

ที่มาของนโยบาย

การศึกษาที่มาของนโยบาย ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง กระบวนการก่อเกิดและเหตุการณ์จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า

กระบวนการก่อเกิด

ด้านกระบวนการก่อเกิดสถาบันการเงินชุมชนมีที่มาของนโยบายก็คือ ปัญหาความยากจนของประชาชน ความยากจนมีบางคนไม่เข้าใจและไม่เคยสัมผัสความยากจนจึงบอกว่าคนจนเป็นคนขี้เกียจ ไม่เรียนหนังสือ ซึ่งเป็นเรื่องของการวางโครงสร้างที่ผิดพลาดในหลายเรื่องจนเกิดเป็นตะกอนของความผิดพลาด นั่นคือ ปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปลายทางที่ทำให้เห็นว่าคนจนนั่งอยู่เฉยๆเหมือนเป็นคนขี้เกียจ ซึ่งความจริงแล้วเป็นเพราะไม่มีงานทำ ถ้ามีงานทำคงไม่ขี้เกียจและทำไมคนจนไม่ได้เรียนหนังสือเพราะแทบจะไม่มีจะกิน รัฐบาลจึงต้องมาถามคำถามก่อนว่า ทำไมไม่เปิดโอกาสให้เขาเรียนหนังสือ ให้เขาทำมาหากิน รัฐบาลจึงมองคำว่า โอกาส เพราะคนยากจนขาดโอกาสแต่โอกาสยังเป็นปลายเหตุ ปลายทางของคำว่าโครงสร้างเพราะโครงสร้างไม่ได้ให้โอกาสคนจนจึงไม่มีโอกาสแต่หากเขามีโอกาส รัฐบาลเชื่อว่าหลายคนสามารถใช้ศักยภาพของเขาผลักดันตนเองได้ รัฐบาลจึงได้ดำเนินการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงแหล่งทุน นั่นคือโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้มีทุนหมุนเวียนประจำหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เหตุผลการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้ค้ำเงินเข้าไปทุกชุมชนประมาณ 78,000 หมู่บ้านๆละ 1 ล้านบาท มีการตั้งธนาคารคนจน(สถาบันการเงินชุมชน) เพื่อเข้าไปดูแลกลุ่มคนจนที่ไม่เคยได้รับการดูแลให้ทั่วถึงกัน ให้มีการเติบโต สามารถคืนรนต่อไปได้ หากสามารถนำเงินกองทุนนี้กระจายไปได้อย่างทั่วถึงในทุกหมู่บ้านและสามารถทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการ ผลที่ตามมาก็คือ เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง หรือเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการแก้ปัญหา ฉะนั้นการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเพราะเป็นการกระจายเงินไปได้อย่างทั่วถึงและวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไปนั้น อยู่ได้โดยอาศัยเงินที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ และปัญหาหนึ่งที่เกิดกับประชาชนคือ ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึงรวมทั้งการที่ประชาชนที่มีรายได้น้อยยังเข้าไม่ถึงบริการของสถาบันการเงินด้วยข้อจำกัดต่างๆ คือ การขาดหลักประกัน ความไม่คุ้นเคยกับระบบ และความไม่สะดวกจากกระบวนการทำงาน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิด ระบบการเงินระดับรากหญ้า (Microfinance) ขึ้น นโยบายรากหญ้าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล โดยมีเงินจากกองทุนหมู่บ้านเป็นเครื่องมือสนับสนุนเพื่อเสริมสร้างความสามารถของชุมชน ในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549: 19-25) ดังนั้น กระบวนการก่อเกิดของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ต่างก่อเกิดขึ้นตามนโยบายรัฐบาล คือ นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดสรรเงินให้กองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อกระจายโอกาสให้กับผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบได้ให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ โดยการบริหารจัดการกันเอง เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้และเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนให้ประชาชนและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

มูลเหตุจูงใจของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ด้วยความเร่งรัดที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ อันประกอบด้วยปัญหาความยากจนของประชาชนเป็นแกนหลัก เพื่อให้ทันกับการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโลก รัฐบาลจึงได้ใช้นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญ ซึ่งถือเป็นนโยบายเร่งด่วนในการบริหารราชการแผ่นดิน (รัฐบาลภายใต้การนำของ ฯพณฯ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร) โดยรัฐบาลซึ่งได้แถลงนโยบายนี้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 เป็นนโยบายที่มุ่งเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งในด้านการเรียนรู้ การสร้างงานสร้าง

รายได้และพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนในหมู่บ้านและกองทุนในชุมชนเมืองทั่วประเทศให้การสนับสนุนเงินทุนกองทุนละ 1 ล้านบาท และได้โอนเงินครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2544

โครงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแห่งละ 1 ล้านบาทนี้ มุ่งหวังที่จะให้เป็นเงินทุนหมุนเวียนให้เกิดการผลิตและจำหน่าย อันส่งผลไปถึงการเพิ่มอำนาจซื้อในระดับท้องถิ่น รัฐบาลจึงอัคริคิดให้เงินทุนกว่า 70,000 ล้านบาท เพื่อดำเนินการตามนโยบาย โดยอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การศึกษาการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง ลำดับขั้นตอนของการผ่านพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า

1. ลำดับขั้นตอนของการผ่านพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างการพัฒนาความคิดริเริ่มและแก้ไขปัญหา รวมทั้งเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง ลำดับขั้นตอนของการผ่านพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังแสดงในตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 ลำดับขั้นตอนของการผ่านพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

วันที่	ลำดับขั้นตอน
26 กุมภาพันธ์ 2544	รัฐบาลแถลงนโยบายต่อรัฐสภา
22 มีนาคม 2544	ประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544
29 พฤษภาคม 2544	ประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544
25 กรกฎาคม 2544	จัดสรรโอนเงินครั้งแรกให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง
30 ธันวาคม 2547	พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลบังคับใช้ในวันถัดไป
10 พฤษภาคม 2549	- ประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การรับจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2549 - ประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2549
6 ตุลาคม 2549	ประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การเลิก ยุบรวม หรือแยกบางส่วน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2549
22 กุมภาพันธ์ 2551	ประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2551

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549)

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ คือ 1) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับจัดสรรเงินทุนหมุนเวียนแก่กองทุนหมู่บ้าน 2) เพื่อเป็นกลไกให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ และลดรายจ่ายในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง และ 3) เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต

โดยในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนั้น ต้องประกอบด้วยกระบวนการทัศนด้านการบริหารและการพัฒนาที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีรูปแบบ วิธีการคิด และมุมมองที่เปิดกว้าง มีคุณธรรมและมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยหลักของการเอื้ออาทรในรูปแบบกัลยาณมิตร ตลอดจนมีการสร้างและพัฒนาความคิด ความเข้าใจ ให้เป็นระบบในลักษณะของการบูรณาการทุกเรื่องเข้าด้วยกัน และสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายกองทุนในทุกระดับอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง และทิศทางรูปแบบ โครงสร้างขององค์กรบริหารจะไม่ใช่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ สำหรับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถพัฒนาความเข้มแข็งและยั่งยืนโดยให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล และพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้วยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน

2. การขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยได้ผ่านกระบวนการพัฒนานับตั้งแต่ระยะการเรียนรู้เบื้องต้น (ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี) แบ่งออกเป็น 6 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมความพร้อมและจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 2) ระยะการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกองทุน 3) ระยะการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการและการพึ่งพาตนเองของกองทุนการสร้างเครือข่าย 4) ระยะการพัฒนากิจการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และก้าวต่อไปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 5) ระยะการพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชน และ 6) ระยะการเชื่อมโยงโครงข่ายการเงินและสวัสดิการ

การจัดตั้งเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การศึกษาการจัดตั้งเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงเหตุการณ์ประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและวัตถุประสงค์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า

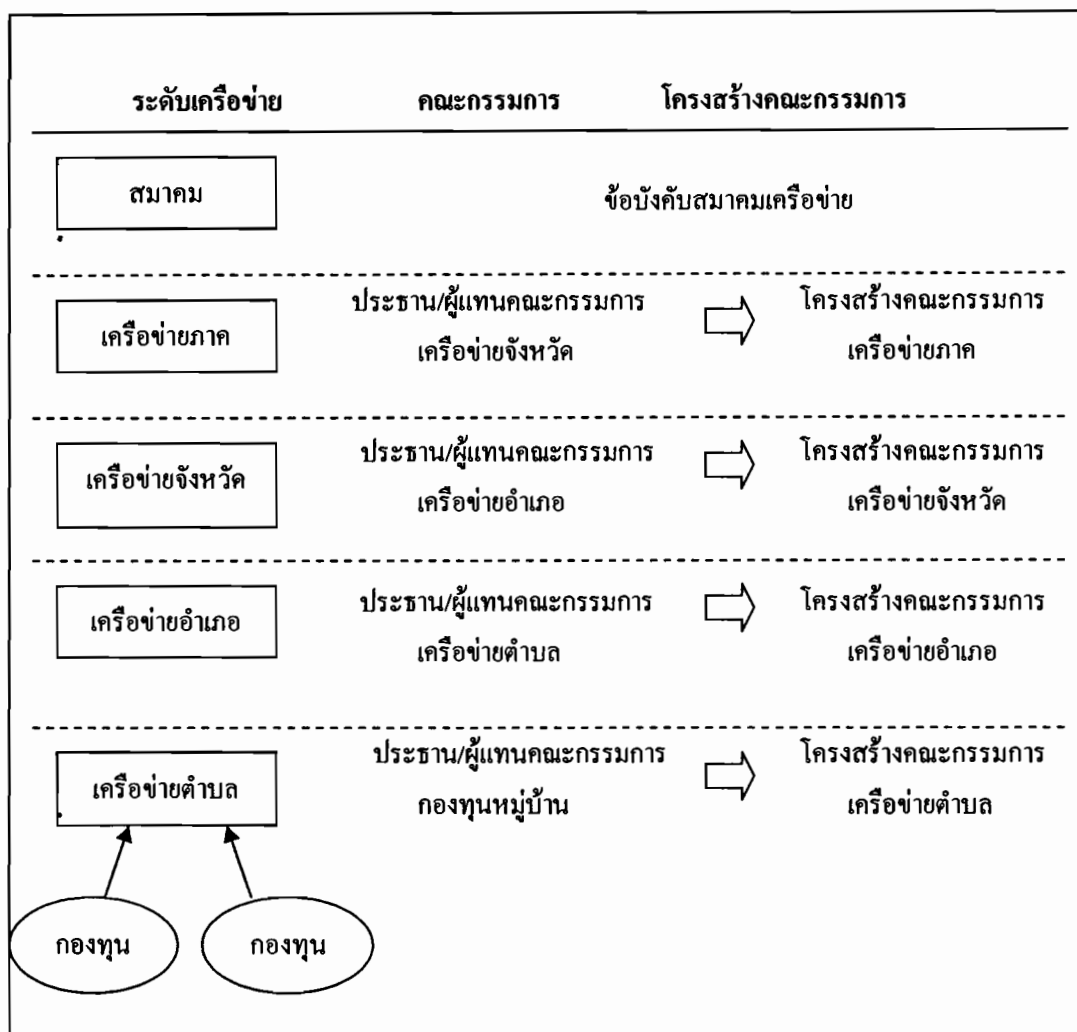
1. เหตุผลการประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติ พ.ศ.2547 เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ รวมทั้งกองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมืองสามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต โดยมีกระบวนการทัศนด้านการบริหารและการพัฒนาที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่

มีรูปแบบ วิธีการคิด และมุมมองที่เปิดกว้างมีคุณธรรมและมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาศัยหลักการของการเอื้ออาทรในรูปแบบกัลยาณมิตรตลอดจนมีการสร้างและพัฒนาความคิดความเข้าใจให้เป็นระบบในลักษณะของการบูรณาการทุกเรื่องเข้าด้วยกัน และสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านในทุกระดับอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

อีกทั้งในมาตรา 19 (12) แห่งพระราชบัญญัติฯ ได้กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านในทุกระดับ

2. วัตถุประสงค์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง วัตถุประสงค์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้ 1) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสพการณ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านทุกระดับ กองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชนที่เป็นสมาชิกตลอดจนองค์กรการเงินรายย่อยอื่นๆ 2) ให้การส่งเสริม พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของกองทุนหมู่บ้าน และสถาบันการเงินชุมชนที่เป็นสมาชิก 3) เชื่อมโยงกิจการการบริหารจัดการเงินทุน ระบบสวัสดิภาพ สวัสดิการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสถาบันการเงินชุมชนที่เป็นสมาชิก ตลอดจนองค์กรการเงินรายย่อยอื่นๆ 4) ร่วมมือกับทางราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรเอกชน และองค์กรการเงินรายย่อยอื่นๆ รวมทั้งภาคีต่างๆ ในการจัดกิจกรรม 5) ดำเนินการและประสานกับสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา องค์กรอื่นๆ เพื่อศึกษา ค้นคว้า วิจัย และประเมินผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่เป็นสมาชิก และสนับสนุน ส่งเสริมให้มีเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และกองทุนหมู่บ้านเกิดการวิจัย วิเคราะห์ และพัฒนาตนเอง 6) ประสานประ โยชน์และความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชนที่เป็นสมาชิก ตลอดจน องค์กรการเงินรายย่อยอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

3. โครงสร้าง เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วยโครงสร้าง ดังนี้ 1) เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับตำบล 2) เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับอำเภอ 3) เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับจังหวัด 4) เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับภาค โดยให้มีการจัดตั้งเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับชาติ ในรูปแบบสมาคมที่มีฐานะนิติบุคคลตามกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยง โครงข่าย และรองรับสถานภาพทางกฎหมายตลอดจนการดำเนินงานของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในระดับต่างๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตลอดจนนโยบายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามภาพ 18

ภาพ 18 แสดงโครงสร้างคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549)

ปัจจุบันเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนสมาชิกเครือข่าย ระดับอำเภอ จำนวน 22 อำเภอและ 2 กิ่งอำเภอ และแยกเป็นสมาชิกเครือข่ายระดับตำบล จำนวน 204 ตำบล ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่

องค์กรเครือข่าย	2545	2546	2547	2548	2549	2550
ระดับจังหวัด	1	1	1	1	1	1
ระดับอำเภอ	24	24	24	24	24	24
ระดับตำบล	102	153	204	204	204	204

การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

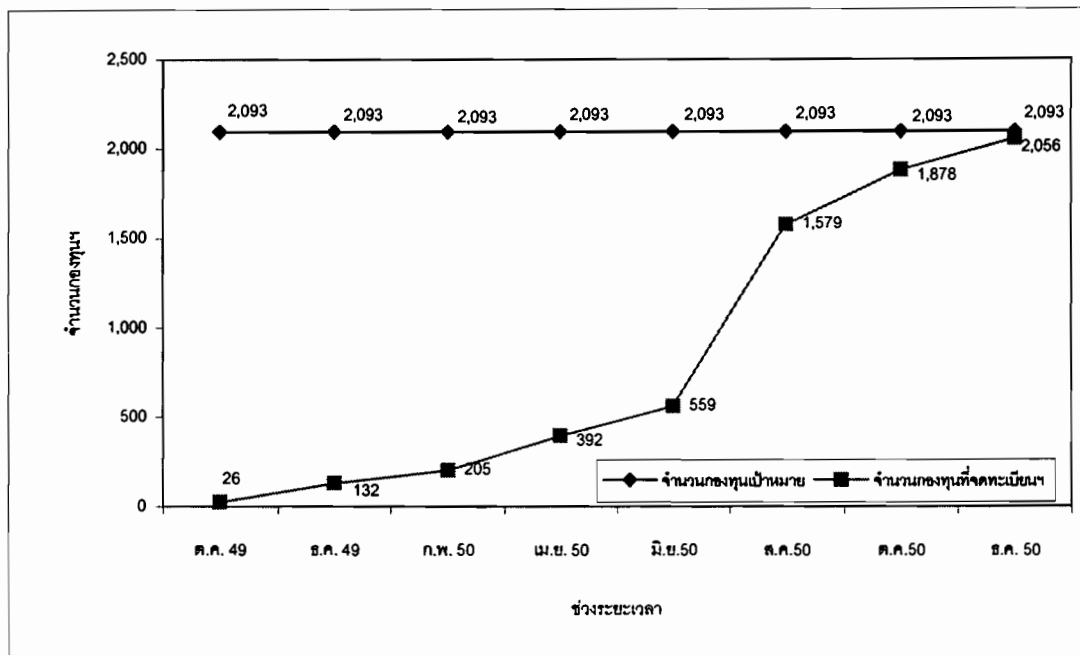
การศึกษาการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง การกำหนดให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีฐานะเป็นนิติบุคคล และกลไกการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนิติบุคคล พบว่า

1. การกำหนดให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีฐานะเป็นนิติบุคคล ด้วยพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 5 กำหนดให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยบทเฉพาะกาล มาตรา 30 ให้ดำเนินการจดทะเบียนภายในระยะเวลา 3 ปี นับตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2547 ที่พระราชบัญญัติฯ มีผลบังคับใช้

จากการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสืบเนื่องจากการขับเคลื่อนนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ผ่านมา ได้จัดการเรียนรู้ถึงความพร้อมและสร้างเสริมศักยภาพความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการด้วยการพึ่งพาตนเองของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และระยะต่อไปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมุ่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนภายใต้พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ด้วยการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนิติบุคคล การยกระดับกองทุนเป็นสถาบันการเงินชุมชนการเชื่อมโยงโครงข่ายการเงินและสวัสดิภาพ สวัสดิการของหมู่บ้านและชุมชน ภายใต้หลักการพิจารณากองทุนหมู่บ้าน ร่วมคิด ร่วมทำ นำชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อความโปร่งใส เป็นธรรม ประหยัด และมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการที่ดี รวมถึงการพัฒนาและส่งเสริมครัวเรือนสมาชิกกองทุน ให้รู้จักการมีวินัยและบริหารจัดการตนเองและครอบครัวด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. กลไกการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนิติบุคคล กลไกการพัฒนาที่ผ่านมาประกอบด้วย คณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัดและอำเภอ คณะกรรมการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทุกระดับ (ตำบล อำเภอ และจังหวัด) รวมถึงหน่วยงานและองค์กรภาคี ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การมีส่วนร่วมของการปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พัฒนารูปแบบการดำเนินงานเป็นนิติบุคคล

ตามแผนภาพ 19 และตาราง 5 แสดงผลการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่และแยกเป็นรายอำเภอที่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว ณ สิ้น ธันวาคม 2550 จำนวน 2,056 กองทุน จากจำนวนกองทุนทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2,093 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 98.23 แสดงว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547 เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านมีสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคล เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อสิทธิประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจของหมู่บ้านและชุมชนเมือง และจะสังเกตเห็นได้ว่าการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในช่วงแรกของจังหวัดเชียงใหม่มีกองทุนเพียง 26 กองทุนเท่านั้นที่จดทะเบียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การที่กองทุนต่างๆ ยังไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอนของการจดทะเบียน ดังนั้นทางสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจึงได้จัดทำการประชาสัมพันธ์ เช่น จัดทำหนังสือการจดทะเบียนนิติบุคคลเผยแพร่ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจและสิทธิประโยชน์ในการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลดังกล่าว โดยประสานงานขอความร่วมมือกับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านทุกระดับ ตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับตำบล ทำการประชาสัมพันธ์ให้กองทุนหมู่บ้านได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตามประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การรับจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2549 (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551)

ภาพ 19 แสดงการเปรียบเทียบการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับจำนวนกองทุนเป้าหมาย
ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่

ตาราง 5 แสดงผลการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแยกตามอำเภอ

ลำดับ	อำเภอ	กองทุน ที่ได้รับ 1 ล้าน บาท	จำนวนกองทุนที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล					รวม	ผลการจด ทะเบียน (ร้อยละ)
			ต.ค.	ธ.ค.	ก.พ.	เม.ย.	มิ.ย.		
			49	49	50	50	50		
1	เมือง	140	-	-	-	3	6	9	6.43
2	จอมทอง	99	4	16	-	12	12	44	44.44
3	แม่แจ่ม	125	-	-	-	-	19	19	15.20
4	เชิงดาว	78	1	-	-	-	1	2	2.56
5	คอยสะเก็ด	112	-	15	-	12	-	27	24.11
6	แม่แตง	119	-	11	-	12	10	33	27.73
7	แม่ริม	91	-	-	13	14	-	27	29.67
8	สะเมิง	45	-	1	1	2	1	5	11.11
9	ฝาง	117	-	7	13	13	37	70	59.83
10	พร้าว	108	-	-	-	-	-	-	-
11	สันป่าตอง	118	-	-	4	46	11	61	51.69
12	สารภี	106	6	17	22	9	3	57	53.77
13	สันกำแพง	99	3	13	-	20	13	49	49.49
14	สันทราย	118	2	-	16	-	28	46	38.98
15	หางดง	109	-	-	-	4	-	4	3.67
16	ฮอด	61	-	-	-	-	-	-	-
17	ออมก๋อย	93	-	-	-	6	-	6	6.45
18	แม่ฮาด	92	-	-	-	4	13	17	18.48
19	คอยเต่า	42	-	-	-	-	-	-	-
20	เวียงแหง	18	-	-	-	-	2	2	11.11
21	ไชยปราการ	44	-	-	-	-	-	-	-
22	แม่วาง	56	-	9	4	-	8	21	37.50
23	กิ่ง อ.แม่ฮอน	49	10	-	-	-	-	10	20.41
24	กิ่งอ.คอยหล่อ	54	-	17	-	30	3	50	92.59
	รวม	2,093	26	106	73	187	167	559	26.71

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	อำเภอ	กองทุนที่ ได้รับ 1 ล้านบาท	จำนวนกองทุนที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล				ผลการจด ทะเบียน (ร้อยละ)
			ส.ค. 50	ค.ค. 50	ช.ค. 50	รวม สะสม	
1	เมือง	140	86	29	11	135	96.43
2	จอมทอง	99	37	11	7	99	100.00
3	แม่แจ่ม	125	47	39	17	122	97.60
4	เชียงดาว	78	41	-	31	74	94.87
5	คอยสะเกี๋ย	112	48	23	13	111	99.11
6	แม่แตง	119	67	7	10	117	98.32
7	แม่ริม	91	41	18	5	91	100.00
8	สะเมิง	45	14	5	14	38	84.44
9	ฝาง	117	39	8	-	117	100.00
10	พร้าว	108	69	36	1	106	98.15
11	สันป่าตอง	118	57	-	-	118	100.00
12	สารภี	106	34	15	-	106	100.00
13	สันกำแพง	99	39	10	1	99	100.00
14	สันทราย	118	35	28	2	111	94.07
15	หางดง	109	100	4	1	109	100.00
16	ฮอด	61	59	2	-	61	100.00
17	ออมก๋อย	93	14	12	60	92	98.92
18	แม่อาว	92	57	9	4	87	94.57
19	คอยเต่า	42	23	19	-	42	100.00
20	เวียงแหง	18	16	-	-	18	100.00
21	ไชยปราการ	44	30	14	-	44	100.00
22	แม่วาง	56	35	-	-	56	100.00
23	กิ่ง อ.แม่ออน	49	28	10	1	49	100.00
24	กิ่ง อ.คอยหล่อ	54	4	-	-	54	100.00
รวม		2,093	1,020	299	178	2,056	98.23

ที่มา: คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด จังหวัดเชียงใหม่ (2550ค)

หลังจากที่รัฐบาลได้ดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านไปแล้ว ก็เกิดแนวคิดและมีนโยบายที่จะให้ธนาคารของรัฐเข้าไปดูแลต่อยอดกองทุนหมู่บ้าน เพื่อสร้างความยั่งยืนด้านระบบการเงินและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยการยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนที่เข้าใจความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง เพราะเมื่อเป็นธนาคารจะได้ทั้งการฝากเงินและการให้เงินกู้ จากเดิมที่กองทุนหมู่บ้านทำได้เฉพาะการปล่อยเงินกู้เพียงอย่างเดียวซึ่งไม่ครบวงจร เมื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชนจะมีการพัฒนารูปแบบการจัดการนำระบบธนาคารเข้ามาบริหารจัดการ สถาบันการเงินชุมชนจะทำหน้าที่เป็นแขนขาให้แก่ธนาคารของรัฐแทนที่จะไปเปิดสาขาในท้องถิ่น ธนาคารของรัฐสามารถให้เงินกู้ผ่านสถาบันการเงินชุมชน และสถาบันการเงินชุมชนไปให้เงินกู้ต่อให้แก่ชาวบ้าน นอกจากนี้ สถาบันการเงิน ยังมีบริการต่างๆ เพื่อเพิ่มรายได้ค่าธรรมเนียม เช่น รับชำระค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น เป็นการบริการสำหรับชุมชนและสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

การศึกษาการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง กิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน รูปแบบการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน วัตถุประสงค์สถาบันการเงินชุมชนและการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน พบว่า

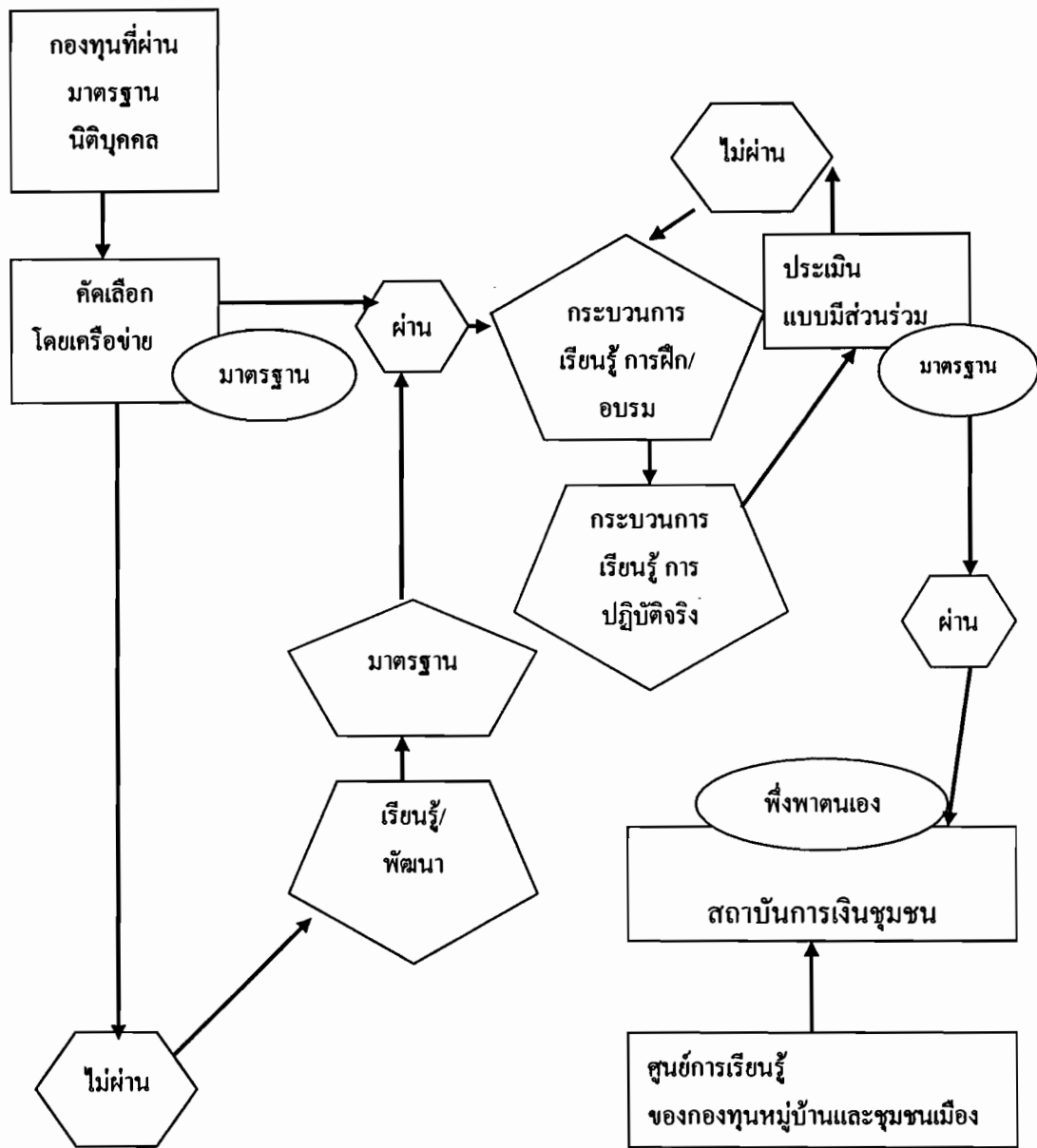
1. กิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงการคลังร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทพ.) เป็นคณะทำงานร่วมกันกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่สถาบันการเงินชุมชนจะดำเนินการภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2547 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ว่าด้วย เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ.2549 น.52 เล่ม 123 ตอนพิเศษ 59 ง ราชกิจจานุเบกษา 10 พฤษภาคม 2549 โดยหลักการสำคัญในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นสถาบันการเงินชุมชน คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนต้องมีความพร้อม และไม่ขัดกับหลักการของ พ.ร.บ. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติดังกล่าว สำหรับกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่กำหนดไว้มี ดังนี้ 1) เป็นแหล่งเงินทุนระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว (เดิมเป็นแหล่งเงินทุนระยะสั้น) 2) ส่งเสริมการออมของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน 3) ขยายรูปแบบการให้บริการที่ตรงกับความต้องการของชุมชน และครอบคลุมพื้นที่เขตดำเนินงานหมู่บ้านแต่ไม่เกินระดับตำบล 4) เปิดให้บริการธุรกรรมทางการเงินขั้นพื้นฐาน เช่น

รับฝากเงิน ถอนเงิน กู้ยืมเงิน ซึ่งธุรกรรมเหล่านี้ที่อยู่ภายใต้กรอบ พ.ร.บ. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มาตรา 5 วรรค 1 วรรค 2 วรรค 3 และมาตรา 9 วรรค 5 และ (5) เป็นตัวแทนหรือทำธุรกรรมทางการเงินแทนสถาบันการเงินที่สนับสนุน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มีนโยบายให้สถาบันการเงินชุมชนจ่ายเงินกู้ให้แก่ลูกค้ารายย่อย รับจำหน่ายผลิตผล รับชำระค่าบริการและค่าธรรมเนียม เป็นต้น

2. รูปแบบการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน มี 4 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน 1 กองทุนหมู่บ้าน เป็น 1 ธนาคารชุมชน 2) รูปแบบการพัฒนากองทุนหมู่บ้านหลายๆ กองทุน ในตำบลเดียวกัน เป็น 1 ธนาคารชุมชน 3) รูปแบบการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน 1 กองทุน ร่วมกับกลุ่มการเงินในชุมชน เป็น 1 ธนาคารชุมชน และ 4) รูปแบบการยุบรวมกองทุนหมู่บ้านที่มีความประสงค์จัดตั้งธนาคารชุมชนเข้าด้วยกัน เป็น 1 ธนาคารชุมชน (ขวัญใจ รุจิเรข และอรุณญา คัมภีรานนท์, 2549) ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ยังคงมีรูปแบบการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน 1 กองทุนหมู่บ้านเป็น 1 สถาบันการเงินชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากว่ารูปแบบในการที่จะทำการยุบรวมกันนั้นติดปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น ปัญหาทางด้านการเงินและการบัญชีจะควรรวมกันได้อย่างไรและสมาชิกแต่ละกลุ่มมีวัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มแตกต่างกัน ดังนั้น การจะยุบรวมกันนั้นยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่จะต้องหาแนวทางการพิจารณาต่อไป

3. วัตถุประสงค์สถาบันการเงินชุมชน มีดังนี้ 1) เป็นแหล่งเก็บออมเงินที่มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีผลตอบแทนที่เหมาะสม 2) เป็นแหล่งเงินทุน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและบรรเทาความเดือดร้อนทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชน 3) เสริมสร้างสวัสดิการ และสวัสดิภาพของชุมชน 4) เสริมสร้างวินัยทางการเงิน และให้คำปรึกษาทางการเงินแก่ชุมชน 5) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยสถาบันการเงินชุมชนสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ได้ ดังนี้ 1) ส่งเสริม การออมเงินของชุมชน ทั้งสมาชิกและประชาชน 2) รับฝากเงินจากสมาชิก และประชาชน 3) ให้สินเชื่อแก่สมาชิกและประชาชน หรือองค์กรการเงินอื่น 4) กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนอื่น ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด 5) ให้บริการ ธุรกรรมทางการเงินและธุรกรรมอื่นๆ ที่อำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการให้แก่สมาชิกและประชาชน 6) จัดสวัสดิการและสวัสดิภาพแก่สมาชิกและประชาชน 7) จัดสรรรายได้เพื่อดำเนินการให้บริการและพัฒนาศักยภาพ

ภาพ 20 แสดงการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549)

4. จากภาพ 20 สามารถอธิบายถึงการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนได้ดังนี้ 1) เครือข่ายระดับอำเภอและระดับตำบล จะร่วมกันค้นหา (Scan) กองทุนที่มีความประสงค์จะยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนเข้าสู่กระบวนการคัดเลือก 2) จากนั้นเครือข่ายระดับอำเภอดำเนินการคัดเลือก (Screen) กองทุนที่มีความประสงค์โดยใช้กำหนดมาตรฐานและ

คุณสมบัติเป็นเครื่องมือในการคัดเลือก และกำหนดว่ากองทุนใดผ่านการคัดเลือกกองทุนใดไม่ผ่านการคัดเลือก (กองทุนที่ไม่ผ่านการคัดเลือก เครือข่ายระดับอำเภอจะดำเนินการพัฒนาเบื้องต้นต่อไป) 3) กองทุนฯที่ผ่านในการคัดเลือกจะเข้าสู่กระบวนการพัฒนา โดยการฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมสถาบันการเงินชุมชน 4) เมื่อผ่านการฝึกอบรม จะทำการฝึกปฏิบัติ โดยให้ทดลองใช้โปรแกรมธนาคาร ผู้ฝึกอบรมจะเป็นผู้ประเมินว่าผ่านการฝึกอบรม หากยังไม่สามารถใช้โปรแกรมได้จะทำการพัฒนาโดยการฝึกอบรมซ้ำ 5) ผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมและการทดลองปฏิบัติใช้แล้ว จะต้องไปปฏิบัติจริง และเรียนรู้เพิ่มเติม จนได้ระยะเวลาหนึ่ง 6) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และหรืออนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดจะทำการประเมินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานสถาบันการเงินชุมชน เป็นเครื่องมือการประเมินและออกหนังสือรับรองมาตรฐานสถาบันการเงินชุมชน กรณีที่ไม่ผ่านการประเมินจะส่งให้เครือข่ายระดับจังหวัด และอำเภอวางแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและส่งให้ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และหรืออนุกรรมการสนับสนุน ระดับจังหวัดประเมิน ถ้ายังไม่ผ่านจะส่งกลับไปให้เครือข่ายระดับตำบลและอำเภอดำเนินการพัฒนาและคัดเลือกเข้าสู่ระบบการพัฒนาต่อไป

การพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯเป็นสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาการพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯเป็นสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่และ การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. การประเมินสถานภาพและระดับมาตรฐานของกองทุนหมู่บ้าน การพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นสถาบันการเงินชุมชน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกกองทุนหมู่บ้านที่จะได้รับการสนับสนุนตามโครงการ คือ เป็นกองทุนหมู่บ้านชั้น AAA หรือ ชั้น AA ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการประเมินศักยภาพในปี พ.ศ.2546 ได้กำหนดแนวทางการประเมินสถานภาพและระดับมาตรฐานของกองทุน ดังนี้ กำหนดคะแนนให้กองทุนที่ได้รับผลการประเมิน AAA = 3 (ผลประเมินดี) AA = 2 (ผลประเมินปานกลาง) และ A = 1 ผลประเมินที่ต้องเร่งปรับปรุง) โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับผลการประเมินระดับ AAA จำนวน 675 กองทุน ระดับ AA และ A เท่ากับ 1,277 และ 57 กองทุน ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 6 และกองทุนจะต้องมีผลกำไรจากการดำเนินงาน มีการให้บริการรับฝากเงินและบริการสินเชื่อแก่สมาชิกที่มีสำนักงานเป็นของตนเอง

หรือเป็นสำนักงานเช่าที่มีความมั่นคง และมีการประกาศเวลาทำงานหรือการให้บริการแก่สมาชิกที่แน่นอนและสม่ำเสมอ

ตาราง 6 แสดงผลการประเมินศักยภาพกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2546

ระดับศักยภาพ	จำนวนกองทุน	ร้อยละ
ระดับ AAA	675	33.60
ระดับ AA	1,277	63.56
ระดับ A	57	2.84
รวม	2,009	100.00

ที่มา: รายงานของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ (2546)

2. การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตามนโยบาย ปี 2550 ตามแผนการดำเนินงานของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ได้มีนโยบายสนับสนุนให้กองทุนหมู่บ้านที่จะพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชนนั้น ได้มีเป้าหมายการจัดตั้ง 300 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้ทำการคัดเลือกตรวจสอบและทบทวนข้อมูลกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมให้กับสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ทราบ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่ได้กำหนดเป้าหมายที่จะขยายการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนในอนาคตให้ครบทุกอำเภอ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชน อำเภอละ 4 แห่ง รวมทั้งสิ้น 96 แห่ง ที่ต้องพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชน ตามนโยบายการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน (คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด จังหวัดเชียงใหม่, 2550ก) กองทุนหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ สามารถพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนได้ จำนวน 13 แห่ง ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 แสดงรายชื่อกองทุนหมู่บ้านฯที่พัฒนากสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัด
เชียงใหม่ ณ ปี พ.ศ.2550 จากการรวบรวมข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
เชียงใหม่

ที่	ชื่อกองทุน	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ/กิ่งอำเภอ
1	หนองอาบช้าง	9	สบเตี๊ยะ	จอมทอง
2	ปางไฮ	7	เทพเสด็จ	คอกยสะเก็ด
3	ต้นจุ่น	4	สบเปิง	แม่แตง
4	ท้องฝ้าย	2	ริมเหนือ	แม่ริม
5	นาหีก	1	สะลวง	แม่ริม
6	ม่อนปิ่น	3	ม่อนปิ่น	ฝาง
7	ร้องซุด	10	แม่ก่า	สันป่าตอง
8	ป่าไผ่กลาง	7	แช่ช้าง	สันกำแพง
9	ฟ้าม่วย	1	หนองจ้อม	สันทราย
10	ร่วมไทย	14	ท่าตอน	แม่เอย
11	ปัญญาพัฒนา	11	แม่สาว	แม่เอย
12	แม่กำปอง	6	ห้วยแก้ว	กิ่งแม่เอน
13	ท่าล้อ	19	คอกยหล่อ	กิ่งคอกยหล่อ

จากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดการก่อเกิดนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า รัฐบาลพยายามที่จะแก้ปัญหาภาวะวิกฤติต่างๆ ของระดับชาติบ้านเมืองที่กำลังประสบอยู่ในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม โดยใช้หมู่บ้านอันเป็นชุมชนรากฐานสำคัญของชาติเป็นยุทธศาสตร์หลัก และใช้เงินเป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือสำหรับการพัฒนา ภายใต้ระบบกลไกการบริหารจัดการ ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน โดยรัฐเองเข้าใจว่าความเข้มแข็งของชุมชนมิได้เกิดขึ้นมาจากการมีเงิน หากแต่เกิดจากคุณค่าที่มีใช้เงิน อันประกอบไปด้วย ผู้คน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม รวมไปถึงกระทั่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาชุมชนพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯผู้วิจัยเชื่อว่ารัฐบาลก็ตระหนักถึงอยู่เสมอว่า เงินเป็นเพียงเครื่องมือ (means) มีใช้เป้าหมาย (ends) ของการพัฒนา ซึ่งการนำปรัชญาและวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ซึ่งเป็นนโยบาย

สาธณะที่ครอบคลุมหมู่บ้านและชุมชนที่มีอยู่ทั้งหมดในประเทศมาพิจารณาให้ต้องแท้แล้วจะเห็นเป้าหมายของนโยบายดังกล่าว คือ การพัฒนาคน นั่นเอง กล่าวคือ ปัญหาต่างๆ ในทุกๆ ด้านของหมู่บ้านชุมชนจะแก้ไขให้ลุล่วง หมคสิ้นไปได้หรือไม่เพียงใคนั้น ต้องเริ่มที่คนในหมู่บ้านชุมชนนั้นๆ เป็นลำดับแรก เงินกองทุนละ 1 ล้านบาท จะเป็นเพียงตัวกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดสำนึก และตระหนักว่าถึงเวลาแล้วที่จะร่วมกันคิดตัดสินใจกำหนดชะตากรรมทำการแก้ไขปัญหาฟื้นฟูภาวะวิกฤติด้วยตนเอง เงินจะเป็นปัจจัยเสริมสร้างแรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งภายในภายนอกหมู่บ้านชุมชนอย่างต่อเนื่อง เงินจึงเป็นเครื่องมือสำหรับการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน การส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและการพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน โดยมีจุดหมายปลายทางสุดท้ายคือ ความสุขของคนในหมู่บ้านชุมชนและประเทศชาติ คนจึงเป็นเป้าหมายแรกและเป้าหมายสุดท้ายของนโยบายดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันที่ได้ยึดแนวคิดการพัฒนา ซึ่งยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม

สรุปได้ว่า การก่อตัวของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลทางความคิดและแรงกระตุ้นจากนโยบายของรัฐบาลในปี 2544 ซึ่งเป็นนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมองว่าทุนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง ถ้าคนในชุมชนคือโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนก็จะทำให้ขาดโอกาสในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ก่อให้เกิดวงจรความยากจนตามมา รัฐจึงพยายามทำให้เกิดระบบการเงินระดับรากหญ้า (microfinance) โดยมีเงินจากกองทุนหมู่บ้านเป็นเครื่องมือสนับสนุนเพื่อเสริมสร้างความสามารถของชุมชน โดยรัฐจัดสรรเงินให้กองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท โดยเริ่มแรกจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและ ปี 2547 ได้จัดตั้งเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้และสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นของชุมชนเอง โดยรัฐเป็นเพียงผู้กำกับ ดูแล ให้สามารถจัดตั้งขึ้นได้ โดยไม่ขัดต่อกฎหมายอื่นๆ และเพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของส่วนร่วมเท่านั้น เพื่อรองรับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน ข้อมูล ณ ธันวาคม 2550 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำนวน 2,056 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 98.23 และยกสถานะกองทุนที่ได้รับการจดทะเบียนนิติบุคคลแล้วพัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งได้จัดตั้งแล้ว จำนวน 13 แห่ง ซึ่ง ณ ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้มีการพัฒนาและเริ่มขอเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันการเงินชุมชนเพิ่มขึ้นมา โดยตลอด

ส่วนที่ 2 ด้านวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

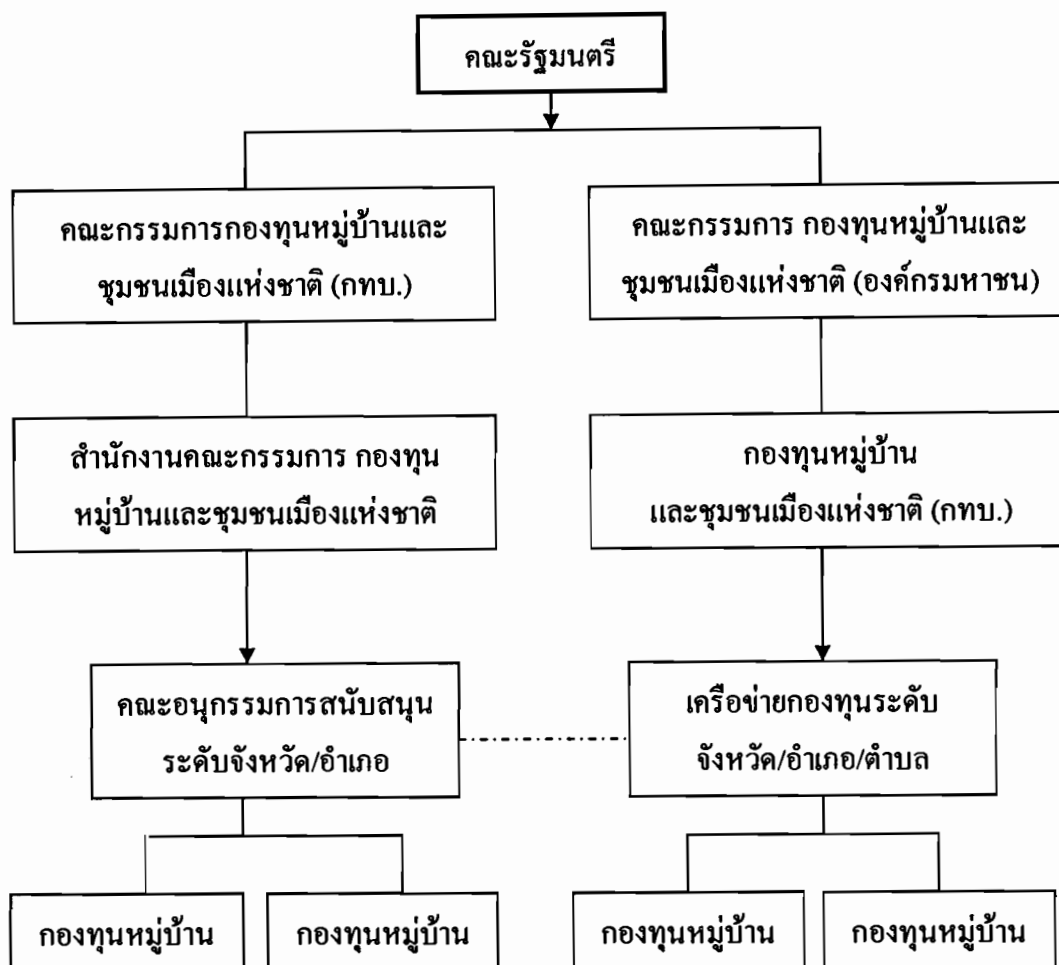
จากการศึกษา ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต ดังนั้น ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ข้อ 7 ปรึษาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และ ข้อ 8 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ คือ 1) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน 2) ส่งเสริม และพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง 3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง 4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต 5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ภายใต้ปรัชญาการเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาของตนเองให้เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชนในลักษณะเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคมอันถือเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จึงเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล โดยรัฐบาลได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองบริหารจัดการด้วยภูมิปัญญาของตนเอง (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551) มีการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจ

การระดมทุนและการออมและการดำเนินงานเพื่อสวัสดิการของตนเองให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 3 ด้านโครงสร้างการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การจัดองค์การบริหาร

การจัดระบบบริหารการพัฒนามีการกำหนดหน้าที่ขององค์กรแต่ละระดับ แต่ละฝ่ายสอดคล้องประสานกัน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกระดับเป็นสำคัญ เพื่อผลักดันให้ปรัชญากองทุนหมู่บ้านกับแนวคิดดังกล่าวสามารถปฏิบัติได้จริง กลไกการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านจึงถูกกำหนดขึ้นและแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549: 53) ระดับชาติ ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กทบ.) มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แผนดำเนินงาน 2) สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ 3) คณะอนุกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประกอบด้วยผู้แทนกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนตัวแทนประชาชนเป็นองค์ประกอบ มีหน้าที่ในการปฏิรูประบบราชการ บูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการทำงานของคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการชุมชนเมือง ระดับจังหวัด มีคณะอนุกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบผลการประเมินความพร้อมของกองทุน ซึ่งผ่านการประเมินของคณะอนุกรรมการสนับสนุน ระดับอำเภอ สนับสนุนการเตรียมความพร้อม ติดตาม ตรวจสอบสนับสนุนด้านวิชาการ และการจัดการแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและคณะกรรมการกองทุนชุมชนเมือง พร้อมทั้งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ตามภาพ 21

ภาพ 21 แสดงโครงสร้างการบริหารงานระดับประเทศ

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549)

กระบวนการจัดตั้งกองทุน

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้อาศัยหลักการจัดตั้งที่เป็นระบบระเบียบแบบแผน เพื่อให้การพัฒนาและการนำเงินไปใช้จ่ายนั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยมีหลักการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549: 53-65)

1. การจัดสรรเงิน การทำงานของกองทุนหมู่บ้าน เป็นการจัดสรรเงินเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนที่จำเป็นต้องใช้เงินไปเพื่อการประกอบอาชีพ ใช้ชำระหนี้ หรือรักษาความเจ็บป่วยต่างๆ ฯลฯ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติในฐานะคณะผู้

บริหารงานได้ใช้หลักการในการจัดสรรเงินให้แก่กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง โดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังนี้ 1) ความพร้อม ความสนใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง ประชาชนพร้อมแค่ไหนในการรับเงินทุนไปเพื่อใช้จ่ายตามเป้าประสงค์และประชาชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนแค่ไหน ทั้งนี้เพื่อให้เม็ดเงินกระจายไปยังกลุ่มคนที่มีศักยภาพ แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์อย่างทั่วถึง 2) ความพร้อมของคณะกรรมการกองทุน ที่เน้นความพร้อมของบุคคลทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการกองทุน หากชุมชนมีคณะกรรมการกองทุนที่มีประสิทธิภาพ บริหารงานได้ดี เงินในกองทุนย่อมงอกเงย เป็นประโยชน์กับประชาชนต่อไปเรื่อยๆ ส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จ 3) ความพร้อมของระบบการตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน โดยสมาชิก การบริหารงานของกองทุนอาจเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ แต่สมาชิกซึ่งก็ได้แก่ประชาชนก็มีหน้าที่ของตนเช่นกันในการตรวจสอบการทำงานและประเมินผลการทำงานของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้กลุ่มผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมาบริหารเงินให้งอกเงยต่อไป 4) ความพร้อมของการบริหารจัดการ ที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันระหว่างกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองกับกองทุนอื่นๆ ที่หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง อย่างลืมนี่ว่ากองทุนหมู่บ้านเป็น โครงการที่จัดขึ้นมาเพื่อเอื้อประโยชน์กับโครงการอื่นๆ ของรัฐบาลด้วย ทุกๆ โครงการต่างมีประโยชน์ในการพัฒนาประเทศตั้งแต่ระดับรากหญ้า ชุมชนใดที่สามารถประยุกต์แต่ละ โครงการเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้การพัฒนาอย่างสูงสุด ก็ยิ่งสมควรได้รับการจัดสรรเงินทุนอย่างรวดเร็ว เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

2. กระบวนการเตรียมความพร้อม ดำเนินการ คือ 1) สร้างจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกร่วมกันของประชาชน ในการเป็นเจ้าของกองทุนที่จะต้องร่วมกันบริหารจัดการ โดยประชาชนเพื่อประชาชนของหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อทุกคนตระหนักแล้วว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นของเรา เราก็ต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด เพื่อดำรงรักษา และพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เจริญยิ่งขึ้น ไป การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ทราบนโยบาย กลไก แนวทางการบริหารจัดการกองทุนของตนเองประชาชนบางกลุ่มอาจมีจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาตนเองแต่ขาดความรู้เรื่องกองทุนหมู่บ้านทำให้ขาดโอกาสไปอย่างน่าเสียดาย การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการและบริหารจัดการกองทุน เริ่มจากการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนต่อไป 2) เลือกสรรคนดีเป็นกรรมการกองทุน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะประสบความสำเร็จได้ ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากคณะกรรมการกองทุน ซึ่งเป็นผู้บริหารงาน

โดยตรง การที่จะได้มาซึ่งคณะกรรมการกองทุนนั้น ชุมชนจะต้องจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อเลือกสรร คณะกรรมการกองทุนจำนวน 9-15 คน ตามระเบียบของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ 1) องค์ประชุมของเวทีชาวบ้าน คือ จำนวนสามในสี่ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง 2) องค์ประชุมจะร่วมกันกำหนดวิธีการ และดำเนินการเลือกกันเองตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน 3) การเลือกคณะกรรมการกองทุน จะกระทำในช่วงระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด 4) ประชาชนควรเลือกคนดี มีความรู้ มีประสบการณ์ อีกทั้งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันคัดเลือกคนดี โดยได้กำหนดให้มีคณะกรรมการกองทุนในแต่ละกองทุน ๆ ละจำนวน ไม่น้อยกว่า 9 คนแต่ไม่เกิน 15 คน ได้มาจากการคัดเลือกกันเอง โดยจัดเวทีประชาคมสมาชิกครัวเรือนละหนึ่งคน โดยให้มีจำนวนกรรมการชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน กรรมการดังกล่าว เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบที่จะบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ได้แก่ เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านหรือชุมชนมาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุนจะต้องเป็นผู้มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบเสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ไม่คิดการพนัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่มีประวัติเสียด้านการเงินและยึดมั่นระบอบประชาธิปไตย ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หรือไร้ความสามารถ ไม่เคยรับโทษจำคุก เว้นแต่โทษที่กระทำโดยประมาท ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือไม่เคยกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เว้นแต่ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก ไม่เคยถูกไล่ออก หรือให้ออกจากราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ไม่เคยถูกให้ออกจากคณะกรรมการกองทุน ด้วยมติของคณะกรรมการหรือมติของสมาชิก

3. การจัดทำระเบียบข้อบังคับ เมื่อดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน (กติกา) กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองตนเอง โดยมีแนวทางดังนี้ 1) ประเด็นจะต้องเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด คือ วงเงินกู้ยืมรายหนึ่ง ไม่เกินสองหมื่นบาทหากเกินต้องให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่รายหนึ่งต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท และระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ไม่เกินหนึ่งปี 2) ประเด็นอื่นๆ ที่คณะกรรมการ

กองทุน โดยความเห็นของสมาชิกเป็นผู้กำหนด ซึ่งระเบียบข้อบังคับดังกล่าวนี้ จะมีผลบังคับใช้ต่อสมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

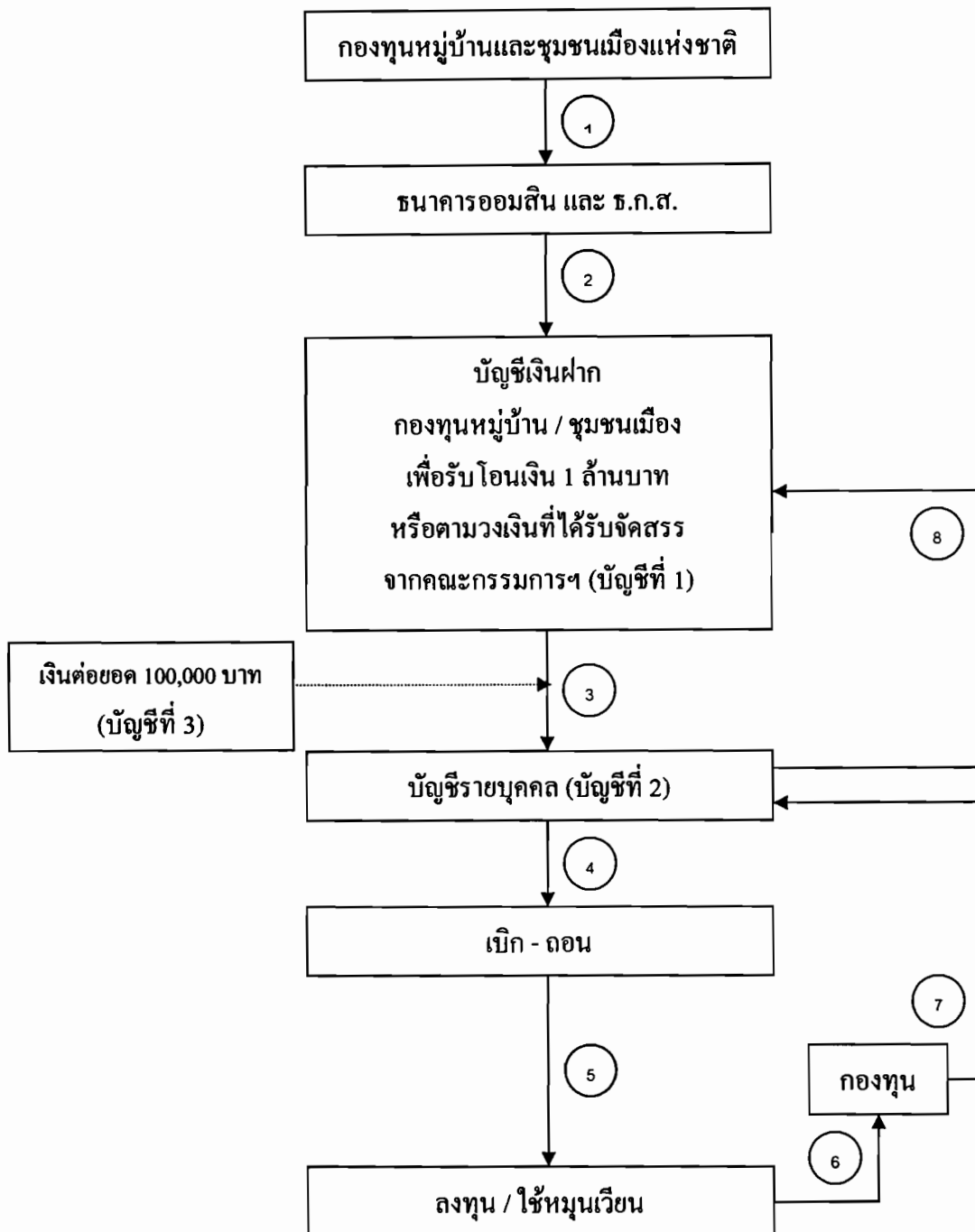
4. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ ตลอดจนวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจะต้องร่วมกันดำเนินการตามกติกาที่วางไว้ เช่น 1) การรับสมาชิก 2) การระดมทุน 3) การจัดทำระบบบัญชี 4) การจัดระบบตรวจสอบ 5) การมอบหมายภารกิจ ความรับผิดชอบกรรมการ 6) อื่นๆ

5. การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งเรียบร้อยแล้วสามารถขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง โดยจัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบ กทบ. 2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ. 2 จากคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ แล้วยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้องคือ ระเบียบข้อบังคับของกองทุนและทำการเปิดบัญชีกับธนาคาร 2) ประเมินความพร้อมกองทุน กองทุนดังกล่าวจะถูกประเมินความพร้อม โดยดูจาก การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน การมีส่วนร่วมของชาวบ้านหรือสมาชิกในการจัดการกองทุน การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน 3) รับเงินจัดสรร เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้รับการอนุมัติเงินจัดสรร ตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว เจ้าหน้าที่จะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทราบ แล้วให้ติดต่อธนาคารเพื่อทำหลักฐานการรับเงินจัดสรร โดยต้องมีเอกสารดังต่อไปนี้ สมุดบัญชีเงินฝากของกองทุน มีมติที่ประชุม ซึ่งเห็นชอบ และมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้มีอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญากับธนาคาร มติดังกล่าว ต้องให้ประธานกรรมการของกองทุนลงนามกำกับและรับรองสำเนาครบทุกหน้าพร้อมบัตรประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน

6. วงจรการโอนเงิน การกู้เงิน และการชำระคืนเงินกู้ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สทบ.) กำหนดให้แต่ละหมู่บ้านจัดเวทีประชาคม (ผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนประชากรในหมู่บ้าน) เพื่อตกลงร่วมกันจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เลือกกรรมการกองทุนรวมทั้งกำหนดกรอบและแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้าน รับสมัครสมาชิกกองทุนแล้วขึ้นของจดทะเบียนกองทุน ต่อคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงาน

กองทุนหมู่บ้าน ในระดับอำเภอ และจังหวัด เพื่อประเมินความพร้อมและหากเห็นว่าเหมาะสม จึงส่งรายชื่อให้ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองรับรองความพร้อมแล้ว สถาบันการเงินจึงโอนเงิน 1 ล้านบาทเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชี 1) เมื่อหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองได้รับเงินจาก สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว คณะกรรมการของแต่ละกองทุนพิจารณาอนุมัติเงินกู้ตามกรอบระเบียบกองทุนหมู่บ้าน โดยกำหนดให้สมาชิกจะต้องเปิดบัญชีเงินกู้ไว้กับสถาบันการเงิน (บัญชี 2) เมื่อได้รับอนุมัติเงินกู้ จะทำสัญญาเงินกู้และคำประกันการกู้เงิน ซึ่งจำนวนและคุณสมบัติของผู้ค้ำประกันจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบกองทุนหมู่บ้าน จากนั้น สมาชิกจึงสามารถรับเงินกู้ได้ โดยจะมีการกำหนดระยะเวลาคืนเงินตามประเภทเงินกู้ เมื่อครบกำหนดชำระเงิน สมาชิกชำระเงินคืน ผ่านบัญชี 2 แล้วระบบจะโอนเงินเข้าบัญชี 1 อีกค่อหนึ่ง ตามภาพ 22

ในปี 2546 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน รัฐบาลต้องการสร้างแรงจูงใจให้แต่ละกองทุนพยายามสร้างผลการดำเนินงานที่ดี กล่าวคือ หากกองทุนใดได้รับผลการประเมินระดับ AAA (ผลการประเมินดี) กองทุนนั้นก็จะได้รับเงินกองทุนจากรัฐบาลเพิ่มขึ้น กองทุนละ 1 แสนบาท (บัญชี 3) ทำให้เงินกองทุนของหมู่บ้านนั้นเพิ่มขึ้นเป็น 1.1 ล้านบาท นอกจากนี้ หากมีการบริหารจัดการงานที่ดีและต่อเนื่อง กองทุนนั้นมีสิทธิกู้ยืมเงินต่อยอดได้อีกจากธนาคารออมสิน หรือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของกองทุนเพราะเป็นเงินกู้ที่มีดอกเบี้ย

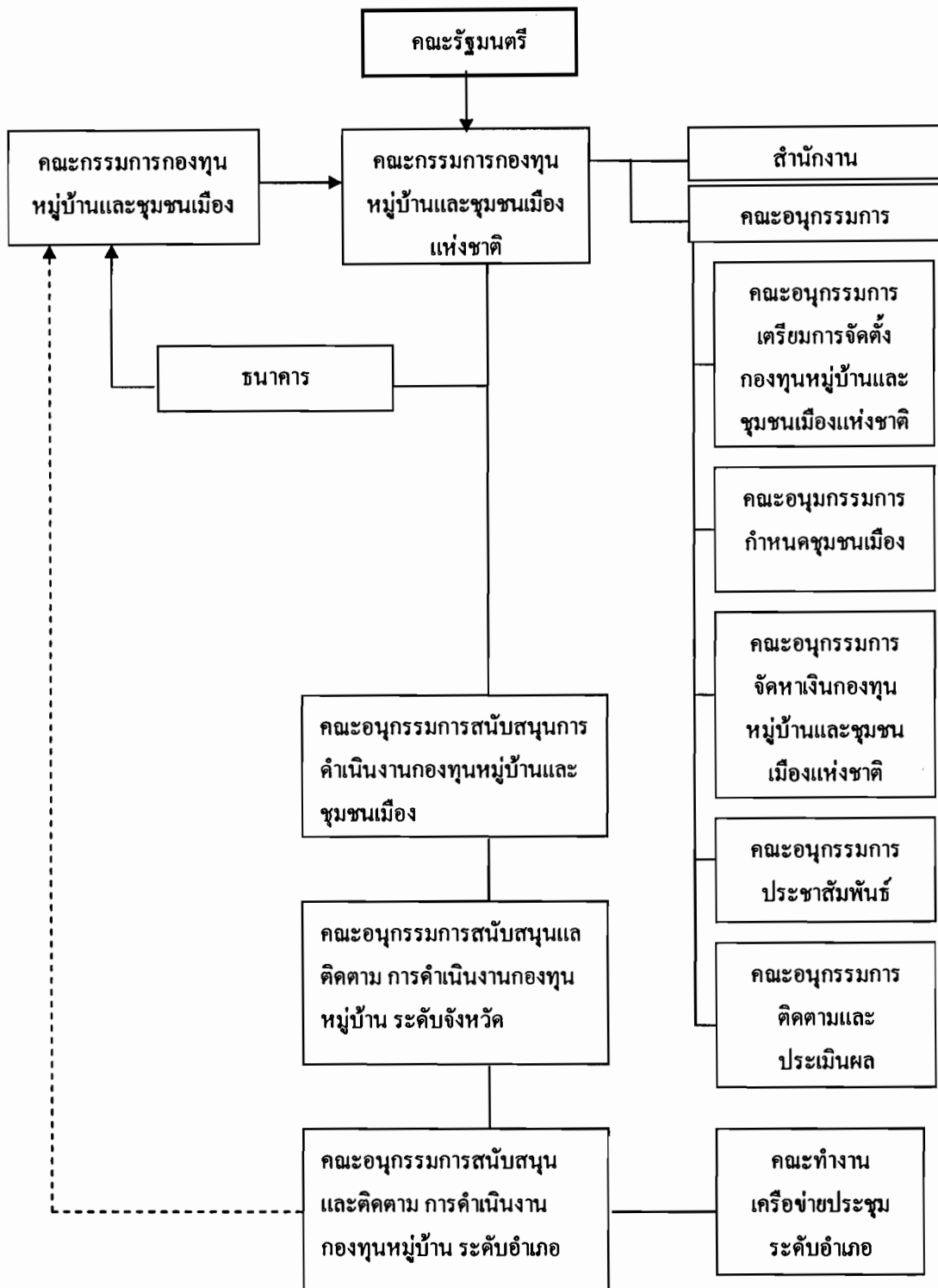
ภาพ 22 แสดงวงจรการโอนเงิน การกู้เงิน และการชำระคืนเงินกู้
ที่มา: สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549)

7. หากไม่ผ่านการประเมินความพร้อม กองทุนหมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง จะได้รับเงินจัดสรรก็ต่อเมื่อผ่านการประเมินแล้วเท่านั้น หากได้รับแจ้งว่าไม่ผ่านการประเมินความพร้อม ให้ดำเนินการเตรียมความพร้อมเรื่องต่างๆ ตามที่ได้รับแจ้งผลการประเมินความพร้อม โดยมีแนวทางและวิธีการดังนี้ 1) แนวทางการเตรียมความพร้อม คณะกรรมการกองทุนร่วมกับสมาชิกเตรียมความพร้อมตามแนวทาง ดังนี้ โดยการร่วมมือและช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้าน ขอความช่วยเหลือจากกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้ว ขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด และอำเภอ และอาจจะทำการผสมผสานกันทั้ง 3 แนวทาง ร่วมกัน 2) วิธีการเตรียมความพร้อม คณะกรรมการกองทุน ดำเนินการเพื่อให้เกิดความพร้อมด้วยวิธี ดังนี้ สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่บ้านหรือชุมชนโดยการใช้เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นที่ผ่านการประเมินความพร้อมแล้ว เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขอการสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการและการจัดการแก่คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดและอำเภอ 3) ทำอย่างไรเมื่อมีความพร้อมแล้ว ให้ดำเนินการคือ คณะกรรมการกองทุนจะแจ้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ เพื่อมาติดตามตรวจสอบและรายงานคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดทราบต่อไป และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จะดำเนินการโอนเงินเข้ากองทุน เมื่อได้รับรายงานจากคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแล้ว

8. แหล่งที่มาของเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เงินที่กองทุนหมู่บ้านได้รับจากรัฐบาล เพื่อนำมาเป็นเงินทุนของสมาชิกต่อไปนั้น มีที่มาจากเงินกู้ของธนาคารออมสิน โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะมีตำแหน่งเป็นผู้กู้ มีกระทรวงการคลังเป็นผู้ค้ำประกัน ทั้งนี้รัฐบาลจะตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อชดใช้เงินกู้พร้อมดอกเบี้ยให้แก่ธนาคารออมสินเป็นปีๆ ไป

กลไกในการเกื้อหนุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

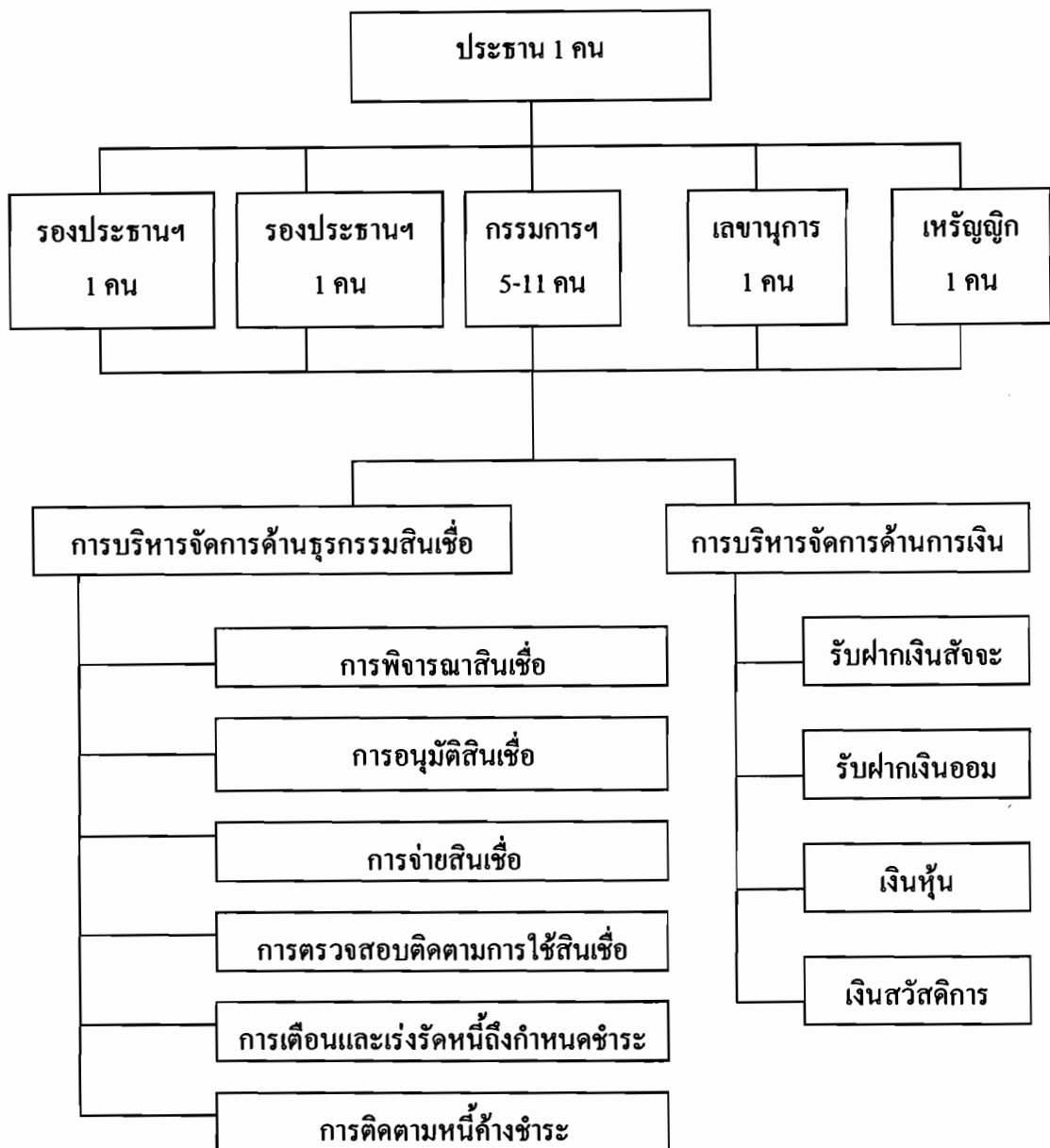
หลักการสำคัญ คือ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมทุกระดับและมีการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้าใจ ดังโครงสร้างกลไกการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ตามภาพ 23 แสดงให้เห็นว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านเป็นกลไกที่มีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ จนถึงระดับหมู่บ้าน และชุมชนเมือง

ภาพ 23 แสดงแผนภูมิโครงสร้างกลไกในการบริหารกองทุน
 ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549)

สาระสำคัญอันเป็นองค์ประกอบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประกอบด้วยตัวแทนของกลุ่ม
องค์กรประชาชนและประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งได้มาโดยวิธีที่ชาวบ้านเลือกกันเองใน
หมู่บ้านหรือชุมชน โดยจะมีลักษณะโครงสร้างของคณะกรรมการ มีกรรมการจำนวน 9-15 คนและ
ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการ ด้วยกันเองเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เสร็จบัญชี
และเลขานุการกองทุน ทำการแบ่งตำแหน่งหน้าที่การทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย แสดงตามภาพ
24 ซึ่งที่มาของคณะกรรมการมาจากการคัดเลือกกันเองของสมาชิก ซึ่งจะต้องมี คุณสมบัติและไม่มี
ลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 โดยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกนั้น ให้เป็นไปตามข้อบังคับกองทุนซึ่ง
ออกตามมติของที่ประชุมสมาชิก คุณสมบัติของกรรมการกองทุน ต้องเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบที่จะบริหารกองทุน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของ
ประชาชนในหมู่บ้านและจะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามของกรรมการกองทุน ตามที่กำหนดไว้ใน
ระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ที่สำคัญ คือ
ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและ อาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปีก่อนวันที่
ได้รับเลือก มีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่มีประวัติ
เสียหายด้านการเงิน ไม่เป็นผู้เสียสิทธิเลือกตั้งเนื่องจากไม่ไปใช้สิทธิ เลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ฯลฯ
วาระการดำรงตำแหน่ง กรรมการกองทุนอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และจะดำรงตำแหน่งติดต่อกัน
เกิน 2 วาระมิได้ และให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ 1) บริหารจัดการกองทุน
รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกื้อกูลกันกับ
กองทุนอื่นๆ ที่มีแล้วในหมู่บ้าน 2) ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการ
บริหารกองทุน โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก 3) รับสมาชิกและจัดทำทะเบียน
สมาชิก 4) สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมครัวเรือนและวิสาหกิจ
ชุมชนในเขตหมู่บ้านและของกองทุนอื่นๆที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน 5) พิจารณาการให้กู้เงินตาม
ระเบียบหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด 6) ทำนิติกรรมสัญญาของกองทุน 7) จัดหรือเรียก
ประชุมสมาชิก 8) จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรมาคืน
กองทุน และ 9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
กำหนด

ภาพ 24 แสดงโครงสร้างองค์กรตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จากการสำรวจและสอบถามจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ในจังหวัดเชียงใหม่

จากระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนที่ได้กล่าวถึงข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้จะเปิดโอกาสให้สมาชิกเลือกกันเองแต่การกำหนดคุณสมบัติและข้อห้ามของผู้จะทำหน้าที่เป็นกรรมการกองทุนค่อนข้างเข้มงวดทำให้การสรรหา

บุคคลดังกล่าวค่อนข้างยาก แต่ก็มีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญฯ ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของสิทธิชายหญิง กล่าวคือ คณะกรรมการกองทุน 9-15 คน จะมีสัดส่วนชายหญิงเท่าเทียมกัน ที่สำคัญยังเป็นการส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้มีโอกาสได้เข้าไปบริหารบ้านเมือง ผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุนในระดับหมู่บ้าน (ระดับกองทุน) คือ คณะกรรมการกองทุน ไม่ใช่คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกองทุนดังกล่าวยังมีอำนาจหน้าที่ในการออกระเบียบข้อบังคับหลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน ภายใต้ระเบียบฯของส่วนกลางอย่างเคร่งครัด

2. ระบบการบริหารจัดการกองทุนและสมาชิกกองทุน เงินและทรัพย์สินของกองทุน อาจประกอบด้วย 1) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (เงินอุดหนุนที่รัฐจัดสรรเพิ่มเติมให้กองทุนละ 1 ล้านบาท) 2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน 3) เงินกู้ยืม 4) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุน 5) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก 6) เงินค่าหุ้น 7) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก 8) เงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ตามระเบียบที่กองทุนกำหนด สำหรับสมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน การรับสมัครสมาชิกและการขาดจากสมาชิกภาพ เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขและวิธีการที่กองทุนกำหนด และการถือหุ้นในกองทุน คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน ให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุน หรือมีเงินฝากสัจจะไว้ที่กองทุน โดยในการชำระค่าหุ้นนั้น สมาชิกอาจชำระเป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนกำหนด การประชุมสมาชิกกองทุน ให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ภายใน 15 วัน นับจากวันที่กรรมการกองทุนพ้นจากตำแหน่งตามวาระ เมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก หรือเมื่อสมาชิกเข้าชื่อกัน ไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เข้าชื่อกันร้องขอ อาจจะมีการประชุมวิสามัญได้ ซึ่งการประชุมสมาชิกต้องมีสมาชิกมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

3. ระบบบริหารจัดการการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน หลักเกณฑ์การกู้ยืมสมาชิกกองทุนจัดทำคำขอกู้ ขึ้นต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาอนุมัติ เงินกู้อย่างหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท ถ้าหากกรรมการกองทุนหมู่บ้านเห็นควรอนุมัติเงินกู้เกินกว่า 20,000 บาท ให้เรียกประชุมสมาชิกเพื่อวินิจฉัยชี้ขาด แต่ไม่ต้องเกิน 50,000 บาท คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเป็นบุคคลหรือทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด และให้กำหนดอัตราดอกเบี้ย

หรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้หรือเบี้ยปรับเป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก การทำสัญญากู้ยืมให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แต่งตั้ง กรรมการกองทุนหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติ ส่วนการรับเงินกู้ ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติต้องเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร (ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด) และแจ้งหมายเลขให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทราบ โดยธนาคารจะเป็นผู้โอนเงินเข้าบัญชีของผู้กู้ ระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน พิจารณาตามความเหมาะสมของสัญญาเงินกู้แต่ละราย แต่ไม่เกินระยะเวลา 1 ปี วิธีการชำระคืนเงินกู้ ให้ผู้กู้นำไปส่งคืนที่ธนาคาร แล้วนำหลักฐานไปให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ส่วนการผิดสัญญาชำระหนี้ ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้ ทั้งนี้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้ได้เมื่อมีเหตุผลสมควรและด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่ง

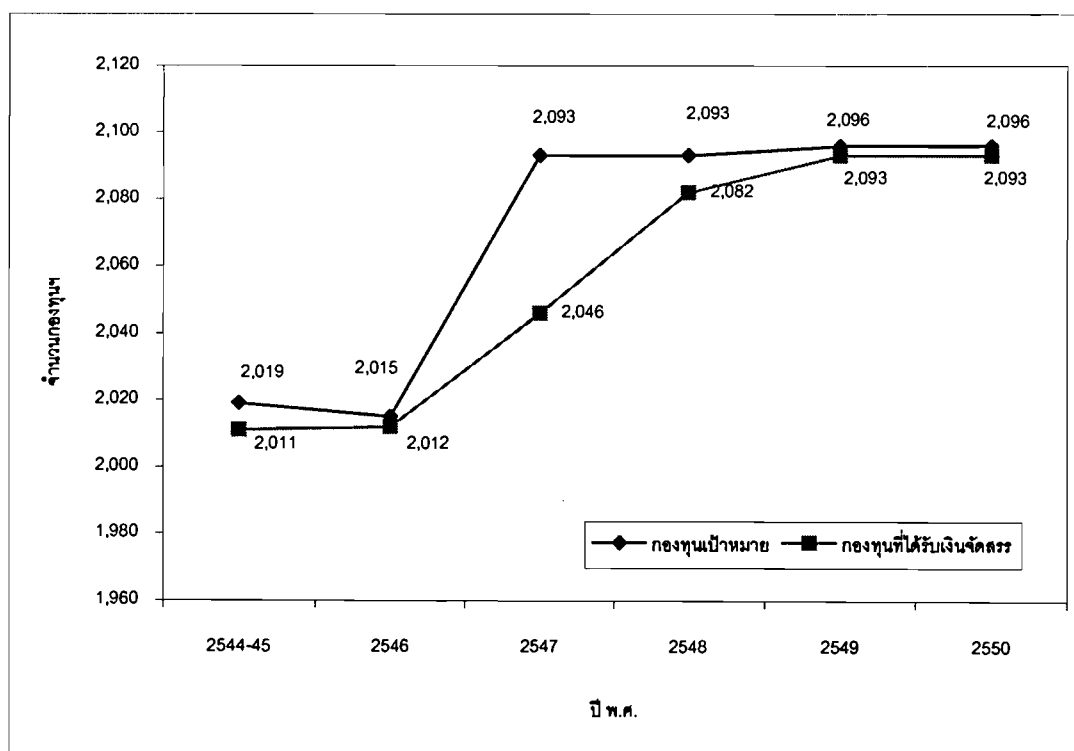
ส่วนที่ 4 ด้านรูปแบบการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูล ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2550 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ไปขอขึ้นทะเบียนเพื่อดำเนินการจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว จำนวนทั้งสิ้น 2,093 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 99.85 ของหมู่บ้านหรือชุมชนเป้าหมาย (2,096 กองทุน) โดยแยกเป็นกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 2,027 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 99.85 และกองทุนชุมชนเมือง จำนวน 66 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 100 ดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 แสดงผลการดำเนินงานจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่

	เป้าหมาย	การจัดตั้ง	ร้อยละ	คงเหลือ
หมู่บ้าน	2,030	2,027	99.85	3
ชุมชนเมือง	66	66	100.00	-
รวม	2,096	2,093	99.85	3

ผลการดำเนินงานการจัดสรรและโอนเงินให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในภาพรวมจังหวัดเชียงใหม่ ตามแผนภาพ 25 จำนวนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ปี พ.ศ. 2544-45 มีจำนวนกองทุนเป้าหมาย จำนวน 2,019 กองทุน ได้รับการจัดสรรเงินรวมทั้งสิ้น จำนวน 2,011 กองทุน คงเหลือจำนวน 8 กองทุน ที่ไม่ได้รับเงินจัดสรร เนื่องจาก จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมไม่ครบสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมด และจำนวนหลังคาเรือนอยู่กระจัดกระจาย และในปี 2546 สำนักงานพัฒนาชุมชนในฐานะสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ได้ทำการปรึกษาหารือกับสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในเรื่องการขอลดเป้าหมายกองทุนลงจำนวน 4 กองทุน เพราะไม่สามารถเรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนให้ครบสามในสี่ได้และหมู่บ้านดังกล่าวไม่ประสงค์จะขอดำเนินการเกี่ยวกับกองทุน ได้แก่ 1) ชุมชนคลองเงินสอง 2) ชุมชนหลังวัดทรายมูลพม่า 3) บ้านเมืองศาสตร์ หมู่ที่ 5 ตำบลหนองหอย และ 4) บ้านอมรนิเวศน์ หมู่ที่ 10 ตำบลป่าแดด ในปี 2547 ได้มีการจัดตั้งหมู่บ้านใหม่เกิดขึ้น จำนวน 81 หมู่บ้าน และในปี 2550 มีจำนวนกองทุนเป้าหมายทั้งหมด จำนวน 2,096 กองทุน ได้รับการอนุมัติจัดสรรและโอนเงินกองทุนทั้งสิ้น จำนวน 2,093 กองทุน

ภาพ 25 แสดงผลการจัดสรรและโอนเงินให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2544-2550

จากตาราง 9 แสดงถึงการรับเงินโอนจากการจัดสรรตามนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ละ 1 ล้านบาท ข้อมูล ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2550 จากการศึกษาพบว่า ในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 2,030 หมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 66 ชุมชน รวมเป็นเป้าหมายทั้งหมด จำนวน 2,096 กองทุน โดยได้รับเงิน โอนจากธนาคารออมสิน คิดเป็นร้อยละ 81.63 โดยจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้านจำนวน 1,644 หมู่บ้านและกองทุนชุมชนเมือง จำนวน 66 ชุมชน และได้รับเงิน โอนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 18.23 โดยจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 382 หมู่บ้านและมีหมู่บ้านบางแห่งยังไม่ได้รับเงินโอน ดังกล่าว จำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.14 ได้แก่ 1) บ้านสามหมื่น หมู่ที่ 6 2) บ้านปางควาย หมู่ที่ 9 และ 3) บ้านเลาหว หมู่ที่ 11 ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง เนื่องจากสมาชิกไม่เข้าร่วมประชุมสามในสี่ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจน ไม่ผ่านกระบวนการขั้นตอนของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และเป็นหมู่บ้านติดชายแดนพม่า มีปัญหาเรื่องยาเสพติด ขาดผู้นำที่จะรับผิดชอบในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและราษฎรส่วนใหญ่อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ และมีปัญหาการบริหารจัดการเงินกองทุนอื่นๆ

ตาราง 9 แสดงการรับเงิน โอนจากการจัดสรรเงินหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท แยกตามรายอำเภอ

ที่	อำเภอ	เป้าหมาย		รวม	โอนเงินแล้ว				รวม	คงเหลือ
		หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง		ออมสิน		ธกส.			
					หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง	หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง		
1	เมืองเชียงใหม่	74	66	140	74	66	-	-	140	-
2	จอมทอง	99	-	99	99	-	-	-	99	-
3	แม่แจ่ม	125	-	125	-	-	125	-	125	-
4	เชียงดาว	78	-	78	78	-	-	-	78	-
5	คอยสะเก็ด	112	-	112	112	-	-	-	112	-
6	แม่แตง	119	-	119	119	-	-	-	119	-
7	แม่ริม	91	-	91	91	-	-	-	91	-
8	สะเมิง	45	-	45	45	-	-	-	45	-

ตาราง 9 (ต่อ)

ที่	อำเภอ	เป้าหมาย			โอนเงินแล้ว				รวม	คงเหลือ
		หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง	รวม	ออมสิน		ธกส.			
					หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง	หมู่บ้าน	ชุมชนเมือง		
9	ฝาง	117	-	117	117	-	-	-	117	-
10	พร้าว	108	-	108	108	-	-	-	108	-
11	สันป่าดง	118	-	118	118	-	-	-	118	-
12	สารภี	106	-	106	106	-	-	-	106	-
13	สันกำแพง	99	-	99	99	-	-	-	99	-
14	สันทราย	118	-	118	118	-	-	-	118	-
15	หางดง	109	-	109	109	-	-	-	109	-
16	ฮอด	61	-	61	61	-	-	-	61	-
17	อมก๋อย	93	-	93	-	-	93	-	93	-
18	แม่อาขย	92	-	92	-	-	92	-	92	-
19	คอยเต่า	42	-	42	42	-	-	-	42	-
20	เวียงแหง	21	-	21	-	-	18	-	18	3
21	ไชยปราการ	44	-	44	44	-	-	-	44	-
22	แม่วาง	56	-	56	56	-	-	-	56	-
23	กิ่งอำเภอแม่ฮอน	49	-	49	49	-	-	-	49	-
รวม		2,030	66	2,096	1,645	66	382	-	2,093	3

วัตถุประสงค์การใช้เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสมาชิก ซึ่งผล
ความก้าวหน้าการดำเนินงาน ในรอบที่ผ่านมา จนถึง มิถุนายน 2550 กองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีการปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกกองทุน จำนวน 154,629 ราย เป็นเงิน
2,170,226,318 บาท โดยสมาชิกกู้ยืมเงินไปลงทุนตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งต่อคณะกรรมการฯ ใน

กิจการหลักๆ 5 ประเภท คือ ด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 55.85 รองลงมา คือ การค้าขาย ร้อยละ 27.65 การบริการและอื่นๆ ร้อยละ 13.19 อุตสาหกรรม ร้อยละ 2.94 และ การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน ร้อยละ 0.37 ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10 จำแนกตามวัตถุประสงค์การใช้เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสมาชิก

วัตถุประสงค์การใช้เงิน	จำนวน(ราย)	จำนวนเงิน(บาท)	ร้อยละ
1.การเกษตร	81,701	1,212,037,280	55.85
2.ค้าขาย	48,668	599,979,033	27.65
3.อุตสาหกรรม	4,260	63,732,620	2.94
4.การบริการและอื่นๆ	19,056	286,381,385	13.19
5.บรรเทาเหตุฉุกเฉิน	944	8,096,000	0.37
รวม	154,629	2,170,226,318	100.00

ที่มา: คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด
จังหวัดเชียงใหม่ (2550ข)

การบริหารจัดการกิจกรรมของกองทุน

1. ด้านการดำเนินงานกิจกรรมการกู้ยืมเงิน

1.1 ผู้จัดทำคำขอกู้ โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน ต่อคณะกรรมการกองทุนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด

1.2 กำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมของสัญญาเงินกู้แต่ละราย แต่ต้องไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันทำสัญญา

1.3 แนวทางการพิจารณาให้กู้ยืม ที่สำคัญมี 5 ประการ คือ 1) ประวัติและอุปนิสัย เป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่เคยโกงเงินคนอื่น ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนัน ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางการเงิน มีความรู้ และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ 2) หลักประกัน บุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินดีพอที่สามารถชำระหนี้แทนได้หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ หรือถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมี

สภาพคล่องสูง คือ สามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว และควรกำหนดว่าจะให้กู้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ของราคาประเมินหลักทรัพย์ 3) ความสามารถในการชำระหนี้ พิจารณาจากรายได้ การกู้เงินไปลงทุนควรมีประมาณการรายได้/รายจ่าย แต่ละเดือนจะเหลือเท่าใด และพอเพียงที่จะชำระหนี้ได้ไหม หากไม่พอก็อาจจะต้องลดจำนวนเงินให้กู้ลง ภาวะตลาดสำหรับการค้าที่จะต้องพิจารณาว่าสินค้าหรือธุรกิจที่จะทำนั้นมีตลาดรองรับหรือไม่ คือ สามารถขายได้ไหม และผู้ซื้อจะขายอย่างไรหรือราคาขายเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วเป็นอย่างไร มีปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิตหรือไม่ ทำเลที่ตั้งของกิจการเป็นอย่างไร มีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อม หรืออยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ หรือใกล้แหล่งสินค้าที่จะขาย หรือสะดวกต่อผู้ซื้อหรือไม่

1.4 เงินทุนของผู้ซื้อ ผู้ซื้อควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง ที่เตรียมสะสมไว้สำหรับประกอบธุรกิจในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ เพราะหากใช้เงินทุนของตนเองน้อยแต่ขอกู้มากผู้ซื้อต้องมีภาระในการผ่อนชำระหนี้สูง ทำให้เกิดหนี้มีปัญหาขึ้นได้ภายหลัง นอกจากนี้การที่ผู้ซื้อใช้เงินลงทุนของตนเองมากย่อมเป็นการแสดงความมั่นใจในธุรกิจของตนเองอย่างหนึ่ง และมีความตั้งใจจริงที่จะประกอบธุรกิจของตนให้ประสบความสำเร็จ

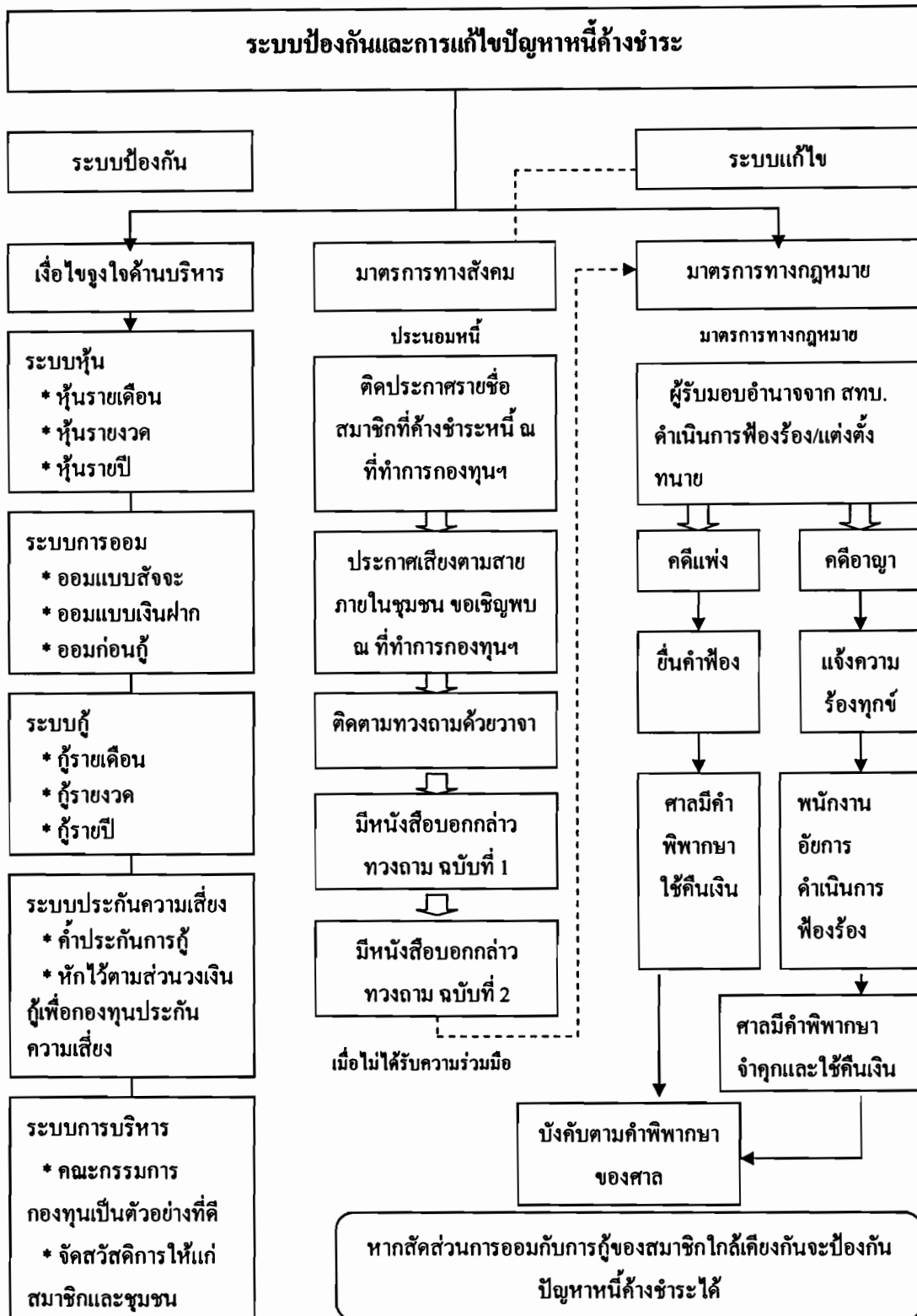
1.5 เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างที่ผู้ประกอบการไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูงขึ้นเพราะขาดแคลน ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้กำลังซื้อลดลง ปัญหาสินค้าล้นตลาดเพราะมีผู้ผลิตมากเกินไป ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศที่มีผลกระทบต่อผลผลิตของเกษตรกร ในกรณี que เห็นว่าอาจมีบางปัจจัยก่อให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจหรือการค้าของผู้ซื้อ และอาจส่งผลต่อการชำระหนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่

1.6 การจัดทำบัญชีและรายงาน มีดังนี้ 1) จัดทำบัญชีแยกเป็น 2 ชุด ตามกิจกรรมของกองทุน คือ กิจกรรมกองทุน 1 ล้านบาท กิจกรรมเงินออม ของสมาชิกกองทุน 2) ทุกครั้งที่มีการรับ-จ่ายเงิน ให้บันทึกบัญชีควบคุมให้ถูกต้อง ครบถ้วน 3) รายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงิน ประจำเดือน และรายละเอียดที่เกี่ยวข้องให้สมาชิกทราบ เพื่อใช้ในการติดตามผลการดำเนินงาน 4) จัดทำรายงานการเงินประจำปี แสดงผลการดำเนิน ฐานะการเงินของกองทุนส่งให้ผู้ตรวจสอบบัญชี ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกำหนด และรายงานให้สมาชิกหรือประชาชนทราบ

1.7 การป้องกันและการแก้ไขปัญหานี้ค้างชำระ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้พยายามสร้างระบบป้องกันและการแก้ไขหนี้ค้างชำระ

โดยระบบป้องกันนั้นจะประกอบไปด้วย การถือหุ้นของสมาชิก การออมเงิน และการกู้ยืมเงินและมีระบบประกันความเสี่ยง คำประกันการกู้โดยการหักไว้ตามส่วนวงเงินกู้ เพื่อกองทุนประกันความเสี่ยง และระบบการป้องกันที่ดินนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารของคณะกรรมการเป็นตัวอย่างที่ดีและมีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกและชุมชน ส่วนการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระ มี 2 แนวทาง คือ 1) มาตรการทางสังคม เช่น การตีประกาศรายชื่อสมาชิกที่ติดค้างชำระหนี้ การประกาศเสียงตามสายภายในชุมชน การขอเชิญพบ การติดตามทวงถามด้วยวาจา การจัดทำหนังสือบอกกล่าวทวงถามเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกมาชำระหนี้กับกองทุน แต่ถ้าสมาชิกเพิกเฉย ไม่สนใจหรือไม่ให้ความร่วมมือในการชำระหนี้คั้นนั้น กองทุนจะใช้มาตรการทางกฎหมาย 2) มาตรการทางกฎหมาย โดยการฟ้องร้องดำเนินคดี อาจจะทั้งทางคดีแพ่งและคดีอาญา โดยการขออำนาจศาลเป็นผู้ให้ความเป็นธรรมและตัดสินคดีจนถึงที่สุด ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านให้มากที่สุด ตามภาพ 26

2. ด้านการดำเนินกิจกรรมการออมและสวัสดิการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงการแก้ปัญหาด้านการเงินเท่านั้นแต่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การสร้างความมั่นคงทางสังคมให้แก่ชุมชนได้ด้วยการนำผลกำไรบางส่วนมาจัดสรรเป็นสวัสดิการที่ชุมชนต้องการ สวัสดิการที่ให้แก่สมาชิกและสวัสดิการที่ให้แก่ชุมชนหรือสังคม ซึ่งการจัดสรรกำไรมาเป็นสวัสดิการนั้นขึ้นอยู่กับข้อบังคับหรือระเบียบของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ ได้วางระเบียบข้อกำหนดการจัดสรรไว้ เช่น สวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุ สวัสดิการทุนการศึกษา สวัสดิการช่วยเหลือคำรักษาพยาบาลและคลอดบุตร สวัสดิการช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ สวัสดิการช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกเพื่อช่วยเหลือทายาทของเพื่อนสมาชิกที่เสียชีวิต เงินสวัสดิการของกองทุนที่เพิ่งเริ่มจัดสรรนั้นความจริงแล้วมีมูลค่าไม่มากนักแต่กลับเป็นสิ่งที่ที่ดูยิ่งใหญ่ในความรู้สึกของสมาชิกของกองทุนเพราะเงินจำนวนนี้ได้มาด้วยการจัดการและได้มาด้วยการพึ่งตนเองของกลุ่มอย่างแท้จริง นอกจากนั้นระบบสวัสดิการนี้ยังช่วยสร้างศรัทธาและเชื่อมั่นให้คนในชุมชนมีต่อกองทุนเพิ่มขึ้น บางคนก็เข้ามาในกลุ่มเพราะอยากมีสวัสดิการมากกว่าอยากกู้เงิน ส่วนกิจกรรมด้านการออมและเงินฝากสัจจะ ขึ้นอยู่กับระเบียบของแต่ละกองทุนที่มีข้อกำหนดไว้ เพราะบางกองทุนมีแค่เงินฝากสัจจะ ต้องฝากเป็นประจำทุกเดือนๆ ละ 20 – 30 บาท แต่จะถอนไม่ได้ขึ้นอยู่กับมติของที่ประชุม ส่วนเงินออมบางกองทุนจะมีการรับฝากเงินออมคล้ายกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป โดยไม่ระบุจำนวนการฝาก ซึ่งจะทำการฝาก-ถอนจำนวนเงินเท่าไรก็ได้ตามความต้องการของสมาชิกและจะได้รับดอกเบี้ยเงินฝากตามที่กำหนด

ภาพ 26 ระบบป้องกันและการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระ
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2549)

สรุป การก่อตัวและพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งคำว่า “สถาบันการเงินชุมชน” เป็นคำใหม่ เริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงไม่กี่ปีมานี้เอง ซึ่งเห็นเป็นรูปธรรมในช่วงที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้รับการพัฒนาและยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน โดยก่อนหน้านี้กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ มีชื่อเรียกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับภารกิจก่อตั้งและพัฒนาการของแต่ละชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน ธนาคารชีวิต และกองทุนกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น สถาบันการเงินชุมชนจึงเป็นคำที่ถูกนำมาใช้ในความหมายกว้าง เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มหรือองค์กรชุมชนดังกล่าวรวมถึงครอบคลุมในด้านการดำเนินงานที่ครบวงจร ไม่ใช่แค่เพียงการกู้ยืมเงินเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการรับฝากเงิน การให้บริการธุรกรรมทางการเงินและธุรกรรมอื่นๆ ที่อำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการให้แก่สมาชิกและประชาชน เช่น การรับชำระเงิน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า เป็นต้น ปัจจุบันผู้นำกลุ่มหรือองค์กรชุมชนต่างยอมรับและเข้าใจความหมายของสถาบันการเงินชุมชนดังกล่าวและใช้คำนี้ในการสื่อสารกับภายนอก ส่วนภายในนั้นชุมชนยังคงใช้ชื่อ กองทุนหมู่บ้านเดิมของตนในการติดต่อสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิก แต่คำว่า สถาบันการเงินชุมชน ในที่นี้ หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหรือการควบ รวมกิจการกองทุนอื่นๆ เข้าด้วยกันกับกองทุนหมู่บ้าน ที่ได้รับการพัฒนามีผลการดำเนินงานที่ดีผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลและมีการพัฒนาในด้านระบบบัญชีและระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน ตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ซึ่งในขณะเดียวกันบุคคลและองค์กรภายนอกก็ยังคงพัฒนาและสร้างคำใหม่อยู่ตลอดเวลา สถาบันการเงินชุมชนก็เป็นอีกคำหนึ่งที่มีการเริ่มนำมาใช้กับกองทุนหมู่บ้านเหล่านี้ น่าจะมีความหมายหรือสื่อถึงความพยายามที่จะผลักดันกลุ่มหรือองค์กรชุมชนนั้นให้ก้าวเดินไปในทิศทางของชื่อหรือคำที่ถูกสร้างขึ้น การใช้ชื่อหรือคำเรียก กองทุนหมู่บ้าน หรือสถาบันการเงินชุมชน อย่างไรนั้นคงไม่ใช่สาระสำคัญนัก แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่า คือ การเรียนรู้และเข้าใจกลุ่มของสถาบันการเงินชุมชนเหล่านี้

กล่าวได้ว่าการก่อตัวของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับอิทธิพลทางความคิดและแรงกระตุ้นจากนโยบายของรัฐบาลในปี 2544 โดยมีการตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2544 ต่อมาได้ปรับปรุงและตราเป็นพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และได้ตั้งสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ขึ้นเป็นตัวแทนของรัฐบาล ในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกำกับดูแลและประเมินผลการดำเนินงานกองทุน โดยตามนโยบาย

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาศักยภาพด้านสังคมเศรษฐกิจของคนด้วยภูมิปัญญาตนเอง และให้สถานภาพของกองทุนมีความมั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐบาล จึงได้ผลักดันกองทุนให้เป็นสถาบันการเงินชุมชน

ในช่วงระยะเวลา 5-6 ปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ได้เติบโตอย่างรวดเร็ว พอจะแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะคือ ระยะแรก การจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีจำนวนทั้งหมด 2,093 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 99.85 ของกองทุนทั้งหมด ระยะที่สอง ทำการสร้างและพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ให้เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสพการณ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ของเครือข่าย ให้การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชน เพื่อเชื่อมโยงกิจการการบริหารจัดการเงินทุน ปัจจุบันเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดตั้งเครือข่ายขึ้นทุกระดับ คือ เครือข่ายระดับจังหวัด ระดับอำเภอ 24 อำเภอ และระดับตำบล 204 ตำบล ระยะที่สาม การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านได้จดทะเบียนแล้วจำนวน 2,056 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 98.23 ของกองทุนทั้งหมด เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547 และระยะที่สี่ การยกสถานะกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการจดทะเบียนนิติบุคคลแล้ว พัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ได้ดำเนินการจัดตั้งแล้วจำนวน 13 แห่ง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่มีความหลากหลายและวางรากฐานให้กองทุนหมู่บ้านเหล่านี้เป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นพื้นฐานให้เกิดกิจกรรมอื่นๆ ดังเช่น สวัสดิการในชุมชนในเวลาต่อมา

กองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดการเรียนรู้ การพึ่งพาอาศัยกัน การเชื่อมโยงคน คือ สมาชิกของกลุ่มกองทุนกับ ทรัพยากร คือ เงินที่รัฐให้เป็นทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท และจำนวนเงินคนละเล็กคนละน้อย และใช้ความรู้ด้านการจัดการเงินทุน ก่อให้เกิดกิจกรรมออมทรัพย์ การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงค่อยๆ สะสมประสพการณ์ จนกลายเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชน สมาชิก มีความซื่อสัตย์ มีวินัยด้านการเงิน อย่างไรก็ตาม กลุ่มกองทุนต่างๆ หรือองค์กรชุมชนในอดีตได้ใช้สังคมวัฒนธรรมชุมชนเป็นตัวกำหนดโครงสร้าง ส่วนกองทุนหรือองค์กรชุมชนยุคใหม่จะมีโครงสร้างการบริหารจัดการซับซ้อน มีสายการบังคับบัญชา ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนได้รับมาจากระบบราชการ หลายกองทุนหมู่บ้าน เช่น กองทุนหมู่บ้านที่อยู่เขตพื้นที่สูงห่างไกลไม่สามารถสื่อสารด้านการพูด การอ่านภาษาไทยได้ ค้นพบว่าโครงสร้างแบบใหม่นี้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแต่จำเป็นต้องมีไว้เพื่อติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ เช่น กรมพัฒนาชุมชน

กระทรวงมหาดไทย สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และองค์กรภายนอกอื่นเป็นช่องทางที่จะได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆจากหน่วยงานเหล่านั้น

การวิเคราะห์กองทุนหมู่บ้านหรือสถาบันการเงินชุมชนบนฐานคิดนี้ อาจมีข้อโต้แย้งได้ว่า แท้จริงแล้วการเกิดขึ้นของกองทุนหมู่บ้านเหล่านี้เป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายประชานิยมและเป็นแนวทางการพัฒนาของรัฐ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความยากจน การเข้าถึงแหล่งทุนของผู้ด้อยโอกาส ปัจจัยด้านแนวนโยบายของรัฐดังกล่าวข้างต้น ย่อมส่งผลต่อการเกิดและเติบโตของกองทุนหมู่บ้านอย่างแน่นอน แต่จุดสนใจและนำมาเป็นประเด็นในการวิจัยในครั้งนี้ คือ การทุ่มงบประมาณจำนวนมหาศาลเข้ามาสู่ชุมชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยของรัฐบาลนั้น ตามนโยบายโครงการต่างๆมักจะประสบความสำเร็จตามระยะเวลาที่จัดทำโครงการนั้นๆ เมื่อโครงการสิ้นสุดลง การเรียนรู้การพัฒนาต่างๆก็มักจะสิ้นสุดตามไปด้วย แต่ก็มีบางชุมชนที่สามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการเกิดพัฒนาการและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำให้เกิดการเติบโตอย่างรวดเร็วของชุมชนเพราะได้มีการเรียนรู้และมีการสะสมประสบการณ์ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสิ่งที่ขาดหายไปน่าจะเป็นเรื่อง การบริหารจัดการ ดังนั้น พัฒนาการสถาบันการเงินชุมชน ไม่ได้อยู่ที่จำนวนคนและเงินตรา แต่อยู่ที่กระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าได้จุดดึงผู้คนให้หันหน้าเข้าหากัน จัดความสัมพันธ์กันใหม่ ทำให้สมาชิกและชุมชนเห็นคุณค่าของการพึ่งพาอาศัยกันและการพึ่งตนเอง ให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ เป็นคนคิด เป็นคนตัดสินใจ บริหารจัดการเงินทุนด้วยภูมิปัญญาตนเอง ทำให้กองทุนหมู่บ้านพัฒนาและยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน เป็นแหล่งทุนของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง อยู่รอดและยั่งยืน เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชนและสืบทอดต่อไปสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งทำอย่างไรจึงจะทำให้กองทุนหมู่บ้านเข้มแข็งและยั่งยืน ดังนั้น ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจึงสนใจ และศึกษาถึงการดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชนในด้านองค์ประกอบของความเข้มแข็ง ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็ง ด้านปัญหาและแนวทางการแก้ไขของสถาบันการเงินชุมชน และเพื่อที่จะหาคำตอบในด้านลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อวางนโยบายและป้องกันในสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

บทที่ 5

การดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชน

การศึกษาเกี่ยวกับการดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน 2) วิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน 3) ปัญหาอุปสรรค และวิธีการแก้ไขของสถาบันการเงินชุมชน ผลการศึกษาในแต่ละส่วนมีประเด็น ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน

การศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ลักษณะทั่วไปของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) และ 2) ลักษณะขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลลักษณะทั่วไปของสถาบันการเงินชุมชน

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นหน่วยกองทุน(หนึ่งหมู่บ้านหนึ่งกองทุน) จำนวน 345 กองทุนหมู่บ้านฯ ในพื้นที่ 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอแมริม อำเภอสันป่าตอง อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย อำเภอแม่วางและอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้เริ่มเปิดดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2544 มากที่สุด จำนวน 299 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 86.7 ซึ่งจะเปิดดำเนินการอยู่ในช่วงระหว่าง 1-12 วันต่อปีมากที่สุด จำนวน 225 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 65.2 โดยจะเปิดทำการเฉลี่ยวันละ 1-4 ชั่วโมงมากที่สุด จำนวน 187 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 54.2 และจะเปิดทำการให้บริการในช่วงเวลา 8.00-12.00 นาฬิกา จำนวน 134 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 38.8 และส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะเปิดทำการหรือให้บริการมากที่สุดในวันอาทิตย์

จำนวน 285 กองทุน รองลงมาวันเสาร์ จำนวน 165 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 82.6 และ 47.8 ตามลำดับ
 ดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของลักษณะการเปิดทำการของสถาบันการเงินชุมชน

ลักษณะการเปิดทำการของสถาบันการเงินชุมชน	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
กองทุนหมู่บ้านฯ ได้เริ่มเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.		
2544	299	86.7
2545	38	11.0
2546	3	0.9
2548	5	1.4
รวม	345	100.0
กองทุนหมู่บ้านฯ ปัจจุบัน เปิดทำการ จำนวนกี่วันต่อปี		
1 - 12 วัน	225	65.2
13 - 24 วัน	38	11.0
25 วันขึ้นไป	82	23.8
รวม	345	100.0
เฉลี่ย 46.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 97.03 ต่ำสุด 1 สูงสุด 365		
กองทุนหมู่บ้านฯ เปิดดำเนินการเฉลี่ยวันละกี่ชั่วโมง		
1 - 4 ชั่วโมง	187	54.2
5 - 8 ชั่วโมง	144	41.7
9 - 14 ชั่วโมง	14	4.1
รวม	345	100.0
เฉลี่ย 5.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.385 ต่ำสุด 1 สูงสุด 14		

ตาราง 11 (ต่อ)

ลักษณะการเปิดทำการของสถาบันการเงินชุมชน	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ช่วงเวลาที่กองทุนหมู่บ้านฯเปิดทำการ		
8.00 – 12.00 น.	134	38.8
13.00 – 17.00 น.	5	1.4
17.00 – 21.00 น.	54	15.7
8.00 – 17.00 น.	111	32.2
8.30 – 15.30 น.	26	7.5
8.00 – 21.00 น.	15	4.4
รวม	345	100.0
วันที่กองทุนหมู่บ้านฯเปิดทำการหรือให้บริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 345)		
จันทร์	111	32.2
อังคาร	107	31.0
พุธ	108	31.3
พฤหัสบดี	107	31.0
ศุกร์	118	34.2
เสาร์	165	47.8
อาทิตย์	285	82.6

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การก่อตั้งและการเปิดดำเนินการของสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ตามนโยบายของรัฐบาลในช่วงเวลานั้น โดยมีนโยบายให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและ

ชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีหลักการสำคัญ คือ การใช้นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นเครื่องมือของชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการกองทุน เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของกองทุนและทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองในชุมชนนั้นๆ (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549) การเปิดทำการส่วนใหญ่จะเปิดให้บริการ 1 – 12 วันต่อปี แสดงให้เห็นว่า กองทุนจะเปิดทำการอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อรับฝากเงินสัจจะ เงินออมทรัพย์ และชำระเงินกู้ ทุกๆ สิ้นเดือน โดยจะเปิดทำการเฉลี่ยวันละ 1 – 4 ชั่วโมง ในช่วงเวลา 8.00 – 12.00 น. มากที่สุด รองลงมาช่วงเวลา 17.00 – 21.00 น. และเปิดให้บริการในวันอาทิตย์มากที่สุด รองลงมา วันเสาร์ ทั้งนี้เนื่องมาจากสมาชิกในแต่ละกองทุนมีจำนวนไม่มากเกินไป สามารถให้บริการรับฝากเงินสัจจะ เงินออมทรัพย์ และการรับชำระเงินกู้ได้อย่างรวดเร็ว รายหนึ่งไม่เกิน 5-10 นาที เมื่อสมาชิกเข้ามาใช้บริการกับกองทุนฯ แล้วก็กลับไปประกอบอาชีพทำงานต่อไปได้ แต่ก็มีบางกองทุนที่สมาชิกไม่สะดวกที่จะไปใช้บริการในช่วงเวลาเช้า กองทุนฯ ก็จะเปิดให้บริการในช่วงเวลา 17.00 – 21.00 น. หลังเลิกงานแล้วสมาชิกก็จะเข้ามาใช้บริการ

นอกจากนี้ยังพบประเด็นข้อสังเกตว่า ในด้านการบริหารจัดการกองทุนฯ ในด้านการรับฝากเงินและรับชำระเงินกู้ นั้น เหมาะสมแล้วหรือไม่ในช่วงวันและเวลาดังกล่าว ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาในการทุจริตหรือเป็นช่องทางทำให้เกิดความไม่โปร่งใส ความไม่ซื่อสัตย์ตามมาได้ เพราะในช่วงเวลาให้บริการระหว่างเวลา 17.00 – 21.00 น. และการให้บริการในวันเสาร์ – อาทิตย์นั้น จำนวนเงินที่รับฝากจากสมาชิกนั้นจะเก็บรักษาไว้อย่างไร และบุคคลใดควรรับผิดชอบ ซึ่งจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลแจ้งว่า ไม่อยากรับผิดชอบเงินของสมาชิกเพราะต้องรับผิดชอบและชดใช้ในกรณีที่ไม่มีใครรับผิดชอบแทนใดๆ เพราะเป็นการทำงานที่เสียสละเพื่อส่วนร่วมเท่านั้น แต่การให้บริการในช่วงวันและเวลาดังกล่าวนั้น เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิก โดยมีได้คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แต่ทั้งหมดก็ต้องมาจากมติที่ประชุมของสมาชิก แต่ข้อดีก็คือ กองทุนฯ สามารถทำการบริหารจัดการตามมติที่ประชุมได้ โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมเป็นกรอบการทำงานใดๆ

ลักษณะของสำนักงานดำเนินการ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ไม่มีสำนักงานเพื่อดำเนินการเป็นของตนเอง จำนวน 192 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 55.7 โดยจะใช้สถานที่ภายในบ้านพักของผู้นำหรือสมาชิกเป็นที่นัดหมายและทำกิจกรรมแทนมากที่สุด จำนวน 117 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 33.9 ส่วนกองทุนหมู่บ้านที่มีสำนักงานเป็นของตนเองส่วนใหญ่จะมีลักษณะของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯแยกเป็นสัดส่วนซึ่งเป็นพื้นที่ของส่วนรวม จำนวน 85 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 24.6 ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของลักษณะสำนักงานดำเนินการ

ลักษณะสำนักงานดำเนินการ	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
สำนักงานเพื่อดำเนินการ		
มี	153	44.3
ไม่มี	192	55.7
รวม	345	100.0
ถ้ามีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯมีลักษณะอย่างไร (n = 153)		
แยกเป็นสัดส่วนซึ่งเป็นพื้นที่ของส่วนรวม	85	24.6
อยู่ภายในบริเวณบ้านพักอาศัยของผู้นำหรือสมาชิก	48	13.9
เสียค่าใช้จ่ายในการเช่า	11	3.2
อื่นๆ	9	2.6
รวม	153	44.3

ตาราง 12 (ต่อ)

ลักษณะสำนักงานดำเนินงาน	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ถ้าไม่มีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯ ใช้สถานที่ใด (n = 192)		
ใช้สถานที่ภายในวัด	27	7.8
ใช้สถานที่ภายในบ้านพักของผู้นำหรือสมาชิก	117	33.9
ใช้สถานที่ราชการ	6	1.7
อื่นๆ ใช้สถานที่ภายในวัดและบ้านพักผู้นำ	42	12.2
รวม	192	55.7

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านฯ ยังไม่มีสำนักงานเพื่อดำเนินการเป็นของตนเอง ร้อยละ 55.7 โดยจะไปใช้สถานที่ภายในบ้านพักของผู้นำหรือของสมาชิกมากที่สุด รองลงไป ได้แก่ สถานที่ภายในวัดและสถานที่ราชการนั้น แสดงว่า การที่จะพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้สามารถยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนได้นั้น ตามข้อกำหนดของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติระบุว่ากองทุนหมู่บ้านฯ ต้องมีสถานที่ประกอบกิจการที่แน่นอนซึ่งอาจจะเสียค่าเช่าหรือไม่เสียค่าเช่าก็ได้ ซึ่งกองทุนส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อม แต่จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล พบว่า การมีสถานที่ดำเนินการหรือไม่ นั้นไม่สำคัญ หากต้องดูที่ความพร้อมและความต้องการจำเป็นของสมาชิกเป็นหลัก ซึ่งกองทุนส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมที่จะเปิดให้บริการกับสมาชิก โดยการสร้างหรือเช่าสถานที่เพราะยังไม่มีบุคลากรมาบริหารจัดการและมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการค่อนข้างสูง เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าเบี้ยเลี้ยง เป็นต้น และที่สำคัญการมีสถานที่ใช้เป็นที่พักเงิน เก็บรักษาเงินสดนั้นมีความมั่นคง ปลอดภัย อยู่มากรน้อยเพียงใด ซึ่งยังคงเป็นปัญหาที่ต้องหาทางแก้ไข พัฒนาและปรับปรุงต่อไป

การรับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่ ไม่ได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 100,000 บาท จำนวน 215 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 62.3 และกองทุนหมู่บ้านฯที่ได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐ จำนวน 130 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 37.7 เนื่องจากกองทุนที่ได้รับเงินต่อยอดนั้นต้องมีการบริหารจัดการที่ดีมีผลการประเมินอยู่ในระดับ AAA (ผลการประเมินดี) ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของลักษณะการได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐ

การได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐ	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ได้รับ	130	37.7
ไม่ได้รับ	215	62.3
รวม	345	100.0

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 37.7 ได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย หรือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 100,000 บาท นั้น เพื่อเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนให้กับกองทุนเนื่องจากการบริหารจัดการดี เช่น ด้านเงินกู้มีการชำระคืนร้อยละ 90 ขึ้นไป ด้านการออมมีการออมสม่ำเสมอ ร้อยละ 80 ขึ้นไป มีผลประกอบการกำไร ด้านสังคมมีกองทุนสวัสดิการและมีการเบิกจ่าย มีสมาชิกเพิ่มขึ้นและสมาชิกร้อยละ 90 มีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน ด้านการใช้เงินเป็นไปตามวัตถุประสงค์ต้องมีสมาชิกร้อยละ 80 ขึ้นไป (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546) แต่กองทุนส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.3 ยังไม่ได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงินของรัฐดังกล่าว เนื่องจากยังไม่มีความพร้อมและไม่ผ่านการประเมินผล เช่น การพิจารณาจากการชำระหนี้ของสมาชิกต่ำกว่าร้อยละ 90 การถือหุ้น การออมเงินสังจะต่ำกว่า

ร้อยละ 80 ผลประกอบการขาดทุน การมีส่วนร่วมต่างๆของสมาชิกยังอยู่ในเกณฑ์ประเมินต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ และการมีอาสาสมัครในชุมชนอยู่ ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านที่ต้องการจะได้รับ การขยายวงเงินจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะต้องมีการบริหารจัดการดี มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับ AAA ซึ่งส่งผลทำให้เกิดแรงกระตุ้นทำให้หลายๆกองทุนเกิดการพัฒนามี การบริหารจัดการที่ดีขึ้นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปส่งเสริมและพัฒนาเพิ่มเติม แต่จาก การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลกองทุนแจ้งว่าไม่ทราบเกณฑ์ข้อกำหนดตัวชี้วัดทำให้พลาดโอกาสใน การได้รับการขยายวงเงินและสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติควรกำหนดตัวชี้วัด ที่ชัดเจนในการวัดความสำเร็จของกองทุนและต้องประชาสัมพันธ์ให้กองทุนรับทราบอย่างทั่วถึง

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ จะคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไม่ เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมใหญ่ของแต่ละกองทุนและขึ้นอยู่กับประเภทของการกู้ยืม โดยได้ แบ่งอัตราดอกเบี้ยออกเป็นดังนี้ อัตราดอกเบี้ยปกติ อัตราดอกเบี้ยฉุกเฉิน และอัตราดอกเบี้ยอื่นๆ ซึ่ง นอกเหนือจากการกู้ยืมปกติและฉุกเฉิน จากการศึกษาวิจัยพบว่า

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปกติ ส่วนใหญ่จะคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3.01 – 6.00 ต่อปี จำนวน 244 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 70.7 รองลงมาคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9.01 – 12.00 บาทต่อปี จำนวน 47 กองทุน และคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6.01 – 9.00 บาทต่อปี จำนวน 44 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 13.6 และ 12.8 ตามลำดับ กองทุนหมู่บ้านที่มีอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมโดยเฉลี่ย ร้อยละ 6.90 บาทต่อปี (Mode = 6)

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ฉุกเฉิน ส่วนใหญ่จะกำหนดอยู่ที่อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9.00 – 12.00 บาทต่อปี จำนวน 54 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 48.2 รองลงมาคิดอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 3.01- 6.00 บาทต่อปี โดยอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ฉุกเฉินเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 10.62 บาทต่อปี (Mode = 12)

ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้อื่นๆนั้น กองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ยอยู่ระหว่าง 9.01 – 12.00 บาทต่อปี จำนวน 4 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 100 คิดอัตราดอกเบี้ยอื่นๆเฉลี่ย เท่ากับร้อยละ 12 บาทต่อปี ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (ร้อยละต่อปี)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปกติ		
1.00 – 3.00	10	2.9
3.01 – 6.00	244	70.7
6.01 – 9.00	44	12.8
9.01 – 12.00	47	13.6
รวม	345	100.0
เฉลี่ย 6.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.239 ต่ำสุด 2.00 สูงสุด 12.00 ฐานนิยม 6.00		
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ฉุกเฉิน		
1.00 – 3.00	1	0.9
3.01 – 6.00	26	23.2
6.01 – 9.00	22	19.6
9.01 – 12.00	54	48.2
12.01 ขึ้นไป	9	8.0
รวม	112	100.0
เฉลี่ย 10.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.433 ต่ำสุด 3.00 สูงสุด 24.00 ฐานนิยม 12.00		
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้อื่นๆ		
12.00	4	100.0
รวม	4	100.0
เฉลี่ย 12.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.000 ต่ำสุด 12.00 สูงสุด 12.00 ฐานนิยม 12.00		

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกกู้ยืมตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ซึ่งได้กำหนดให้สมาชิกกองทุนที่มีความประสงค์จะขอกู้ยืมเงินจากกองทุน ต้องจัดทำคำขอกู้โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินอย่างชัดเจน แล้วยื่นคำขอกู้ดังกล่าวต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น พบว่ากองทุนได้ปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกกู้ยืม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยปกติ ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ร้อยละ 6.00 ต่อปี (Mode = 6.00) ตามข้อเสนอแนะของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่ให้คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 ต่อเดือนหรือร้อยละ 6.00 ต่อปีแต่ไม่ได้มีการบังคับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกที่ตกลงร่วมกันของกองทุนนั้นๆ ให้สามารถคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ได้ตามความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่สมาชิก

การคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ถูกเงินนั้นมีกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 112 กองทุน ปล่อยเงินกู้ถูกเงินให้กับสมาชิก โดยส่วนใหญ่คิดอัตราดอกเบี้ยถูกเงินอยู่ที่ร้อยละ 9.00-12.00 บาทต่อปี (Mode = 12) ซึ่งการคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ถูกเงินค่อนข้างสูงถึง ร้อยละ 12 บาทต่อปีนั้น เนื่องจากเป็นเงินกู้ยืมระยะสั้นเพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่มีความเดือดร้อนอย่างกะทันหัน เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งวงเงินกู้ถูกเงินนี้จะไม่สูงมากนักและระยะเวลาในการผ่อนชำระจะสั้น

การคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้อื่นๆ นอกเหนือจากเงินกู้ปกติและเงินกู้ถูกเงิน มีกองทุน จำนวน 4 กองทุน สามารถปล่อยเงินกู้ นอกเหนือจากการกู้ยืมปกติและการกู้ยืมถูกเงินได้ เพื่อเหตุผลอื่นๆ ที่สมาชิกมีความจำเป็นเร่งด่วน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยอยู่ที่ร้อยละ 12 ต่อปี (Mode = 12) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมสมาชิกว่าด้วยการกู้ยืมเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เงินกู้พิเศษและการคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้พิเศษของแต่ละกองทุน

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมเงิน ของกองทุนหมู่บ้านจะถูกกำหนดโดยคณะกรรมการกองทุน โดยผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกกองทุนตามมติของที่ประชุมใหญ่ โดยคำนึงถึงจารีตประเพณีและสภาพเศรษฐกิจและสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลักและปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยอย่างเปิดเผย

อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากไว้ ดังนี้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ จากการศึกษาวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่ จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ อยู่ระหว่างร้อยละ 1.00 – 3.00 บาทต่อปี จำนวน 18 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 72.0 โดยเฉลี่ยร้อยละ 3.03 (Mode = 3) ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3.00 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 100.0 โดยเฉลี่ยร้อยละ 3.00 (Mode = 3) ดังแสดงในตาราง 15

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (ร้อยละต่อปี)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ (n = 25)		
1.00 – 3.00	18	72.0
3.01 – 6.00	6	24.0
6.01 ขึ้นไป	1	4.0
รวม	25	100.0
เฉลี่ย 3.03 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.753 ต่ำสุด 0.75 สูงสุด 7.50 ฐานนิยม 3.00		
อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ (n = 2)		
3.00	2	100.0
รวม	2	100.0
เฉลี่ย 3.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.000 ต่ำสุด 3.00 สูงสุด 3.00 ฐานนิยม 3.00		

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ดำเนินการรับฝากเงินของสมาชิก ซึ่งสามารถดำเนินการได้เพียงไม่อีกกองทุนหมู่บ้านๆเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็ง ความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านนั้นๆว่าจะสามารถบริหารจัดการด้านการรับฝากเงินได้หรือไม่ จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีกองทุนที่รับฝากเงินเพื่อออมทรัพย์ จำนวน 25 กองทุนเท่านั้น โดยจ่ายผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ ส่วนใหญ่อยู่ที่ร้อยละ 3 ต่อปี (Mode = 3) และมีเพียงจำนวน 2 กองทุนที่สามารถรับฝากเงินประเภทฝากประจำได้ โดยให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอยู่ที่ร้อยละ 3 ต่อปี (Mode = 3) อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของกองทุนหมู่บ้านๆจะถูกกำหนดโดยคณะกรรมการกองทุน โดยผ่านความเห็นชอบจากสมาชิกกองทุนตามมติของที่ประชุมใหญ่ จึงทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากถูกควบคุมโดยสมาชิกของกองทุน และปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

และจะสังเกตเห็นได้ว่า กองทุนหมู่บ้านได้กำหนดจ่ายอัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้กับสมาชิกค่อนข้างสูง โดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.00 บาทต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ทั่วไปโดยเฉลี่ยอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์อยู่ที่ร้อยละ 0.75 และเงินฝากประจำอยู่ที่ร้อยละ 2.00 บาทต่อปี (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2551) การกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงเนื่องจากการดึงดูดให้สมาชิกรนำเงินมาฝากกับกองทุน ซึ่งสมาชิกให้ความร่วมมือค่อนข้างสูงเพราะได้รับผลตอบแทนสูง แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ กองทุนขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในเรื่องของอัตราส่วนเงินฝากกับสินเชื่อ กล่าวคือ กองทุนระดมเงินฝากเข้ามาในจำนวนมากในขณะที่กองทุนไม่สามารถนำเงินฝากนั้นไปปล่อยเงินกู้หรือหาผลประโยชน์อย่างอื่นได้ ปัญหาก็คือไม่มีรายได้เกิดขึ้นเพียงพอที่จะนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในด้านดอกเบี้ยจ่ายให้กับสมาชิกได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด แก้วทิพย์ (2543) พบว่า จำนวนเงินฝากในระบบของสหกรณ์มีมากด้วยเหตุว่าไม่ต้องเสียภาษีดอกเบี้ยเงินฝาก จึงได้ผลตอบแทนมากกว่าธนาคารพาณิชย์ การมีเงินฝากจำนวนมากสะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกมีความเชื่อมั่นในสหกรณ์ แต่การรับฝากจำนวนมากหากสหกรณ์ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเงินฝากไปให้สมาชิกกู้ไปลงทุนหรือไม่สามารถบริหารเงินฝากให้มีผลตอบแทนมากกว่าดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายให้กับผู้ฝากเงินก็จะเป็นภาระกับสหกรณ์ในการแบกรับภาระดอกเบี้ยจ่ายดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และผู้ที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาดูแล แนะนำ ให้คำปรึกษาในการด้านการบริหารจัดการเงินให้มากขึ้น และควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะนั่นคือหัวใจสำคัญในการก้าวสู่ธุรกิจสถาบันการเงินชุมชน

ลักษณะของการเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแล้ว จำนวน 342 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 99.1 ดังแสดงในตาราง 16

ตาราง 16 จำนวนและร้อยละของการเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ

การเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
เป็นสมาชิกแล้ว	342	99.1
อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอเป็นสมาชิก	3	0.9
รวม	345	100.0

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 99.1 ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านทุกระดับ การได้รับการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของกองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชนที่เป็นสมาชิก

ลักษณะของการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว จำนวน 336 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 97.4 อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำนวน 7 กองทุนและยังไม่มีแนวโน้มที่จะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำนวน 2 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 2.0 และ 0.6 ตามลำดับ เหตุผลของการยังไม่มีแนวโน้มที่จะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เพราะว่า ไม่สามารถทำรายการปิดบัญชีเกี่ยวกับงบการเงินของกองทุน ได้พร้อมกับการไม่มีความพร้อมของกองทุนและไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังแสดงในตาราง 17

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว	336	97.4
อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอเป็นนิติบุคคล	7	2.0
ยังไม่มีแนวโน้มที่จะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล	2	0.6
รวม	345	100.0

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ในด้านการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.4 ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านมีสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่นเดียวกับบุคคล เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ลักษณะของการยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการยกสถานะของกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนตามนโยบายของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติแล้วจำนวน 23 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 6.7 อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนหรือรอนโยบายที่ชัดเจนให้เป็นสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 164 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 47.5 ยังไม่มีแนวโน้มที่คิดจะจัดตั้ง จำนวน 158 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 45.8 เพราะกองทุนยังไม่มีความพร้อมในด้านของการบริหารจัดการ ขาดวัสดุอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และไม่มีสำนักงานเป็นของตัวเอง ดังแสดงในตาราง 18

ตาราง 18 จำนวนและร้อยละของการยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน

การยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
จัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนแล้ว	23	6.7
อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอจดทะเบียน/รอนโยบาย	164	47.5
ยังไม่มีแนวโน้มที่คิดจะจัดตั้ง	158	45.8
รวม	345	100.0

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การยกสถานะกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นสถาบันการเงินชุมชน ส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนเป็นสถาบันการเงินชุมชน ร้อยละ 47.5 และ เห็นว่ากองทุนยังไม่มีแนวโน้มที่จัดตั้ง ร้อยละ 45.8 ถึงแม้ว่าสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติจะได้มีนโยบายในการยกระดับกองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนและได้พยายามผลักดัน โดยให้มีการจัดอบรมคณะกรรมการและสมาชิก โดยให้ส่งตัวแทนอำเภอละ 2 กองทุนๆละ 3 คน เพื่อเข้าอบรม เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านสามารถบริหารจัดการและดำเนินการจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบได้ แต่กองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความเห็นว่ายังไม่มีความพร้อม ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถของคณะกรรมการ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ ตามที่สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด เช่น ต้องมีเครื่องคอมพิวเตอร์ คู่สายโทรศัพท์สามารถเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ มีสำนักงาน และต้องมีการจัดทำบัญชีอย่างถูกต้องตามระบบบัญชีมาตรฐานนั้น ทำให้เป็นเรื่องยากที่กองทุนหมู่บ้านจะยกเป็นสถาบันการเงินชุมชนดังกล่าวได้ และอีกประการหนึ่งที่กองทุนส่วนใหญ่ให้เหตุผลก็คือ การไม่มีพระราชบัญญัติรองรับการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน แต่กองทุนหมู่บ้านมีพระราชบัญญัติรองรับถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงยังไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนดังกล่าว ประกอบกับการขาดความชัดเจนในด้านกฎหมาย พระราชบัญญัติ ขั้นตอน กระบวนการในการยกสถานะดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจน

ลักษณะของปริมาณวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่มีปริมาณวัสดุอุปกรณ์สำนักงานมากที่สุด คือ ตู้เก็บเอกสาร จำนวน 262 กองทุน คิดเป็น ร้อยละ 75.9 รองลงมา ได้แก่ การมีโต๊ะเก้าอี้ จำนวน 212 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 61.4 และ เครื่องโทรสารน้อยที่สุด จำนวน 6 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 1.7 ดังแสดงในตาราง 19

ตาราง 19 จำนวนและร้อยละของปริมาณวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน

ปริมาณวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ปริมาณ วัสดุอุปกรณ์ในสำนักงาน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
มีเครื่องคอมพิวเตอร์	119	34.5
เฉลี่ย 1.02 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.129 ต่ำสุด 1 สูงสุด 2		
มีเครื่องพิมพ์ดีด	18	5.2
เฉลี่ย 1.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.236 ต่ำสุด 1 สูงสุด 2		
มีโทรศัพท์	51	14.8
เฉลี่ย 1.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.000 ต่ำสุด 1 สูงสุด 1		
มีเครื่องโทรสาร	6	1.7
เฉลี่ย 1.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.000 ต่ำสุด 1 สูงสุด 1		
มีตู้เก็บเอกสาร	262	75.9
เฉลี่ย 1.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.791 ต่ำสุด 1 สูงสุด 5		
มีโต๊ะทำงานและเก้าอี้	212	61.4
เฉลี่ย 2.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.339 ต่ำสุด 1 สูงสุด 30		
มีอื่นๆ เช่น เครื่องกระจายเสียง	39	11.3
เฉลี่ย 2.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.375 ต่ำสุด 1 สูงสุด 10		

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่จะไม่มีวัสดุอุปกรณ์สำนักงานตามที่สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะว่าไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อหรือถ้าซื้อเครื่อง

คอมพิวเตอร์ได้แต่ก็ไม่มีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำให้การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับศึกษาในด้านการไม่มีซอฟต์แวร์ที่จะใช้

ลักษณะของการเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการ

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ ดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการ 7 – 12 ครั้งต่อปี จำนวน 165 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมา จัดประชุมคณะกรรมการ 1-6 ครั้งต่อปี จำนวน 157 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 45.5 ดังแสดงในตาราง 20

ตาราง 20 จำนวนและร้อยละของการเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการ

ปริมาณการจัดประชุมของคณะกรรมการ (ครั้งต่อปี)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
1 – 6	157	45.5
7 - 12	165	47.8
13 - 18	16	4.6
19 - 24	1	0.3
25 ขึ้นไป	6	1.7
รวม	345	100.0

เฉลี่ย 8.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.907 ต่ำสุด 1 สูงสุด 32

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ด้านการจัดประชุมคณะกรรมการส่วนใหญ่จะประชุม 7 – 12 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 47.8 โดยเฉลี่ยแล้วกองทุนมีการประชุม 8.53 ครั้งต่อปี ทั้งนี้ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 นั้น กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้การจัดประชุมสมาชิกยังเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรือตามแต่จำนวนสมาชิก

จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมด ลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอให้มีการประชุม ซึ่งจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับคำร้องนั้น (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) ซึ่งแสดงถึงการที่คณะกรรมการกองทุนมีการปฏิบัติตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและนั้นย่อมแสดงถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการในการเสียสละเวลา เพื่อเข้าร่วมประชุมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งความถี่ในการประชุมขึ้นอยู่กับปริมาณงานที่ต้องการทราบหรือตัดสินใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันในการแสดงความคิดเห็นระหว่างคณะกรรมการ เช่น การรับสมาชิก การพิจารณาปล่อยเงินกู้ การตรวจสอบคุณสมบัติของสมาชิกและการกู้เงินตามที่ระบุไว้ในข้อบังคับ ซึ่งการประชุม ส่งผลทำให้กองทุนเกิดความเข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ทันทั่วถึง

ลักษณะของการเข้าร่วมประชุมของสมาชิก

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการจัดประชุมใหญ่สมาชิกส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.6 จะจัดประชุมใหญ่สมาชิก จำนวน 2 ครั้งต่อปี รองลงมา ร้อยละ 41.7 จัดประชุม 1 ครั้งต่อปี และในการประชุมในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะมีสมาชิก เข้าร่วมประชุมมากกว่า 3 ใน 4 ทุกครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.1 รองลงมาจะมาประชุม มากกว่ากึ่งหนึ่งแต่ไม่ถึง 3 ใน 4 คิดเป็นร้อยละ 42.9 ดังแสดงในตาราง 21

ตาราง 21 จำนวนและร้อยละของการเข้าร่วมประชุมของสมาชิก

การเข้าร่วมประชุมของสมาชิก	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
การจัดประชุมใหญ่สมาชิก		
1 ครั้งต่อปี	144	41.7
2 ครั้งต่อปี	147	42.6
3 ครั้งต่อปี	14	4.1
4 ครั้งต่อปีขึ้นไป	40	11.6
รวม	345	100.0
เฉลี่ย 1.94 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.299 ค่าสุด 1 สูงสุด 12		

ตาราง 21 (ต่อ)

การเข้าร่วมประชุมของสมาชิก	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
การประชุมในแต่ละครั้งมีจำนวนสมาชิกมาเข้าร่วมประชุม		
มากกว่า 3 ใน 4 ทุกครั้ง	190	55.1
มากกว่ากึ่งหนึ่งแต่ไม่ถึง 3 ใน 4	148	42.9
น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง	7	2.0
รวม	345	100.0

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ด้านการประชุมใหญ่ของสมาชิก ส่วนใหญ่จะประชุม 2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 42.6 และประชุมปีละหนึ่งครั้ง คิดเป็นร้อยละ 41.7 ซึ่งจะเห็นได้ว่าการประชุมกองทุนหมู่บ้านนั้น สมาชิกมีการประชุมกองทุน 2 ครั้งต่อปี แต่ในบางกองทุนอาจกำหนดให้มีการประชุมปีละครั้ง ซึ่งก็แตกต่างกันไปตามเหตุผลในการตกลงกันตามมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกและคณะกรรมการของกองทุนนั้นและการประชุมในแต่ละครั้งมีจำนวนสมาชิกมาเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุมนั้น จากผลการวิจัยที่พบว่า กองทุนจำนวน 7 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 2.0 ของกองทุนทั้งหมด แสดงถึงการไม่เข้าใจถึงกฎระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดังนั้น เครือข่ายกองทุนฯ ต้องติดตาม ประชาสัมพันธ์ให้กองทุนหมู่บ้านดังกล่าวเข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านฯ

ลักษณะของจำนวนสมาชิก คณะกรรมการ

จากผลการวิจัยพบว่า เมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 45,255 คน เฉลี่ยกองทุนละ 131.17 คน ซึ่งข้อมูล ณ ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนทั้งหมด 53,610 คน เฉลี่ยกองทุนละ 155.39 คน โดยพบว่าสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.97 รองลงมาเป็นเพศชาย ร้อยละ 45.03 และจำนวนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ มีจำนวนทั้งหมด 3,886 คน เฉลี่ยจำนวนคณะกรรมการกองทุนละ 11.26 คน โดยคณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.11 เพศหญิง ร้อยละ 46.89 ดังแสดงในตาราง 22

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น จากเมื่อก่อตั้งมีจำนวนสมาชิกทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 45,255 คน และ ณ ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกจำนวน 53,610 คน เพิ่มขึ้นมา จำนวน 8,355 คน นั้น แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เพราะนอกจากจะเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อต้องการเงินกู้ยืมแล้ว แต่สมาชิกในแต่ละกองทุนก็มิได้มีจำนวนเงินกู้มากพอที่จะให้สมาชิกทุกคนกู้ยืมได้ แต่เหตุผลที่ยังคงต้องการเป็นสมาชิกอยู่ก็เพราะว่า ต้องการได้รับสวัสดิการจากกองทุน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าจัดทำพิธีกรรมศพ เป็นต้น ส่วนในด้านคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 53.11 โดยเฉลี่ยกองทุนหมู่บ้านฯจะมีคณะกรรมการ จำนวน 11.26 คน ซึ่งตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ได้ระบุว่า คณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีจำนวนขั้นต่ำ 9 คน แต่ไม่เกิน 15 คน

ตาราง 22 ผลรวมและค่าเฉลี่ยของจำนวนสมาชิก คณะกรรมการ กองทุนหมู่บ้านฯ

จำนวนสมาชิก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ	ผลรวม (คน)	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย (คน)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด (คน)	ค่าสูงสุด (คน)
เมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านฯมีจำนวนสมาชิก	45,255	100.00	131.17	65.019	30	488
กองทุนหมู่บ้านฯปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก	53,610	100.00	155.39	75.321	47	541
โดยแยกเป็น เพศชาย	24,140	45.03	69.97	31.761	15	207
เพศหญิง	29,470	54.97	85.42	50.344	15	355
กองทุนหมู่บ้านฯปัจจุบันมีจำนวนคณะกรรมการ	3,886	100.00	11.26	2.171	9	15
โดยแยกเป็น เพศชาย	2,064	53.11	5.98	2.228	1	14
เพศหญิง	1,822	46.89	5.28	1.973	0	11

ลักษณะของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินออม

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออมเงิน อยู่ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท จำนวน 9 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 100,000 บาท จำนวน 7 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 25.9 โดยกองทุนมีเงินออมที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมเฉลี่ย 244,208.06 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 23

ตาราง 23 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินออม

ปริมาณเงินออม (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 100,000	7	25.9
100,001 – 200,000	9	33.3
200,001 – 300,000	2	7.4
300,001 – 400,000	4	14.8
400,001 \geq ขึ้นไป	5	18.5
รวม	27	100.0
เฉลี่ย 244,208.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 199,962.963 ต่ำสุด 26,118 สูงสุด 689,282		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 27 กองทุน ได้ทำการรับฝากเงินประเภทเงินออมนอกเหนือจากเงินสัจจะตามที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด นับเป็นพัฒนาการของการเจริญเติบโตทางการบริหารจัดการด้านการเงินของกองทุน โดยสมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมทุนด้วยตนเอง สมาชิกรายใดมีเงินเหลือใช้ก็นำมาออมและได้รับผลตอบแทนจากดอกเบี้ยเงินฝากตามข้อกำหนดของกองทุนนั้นๆ ทำให้กองทุนมีปริมาณเงินหมุนเวียนเพิ่มขึ้นจากเงินหนึ่งล้านที่รัฐบาลให้มาเป็นทุน ซึ่งกองทุนสามารถนำเงินออมดังกล่าวไปขยายปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่มีความต้องการได้เพิ่มขึ้น

ลักษณะของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินถือหุ้น

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการถือหุ้น อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 218 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 66.1 รองลงมา อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 64 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 19.4 โดยกองทุนมีเงินถือหุ้นที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมเฉลี่ย 58,202.40 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 24

ตาราง 24 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินถือหุ้น

ปริมาณเงินถือหุ้น (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 5,000	218	66.1
5,001 – 10,000	64	19.4
10,001 – 15,000	23	7.0
15,001 – 20,000	10	3.0
20,001 \geq ขึ้นไป	15	4.5
รวม	330	100.0
เฉลี่ย 58,202.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 96,647.321 ค่าสุด 650 สูงสุด 955,420		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่สมาชิกจะถือหุ้นของกองทุนทั้งหมดเฉลี่ย 58,202.40 บาทต่อกองทุน โดยมีการเก็บเงินฝากค่าหุ้นเฉลี่ยหุ้นละ 10 บาท จากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2551 กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน ให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนไว้ที่กองทุนได้ โดยถือว่าหุ้นนั้นเป็นการออมทรัพย์ในรูปแบบหนึ่ง โดยมูลค่าหุ้นให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แห่งชาติ, 2551) ทั้งนี้เนื่องจากเงินฝากค่าหุ้นก็เป็นอีกแหล่งที่มาของเงินทุน คณะกรรมการสามารถนำเงินที่ได้จากการฝากค่าหุ้นมาให้สมาชิกกู้ยืมได้

ลักษณะของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินสัจจะ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออมเงินสัจจะ อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 100,000 บาท จำนวน 82 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 31.7 รองลงมา อยู่ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท จำนวน 79 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 30.5 โดยกองทุนมีเงินสัจจะที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมเฉลี่ย 220,911.15 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 25

ตาราง 25 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินสัจจะ

ปริมาณเงินสัจจะ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 100,000	82	31.7
100,001 – 200,000	79	30.5
200,001 – 300,000	39	15.1
300,001 – 400,000	23	8.9
400,001 – 500,000	14	5.4
500,001 \geq ขึ้นไป	22	8.5
รวม	259	100.0
เฉลี่ย 220,911.15 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 235,342.843 ต่ำสุด 1,800 สูงสุด 1,800,000		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ สมาชิกจะออมเงินสัจจะ โดยมีเงินออมสัจจะของกองทุนทั้งหมดเฉลี่ย 220,911.15 บาทต่อกองทุน โดยมีการเก็บเงินฝากสัจจะเฉลี่ยเดือนละ 10-20 บาท จากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2551 กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน ให้สมาชิกมีเงินฝากสัจจะของกองทุนไว้ที่กองทุนได้ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แห่งชาติ, 2551) ทั้งนี้เนื่องจากเงินฝากสัจจะก็เป็นอีกแหล่งที่มาของเงินทุน คณะกรรมการสามารถนำเงินที่ได้จากการฝากสัจจะมาให้สมาชิกกู้ยืมได้

ลักษณะของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินค่าธรรมเนียมนิยม

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจ่ายค่าธรรมเนียม อยู่ระหว่าง ค่ากว่า 2,500 บาท จำนวน 46 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 39.7 รองลงมา อยู่ระหว่าง 2,501 – 5,000 บาท จำนวน 40 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 34.5 โดยกองทุนมีเงินค่าธรรมเนียมนิยมที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมเฉลี่ย 4,074.21 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 26

ตาราง 26 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินค่าธรรมเนียมนิยม

ปริมาณเงินค่าธรรมเนียมนิยม (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 2,500	46	39.7
2,501 – 5,000	40	34.5
5,001 – 10,000	22	19.0
10,001 – 12,500	2	1.7
12,501 \geq ขึ้นไป	6	5.2
รวม	116	100.0
เฉลี่ย 4,074.21 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3,320.834 ค่าสุด 90 สูงสุด 15,335		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่กองทุนจะมีเงินเข้ามาในรูปแบบของค่าธรรมเนียมต่างๆเฉลี่ย 4,074.21 บาทต่อกองทุน เช่น ค่าธรรมเนียมในการเข้าเป็นสมาชิก ค่าธรรมเนียมในการยื่นกู้ ค่าธรรมเนียมปรับกรณีชำระเงินกู้ล่าช้ากว่ากำหนด โดยสมาชิกยินดีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจ่ายค่าธรรมเนียม เพื่อให้กองทุนนำเงินค่าธรรมเนียมนิยมดังกล่าวมาใช้ในการบริหารจัดการ เช่น ซื้อวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน เครื่องเขียน กระดาษและการจัดทำสำเนาหนังสือต่างๆ ซึ่งการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมดังกล่าวขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินบริจาค เงินให้เปล่า

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคหรือเงินให้เปล่าแก่กองทุน อยู่ระหว่าง 1,000 – 100,000 บาท จำนวน 4 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 80.0 รองลงมา อยู่ระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท จำนวน 1 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 20.0 โดยกองทุนได้รับเงินบริจาคหรือเงินให้เปล่าเฉลี่ย 46,667.49 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 27

ตาราง 27 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินบริจาคเงินให้เปล่า

ปริมาณเงินบริจาค เงินให้เปล่า (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
1,000 – 100,000	4	80.0
100,001 – 200,000	1	20.0
รวม	5	100.0
เฉลี่ย 46,667.49 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 86,253.124 ต่ำสุด 1,000 สูงสุด 199,533		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่กองทุนจะได้รับเงินบริจาคหรือเงินให้เปล่าเฉลี่ย 46,667.49 บาทต่อกองทุน โดยตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2551 กำหนดว่า เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้รับบริจาคโดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อผูกพันใดๆ ถือเป็นทุนและทรัพย์สินในการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551) ซึ่งกองทุนสามารถนำเงินบริจาคหรือเงินให้เปล่าไปใช้จ่ายได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินอื่นๆ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินอื่นๆ อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 30,000 บาท จำนวน 53 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 67.1 รองลงมา อยู่ระหว่าง 30,001 – 60,000 บาท จำนวน 12 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 15.2 โดยกองทุนได้รับเงินอื่นๆ ที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมเฉลี่ย 38,291.80 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 28

ตาราง 28 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านเงินอื่นๆ

ปริมาณเงินอื่นๆ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 30,000	53	67.1
30,001 – 60,000	12	15.2
60,001 – 90,000	5	6.3
90,001 – 120,000	4	5.1
120,001 \geq ขึ้นไป	5	6.3
รวม	79	100.0
เฉลี่ย 38,291.80 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 76,695.556 ต่ำสุด 235 สูงสุด 415,002		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่กองทุนจะมีเงินเข้ามาในด้านเงินอื่นๆเฉลี่ย 38,291.80 บาทต่อกองทุน ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่กองทุนไม่สามารถจัดเป็นเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละประเภทได้ จึงจัดไว้เป็นเงินด้านอื่นๆแทน ซึ่งกองทุนสามารถนำเงินดังกล่าวมาใช้ในการบริหารจัดการกองทุนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะภาพรวมของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด คือ เงินสัจจะ เป็นเงินจำนวน 57.21 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 65.96 รองลงมาได้แก่ เงินถือหุ้น เงินออม เป็นเงินจำนวน 19.20 และ 6.59 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22.14 และ 7.60 ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 29

ตาราง 29 ผลรวมและร้อยละของจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม

จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม(สมทบฯ)	จำนวนเงิน (บาท)	ร้อยละ
เงินออม (n = 27)	6,593,618	7.60
เงินถือหุ้น (n = 330)	19,206,792	22.14
เงินสัจจะ (n = 259)	57,215,989	65.96
ค่าธรรมเนียม (n = 116)	472,609	0.55
เงินบริจาค ให้เปล่า (n = 5)	233,337	0.27
เงินอื่นๆ (n = 79)	3,025,052	3.48
รวม	86,747,397	100.00

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุน มากที่สุดคือ เงินสัจจะ คิดเป็นร้อยละ 65.96 รองลงมา ได้แก่ เงินถือหุ้น และเงินออม คิดเป็นร้อยละ 22.14 และ 7.60 ตามลำดับ จากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2551 กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน ให้สมาชิกถือหุ้นของกองทุนหรือมีเงินฝากสัจจะไว้ที่กองทุนได้ (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2551) ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าสมาชิกได้นำเงินของตนเข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุน ถ้าหากมองแบบแยกส่วนแล้วเห็นว่า ปริมาณ

เงินของแต่ละกองทุนหมู่บ้านมีจำนวนค่อนข้างน้อยแต่ถ้าหากมองโดยภาพรวมของทุกกองทุนแล้วพบว่า เงินฝากมีปริมาณจำนวนเงินค่อนข้างสูงถึง จำนวน 86.74 ล้านบาท ทั้งนี้เนื่องจากเงินฝาก สัจจะ เงินค้ำหุ้นและเงินออม ถือเป็นอีกแหล่งที่มาของเงินทุนในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง นอกเหนือจากเงินจัดสรรจากรัฐบาลจำนวนหนึ่งล้านบาท คณะกรรมการสามารถนำเงินที่ได้จาก เงินสัจจะ การฝากค้ำหุ้น เงินออม มาให้สมาชิกกู้ยืมได้ และสมาชิกจะได้รับเงินปันผล และหรือ ดอกเบี้ยจากเงินฝาก ดังนั้นจึงเป็นการจูงใจให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนและได้รับ ผลตอบแทนกลับคืนในรูปของดอกเบี้ยและเงินปันผลและส่งผลให้เงินกองทุนมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

ลักษณะของการปล่อยเงินกู้ของกองทุนหมู่บ้านฯ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วน ใหญ่จะปล่อยเงินกู้เพื่อนำไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ ด้านเกษตรกรรม จำนวนเงิน 175,185,563 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.01 รองลงมาด้านการค้าขาย จำนวนเงิน 125,753,087 บาท คิด เป็นร้อยละ 33.03 และปล่อยเงินให้กู้ยืมที่น้อยที่สุดในด้านเงินกู้ฉุกเฉิน คิดเป็นร้อยละ 1.23 ดังแสดงใน ตาราง 30

ตาราง 30 ผลรวมและร้อยละของการปล่อยเงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ

ลักษณะการปล่อยเงินกู้	จำนวนราย	ร้อยละ	จำนวนเงิน (บาท)	ร้อยละ
กองทุนหมู่บ้านฯมีการปล่อยเงินกู้อย่างไร				
ด้านเกษตรกรรม	11,847	46.05	175,185,563	46.01
ด้านอุตสาหกรรม	1,209	4.70	18,471,853	4.85
ด้านค้าขาย	7,900	30.77	125,753,087	33.03
ด้านการบริการ	1,236	4.80	19,007,127	4.99
ด้านการฉุกเฉิน	865	3.36	4,680,101	1.23
ด้านอื่นๆ เช่น กิจกรรมกลุ่ม	2,652	10.31	37,660.860	9.89
รวม	25,724	100.00	380,758,591	100.00

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ปล่อยเงินกู้ยืมให้กับสมาชิกที่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.05 ซึ่งวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมส่วนใหญ่จะเป็นการกู้ยืมเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม รองลงมา สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพด้านค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 30.77 ส่วนการประกอบอาชีพด้านการบริการ ด้านอุตสาหกรรม จะมีจำนวนสมาชิกกู้ยืมน้อย คิดเป็นร้อยละ 4.80 และ 4.70 ตามลำดับ ขอมแสดงให้เห็นว่าอาชีพส่วนใหญ่ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การค้าขาย การบริการ และการอุตสาหกรรมตามลำดับ

ลักษณะของการส่งใช้คืนเงินกู้

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ จะปล่อยเงินให้สมาชิกกองทุนกู้ยืมนั้น โดยสมาชิกมีการส่งใช้คืนเงินกู้ตามสัญญา มากที่สุด จำนวน 24,539 คน คิดเป็นร้อยละ 94.67 และ ไม่ส่งใช้คืนตามสัญญา จำนวน 1,382 คน คิดเป็นร้อยละ 5.33 และสังเกตเห็นได้ว่า จำนวนเงินที่สมาชิกกู้ยืมไปแล้วไม่สามารถส่งใช้คืนได้ตามสัญญานั้น มีเพียง ร้อยละ 4.78 เท่านั้น ดังแสดงในตาราง 31

ตาราง 31 ผลรวมและร้อยละของการส่งใช้คืนเงินกู้

ลักษณะการส่งใช้คืนเงินกู้	จำนวนราย	ร้อยละ	จำนวนเงิน (บาท)	ร้อยละ
ส่งใช้คืนตามสัญญา	24,539	94.67	364,522,614	95.22
ไม่ส่งใช้คืนตามสัญญา*	1,382	5.33	18,300,405	4.78
รวม	25,921	100.00	382,823,019	100.00

หมายเหตุ * หมายถึง จำนวนสมาชิกที่ไม่ได้ส่งใช้คืนเงินกู้ตามสัญญาคงค้างนับรวมในปีที่ผ่านมา

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการติดตามการนำเงินกู้ไปใช้แล้วส่วนใหญ่สามารถส่งหนี้คืนตามสัญญา คิดเป็นร้อยละ 94.67 และมีส่วนน้อยประมาณร้อยละ 5.33 ไม่สามารถส่งใช้คืนตามสัญญาได้ กองทุนหมู่บ้านฯ ก็จะมีกฎระเบียบในการติดตามหนี้ ซึ่งแตกต่างกันไปตามมติที่ประชุมของแต่ละกองทุนไป เช่น

สมาชิกที่ชำระเงินกู้ล่าช้ากว่ากำหนดจะถูกปรับวันละ 20 บาทต่อวัน หรือ 300 บาทต่อเดือน และถ้ายังไม่มีชำระหนี้แต่สมาชิกเข้ามาปรึกษาหาทางแก้ไขกับคณะกรรมการก็จะได้รับความช่วยเหลือให้ขยายระยะเวลาเงินออกไปได้ และถ้าหากสมาชิกไม่สนใจในการชำระหนี้คืนกองทุน โดยคณะกรรมการ ได้ติดตามทางวาจา ทางหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ก็จะดำเนินการไม่ให้กู้ยืมในปีถัดไป และจะไม่ได้รับสวัสดิการกองทุน และถ้ายังไม่สนใจติดต่อชำระหนี้ทางคณะกรรมการก็จะส่งฟ้องดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป แต่ส่วนใหญ่วิธีการแก้ไขที่ได้ผลมากที่สุดคือ การติดตามจากผู้ค้าประกัน ถ้าไม่ชำระหนี้ก็จะไม่ได้รับเงินกู้ในปีถัดไป ทั้งผู้กู้และผู้ค้าประกัน และหากพิจารณาสัดส่วนการไม่ชำระเงินใช้คืนตามสัญญา คิดเป็นร้อยละ 4.78 ของจำนวนเงินที่ปล่อยกู้ทั้งหมดนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องของ NPL (non performing loan) ซึ่งก็คือ สินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีอัตราเฉลี่ยของ NPL อยู่ที่ ร้อยละ 6.4 ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2550 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2551) จะพบว่า หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้หรือหนี้เสียของสถาบันการเงินชุมชนเกิดขึ้นน้อยกว่าธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ ถือได้ว่าสมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งการทำธุรกิจทางการเงินต้องมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้อยู่ไม่มากนักน้อยเป็นธรรมดา แต่สถาบันการเงินชุมชนก็ต้องหามาตรการปกป้องไว้ก่อน

ลักษณะของการกำหนดเกณฑ์ระยะเวลาในการใช้คืนเงินกู้

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะกำหนดการชำระคืนเงินกู้ทุกสิ้นปี จำนวน 205 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 59.4 และกำหนดการชำระคืนเงินกู้อย่างละเดือน จำนวน 140 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 40.6 ดังแสดงในตาราง 32

ตาราง 32 ผลรวมและร้อยละของการกำหนดเกณฑ์ระยะเวลาในการใช้คืนเงินกู้

การกำหนดเกณฑ์ระยะเวลาในการใช้คืนเงินกู้	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
กำหนดชำระคืนเงินกู้ทุกสิ้นปี	205	59.4
กำหนดชำระคืนเงินกู้รายเดือน	140	40.6
รวม	345	100.0

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดเกณฑ์ระยะเวลาในการใช้คืนเงินกู้ทุกสิ้นปี คิดเป็นร้อยละ 59.4 และกำหนดการชำระคืนเงินกู้รายเดือน คิดเป็นร้อยละ 40.6 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่ นั้น จะทำการปล่อยกู้และชำระคืนเงินกู้ทุกสิ้นปีเท่านั้น ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเสียหายไม่สามารถชำระคืนเงินกู้เป็นเงินก้อนใหญ่ที่กู้ยืมมาได้และขาดการพบปะช่วยเหลือกันระหว่างกองทุนกับสมาชิก ณ ปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้พัฒนาและกำหนดการชำระคืนเงินกู้เป็นรายเดือน โดยสมาชิกสามารถทยอยจ่ายคืนเงินกู้ได้และสามารถพิจารณาปล่อยเงินกู้ตามความจำเป็นของสมาชิกได้ทุกเดือน สมาชิกมีการพบปะกัน แก้ไขปัญหาช่วยเหลือกันและส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเข้มแข็งขึ้น แต่การที่กองทุนกำหนดชำระคืนเงินกู้ทุกสิ้นปีนั้น เหตุผลก็คือสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตมักเก็บเกี่ยวและขายได้ปีละครั้ง ทำให้มีรายได้จากการขายผลผลิตปีละครั้งแล้วจึงจะนำรายได้มาชำระหนี้คืน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านประกันความเสี่ยง

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านประกันความเสี่ยง อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 123 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 44.9 รองลงมา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 73 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 26.6 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านประกันความเสี่ยงเฉลี่ย 8,417.56 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 33

ตาราง 33 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านประกันความเสี่ยง

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านประกันความเสี่ยง (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 5,000$	73	26.6
5,001 – 10,000	123	44.9
10,001 – 15,000	55	20.1
15,001 – 20,000	14	5.1
20,001 \geq ขึ้นไป	9	3.3
รวม	274	100.0

เฉลี่ย 8,417.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5,839.106 ค่าสุด 550 สูงสุด 51,160

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 274 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานในด้านประกันความเสี่ยงเฉลี่ย 8,417.56 บาทต่อกองทุน โดยเงินประกันความเสี่ยงเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกและทายาทในกรณีที่สมาชิกเสียชีวิตและมีหนี้ค้างอยู่ในกองทุนหมู่บ้าน ครอบครัว ผู้ค้าประกันและคณะกรรมการจะได้ไม่ต้องเดือดร้อนในการชำระหนี้ โดยเงินประกันความเสี่ยงจะรับเสี่ยงภัยแทน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเฉลี่ยคืนเงินกู้

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านเฉลี่ยคืนเงินกู้ อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 101 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมา อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 80 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 36.7 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านเฉลี่ยคืนเงินกู้เฉลี่ย 6,491.28 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 34

ตาราง 34 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเฉลี่ยคืนเงินกู้

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเฉลี่ยคืนเงินกู้ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 5,000$	101	46.3
5,001 – 10,000	80	36.7
10,001 – 15,000	24	11.0
15,001 – 20,000	11	5.0
20,001 \geq ขึ้นไป	2	0.9
รวม	127	100.0
เฉลี่ย 6,491.28 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4,284.061 ค่าสุด 585 สูงสุด 21,285		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 127 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานในด้านการเฉลี่ยคืนเงินกู้ให้กับสมาชิกเฉลี่ย 6,491.28 บาทต่อกองทุน ซึ่งการเฉลี่ยคืนเงินกู้คืนให้กับสมาชิกดังกล่าวเพราะกองทุนไม่ได้มีนโยบายในการแสวงหากำไร ดังนั้นเมื่อกองทุนมีกำไรสุทธิจึงได้ดำเนินการเฉลี่ยคืนเงินกู้ให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านผลตอบแทนคณะกรรมการ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านผลตอบแทนคณะกรรมการ อยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 108 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 31.3 รองลงมา อยู่ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 88 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 25.5 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านการผลตอบแทนคณะกรรมการเฉลี่ย 16,413.02 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 35

ตาราง 35 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านผลตอบแทนคณะกรรมการ

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านผลตอบแทนคณะกรรมการ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 50,000$	10	2.9
5,001 – 10,000	60	17.4
10,001 – 15,000	108	31.3
15,001 – 20,000	88	25.5
20,001 – 25,000	41	11.9
25,001 – 30,000	14	4.0
30,001 \geq ขึ้นไป	24	7.0
รวม	345	100.0
เฉลี่ย 16,413.02 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9,394,851 ค่าสุด 1,170 สูงสุด 105,251		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านผลตอบแทนคณะกรรมการเฉลี่ย 16,413.09 บาทต่อกองทุน โดยทุกกองทุนจำนวน 345 กองทุน จัดสรรผลตอบแทนให้กับคณะกรรมการเพราะถือว่าเป็นสิ่งน่าใจให้กับคณะกรรมการ ซึ่งอาจจะไม่คุ้มกับการทำงานตลอดทั้งปี เพราะถ้านำเงินจัดสรรดังกล่าวมาหารเฉลี่ยกับจำนวนคณะกรรมการทุกคนแล้วจะได้รับเงินเฉลี่ยประมาณ 1,000 – 2,000 บาทต่อปีเท่านั้น ซึ่งคณะกรรมการเองก็มิได้มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุน เนื่องจากการทำงานกับกองทุนเป็นงานที่เสียสละทั้งเงินและเวลา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของส่วนร่วมเพื่อลูกหลานและคนในชุมชนจึงก้าวเข้ามาเป็นผู้นำโดยมิได้หวังผลตอบแทนและการจัดสรรผลตอบแทนให้กับคณะกรรมการนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านทุนการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านทุนการศึกษา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 47 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 43.9 รองลงมา อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 45 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 42.1 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านทุนการศึกษาเฉลี่ย 6,197.27 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 36

ตาราง 36 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านทุนการศึกษา

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านทุนการศึกษา (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 5,000$	47	43.9
5,001 – 10,000	45	42.1
10,001 – 15,000	11	10.3
15,001 \geq ขึ้นไป	4	3.7
รวม	107	100.0
เฉลี่ย 6,197.27 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3,597.282 ค่าสุด 1,011 สูงสุด 17,601		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 107 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านทุนการศึกษาเฉลี่ย 6,197.27 บาทต่อกองทุน ซึ่งถือว่าเมื่อกองทุนมีกำไรสุทธิก็จะดำเนินการจัดสรรเงินในด้านทุนการศึกษาให้กับบุคลากรสมาชิกที่อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ชุมชน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพ อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 32 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 43.2 รองลงมา อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 31 กองทุน คิดเป็น

ร้อยละ 41.9 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านการพัฒนาอาชีพเฉลี่ย 6,387.90 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 37

ตาราง 37 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพ

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 5,000	32	43.2
5,001 – 10,000	31	41.9
10,001 – 15,000	8	10.8
15,001 \geq ขึ้นไป	3	4.1
รวม	74	100.0
เฉลี่ย 6,387.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3,883.685 ต่ำสุด 1,043 สูงสุด 20,151		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 74 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาอาชีพเฉลี่ย 6,387.90 บาทต่อกองทุน ซึ่งถือว่าเมื่อกองทุนมีกำไรสุทธิก็จะดำเนินการจัดสรรเงินในด้านการพัฒนาอาชีพให้กับสมาชิกอาชีพ เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับชุมชน เช่น การอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้า การทำขนม ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการ อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 104 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 75 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 29.1 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านสวัสดิการเฉลี่ย 9,370.76 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 38

ตาราง 38 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการ

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 5,000$	75	29.1
5,001 – 10,000	104	40.3
10,001 – 15,000	47	18.2
15,001 – 20,000	15	5.8
20,001 \geq ขึ้นไป	17	6.6
รวม	258	100.0
เฉลี่ย 9,370.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9,400.499 ต่ำสุด 396 สูงสุด 104,606		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 258 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสวัสดิการเฉลี่ย 9,370.76 บาทต่อกองทุน ซึ่งถือว่าเมื่อกองทุนมีกำไรสุทธิก็จะดำเนินการจัดสรรเงินในด้านสวัสดิการให้กับสมาชิกในด้านต่างๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสาธารณสุขประโยชน์

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านสาธารณสุขประโยชน์ อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 133 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 43.6 รองลงมา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 84 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 27.5 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านสาธารณสุขประโยชน์เฉลี่ย 8,643.32 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 39

ตาราง 39 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสาธารณะประโยชน์

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสาธารณะประโยชน์ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า ≤ 5,000	84	27.5
5,001 – 10,000	133	43.6
10,001 – 15,000	61	20.0
15,001 – 20,000	12	3.9
20,001 ≥ ขึ้นไป	15	4.9
รวม	305	100.0
เฉลี่ย 8,643.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6,326.997 ค่าสุด 300 สูงสุด 46,510		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 305 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านสาธารณะประโยชน์เฉลี่ย 8,643.32 บาทต่อกองทุน ซึ่งถือว่าเมื่อกองทุนมีกำไรสุทธิก็จะดำเนินการจัดสรรเงิน ในด้านสาธารณะประโยชน์ให้กับชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การจัดงานปีใหม่ งานวันเด็กแห่งชาติ งานแข่งขันกีฬา เชื่อมความสัมพันธ์ งานขุดรอกคลองลำน้ำเข้าหมู่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ยอมรับขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินเพิ่มทุน

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินเพิ่มทุน อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 125 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 44.8 รองลงมา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 69 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 24.7 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านเงินเพิ่มทุนเฉลี่ย 9,021.18 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 40

ตาราง 40 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินเพิ่มทุน

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินเพิ่มทุน (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 5,000$	69	24.7
5,001 – 10,000	125	44.8
10,001 – 15,000	52	18.6
15,001 – 20,000	21	7.5
20,001 \geq ขึ้นไป	12	4.3
รวม	279	100.0
เฉลี่ย 9,021.18 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7,297.708 ต่ำสุด 781 สูงสุด 84,994		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 279 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินเพิ่มทุนเฉลี่ย 9,021.18 บาทต่อกองทุน ซึ่งถือว่าเมื่อกองทุนมีกำไรสุทธิก็จะดำเนินการจัดสรรเงินในด้านเงินเพิ่มทุน เพื่อเป็นเงินทุนให้กับกองทุนมีปริมาณเงินทุนเพิ่มขึ้น ซึ่งมีใช้อยู่เพียงการใช้ลงทุนระยะยาวและขยายกิจการ แต่ยังคงช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเงินและทำหน้าที่เป็นกันชนสำหรับป้องกันความรับผิดชอบเพื่อหนี้ของสมาชิกเพราะกองทุนสามารถนำไปชดเชยการขาดทุนได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินปันผล

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินปันผล อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 123 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 40.2 รองลงมา อยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 83 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 27.1 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านเงินปันผลเฉลี่ย 11,349.51 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 41

ตาราง 41 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินปันผล

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินปันผล (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 5,000$	44	14.4
5,001 – 10,000	123	40.2
10,001 – 15,000	83	27.1
15,001 – 20,000	28	9.2
20,001 \geq ขึ้นไป	28	9.2
รวม	306	100.0
เฉลี่ย 11,349.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10,994.604 ต่ำสุด 1,231 สูงสุด 157,031		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 306 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านเงินปันผลเฉลี่ย 11,349.51 บาทต่อกองทุน ซึ่งถือว่าเมื่อกองทุนมีกำไรสุทธิก็จะดำเนินการจัดสรรเงินในด้านเงินปันผลให้กับสมาชิกผู้ถือหุ้นตามสัดส่วน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมและร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านอื่นๆ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ได้จัดสรรผลการดำเนินงานด้านอื่นๆ อยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 76 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 36.0 รองลงมา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 52 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 24.6 โดยกองทุนได้จัดสรรผลการดำเนินงานในด้านเงินอื่นๆ เฉลี่ย 10,845.99 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 42

ตาราง 42 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านอื่นๆ

การจัดสรรผลการดำเนินงานด้านอื่นๆ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า $\leq 5,000$	52	24.6
5,001 – 10,000	76	36.0
10,001 – 15,000	35	16.6
15,001 – 20,000	22	10.4
20,001 \geq ขึ้นไป	26	12.3
รวม	211	100.0

เฉลี่ย 10,845.99 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8,977.210 ต่ำสุด 1,054 สูงสุด 72,828

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 211 กองทุน ได้ดำเนินการจัดสรรผลการดำเนินงานด้านอื่นๆเฉลี่ย 10,845.99 บาทต่อ กองทุน ซึ่งถือว่ากองทุนมีกำไรสุทธิก็จะดำเนินการจัดสรรเงินในส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องที่เหลือ หรือไม่มีประเด็นหัวข้อให้จัดสรร กองทุนจะนำมาใช้ในประเด็นด้านอื่นๆ เพื่อนำไปใช้ในการ บริหารจัดการ เช่น การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน ปากกา ดินสอ กระดาษ แฟ้มเอกสาร และเป็น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าเบี้ยเลี้ยง เป็นต้น ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด ไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ลักษณะภาพรวมของการจัดสรรผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านฯ ณ สิ้นปี

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ภาพรวม ส่วนใหญ่กองทุนหมู่บ้านทำการจัดสรรกำไรสุทธิไปในด้านผลตอบแทนคณะกรรมการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.63 รองลงมาได้แก่ เงินปันผล คิดเป็นร้อยละ 14.58 และกองทุนทำการจัดสรร ไป ในด้านการพัฒนาอาชีพน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.98 ดังแสดงในตาราง 43

ตาราง 43 ผลรวมและร้อยละของการจัดสรรผลการดำเนินงาน ณ สิ้นปี พ.ศ. 2550

การจัดสรรผลการดำเนินงาน ณ สิ้นปี 2550	ผลรวม (บาท)	ร้อยละ
ประกันความเสี่ยง (n = 274)	2,306,413	9.68
เฉลี่ยคืนผู้กู้ (n = 218)	1,415,099	5.94
ตอบแทนคณะกรรมการ (n = 345)	5,629,668	23.63
ทุนการศึกษา (n = 107)	663,108	2.78
พัฒนาอาชีพ (n = 74)	472,704	1.98
สวัสดิการ (n = 258)	2,417,658	10.15
สาธารณประโยชน์ (n = 305)	2,636,214	11.07
เงินเพิ่มทุน (n = 279)	2,516,909	10.57
เงินปันผล (n = 306)	3,472,951	14.58
อื่นๆ (n = 211)	2,288,505	9.60
รวม	23,819,299	100.00

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับเงินส่วนเกิน (surplus) จากการดำเนินงานรวมทั้งหมด จำนวน 23.81 ล้านบาท นำมาจัดสรรผลการดำเนินงาน ด้านผลตอบแทนคณะกรรมการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.63 เนื่องจากผลตอบแทนคณะกรรมการมีสัดส่วนการจัดสรรมากที่สุดก็จริงแต่นั้นเป็นการแสดงยอดรวมของเงินจัดสรรผลตอบแทนคณะกรรมการ หมายความว่าคณะกรรมการตามที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 นั้น ให้มีคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ระหว่าง 9 – 15 คน เมื่อนำผลตอบแทนคณะกรรมการ จำนวน ร้อยละ 23.63 มาเฉลี่ยให้กับคณะกรรมการจำนวน 11 คน (กองทุนหมู่บ้านฯ เฉลี่ยมีคณะกรรมการ จำนวน 11 คน) จะได้รับผลตอบแทนเฉลี่ยร้อยละ 2.15 ต่อคนเท่านั้น ถ้าเทียบกับการทำงานทั้งปีถือว่าไม่คุ้มค่าในทางธุรกิจ แต่คณะกรรมการไม่ได้หวังผลตอบแทนดังกล่าว การทำงานกองทุนหมู่บ้านฯ เป็นการทำงานที่เสียสละและต้องการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเอง และจะสังเกตเห็นได้ว่ากองทุนหมู่บ้าน ไม่ได้เน้นเรื่องการให้กู้ยืมเพียงอย่างเดียวและนำเงินมาจัดสรรเฉลี่ยคืนผู้กู้เพียง ร้อยละ 5.94 เท่านั้น เพราะมีการนำดอกผลไปสู่สวัสดิการชุมชนมากกว่าเพราะเป็นเรื่อง

เกี่ยวกับส่วนร่วมของชุมชน เช่น การพัฒนาอาชีพ การศึกษา มีการเชื่อมโยงไปสู่การทำกิจกรรม อื่นๆร่วมกันก่อให้เกิดสมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกัน ช่วยเหลือกันและกันส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ลักษณะผลประกอบการด้านจำนวนเงินกำไรสุทธิ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะมีผลประกอบการในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2550) ได้รับกำไรสุทธิทุกกองทุน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้รับกำไรสุทธิ ระหว่าง 60,001 – 90,000 บาท จำนวน 143 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมา อยู่ระหว่าง 30,001 – 60,000 บาท จำนวน 127 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 36.8 และกองทุนที่มีกำไรน้อยกว่า 30,000 บาท มีจำนวน 18 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 5.2 โดยเฉลี่ยกองทุนมีเงินคงเหลือเท่ากับจำนวน 69,078.06 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 44

ตาราง 44 ผลรวมและร้อยละของผลประกอบการด้านจำนวนเงินกำไรสุทธิ

จำนวนเงินกำไรสุทธิ (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 30,000	18	5.2
30,001 – 60,000	127	36.8
60,001 – 90,000	143	41.4
90,001 – 120,000	38	11.0
120,001 \geq ขึ้นไป	19	5.5
รวม	345	100.0
เฉลี่ย 69,078.06 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 32,824.984 ต่ำสุด 8,910 สูงสุด 261,506		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ด้านผลประกอบการแสดงด้วยผลกำไรสุทธินั้นทุกกองทุนที่สำรวจมีผลกำไรสุทธิ ร้อยละ 100.00 โดยเฉลี่ยกองทุนจะได้รับกำไรสุทธิกองทุนละ 69,078.06 บาท เพราะส่วนใหญ่อายุแล้วจะปล่อยกู้ และคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละ 6.00 ต่อปี ถ้าคิดจากเงินจำนวน 1 ล้านบาท คิดอัตราดอกเบี้ย

ร้อยละ 6.00 ต่อปี จะได้รับกำไรสุทธิ 60,000 บาท ซึ่งกองทุนหมู่บ้านได้เปิดทำการมานานมาตั้งแต่ปี 2544 ก็ย่อมมีเงินทุน เงินสัจจะ เงินถือหุ้นเพิ่มขึ้น ทำให้กองทุนสามารถนำเงินที่สมาชิกนำเข้ามามีส่วนร่วมมาปล่อยกู้ให้กับสมาชิกได้และทำให้กองทุนมีกำไรสุทธิเพิ่มขึ้น

ลักษณะผลประกอบการด้านจำนวนเงินสำรองสะสม

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะมีผลประกอบการในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2550) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ดำเนินการจัดสรรกำไรสุทธิโดยแบ่งเก็บเป็นเงินสำรองสะสมตั้งแต่เปิดดำเนินการถึงปัจจุบันมากที่สุด อยู่ระหว่าง 20,001 – 40,000 บาท จำนวน 97 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 31.8 รองลงมา อยู่ระหว่าง ต่ำกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 22.3 และกองทุนที่มีจำนวนเงินสำรองสะสมมากกว่า 100,000 บาท มีจำนวน 36 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 11.8 โดยเฉลี่ยกองทุนมีเงินสำรองสะสมเท่ากับจำนวน 63,885.74 บาทต่อกองทุน ดังแสดงในตาราง 45

ตาราง 45 ผลรวมและร้อยละของผลประกอบการด้านจำนวนเงินสำรองสะสม

จำนวนเงินสำรองสะสม (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 20,000	68	22.3
20,001 – 40,000	97	31.8
40,001 – 60,000	50	16.4
60,001 – 80,000	25	8.2
80,001 – 100,000	29	9.5
100,001 \geq ขึ้นไป	36	11.8
รวม	305	100.0
เฉลี่ย 63,885.74 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 102,828.679 ต่ำสุด 1,560 สูงสุด 1,218,426		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มมีการเก็บเงินสำรองหรือเงินประกันความเสี่ยงสะสม เฉลี่ยกองทุนละ 63,885.74 บาท ไว้ใช้

สำหรับเป็นเงินสำรองของกองทุน เพื่อขยายกิจการและยังช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเงินให้กองทุนมีสภาพคล่องทางการเงินและมีความมั่นคงสูง

ลักษณะด้านจำนวนเงินคงเหลือของกองทุนทั้งหมด (สะสม)

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านจำนวนเงินคงเหลือของกองทุนทั้งหมด(สะสม)ส่วนใหญ่ มีจำนวนเงินสะสมทั้งหมดคงเหลือระหว่าง 1.00 – 1.25 ล้านบาท จำนวน 144 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 42.0 รองลงมา อยู่ระหว่าง 1.25 – 1.50 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32.5 และกองทุนที่มีจำนวนเงินน้อยกว่า 1.00 ล้านบาท มีจำนวน 5 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 1.4 โดยเฉลี่ยกองทุนมีเงินคงเหลือเท่ากับจำนวน 1,401,487 บาทต่อกองทุน ซึ่งจำนวนเงินกองทุนทั้งหมดคงเหลือ หมายถึง เงินจัดสรรจำนวน 1 ล้านบาท เงินค่อยอด (ถ้ามี) จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม (การออม การถือหุ้น เงินสัจจะ) และรวมถึงปริมาณเงินต่างๆที่เพิ่มขึ้น เช่น กำไรสะสม เงินประกันความเสี่ยง เงินเพิ่มทุน ดังแสดงในตาราง 46

ตาราง 46 ผลรวมและร้อยละของด้านจำนวนเงินคงเหลือของกองทุนทั้งหมด (สะสม)

จำนวนเงินคงเหลือของกองทุนทั้งหมด (สะสม) (บาท)	จำนวน (กองทุน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า \leq 1,000,000	5	1.4
1,000,001 – 1,250,000	144	42.0
1,250,001 – 1,500,500	113	32.5
1,500,001 – 1,750,000	42	12.2
1,750,001 – 2,000,000	19	5.5
2,000,001 \geq ขึ้นไป	22	6.4
รวม	345	100.0
เฉลี่ย 1,401,487 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 454,088.500 ต่ำสุด 547,351 สูงสุด 4,000,000		

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ด้านจำนวนเงินกองทุนทั้งหมดคงเหลือของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีเงินกองทุนคงเหลือ

เฉลี่ยกองทุนละ 1,401,487 บาท นั้นหมายความว่า เงินที่รัฐบาลได้จัดสรรให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหนึ่งล้านบาทนั้น เมื่อดำเนินงานมาได้ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี กองทุนหมู่บ้านสามารถมีเงินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จำนวน 401,487 บาทจากจำนวนเงินหนึ่งล้านบาทที่รัฐจัดสรรให้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหมู่บ้านส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการมีผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนในการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุนของชุมชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านและเกิดความสามัคคีที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้ด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลักเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และเกิดประโยชน์กับสมาชิกและคนในชุมชนอย่างทั่วถึง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตารางไขว้ เพื่อศึกษาว่าการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านที่มีผลประกอบการดีนั้นมาจากการกำหนดเกณฑ์หรือมีการบริหารจัดการอย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ผลประกอบการไว้ดังนี้

1. ผลประกอบการพอใช้ หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีผลประกอบการโดยวัดจากจำนวนเงินกำไรสุทธิที่ได้รับ น้อยกว่า 30,000 บาทต่อปี
2. ผลประกอบการปานกลาง หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีผลประกอบการโดยวัดจากจำนวนเงินกำไรสุทธิที่ได้รับ อยู่ระหว่าง 30,000 – 80,000 บาทต่อปี
3. ผลประกอบการดี หมายถึง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีผลประกอบการโดยวัดจากจำนวนเงินกำไรสุทธิที่ได้รับ มากกว่า 80,000 บาทต่อปี

จากเกณฑ์ข้างต้นผู้วิจัยมุ่งสนใจในประเด็นเฉพาะผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีกำไรสุทธิ มากกว่า 80,000 บาทต่อปี (ผลประกอบการดี) ว่ามีลักษณะการดำเนินงานหรือการบริหารจัดการอย่างไรบ้าง ปราบกฎผลการวิจัย ดังนี้

ผลประกอบการกับจำนวนวันเปิดทำการ

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่จะเปิดทำการอยู่ระหว่าง 1-12 วันต่อปี จำนวน 42 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 54.5 ดังแสดงในตาราง 47

ตาราง 47 แสดงผลประกอบการกับจำนวนวันเปิดทำการ

(หน่วย : กองทุน)

จำนวนวันเปิดต่อปี	ผลประกอบการหรือกำไรสุทธิ (บาท)			ผลรวม
	< 30,000	30,000-80,000	> 80,000	
1 – 12	16 (88.9)	167 (66.8)	42 (54.5)	225 (65.2)
13 – 24	0 (0.0)	30 (12.0)	8 (10.4)	38 (11.0)
25 วันขึ้นไป	2 (11.1)	53 (21.2)	27 (35.1)	82 (23.8)
รวม	18	250	77	345
ร้อยละ	(5.2)	(72.5)	(22.3)	(100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเปิดทำการให้บริการแก่สมาชิกอยู่ระหว่าง 1-12 วันต่อปี โดยจะเปิดทำการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้สมาชิกได้มาพบปะกัน มาชำระเงินกู้และออมเงินฝากและเงินสัจจะเป็นรายเดือน รับทราบและช่วยเหลือกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำให้กองทุนเกิดความเข้มแข็งเพราะกรรมการและสมาชิกได้มีการพบปะกันทำกิจกรรมของกองทุนร่วมกันอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

ผลประกอบการกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่สมาชิกมีมติที่ประชุมให้คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ มากกว่า ร้อยละ 6 ต่อปี จำนวน 48 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 62.3 ดังแสดงในตาราง 48

ตาราง 48 แสดงผลประกอบการกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้

(หน่วย : กองทุน)

อัตราดอกเบี้ย (ร้อยละต่อปี)	ผลประกอบการหรือกำไรสุทธิ (บาท)			ผลรวม
	< 30,000	30,000-80,000	> 80,000	
ต่ำกว่า 6	6 (33.3)	26 (10.4)	3 (3.9)	35 (10.1)
เท่ากับ 6	10 (55.6)	182 (72.8)	26 (33.8)	218 (63.2)
มากกว่า 6	2 (11.1)	42 (16.8)	48 (62.3)	92 (26.7)
รวม	18	250	77	345
ร้อยละ	(5.2)	(72.5)	(22.3)	(100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้มากกว่าร้อยละ 6 ต่อปี สูงสุดไม่เกินร้อยละ 12 ต่อปี หรือเฉลี่ยอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน ทำให้กองทุนมีรายได้มาจากดอกเบี้ยเงินกู้ค่อนข้างสูง ซึ่งสมาชิกมีมติที่ประชุมให้เรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยเงินกู้มากกว่าร้อยละ 6 ต่อปี โดยสมาชิกเห็นว่าการกู้ยืมเงินกองทุนมีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าเงินกู้ในระบบซึ่งคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2-5 ต่อเดือนทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนดไว้ในระเบียบหรือข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน

ผลประกอบการกับสำนักงานกองทุน

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่กองทุนมีสำนักงานดำเนินการเป็นของตนเอง จำนวน 42 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 54.5 ดังแสดงในตาราง 49

ตาราง 49 แสดงผลประกอบการกับสำนักงานกองทุน

(หน่วย : กองทุน)

สำนักงานกองทุน	ผลประกอบการหรือกำไรสุทธิ (บาท)			ผลรวม
	< 30,000	30,000-80,000	> 80,000	
มีสำนักงาน	1	110	42	153
	(5.6)	(44.0)	(54.5)	(44.3)
ไม่มีสำนักงาน	17	140	35	192
	(94.4)	(56.0)	(45.5)	(55.7)
รวม	18	250	77	345
ร้อยละ	(5.2)	(72.5)	(22.3)	(100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่มีสำนักงานดำเนินการเป็นของตนเองเป็นสัดส่วน ได้แก่ การมีอาคารสำนักงานกองทุนแยกเป็นสัดส่วนตั้งอยู่บนพื้นที่ของส่วนร่วม เช่น อาคารเอนกประสงค์ อาคารหอสมุดของหมู่บ้านและการตั้งสำนักงานกองทุนภายในบริเวณบ้านพักอาศัยของผู้นำหรือสมาชิก ซึ่งการมีสำนักงานดำเนินการเป็นของตนเองย่อมแสดงถึงพลังของสมาชิกในการสนับสนุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยคิดช่วยกันทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งสำนักงานกองทุนที่มีสถานที่ที่แน่นอนเป็นหลักแหล่ง เมื่อสมาชิกได้ร่วมคิด ร่วมทำ เข้ามามีส่วนร่วมมากก็ย่อมส่งผลให้ผลประกอบการกองทุนดีขึ้นตามไปด้วยนั่นเอง

ผลประกอบการกับวัตถุประสงค์อุปกรณ์สำนักงานกองทุน

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่กองทุนมีวัตถุประสงค์สำนักงานเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จำนวน 42 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 54.5 ดังแสดงในตาราง 50

ตาราง 50 แสดงผลประกอบการกับวัสดุ อุปกรณ์สำนักงานกองทุน

(หน่วย : กองทุน)

วัสดุ อุปกรณ์สำนักงานกองทุน	ผลประกอบการหรือกำไรสุทธิ (บาท)			ผลรวม
	< 30,000	30,000-80,000	> 80,000	
มีวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน	1 (5.6)	88 (35.2)	42 (54.5)	131 (38.0)
ไม่มีวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน	17 (94.4)	162 (64.8)	35 (45.5)	214 (62.0)
รวม	18	250	77	345
ร้อยละ	(5.2)	(72.5)	(22.3)	(100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการมีวัสดุ อุปกรณ์สำนักงานเพื่อใช้ในการดำเนินงาน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ตู้เก็บเอกสาร โต๊ะเก้าอี้ทำงาน เพราะการมีอุปกรณ์สำนักงานดังกล่าว อาจไม่ได้ส่งผลต่อผลประกอบการโดยตรง แต่ส่งผลทางอ้อม เพราะการที่กองทุนมีอุปกรณ์สำนักงานไว้ใช้งานนั้น ย่อมมาจาก 1) ผู้นำ มองเห็นความสำคัญของการมีอุปกรณ์สำนักงาน 2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก เช่น สมาชิกมีการผ่อนชำระเงินกู้ตรงตามเงื่อนไข ทำให้กองทุนมีผลประกอบการดี มีกำไรสุทธิก็สามารถจัดสรรกำไรเป็นงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์สำนักงานได้และการมีอุปกรณ์สำนักงานดังกล่าวก็ย่อมสร้างประโยชน์หรืออำนวยความสะดวกในการทำงานได้เป็นอย่างดี ดังนั้นกองทุนที่มีความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ย่อมทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นไปอย่างราบรื่น

ผลประกอบการกับการเข้าร่วมประชุมของสมาชิก

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่สมาชิกจะเข้าร่วมประชุมใหญ่ สมาชิกทุกครั้งและมีจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมมากกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จำนวน 43 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 55.8 ดังแสดงในตาราง 51

ตาราง 51 แสดงผลประกอบการกับการเข้าร่วมประชุมของสมาชิก

(หน่วย : กองทุน)

จำนวนสมาชิกเข้าร่วมประชุม	ผลประกอบการหรือกำไรสุทธิ (บาท)			ผลรวม
	< 30,000	30,000- 80,000	> 80,000	
มากกว่า 3 ใน 4 ทุกครั้ง	7 (38.9)	140 (56.0)	43 (55.8)	190 (55.1)
มากกว่ากึ่งหนึ่งแต่ไม่ถึง 3 ใน 4	9 (50.0)	105 (42.0)	34 (44.2)	148 (42.9)
น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง	2 (11.1)	5 (2.0)	0 (0.0)	7 (2.0)
รวม	18	250	77	345
ร้อยละ	(5.2)	(72.5)	(22.3)	(100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเข้าร่วมประชุมของสมาชิกมีจำนวนมากกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด แสดงให้เห็นถึง การเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิก การให้ความสำคัญและการตระหนักถึงความสำคัญในการเข้าร่วมประชุมใหญ่ของสมาชิก โดยจะเข้าร่วมแสดงความความคิดเห็น ออกเสียง ลงคะแนนเสียงตามวาระการประชุมให้เป็นไปตามระบบประชาธิปไตย โดยยึดตามเสียงส่วนใหญ่ตามมติที่ประชุมเป็นสำคัญ ดังนั้น การที่สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมประชุมสูงย่อมส่งผลให้กองทุนมีผลประกอบการสูงตามไปด้วย

ผลประกอบการกับการกำหนดเกณฑ์การส่งคืนเงินกู้

จากผลการวิจัยพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่สมาชิกมีมติที่ประชุมใหญ่ กำหนดเกณฑ์การส่งคืนเงินกู้ของสมาชิกเป็นรายเดือนหรือตามวัตถุประสงค์ของการใช้เงิน จำนวน 44 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 57.1 ดังแสดงในตาราง 52

ตาราง 52 แสดงผลประกอบการกับการกำหนดเกณฑ์การส่งคืนเงินกู้

(หน่วย : กองทุน)

เกณฑ์การส่งคืนเงินกู้	ผลประกอบการหรือกำไรสุทธิ (บาท)			ผลรวม
	< 30,000	30,000-80,000	> 80,000	
ชำระพร้อมกันทุกสิ้นปี	11 (61.1)	161 (64.4)	33 (42.9)	205 (59.4)
ชำระเป็นรายเดือน หรือตาม วัตถุประสงค์ของการใช้เงิน	7 (38.9)	89 (35.6)	44 (57.1)	140 (40.6)
รวม	18	250	77	345
ร้อยละ	(5.2)	(72.5)	(22.3)	(100.0)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ หมายถึง ค่าร้อยละ

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการกำหนดเกณฑ์การส่งคืนชำระเงินกู้ โดยจะสังเกตเห็นได้ว่า กองทุนจะกำหนดให้สมาชิกชำระเงินกู้เป็นรายเดือน โดยการผ่อนชำระเป็นรายเดือนทำให้สมาชิกสามารถนำส่งเงินกู้จำนวนน้อยได้ แต่ถ้าหากให้ผ่อนชำระรายปีครั้งเดียวสมาชิกบางส่วนเห็นว่าจะเก็บเงินชำระไม่ได้ ดังนั้นจะเห็นว่าการที่สมาชิกประสงค์ขอผ่อนชำระเป็นรายเดือนตามวัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน กองทุนเองก็ต้องเปิดทำการให้บริการกับสมาชิกในการรับคืนเงินกู้เป็นรายเดือนเช่นเดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการรับชำระหนี้ดังกล่าว นอกจากนี้การชำระหนี้รายเดือนยังทำให้สมาชิกได้มีโอกาสพบปะกันกับคณะกรรมการและกับเพื่อนสมาชิกทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยปรึกษาหารือกันแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันทุกๆเดือนย่อมส่งผลให้กองทุนเข้มแข็งและมีผลประกอบการดีนั่นเอง

จากผลการศึกษาวิจัยตั้งแต่ตาราง 50 – 55 ได้สรุปเป็นภาพรวมตามตาราง 53 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลประกอบการดี โดยมีกำไรสุทธิมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการบริหารจัดการเกี่ยวกับการดำเนินงาน โดยกองทุนหมู่บ้านจะเปิดทำการให้บริการกับสมาชิก จำนวน 1-12 วันต่อปี เฉลี่ยให้บริการ

เดือนละ 1 ครั้ง ทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะพูดคุยกับคณะกรรมการและเพื่อนสมาชิกทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆระหว่างกันทั้งเรื่องอาชีพ การงาน การทำกิจกรรมร่วมกับกองทุน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกัน ด้านดอกเบี้ยเงินกู้ กองทุนจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยมากกว่าร้อยละ 6 ต่อปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมใหญ่ ซึ่งสมาชิกมองเห็นความสำคัญว่าการที่กองทุนมีรายได้จากการเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยที่สูงนั้น รายได้ไม่ได้หายไปไหนซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับเงินกู้ในระบบต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 24-30 ต่อปี และยังไม่ได้ผลประโยชน์ตอบแทนกลับมาจากนายทุนเลย ซึ่งกองทุนจะนำรายได้ที่ได้รับกลับมาจัดสรรให้เกิดประโยชน์กับสมาชิกและชุมชน เช่น การศึกษา การพัฒนาอาชีพ ด้านการมีสถานที่มีสำนักงานทำการเป็นสัดส่วนของตนเอง ทำให้เกิดการติดต่อประสานงาน การฝากเงิน การชำระเงินกู้ การนัดหมายทำกิจกรรมต่างๆเกิดความสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ต่างอำนวยความสะดวกในการทำงานการบริหารจัดการ การบันทึกการเก็บข้อมูล โปรแกรมการฝาก-ถอนเงิน ทำให้เกิดความมั่นคงน่าเชื่อถือ ด้านการเข้าร่วมประชุมของสมาชิก กองทุนที่มีผลประโยชน์ที่ดีนั้น เนื่องจากสมาชิกให้ความสำคัญในการเข้าร่วมประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นและร่วมกันคิดร่วมกันทำและได้ข้อสรุปเป็นมติที่ประชุมตามเสียงส่วนใหญ่ทำให้สามารถดำเนินงานตามความต้องการหรือข้อเสนอของสมาชิกได้และสมาชิกทุกคนร่วมรับทราบ เพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกันและด้านการส่งคืนเงินกู้จะสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่ากองทุนที่มีผลประโยชน์ที่ดีนั้นเพราะได้กำหนดเกณฑ์การชำระเงินกู้ตามวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน กล่าวคือ ถ้าหากสมาชิกบางรายกู้ยืมเพื่อการเกษตรกรรม ก็จะมีรายได้ก็ต่อเมื่อได้จำหน่ายผลผลิตเท่านั้น ก็จะให้สมาชิกชำระเป็นรายปี ถ้าสมาชิกกู้ยืมเพื่อการค้าขายมีรายได้เป็นรายวันหรือพนักงานมีรายได้เป็นเงินเดือน กองทุนก็จะกำหนดเกณฑ์ให้ชำระคืนเงินกู้เป็นรายเดือน ซึ่งส่งผลให้สมาชิกสามารถทยอยผ่อนชำระเงินกู้เป็นงวดๆได้ตามกำลังความสามารถในแต่ละเดือน ส่งผลให้กองทุนสามารถเรียกเก็บเงินกู้และดอกเบี้ยได้ไม่มีหนี้เสียหรือมีน้อย สามารถติดตามได้ทันทีหากเกิดปัญหาซึ่งย่อมส่งผลต่อผลประโยชน์ของกองทุนไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือผลประโยชน์การมีกำไรสูงขึ้น

จากข้อค้นพบข้างต้น ผู้วิจัยได้หมายความว่า การที่กองทุนจะมีผลประโยชน์ที่ดีนั้น กองทุนต้องมีเครื่องคอมพิวเตอร์ ต้องมีสำนักงานหรือต้องเก็บอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้สูงๆจึงจะทำให้กองทุนมีผลประโยชน์ที่ดี เพราะทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความจำเป็นของแต่ละกองทุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ซึ่งกองทุนหมู่บ้านที่มีผลประโยชน์ที่ดีนั้น อาจเกิดจากแนวคิดของผู้นำ คณะกรรมการและสมาชิกมากกว่า เช่น การมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุน การรักและห่วงแหนกองทุนทำให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมและผลักดันให้กองทุนมี

การบริหารจัดการที่ดี ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกทำการยกที่ดินของตนเองบางส่วนให้กับกองทุนหมู่บ้านเพื่อทำการก่อสร้างอาคารสำนักงานกองทุนเพื่อให้มีสถานที่ประกอบการหรือการช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารระหว่างสมาชิกกับสมาชิกในการกระจายข่าวให้เข้าร่วมประชุมใหญ่ร่วมกันอย่างพร้อมเพียง ซึ่งการบริหารจัดการดังกล่าวข้างต้นย่อมส่งผลให้กองทุนมีผลประกอบการดีและถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของกองทุน

ตาราง 53 เปรียบเทียบผลประกอบการกับการดำเนินงาน

การดำเนินงาน	ผลประกอบการหรือกำไรสุทธิ (บาท)		
	< 30,000 พอใช้	30,000-80,000 ปานกลาง	> 80,000 ดี
จำนวนวันเปิดทำการ (วัน)	1-12	1-12	1-12
กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (ร้อยละ)	6	6	>6
สำนักงานอาคารสถานที่	ไม่มี	ไม่มี	มี
วัสดุอุปกรณ์	ไม่มี	ไม่มี	มี
การเข้าร่วมประชุมใหญ่ของสมาชิก	มากกว่าครึ่งหนึ่ง แต่ไม่ถึง 3 ใน 4	มากกว่า 3 ใน 4	มากกว่า 3 ใน 4
การกำหนดเกณฑ์ส่งคืนเงินกู้	ทุกสิ้นปี	ทุกสิ้นปี	เป็นรายเดือน

ลักษณะขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน

การศึกษาลักษณะขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)ในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะขององค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการในประเด็น ด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน โดยการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผลการวิจัยในแต่ละประเด็นมีดังนี้

1. ด้านทุนทางสังคม ด้านทุนทางสังคมประกอบด้วย ความมีน้ำใจของสมาชิก การเอื้ออาทรต่อกันมีความไว้วางใจ การถ่ายทอดความรู้ การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การเข้าร่วม

กิจกรรม และสมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกัน ในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง) จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นด้านทุนทางสังคมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.75 และ 3.84 ตามลำดับ ซึ่งระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการเห็นว่า สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.13 มากที่สุด รองลงมา คือสมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.07 และในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านฯ มีการจัดอบรมศึกษาดูงานหรือให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ แก่คณะกรรมการและสมาชิกน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.96

ส่วนระดับความคิดเห็นของสมาชิกเห็นว่า ระดับความไว้วางใจต่อคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.14 มากที่สุด รองลงมาคือสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนในกองทุนหมู่บ้านฯ มีความเอื้ออาทรต่อกัน และสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดีภายในชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.11 และในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านฯ มีการจัดอบรม ศึกษาดูงานหรือให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ แก่คณะกรรมการและสมาชิกน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.35 ดังแสดงในตาราง 54

ตาราง 54 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านทุนทางสังคมของ คณะกรรมการและสมาชิก

ด้านทุนทางสังคม	คณะกรรมการ			สมาชิก		
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
ความมีน้ำใจของสมาชิก การเอื้ออาทรต่อกัน มีความไว้วางใจ						
1.สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน/กองทุนหมู่บ้านฯ มีความเอื้ออาทรต่อกัน และสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี	4.01	0.71	มาก	4.11	0.73	มาก
2.สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อเพื่อนสมาชิกในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ	3.92	0.69	มาก	3.98	0.75	มาก
3.สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ	4.07	0.68	มาก	4.14	0.75	มาก
4.สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อหน่วยงานของรัฐในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านฯ	3.95	0.73	มาก	4.05	0.78	มาก
5.สมาชิกในชุมชนมีการแนะนำกันเองระหว่างสมาชิก ในการดำเนินชีวิตที่ดี เช่น แนะนำการประกอบอาชีพ การออมฯ	3.58	0.81	มาก	3.82	0.82	มาก
การถ่ายทอดความรู้						
6. ผู้นำชุมชนสามารถประสานงานถ่ายทอดความรู้ทั้งภายในและนอกชุมชน ได้เป็นอย่างดี	3.86	0.71	มาก	3.86	0.81	มาก
7.เมื่อคณะกรรมการเห็นหรือ ได้ยินข่าวสารต่างๆเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านฯ คณะกรรมการจะกลับมาถ่ายทอดให้คนในครอบครัว เพื่อนสมาชิกหรือคนรู้จักได้รับทราบ	3.86	0.70	มาก	4.00	0.76	มาก
8.ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนของท่านมีการจัดอบรม ศึกษาดูงานหรือให้ความรู้ในเรื่องต่างๆแก่คณะกรรมการและสมาชิก	2.96	0.97	ปานกลาง	3.35	0.96	ปานกลาง
การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม						
9.สมาชิกกองทุนฯมีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯในวงสนทนา	3.59	0.76	มาก	3.60	0.74	มาก
10.ในระยะเวลาที่ผ่านมา สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนหรือกองทุนหมู่บ้านฯจัดทำขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อกองทุน	3.35	0.99	ปานกลาง	3.61	0.84	มาก
สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน						
11.เมื่อกองทุนหมู่บ้านฯได้แจกเอกสารที่จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ สมาชิกและชุมชนจะอ่านและทำความเข้าใจกับเอกสารเหล่านั้น	3.49	0.80	มาก	3.64	0.76	มาก
12.สมาชิกมีส่วนช่วยกระจายข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านฯ	3.77	0.78	มาก	3.79	0.75	มาก
13.สมาชิกมีการชักชวนให้คนในหมู่บ้านมาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของกองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือ	3.97	0.83	มาก	3.85	0.74	มาก
14.สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกัน ในการเป็นเจ้าของกองทุน	4.13	0.83	มาก	3.98	0.77	มาก
เฉลี่ยรวม	3.75	0.53	มาก	3.84	0.52	มาก

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นด้านทุนทางสังคมของ คณะกรรมการเชื่อว่าทุนทางสังคมที่สำคัญคือ สมาชิกต้องมีจิตสำนึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของ กองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.13 ทั้งนี้เนื่องจากว่า สมาชิกเป็นบุคคล สำคัญที่จะทำให้กองทุนหมู่บ้านฯสามารถดำรงอยู่ได้และยั่งยืน เพราะการเป็นสมาชิกที่ดีนั้นสมาชิก ต้องมีจิตสำนึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านฯด้วยกันไม่ใช่เป็นสมาชิกแต่ในนามไม่เคย ร่วมกิจกรรมหรือพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯก็อาจจะล่มสลายไปได้ในที่สุด

แต่ในขณะที่สมาชิกมีระดับความคิดเห็นด้านทุนทางสังคมเห็นว่า การมีระดับ ความไว้วางใจต่อคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ สำคัญ ที่สุด อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.14 ทั้งนี้เนื่องจากว่า กองทุนหมู่บ้านฯที่เข้มแข็งมีการ บริหารจัดการที่ดีได้นั้นขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของสมาชิกที่มีต่อคณะกรรมการหรือผู้นำใน ชุมชนนั้นๆ ซึ่งคณะกรรมการหรือผู้นำต้องมีคุณสมบัติที่ดี ทำงานสุจริต ซื่อตรง เสียสละ และเป็น ผู้นำทางความคิดสามารถนำพากองทุนหมู่บ้านฯบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์การก่อตั้งได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากกองทุนหมู่บ้านฯใดคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนมีพฤติกรรมที่ไม่ เหมาะสมทั้งทางกาย วาจา ใจ แล้ว เช่น ไม่มาประชุม ไม่ไปร่วมทำงาน ทำให้สมาชิกขาด ความไว้วางใจก็ย่อมนำพากองทุนหมู่บ้านฯไปสู่การล้มละลายได้เช่นกัน

ซึ่งมุมมองอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญก็คือ ในรอบปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านฯมีการจัดอบรม ศึกษาความรู้หรือให้ความรู้ในเรื่องต่างๆแก่คณะกรรมการและ สมาชิกทั้งระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิก อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนน เฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 2.96 และ 3.35 ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กองทุนหมู่บ้านฯยังขาดการ จัดอบรม การศึกษาความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านฯอย่างน้อยอยู่ ถึงแม้ว่าทางสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติได้พยายามส่งเสริมการเรียนรู้และให้ ความรู้โดยผ่านทางเว็บไซต์ www.villagefund.go.th แล้วก็ตาม แต่โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลของ กองทุนหมู่บ้านฯยังมีน้อยเกินไปเพราะไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ ไม่มีคู่มือและถึงแม้จะมีเครื่อง คอมพิวเตอร์เพื่อใช้งานแต่ก็ยังขาดความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดได้

2. ด้านเครือข่าย ด้านเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประกอบด้วย การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก การเชื่อมโยงเครือข่าย และความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นด้านเครือข่ายของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.73 และ 3.76 ตามลำดับ

ซึ่งระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการเห็นว่า การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญทำให้กองทุนหมู่บ้านฯมีการพัฒนา อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.01 มากที่สุด รองลงมาคือ องค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯต้องการให้แต่ละกองทุนหมู่บ้านฯมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.94 และในรอบปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านฯได้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ เช่น การศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการ งานประเพณี กับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.28

ส่วนระดับความคิดเห็นของสมาชิกเห็นว่า การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญทำให้กองทุนหมู่บ้านฯและชุมชนมีการพัฒนา อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.96 มากที่สุด รองลงมาคือ กองทุนหมู่บ้านฯเคยส่งตัวแทนเข้าร่วมในการประชุมและเสนอปัญหาความต้องการกับเครือข่าย อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.90 และในรอบปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านฯได้ร่วมกิจกรรมอื่นๆ เช่น การศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการ งานประเพณีกับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.42 ดังแสดงในตาราง 55

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นด้านเครือข่าย ของคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนมีการพัฒนา อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.01 และ 3.96 มากที่สุดนั้น แสดงให้เห็นถึงการทำงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านทุกระดับ กองทุนหมู่บ้านและสถาบันการเงินชุมชนที่เป็นสมาชิก ตลอดจนองค์กรการเงินรายย่อยอื่นๆ อีกทั้งในมาตรา 19 (12) แห่งพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ได้กำหนดให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านในทุก ระดับ (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549)

ตาราง 55 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านเครือข่ายของ คณะกรรมการและสมาชิก

ด้านเครือข่าย	คณะกรรมการ			สมาชิก		
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก						
1.การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญทำให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนมีการพัฒนา	4.01	0.68	มาก	3.96	0.77	มาก
2.องค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านต้องการให้แต่ละกองทุนหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ	3.94	0.71	มาก	3.87	0.80	มาก
3.การมีเครือข่ายช่วยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานของสมาชิกแต่ละครั้ง	3.79	0.82	มาก	3.83	0.80	มาก
4.เครือข่ายได้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ให้สมาชิกได้รับทราบอยู่อย่างสม่ำเสมอ	3.54	0.90	มาก	3.73	0.86	มาก
การเชื่อมโยงเครือข่าย						
5.กองทุนหมู่บ้านของท่านได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภายนอกชุมชนเป็นอย่างดี	3.66	0.81	มาก	3.67	0.82	มาก
6.องค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านต้องช่วยเหลือกองทุนสมาชิกเครือข่ายในการจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน	3.77	0.83	มาก	3.73	0.82	มาก
7.กองทุนของท่านได้มีส่วนในการช่วยเหลือกองทุนและสมาชิกเครือข่ายในลักษณะ “เพื่อนสอนเพื่อน” หรือ “พี่สอนน้อง”	3.62	0.84	มาก	3.72	0.81	มาก
8.ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านของท่านได้ร่วมกิจกรรมอื่นๆ เช่น การศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการ กับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน	3.28	0.95	ปานกลาง	3.42	0.97	มาก
ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม						
9.กองทุนหมู่บ้านของท่านได้ส่งตัวแทนไปเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง	3.87	0.85	มาก	3.79	0.89	มาก
10.กองทุนหมู่บ้านของท่านเคยส่งตัวแทนเข้าร่วมการประชุมและเสนอปัญหาความต้องการกับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน	3.88	0.78	มาก	3.90	0.84	มาก
เฉลี่ยรวม	3.73	0.61	มาก	3.76	0.60	มาก

3. ด้านภาวะผู้นำ ด้านภาวะผู้นำประกอบด้วย จิตความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำ บทบาทของผู้นำ จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นด้านภาวะผู้นำของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.09 และ 3.91 ตามลำดับ

ซึ่งระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการเห็นว่า คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.29 มากที่สุด รองลงมาคือ คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้กู้ยืมและค้ำเงินลงทุน อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.20 และคณะกรรมการกองทุน ได้มีการช่วยเหลือสมาชิกในการส่งเสริมแนะนำการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอที่สุดในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.75

ส่วนระดับความคิดเห็นของสมาชิกเห็นว่า คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.09 มากที่สุด รองลงมาคือ คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.02 และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้มีการช่วยเหลือสมาชิกในการส่งเสริมแนะนำการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอที่สุดในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.72 ดังแสดงในตาราง

ตาราง 56 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านภาวะผู้นำของ คณะกรรมการและสมาชิก

ด้านภาวะผู้นำ	คณะกรรมการ			สมาชิก		
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
ขีดความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำ						
1. คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้าน ฯ เช่น วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ	4.18	0.65	มาก	4.02	0.74	มาก
2. คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของกองทุน หมู่บ้านฯ เช่น สมาชิกสามารถกู้เงินได้สูงสุดครั้งละเท่าใด	4.29	0.62	มากที่สุด	4.09	0.72	มาก
3. คณะกรรมการมีความเข้าใจและรู้ถึงหน้าที่ของสมาชิก	4.19	0.68	มาก	3.81	0.82	มาก
4. คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้กู้ยืมและ คืนเงินทุน	4.20	0.74	มาก	3.85	0.93	มาก
บทบาทของผู้นำ						
5. คณะกรรมการกองทุนฯ ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ว่ามีความถูกต้องเป็นไปตาม พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547	4.13	0.59	มาก	3.99	0.72	มาก
6. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ดำเนินการติดตามผลของ การดำเนินของกองทุนหมู่บ้านฯ อย่างสม่ำเสมอ	4.16	0.62	มาก	3.95	0.77	มาก
7. คณะกรรมการกองทุนฯ ได้มีการช่วยเหลือสมาชิกในการ ส่งเสริม แนะนำการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ	3.75	0.71	มาก	3.72	0.79	มาก
8. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ มีการควบคุมและตรวจสอบ สมาชิกให้ใช้เงินกู้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ใน หนังสือกู้เงินอย่างเข้มงวด สม่ำเสมอ	3.77	0.75	มาก	3.77	0.83	มาก
9. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพ กองทุนหมู่บ้าน	4.14	0.72	มาก	3.97	0.81	มาก
10. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนา ศักยภาพกองทุนหมู่บ้าน	4.12	0.66	มาก	3.94	0.79	มาก
เฉลี่ยรวม	4.09	0.49	มาก	3.91	0.56	มาก

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นด้านภาวะผู้นำของคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า ชีตความสามารถในการบริหารจัดการคณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.29 และ 4.09 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกต่างมีความต้องการค้นหา คัดเลือกและสร้างสรรค์พัฒนาคณะกรรมการให้เกิดภาวะผู้นำที่ดีที่พึงประสงค์ ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนมีความเข้มแข็ง ภาวะผู้นำนี้เกิดจากการที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้นั้น ได้มีระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดไว้ ซึ่งได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนให้บริหารจัดการและเบิกจ่ายเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการมาจากการคัดเลือกของสมาชิกและคณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้และจากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่ได้มีการให้ความช่วยเหลือสมาชิกในการส่งเสริมแนะนำการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เนื่องจาก ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของแต่ละกองทุนหมู่บ้านถ้าหากกองทุนหมู่บ้านทำการกำหนดเกณฑ์การชำระเงินปีละครั้งหรือชำระหนี้พร้อมกับการกู้ยืมเงินทุกสิ้นปีนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการให้สินเชื่อเงินกู้ยืมเพียงอย่างเดียว โดยคณะกรรมการทำหน้าที่ในการพิจารณาปล่อยเงินกู้ เมื่อสมาชิกได้รับเงินกู้ไปแล้วก็นำไปลงทุนตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้กับกองทุน ประกอบกับคณะกรรมการเองก็มีงานประจำต้องทำงานเลี้ยงชีพเลี้ยงครอบครัวของตนเอง และสมาชิกก็ประกอบที่หลากหลาย ดังนั้น บทบาทผู้นำในการช่วยเหลือสมาชิกส่งเสริมแนะนำการประกอบอาชีพจึงไม่สม่ำเสมอ แต่ก็พบว่ามีบางกองทุนหมู่บ้านฯ ที่เข้มแข็งสามารถจัดสรรกำไรสุทธิไปเพื่อการพัฒนาอาชีพได้ ดังนั้นสิ่งที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านยังต้องการอยู่ก็คือ การส่งเสริมแนะนำ การประกอบอาชีพเพราะการมีเงินทุนอย่างเดียวไม่สามารถก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืนได้

4. ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมิน จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.93 และ 3.85 ตามลำดับ

ซึ่งระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการเห็นว่า สมาชิกได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.17 มากที่สุด รองลงมาคือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.14 และสมาชิกมีส่วนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์หรือแรงงานในการทำกิจกรรมของกองทุนฯ น้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.68

ส่วนระดับความคิดเห็นของสมาชิกเห็นว่า สมาชิกได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.14 มากที่สุด รองลงมาคือ สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.07 และสมาชิกมีส่วนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์หรือแรงงานในการทำกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านฯ น้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.66 ดังแสดงในตาราง 57

ตาราง 57 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น ในด้านการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการและสมาชิก

ด้านการมีส่วนร่วม	คณะกรรมการ			สมาชิก		
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ						
1.สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้	4.14	0.80	มาก	4.07	0.86	มาก
2.สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขการค้ำประกันเงินกู้	4.10	0.77	มาก	3.97	0.81	มาก
3.สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบการจัดสรรผลกำไรสุทธิ	4.08	0.78	มาก	3.90	0.82	มาก
4.สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในการเสนอแนะและแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านฯ	4.10	0.75	มาก	3.93	0.79	มาก
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน						
5.สมาชิกมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนของกองทุน	3.91	0.72	มาก	3.88	0.76	มาก
6.สมาชิกมีส่วนร่วมสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์หรือแรงงานในการทำกิจกรรมของกองทุนฯ	3.68	0.81	มาก	3.66	0.87	มาก
7.สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน	3.77	0.82	มาก	3.70	0.85	มาก
8.กองทุนได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านฯ	4.02	0.76	มาก	3.90	0.81	มาก
9.สมาชิกได้เข้าร่วมการประชุมอย่างสม่ำเสมอในระดับใด	3.78	0.77	มาก	3.71	0.79	มาก
การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์						
10.สมาชิกได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสม	4.17	0.73	มาก	4.14	0.79	มาก
11.สมาชิกเคยได้รับสวัสดิการจากการดำเนินงานกองทุนฯ	4.05	0.76	มาก	3.90	0.83	มาก
12.กองทุนของท่านได้จัดสรรผลกำไรสุทธิเพื่อพัฒนาชุมชน	4.10	0.75	มาก	4.00	0.83	มาก
การมีส่วนร่วมในการประเมิน						
13.สมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบบัญชีกองทุน	3.78	0.81	มาก	3.70	0.92	มาก
14.สมาชิกมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ ในการใช้เงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯด้วยตนเอง	3.70	0.82	มาก	3.67	0.87	มาก
15.สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลกองทุนหมู่บ้าน	3.69	0.82	มาก	3.70	0.87	มาก
เฉลี่ยรวม	3.93	0.60	มาก	3.85	0.63	มาก

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสม ทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.17 และ 4.14 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโดยทั่วไปนั้นสมาชิกได้เข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการดำเนินการ เข้าร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสมนั้นจะส่งผลทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นขบวนการที่สมาชิกมีการร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ เพราะได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เช่น การได้รับสวัสดิการ นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมยังช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับสมาชิกสามารถดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้ และระดับความคิดเห็นทั้งของคณะกรรมการและสมาชิกที่น้อยที่สุด คือ สมาชิกมีส่วนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์หรือแรงงานในการทำกิจกรรมของกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.68 และ 3.66 น้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ ส่วนใหญ่ได้แก่ โตะ แก้ว กองทุนหมู่บ้านฯ มักจะยืมจากวัดหรือสมาคม ชมรมในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมองว่าเป็นสิ่งของที่หยิบ ยืม ได้เพราะเป็นของส่วนร่วมในชุมชนนั้นๆ อยู่แล้ว ส่วนวัสดุอุปกรณ์ในการใช้ทำงานในช่วงปล่อยเงินกู้ยืมการชำระหนี้ การรับฝากเงินนั้น คณะกรรมการมักจะนำเครื่องคิดเลขส่วนตัวมาใช้เอง ส่วนปากกา ดินสอ ยางลบ ก็จะนำคิดตัวมาด้วยไม่ต้องซื้อหา ดังนั้น สมาชิกจึงไม่จำเป็นที่จะต้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมมากนัก นอกจากจะช่วยในเรื่องของแรงงานในการช่วยจัดสถานที่ จัด โตะ แก้ว และจัดเก็บเมื่อเลิกใช้งาน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการมีความสำคัญมากในอันที่จะทำให้สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง

5. ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม จากผลการวิจัยพบว่าระดับความคิดเห็นด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.05 และ 3.99 ตามลำดับ

ซึ่งระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการเห็นว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ยอดเยี่ยม خوبบังคับ วัตถุประสงค์เป็นหลักในการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.43 มากที่สุด รองลงมาคือ กองทุนหมู่บ้านฯมีการควบคุมตรวจสอบ การพิจารณาให้เงินกู้กับสมาชิก อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.20 และกองทุนหมู่บ้านฯมีการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการใช้เงินกู้ของสมาชิกละเอียดที่สุด อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.75

ส่วนระดับความคิดเห็นของสมาชิกเห็นว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ยอดเยี่ยม خوبบังคับ วัตถุประสงค์เป็นหลักในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.16 รองลงมาคือ กองทุนมีการควบคุม ตรวจสอบ การพิจารณาให้เงินกู้กับสมาชิก และคณะกรรมการผู้รับมอบอำนาจมีการกำกับ ตรวจสอบและควบคุมการลงนามของผู้กู้และผู้ค้ำประกันในสัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกันค่อหน้าพยาน(คณะกรรมการ)ทุกราย เท่ากันอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน 4.08 และแผนที่วางไว้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับกองทุนมีการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการใช้เงินกู้ของสมาชิกละเอียดที่สุด อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน 3.86 ดังแสดงในตาราง 58

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นด้านกลไกและกระบวนการจัดการของคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ยอดเยี่ยม خوبบังคับ วัตถุประสงค์เป็นหลักในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด และมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.43 และ 4.16 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 กำหนดให้ชุมชนและหมู่บ้านต้องจัดทำระเบียบข้อบังคับต่างๆ โดยมีเกณฑ์ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนดขึ้น (คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2544) แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ระเบียบ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ของแต่ละกองทุนยังมีความแตกต่างกันไปตามมติที่ประชุมของสมาชิกว่าจะบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯของตนเองไปในทิศทางใดเป็นหลัก แต่ระเบียบกองทุนหมู่บ้านฯที่แต่ละกองทุนกำหนดขึ้นมานั้นจะต้องไม่ขัดแย้งกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ตาราง 58 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นในด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการของคณะกรรมการและสมาชิก

ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ	คณะกรรมการ			สมาชิก		
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
การวางแผน						
1.กองทุนหมู่บ้านฯมีการจัดทำแผนการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว เช่น การวางแผนการติดตามหนี้	3.86	0.71	มาก	3.88	0.75	มาก
2.แผนที่วางไว้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้	3.82	0.72	มาก	3.86	0.76	มาก
3.การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯได้ยึดถือระเบียบข้อบังคับ วัตถุประสงค์เป็นหลักในการปฏิบัติ	4.43	0.65	มากที่สุด	4.16	0.78	มาก
4.คณะกรรมการและสมาชิกมีส่วนช่วยในการวางแผน โดยการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการดำเนินงานของกองทุนฯ	3.99	0.70	มาก	3.94	0.78	มาก
การจัดองค์การ						
5.กองทุนหมู่บ้านฯทำการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการมีความชัดเจนและเหมาะสม	4.14	0.65	มาก	4.03	0.79	มาก
6.กองทุนหมู่บ้านฯมีวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการเหมาะสม	4.13	0.63	มาก	4.03	0.73	มาก
การชี้แนะ						
7.กองทุนหมู่บ้านฯมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิก ชุมชนในพื้นที่ทราบและเข้าใจถึงกิจกรรมที่จะดำเนินการ	4.01	0.71	มาก	4.01	0.75	มาก
8.คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิกเข้าใจวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ	4.01	0.69	มาก	3.95	0.69	มาก
9.คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิกเข้าใจในระเบียบและพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	4.01	0.69	มาก	3.99	0.72	มาก
การควบคุม						
10.กองทุนฯมีการควบคุม ตรวจสอบ การพิจารณาให้เงินกู้กับสมาชิก	4.20	0.67	มาก	4.08	0.74	มาก
11.กองทุนฯมีการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการใช้เงินกู้ของสมาชิก	3.75	0.79	มาก	3.86	0.79	มาก
12.กองทุนฯ มีการกำหนด นโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ มีความชัดเจนและสามารถนำมาบังคับควบคุมปฏิบัติได้	4.16	0.69	มาก	4.07	0.72	มาก
13.คณะกรรมการผู้รับมอบอำนาจมีการกำกับ ตรวจสอบ และควบคุมการลงนามของผู้กู้และผู้ค้ำประกัน ในสัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกันฯต่อหน้าพยาน (คณะกรรมการ) ทุกราย	4.14	0.70	มาก	4.08	0.77	มาก

ตาราง 58 (ต่อ)

ด้านกลไกและการบริหารจัดการ	คณะกรรมการ			สมาชิก		
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
การควบคุม (ต่อ)						
14.คณะกรรมการได้จัดทำบัญชีและชี้แจงรายละเอียดของเงินกองทุนฯให้สมาชิกทราบอย่างสม่ำเสมอ	4.08	0.68	มาก	4.00	0.77	มาก
15.คณะกรรมการเปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามการทำงานของคณะกรรมการได้อย่างสม่ำเสมอ	4.09	0.68	มาก	4.01	0.72	มาก
เฉลี่ยรวม	4.05	0.54	มาก	3.99	0.58	มาก

6. ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นด้านความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านฯของคณะกรรมการและสมาชิกโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.80 และ 3.73 ตามลำดับ

ซึ่งระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการเห็นว่า ผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.05 มากที่สุด รองลงมาคือ กองทุนหมู่บ้านมีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่ชุมชน สมาชิกมีความพอใจ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.98 และในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านมีอัตราการเพิ่มขึ้นของการออมมากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.37

ส่วนระดับความคิดเห็นของสมาชิกเห็นว่า ผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านฯในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.91 รองลงมาคือ กองทุนหมู่บ้านมีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิก สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.88 และในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.40 ดังแสดงในตาราง 59

ตาราง 59 · ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็น ในด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนของคณะกรรมการและสมาชิก

ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน	คณะกรรมการ			สมาชิก		
	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น	\bar{X}	SD	ระดับ ความ คิดเห็น
1. ผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านฯ ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับ	4.05	0.71	มาก	3.91	0.72	มาก
2. จำนวนเงินสำรอง เงินประกันความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านฯ ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับ	3.94	0.77	มาก	3.85	0.73	มาก
3. จำนวนเงินออมที่สมาชิกนำมาฝากกับกองทุนหมู่บ้านฯ เฉลี่ยต่อคน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับ	3.70	1.04	มาก	3.64	0.97	มาก
4. จำนวนเงินกู้ยืมที่สมาชิกได้รับเฉลี่ยต่อคน สมาชิกมีความพอใจ อยู่ในระดับ	3.91	0.77	มาก	3.79	0.76	มาก
5. กองทุนหมู่บ้านฯ มีจำนวนหนี้ค้างชำระเฉลี่ยต่อคน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับ (หมายเหตุ : ถ้าหนี้ค้างชำระน้อยให้ตอบจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุด และถ้ามีหนี้ค้างชำระมากให้ตอบจากค่าน้อยที่สุดไปหาค่ามากที่สุด)	3.91	0.96	มาก	3.80	0.95	มาก
6. กองทุนหมู่บ้านฯ มีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิก สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับ	3.96	0.77	มาก	3.88	0.74	มาก
7. กองทุนหมู่บ้านฯ มีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่ชุมชน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับ	3.98	0.77	มาก	3.85	0.76	มาก
8. ในรอบปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านฯ มีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนของสมาชิก อยู่ในระดับ	3.38	0.92	ปานกลาง	3.40	0.85	ปานกลาง
9. ในรอบปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านฯ มีอัตราการเพิ่มขึ้นของการออม อยู่ในระดับ	3.37	1.03	ปานกลาง	3.44	1.02	มาก
เฉลี่ยรวม	3.80	0.63	มาก	3.73	0.57	มาก

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ระดับความคิดเห็นด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ของคณะกรรมการและสมาชิก สามารถมองได้จากผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านฯ ในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.05 และ 3.91 มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก หากกองทุนใดมีความสม่ำเสมอในการออมทรัพย์และมีความสามารถใช้คืนเงินกู้รวมถึงผลประกอบการมีกำไรก็แสดงว่า หมู่บ้านนั้นตอบสนองนโยบายกองทุนหมู่บ้านได้เป็นอย่างดีและขณะเดียวกันตัวชี้วัดกำไรก็จะเป็นข้อมูลสำหรับสมาชิกและคณะกรรมการในการประเมินสถานการณ์ในอนาคตได้ ซึ่งกำไรหรือตัวเงินในที่นี้มีได้หมายถึงกำไรในเชิงธุรกิจ โดยกำไรที่ได้มาจากผลประกอบการที่เพิ่มขึ้นนั้นจะนำมาสู่การพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและสมาชิกมีทัศนคติในการมองกองทุนหมู่บ้านมากกว่ากิจกรรมการกู้ยืมเงิน กล่าวคือ พิจารณากองทุนเป็นเครื่องมือให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมที่มีอยู่เดิมในชุมชนให้สามารถดำเนินต่อไปได้ ทำให้กองทุนไปส่งเสริมความต้องการของสมาชิกในด้านอื่นๆ เช่น ส่งเสริมการศึกษาดูงาน ส่งเสริมการเพิ่มพูนปัญญา สนับสนุนกิจกรรมที่มีอยู่เดิมในด้านสวัสดิการ เพื่อสนับสนุนการสร้างความมั่นคงเพื่อกิจการสาธารณะ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่สามารถทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของเงินกองทุน 1 ล้านบาท ในระยะสั้นๆ แต่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนโดยรวมในระยะยาว ดังนั้น ถ้ากองทุนหมู่บ้านฯ ใดมีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ที่ดีหรือไม่ ย่อมส่งผลต่อกำไร ขาดทุนหรือผลประกอบการในรอบปีนั้นๆ นั่นเอง

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชน

ในการวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างความสำเร็จของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานการวิจัยไว้ว่า ปัจจัยด้านทุนทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการบริหารด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และกลไก กระบวนการบริหารจัดการที่มีอิทธิพลกับความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารจัดการซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไปนี้เป็น การนำเอาปัจจัยด้านทุนทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการบริหารด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และกลไก กระบวนการบริหารจัดการ ทั้ง 8 ปัจจัย มาศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship) ว่า ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งเป็นตัวแปรตามหรือไม่เพียงใด โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร (path analysis) ก่อนดำเนินการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้าง โมเดลแสดงอิทธิพลทางทฤษฎีขึ้นมาเป็นสมมุติฐานการวิจัย และเพื่อให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้วในการกำหนดโมเดลรูปแบบเส้นทางแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรทางทฤษฎี ครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 8 ตัวแปรดังกล่าวข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ รูปแบบ โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคณะกรรมการและรูปแบบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของสมาชิก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. รูปแบบโมเดลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐาน (over identified model)
2. ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Intercorrelation)
3. ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) หรือค่าน้ำหนักเบต้า (beta weight) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวในแต่ละสมการ โครงสร้าง
4. ผลการคำนวณอิทธิพลทางตรง (direct effect) อิทธิทางอ้อม (indirect effect) และผลรวมอิทธิพล (total effect)

ซึ่งผลการวิเคราะห์ตามลำดับ 1) ผู้วิจัยนำเสนอเป็นรูปแบบโมเดลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานของสถาบันการเงินชุมชน ส่วนลำดับตั้งแต่ 2) – 4) จะนำเสนอโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ รูปแบบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคณะกรรมการและรูปแบบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของสมาชิก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบโมเดลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐาน (over identified model) ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์และมีสมการ โครงสร้าง ดังนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

STR	หมายถึง	ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (strength)
SOC	หมายถึง	ทุนทางสังคม (social capital)
NET	หมายถึง	เครือข่าย (net work)
LEA	หมายถึง	ภาวะผู้นำ (leader ship)
PAR	หมายถึง	การมีส่วนร่วม (participation)
MAN	หมายถึง	ทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านคน (man)
MON	หมายถึง	ทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านเงิน (money)
MAT	หมายถึง	ทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ (material)
MAP	หมายถึง	กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (management)
R	หมายถึง	ผลการแสดงถึงระดับของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระทั้งหมด
R^2	หมายถึง	อิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีต่อตัวแปรตาม
Beta	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน แสดงถึงน้ำหนักของความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีต่อตัวแปรตาม
t	หมายถึง	ค่าสถิติ t หรือค่าความน่าจะเป็น เพื่อใช้ทดสอบว่าตัวแปรใดบ้างที่สามารถใช้พยากรณ์ได้

F	หมายถึง	ค่าสถิติ F หรือค่าความน่าจะเป็น ใช้เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระที่มีอยู่ในตัวแบบสามารถใช้ได้ทุกตัวแปรหรือไม่ภายใต้สมมติฐานทางสถิติ
*P < .05	หมายถึง	การมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
** P < .01	หมายถึง	การมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ns	หมายถึง	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอย (regression analysis) ซึ่งการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนใช้สมการการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร (path analysis) ซึ่งมีรูปแบบหรือโมเดลความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ แสดงให้เห็น รูปแบบโมเดลการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนตามสมมติฐานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (แสดงตามแผนภาพ 27) กล่าวคือ ตัวแปรภายใน (endogenous variable) ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (STR) คือ ทุนทางสังคม (SOC) เครือข่าย (NET) ภาวะผู้นำ (LEA) การมีส่วนร่วม (PAR) ทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT) กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (MAP) ซึ่งมีรูปแบบสมการและลักษณะของเส้นทาง ปราบฎรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบสมการในรูปคะแนนดิบ

$$\text{STR} = a + b_1 \text{SOC} + b_2 \text{NET} + b_3 \text{LEA} + b_4 \text{PAR} + b_5 \text{MAN} + b_6 \text{MON} + b_7 \text{MAT} + b_8 \text{MAP}$$

โดยกำหนดให้

$$\begin{aligned} \text{STR} &= \text{ความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน} \\ b_1, \dots, b_8 &= \text{ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (regression coefficient) ของตัวแปรอิสระในแต่ละตัว} \\ \text{SOC}, \dots, \text{MAP} &= \text{ตัวแปรอิสระ} \\ a &= \text{ค่าคงที่ (constant) ของสมการถดถอย} \end{aligned}$$

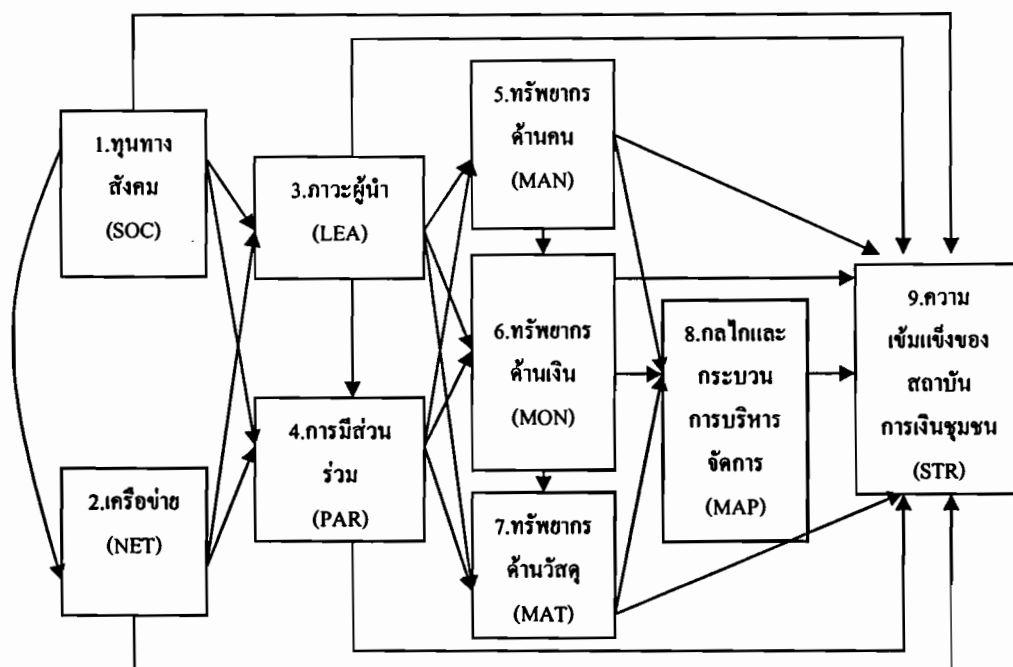
รูปแบบสมการ โครงสร้างการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร

$$\begin{aligned} \text{SOC} &= (e_1) \\ \text{NET} &= P_{21} \text{SOC} + (e_2) \\ \text{LEA} &= P_{31} \text{SOC} + P_{32} \text{NET} + (e_3) \\ \text{PAR} &= P_{41} \text{SOC} + P_{42} \text{NET} + P_{43} \text{LEA} + (e_4) \\ \text{MAN} &= P_{53} \text{LEA} + P_{54} \text{PAR} + (e_5) \\ \text{MON} &= P_{63} \text{LEA} + P_{64} \text{PAR} + P_{65} \text{MAN} + (e_6) \\ \text{MAT} &= P_{73} \text{LEA} + P_{74} \text{PAR} + P_{76} \text{MON} + (e_7) \\ \text{MAP} &= P_{85} \text{MAN} + P_{86} \text{MON} + P_{87} \text{MAT} + (e_8) \\ \text{STR} &= P_{91} \text{SOC} + P_{92} \text{NET} + P_{93} \text{LEA} + P_{94} \text{PAR} + P_{95} \text{MAN} + P_{96} \text{MON} + \\ &P_{97} \text{MAT} + P_{98} \text{MAP} + (e_9) \end{aligned}$$

เมื่อ P = ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient)

P_{ji} = โดยที่ i หมายถึง ตัวแปรสาเหตุ และ j หมายถึง ตัวแปรผล

รูปแบบโมเดลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) ของตัวแปรที่ศึกษา

ภาพ 27 รูปแบบโมเดลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรตาม สมมุติฐาน

2. ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร (path analysis) โดยแบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลด้านคณะกรรมการและข้อมูลด้านสมาชิก ดังนี้

2.1 ด้านคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชน ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ของคณะกรรมการ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการวิจัยของคณะกรรมการ เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่และใช้ตรวจสอบหรือทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) พิจารณาความสัมพันธ์ในรูปแบบเชิงเส้นตรง (linear association) เท่านั้น

ตาราง 60 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการวิจัยของคณะกรรมการ

ตัวแปร	SOC	NET	LEA	PAR	MAN	MON	MAT	MAP	STR
SOC	1.000								
NET	.705**	1.000							
LEA	.576**	.580**	1.000						
PAR	.682**	.623**	.677**	1.000					
MAN	-.110*	-.011 ^{ns}	-.079 ^{ns}	-.080 ^{ns}	1.000				
MON	.165**	.128*	.121*	.166**	.338**	1.000			
MAT	.146**	.082 ^{ns}	.081 ^{ns}	.090 ^{ns}	.045 ^{ns}	.282**	1.000		
MAP	.671**	.673**	.689**	.744**	-.054 ^{ns}	.203**	.170**	1.000	
STR	.450**	.341**	.457**	.495**	-.072 ^{ns}	.296**	.143**	.548**	1.000

** = $P < .01$, * = $P < .05$, ns = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากตาราง 60 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 9 ตัวแปร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ส่วนใหญ่มีค่าเป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ในทางเดียวกัน จำนวน 30 คู่ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่าเป็นลบแสดงถึงความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้าม

จำนวน 6 คู่ และสังเกตได้ว่าตัวแปรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 จำนวน 24 คู่ และนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่

2.1.1 ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) หรือค่าน้ำหนักเบต้า (beta weight) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวในแต่ละสมการ โครงสร้าง ผลการวิเคราะห์เส้นทางของรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมติฐานของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น นำมาสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน (over identified model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีเส้นทางเชื่อมระหว่างตัวแปรในทิศทางเดียวกันที่สามารถเชื่อมได้ไปสู่ตัวแปรตามที่เป็นตัวแปรภายในทุกสมการ โครงสร้าง ซึ่งได้สมการโครงสร้าง 8 สมการ โครงสร้าง ดังนี้

สมการ โครงสร้างที่ 1 มีเครือข่าย (NET) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 1 เส้นทาง ได้แก่ ทูตทางสังคม (SOC)

สมการ โครงสร้างที่ 2 มีภาวะผู้นำ (LEA) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 2 เส้นทาง ได้แก่ ทูตทางสังคม (SOC) และ เครือข่าย (NET)

สมการ โครงสร้างที่ 3 มีการมีส่วนร่วม (PAR) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ทูตทางสังคม (SOC) เครือข่าย (NET) และ ภาวะผู้นำ (LEA)

สมการ โครงสร้างที่ 4 มีทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 2 เส้นทาง ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LEA) และ การมีส่วนร่วม (PAR)

สมการ โครงสร้างที่ 5 มีทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LEA) การมีส่วนร่วม (PAR) และทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN)

สมการ โครงสร้างที่ 6 มีทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LEA) การมีส่วนร่วม (PAR) และทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON)

สมการ โครงสร้างที่ 7 มีกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (MAP) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) และทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT)

สมการ โครงสร้างที่ 8 มีความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (STR) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 8 เส้นทาง ได้แก่ ทุนทางสังคม (SOC) เครือข่าย (NET) ภาวะผู้นำ (LEA) การมีส่วนร่วม (PAR) ทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT) และกลไก กระบวนการบริหารจัดการ (MAP)

ผลการวิเคราะห์โมเดล โครงสร้างตามสมมุติฐาน ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลและค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแปรของสมการ โครงสร้างที่ 1 ถึงสมการ โครงสร้างที่ 8 ดังแสดงในตาราง 61

ตาราง 61 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์โมเดล โครงสร้างของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนของ คณะกรรมการ

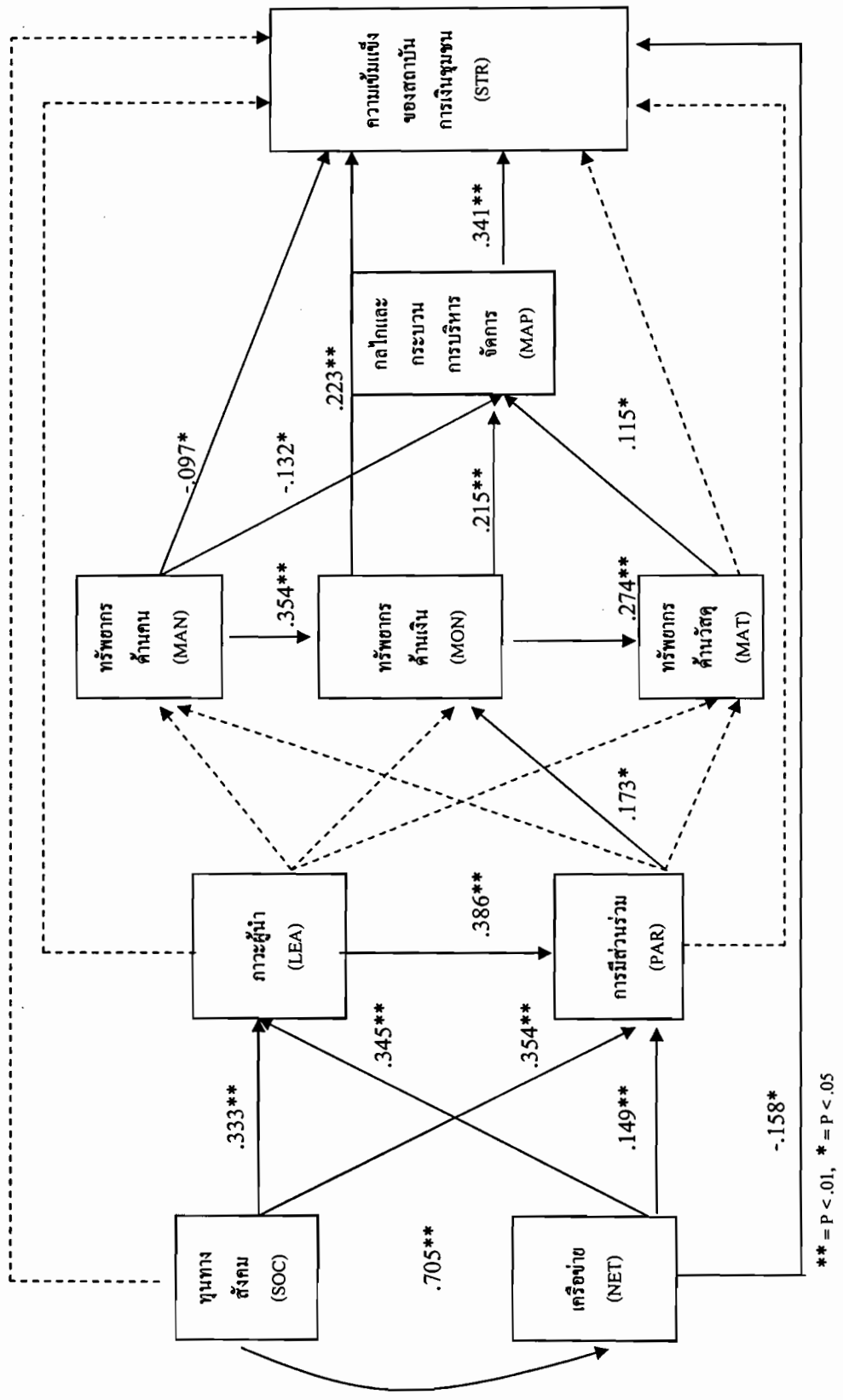
สมการ ที่	ตัวแปร ตาม	ตัวแปรอิสระ	R	R ²	F	Path Coefficient	t
1	NET		.705	.498	339.642**		
		SOC				.705	18.429**
2	LEA		.626	.392	110.066**		
		SOC				.333	5.594**
		NET				.345	5.795**
3	PAR		.772	.596	167.457**		
		SOC				.354	6.970**
		NET				.149	2.934**
		LEA				.386	8.752**
4	MAN		.087	.008	1.296		
		LEA				-.045	-.616 ^{ns}
		PAR				-.050	-.679 ^{ns}

ตาราง 61 (ต่อ)

สมการ ที่	ตัวแปร ตาม	ตัวแปรอิสระ	R	R ²	F	Path Coefficient	t
5	MON		.391	.153	20.457**		
		LEA				.032	.473 ^{ns}
		PAR				.173	2.553*
6	MAT	MAM	.286	.082	10.129**	.354	7.084**
		LEA				.033	.464 ^{ns}
		PAR				.023	.322 ^{ns}
7	MAP	MON	.266	.071	8.627**	.274	5.203**
		MAN				-.132	.20374*
		MAT				.115	2.117*
8	STR		.618	.381	25.889**		
		SOC				.132	1.909 ^{ns}
		NET				-.158	-2.364*
		LEA				.118	1.844 ^{ns}
		PAR				.125	1.723 ^{ns}
		MAM				-.097	-2.081*
		MON				.223	4.573**
		MAT				-.001	-.019 ^{ns}
MAP	.341	4.523**					

** = P < .01, * = P < .05, ns = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ในตาราง 61 ตามเส้นทางความสัมพันธ์โครงสร้างตามสมมุติฐาน พบว่า สัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เรียงตามลำดับได้ ดังนี้ PAR NET LEA STR MON MAT และ MAP ของสมการทำนายทั้ง 7 สมการ มีค่าเท่ากับ .596 .498 .392 .381 .153 .082 และ .071 ตามลำดับ ซึ่งมีค่า F ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าสัมประสิทธิ์เส้นทางซึ่งมีค่า t ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 11 เส้นทาง และที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 5 เส้นทาง ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) ตัวแปรตาม MAN พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถนำค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของแต่ละสมการ โครงสร้างมาเขียนเส้นทางของรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานได้ ปรากฏดังภาพ 28

ภาพ 28 แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์ทางสังคมตามสมมติฐานของคณะกรรมการ

จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานของคณะกรรมการ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ยังไม่เหมาะสม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมีอยู่ 9 เส้นทาง แสดงตามภาพ 28 ดังนั้น จึงต้องทำการตกแต่งรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานใหม่ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุด โดยการลบเส้นทางที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติออกจากรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมุติฐาน ดังแสดงในตาราง 62

ตาราง 62 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคณะกรรมการที่ผ่านการ
ตกแต่งครั้งที่ 1

สมการ ที่	ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	R	R ²	F	Path Coefficient	t
1	NET		.705	.498	339.642**		
		SOC				.705	18.429**
2	LEA		.626	.392	110.066**		
		SOC				.333	5.594**
		NET				.345	5.795**
3	PAR		.772	.596	167.457**		
		SOC				.354	6.970**
		NET				.149	2.934**
		LEA				.386	8.752**
5	MON		.390	.152	30.643**		
		PAR				.195	3.896*
		MAM				.354	7.080**
6	MAT		.282	.079	29.536**		
		MON				.282	5.435**
7	MAP		.266	.071	8.627**		
		MAN				-.132	.20374*
		MON				.215	3.725**
		MAT				.115	2.117*
8	STR		.592	.351	45.949**		
		NET				-.042	-.711 ^{ns}
		MAN				-.125	-2.667**
		MON				.237	4.969**
		MAP				.522	8.642**

** = P < .01, * = P < .05, ns = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

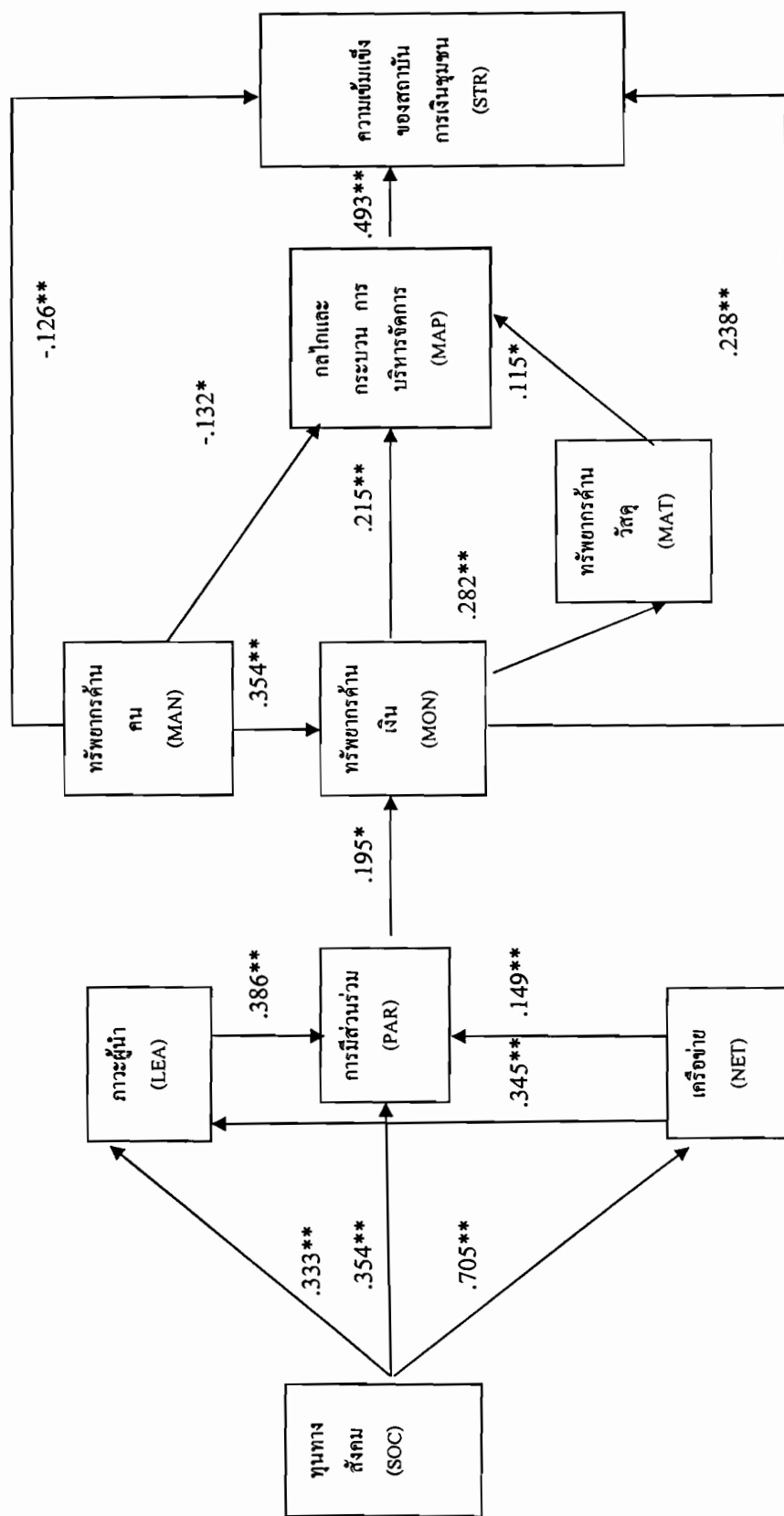
จากการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคณะกรรมการที่ผ่านการคัดเลือก ครั้งที่ 1 พบว่า สัมประสิทธิ์เส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 12 เส้นทาง และเส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 3 เส้นทาง และเส้นทางที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มี 1 เส้นทาง ผู้วิจัยจึงตัดเส้นทางนั้นออกจากสมการรูปแบบความสัมพันธ์และทำการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทำการคัดเลือกใหม่ ครั้งที่ 2 ดังแสดงในตาราง 63

ตาราง 63 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุของคณะกรรมการที่ผ่านการ
ตกแต่ง ครั้งที่ 2

สมการ ที่	ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	R	R ²	F	Path Coefficient	t
1	NET		.705	.498	339.642**		
		SOC				.705	18.429**
2	LEA		.626	.392	110.066**		
		SOC				.333	5.594**
		NET				.345	5.795**
3	PAR		.772	.596	167.457**		
		SOC				.354	6.970**
		NET				.149	2.934**
		LEA				.386	8.752**
5	MON		.390	.152	30.643**		
		PAR				.195	3.896*
		MAM				.354	7.080**
6	MAT		.282	.079	29.536**		
		MON				.282	5.435**
7	MAP		.266	.071	8.627**		
		MAN				-.132	.20374*
		MON				.215	3.725**
		MAT				.115	2.117*
8	STR		.592	.350	61.186**		
		MAN				-.126	-2.700**
		MON				.238	4.993**
		MAP				.493	10.956**

** = P < .01, * = P < .05

จากการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคณะกรรมการที่ผ่านการคัดเลือก ครั้งที่ 2 พบว่าสัมประสิทธิ์เส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 12 เส้นทาง และเส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 3 เส้นทาง ดังนั้น จึงสามารถนำค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของแต่ละสมการโครงสร้างมาเขียนเส้นทางของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ผ่านการคัดเลือกแบบความสัมพันธ์ให้เป็นแบบจำลองที่ประหยัด (Parsimonious Model) เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุดปรากฏดังภาพ 29

** = P < .01, * = P < .05

ภาพ 29 แสดงโมเดลรูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ผ่านการตกแต่งของคณะกรรมการ

2.1.2 ผลการคำนวณอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) และผลรวมอิทธิพล (Total Effect: TE) จากรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมติฐานที่ผ่านการทดสอบแล้วพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีความสัมพันธ์ที่คิดที่สุดแล้ว จึงนำรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวมาหาอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) และผลรวมอิทธิพล (Total Effect: TE) ได้ ดังแสดงในตาราง 64

ตาราง 64 ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และผลรวมอิทธิพล ระหว่างตัวแปรของคณะกรรมการ

ประเภทความสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม STR							
	MAP	MON	PAR	MAN	MAT	SOC	LEA	NET
1. ความผันแปร	0.548	0.296	0.495	-0.072	0.143	0.450	0.457	0.341
รวมทั้งหมด								
2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล (ผลรวม : TE)	0.493	0.360	0.070	-0.064	0.057	0.048	0.027	0.020
ก) ผลทางตรง : DE	0.493	0.238	0.000	-0.126	0.000	0.000	0.000	0.000
ข) ผลทางอ้อม : IE	0.000	0.122	0.070	0.062	0.057	0.048	0.027	0.020
3. ความสัมพันธ์ไม่ใช่เหตุและผล = 1 - 2	0.055	-0.064	0.425	-0.008	0.086	0.402	0.430	0.321

จากตาราง 64 เมื่อพิจารณาผลรวมอิทธิพลพบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (STR) เรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้ 1) กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (MAP) 2) ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) 3) การมีส่วนร่วม (PAR) 4) ทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) 5) ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT) 6) ทูทางสังคม (SOC) 7) ภาวะผู้นำ (LEA) 8) เครือข่าย (NET) โดยมีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.493 0.360 0.070 -0.064 0.057 0.048 0.027 และ 0.020 ตามลำดับ และพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนของคณะกรรมการมีดังนี้

2.1.2.1 ปัจจัยด้านกลไกและการบริหารจัดการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ 0.493

2.1.2.2 ตัวแปรที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วม โดยมีผลรวมอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .070 รองลงมา ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ ทุนทางสังคม ภาวะผู้นำ และเครือข่าย โดยมีค่าผลรวมอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .057 .048 .027 และ .020 ตามลำดับ

2.1.2.3 ตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด คือ ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .360 รองลงมา ทรัพยากรการบริหารด้านคน มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ -.064

จากสมมติฐานการวิจัยของคณะกรรมการพบว่า ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านทรัพยากรการบริหารด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการมีอิทธิพลกับความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนตามสมมติฐาน โดยปัจจัยด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งมากที่สุด (.493) ตัวแปรที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อม ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม (.070) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (.057) ด้านทุนทางสังคม (.048) ด้านภาวะผู้นำ (.027) และด้านเครือข่าย (.020) ตามลำดับ และตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (.360) และ ทรัพยากรการบริหารด้านคน (-.064) ตามลำดับ

2.2 ด้านสมาชิกสถาบันการเงินชุมชน ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ของสมาชิก ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการวิจัยของสมาชิก เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระที่นำมาศึกษาเป็นอิสระต่อกันหรือไม่ และใช้ตรวจสอบหรือทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) พิจารณาความสัมพันธ์ในรูปแบบเชิงเส้นตรง (linear association) เท่านั้น ผลจากการวิเคราะห์ ปรากฏดังแสดงในตาราง 65

ตาราง 65 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการวิจัยของสมาชิก

ตัวแปร	SOC	NET	LEA	PAR	MAN	MON	MAT	MAP	STR
SOC	1.000								
NET	.673**	1.000							
LEA	.587**	.622**	1.000						
PAR	.533**	.559**	.729**	1.000					
MAN	-.053 ^{ns}	-.005 ^{ns}	.055 ^{ns}	.000 ^{ns}	1.000				
MON	-.044 ^{ns}	.002 ^{ns}	.064 ^{ns}	.008 ^{ns}	.994**	1.000			
MAT	-.078 ^{ns}	-.083 ^{ns}	.033 ^{ns}	.020 ^{ns}	.276**	.282**	1.000		
MAP	.547**	.626**	.804**	.772**	.054 ^{ns}	.061 ^{ns}	.014 ^{ns}	1.000	
STR	.496**	.470**	.629**	.611**	.125*	.128*	.095 ^{ns}	.662**	1.000

** = $P < .01$, * = $P < .05$, ns = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากตาราง 65 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 9 ตัวแปร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ส่วนใหญ่มีค่าเป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ในทางเดียวกัน จำนวน 31 คู่ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีค่าเป็นลบแสดงถึงความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้าม จำนวน 5 คู่ และสังเกตได้ว่าตัวแปรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 จำนวน 18 คู่ และนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่

2.2.1 ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (path coefficient) หรือค่าน้ำหนักเบต้า (beta weight) ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวในแต่ละสมการ โครงสร้าง ผลการวิเคราะห์เส้นทางของรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมติฐานของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น นำมาสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน (over identified model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีเส้นทางเชื่อมระหว่างตัวแปรในทิศทางเดียวกันที่สามารถเชื่อมได้ไปสู่ตัวแปรตามที่เป็นตัวแปรภายในทุกสมการ โครงสร้าง ซึ่งได้สมการ โครงสร้าง 8 สมการ โครงสร้าง ดังนี้

สมการ โครงสร้างที่ 1 มีเครือข่าย (NET) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 1 เส้นทาง ได้แก่ ทูตทางสังคม (SOC)

สมการ โครงสร้างที่ 2 มีภาวะผู้นำ (LEA) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 2 เส้นทาง ได้แก่ ทูตทางสังคม (SOC) และ เครือข่าย (NET)

สมการ โครงสร้างที่ 3 มีการมีส่วนร่วม (PAR) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ทูตทางสังคม (SOC) เครือข่าย (NET) และ ภาวะผู้นำ (LEA)

สมการ โครงสร้างที่ 4 มีทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 2 เส้นทาง ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LEA) และ การมีส่วนร่วม (PAR)

สมการ โครงสร้างที่ 5 มีทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LEA) การมีส่วนร่วม (PAR) และทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN)

สมการ โครงสร้างที่ 6 มีทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ภาวะผู้นำ (LEA) การมีส่วนร่วม (PAR) และทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON)

สมการ โครงสร้างที่ 7 มีกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (MAP) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ ทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) และทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT)

สมการ โครงสร้างที่ 8 มีความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (STR) เป็นตัวแปรตาม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ จำนวน 8 เส้นทาง ได้แก่ ทูตทางสังคม (SOC) เครือข่าย (NET) ภาวะผู้นำ (LEA) การมีส่วนร่วม (PAR) ทรัพยากรการบริหารด้านคน (MAN) ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน (MON) ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ (MAT) และกลไก กระบวนการบริหารจัดการ (MAP)

ผลการวิเคราะห์ โมเดล โครงสร้างตามสมมุติฐาน ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลและค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแปรของสมการ โครงสร้างที่ 1 ถึงสมการ โครงสร้างที่ 8 ดังแสดงในตาราง 66

ตาราง 66 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุที่ได้จากการวิเคราะห์โมเดล
โครงสร้างเต็มรูปของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงิน
ชุมชนของสมาชิก

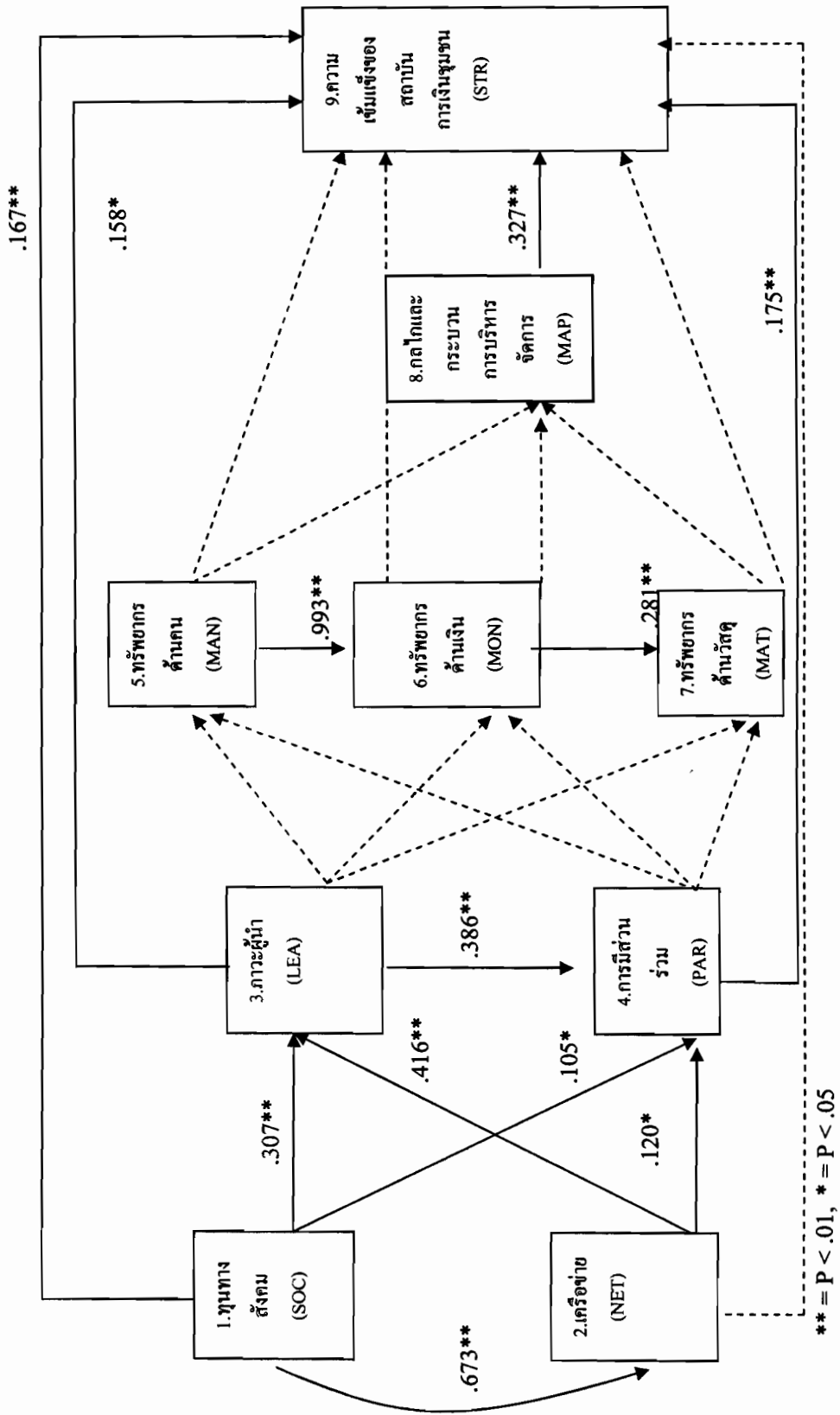
สมการ ที่	ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	R	R ²	F	Path Coefficient	t
1	NET		.673	.453	284.607**		
		SOC				.673	16.870**
2	LEA		.662	.438	133.517**		
		SOC				.307	5.597**
		NET				.416	7.581**
3	PAR		.745	.555	141.790**		
		SOC				.105	2.056*
		NET				.120	2.271*
		LEA				.593	12.295**
4	MAN		.081	.007	1.136		
		LEA				.119	1.509 ^{ns}
		PAR				-.087	-1.100 ^{ns}
5	MON		.994	.988	9054.347**		
		LEA				.006	.681 ^{ns}
		PAR				.003	.381 ^{ns}
		MAM				.993	164.206**
6	MAT		.282	.080	9.834**		
		LEA				.004	.053 ^{ns}
		PAR				.015	.202 ^{ns}
		MON				.281	5.393**
7	MAP		.087	.008	.871		
		MAN				-.558	-1.155 ^{ns}
		MON				.617	1.275 ^{ns}
		MAT				-.006	-.105 ^{ns}

ตาราง 66 (ต่อ)

สมการ ที่	ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	R	R ²	F	Path Coefficient	t
8	STR		.711	.506	42.938**		
		SOC				.167	3.045**
		NET				-.035	-.598 ^{ns}
		LEA				.158	2.241*
		PAR				.175	2.738**
		MAM				.326	.945 ^{ns}
		MON				-.239	-.691 ^{ns}
		MAT				.069	1.714 ^{ns}
		MAP				.327	4.398**

** = P < .01, * = P < .05, ns = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์ในตาราง 66 ตามเส้นทางความสัมพันธ์โครงสร้างตามสมมุติฐาน พบว่า สัมประสิทธิ์การทำนาย (R²) เรียงตามลำดับได้ ดังนี้ MON PAR STR NET LEA และ MAT ของสมการทำนายทั้ง 6 สมการ มีค่าเท่ากับ .988 .555 .506 .453 .438 และ .080 ตามลำดับ ซึ่งมีค่า F ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าสัมประสิทธิ์เส้นทางซึ่งมีค่า t ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 9 เส้นทาง และที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 3 เส้นทาง ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R²) ตัวแปรตาม MAN MAP พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถนำค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของแต่ละสมการ โครงสร้างมาเขียนเส้นทางของรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานของสมาชิกได้ ปรากฏดังภาพ 30

ภาพ 30 แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมุติฐานของสมาชิก

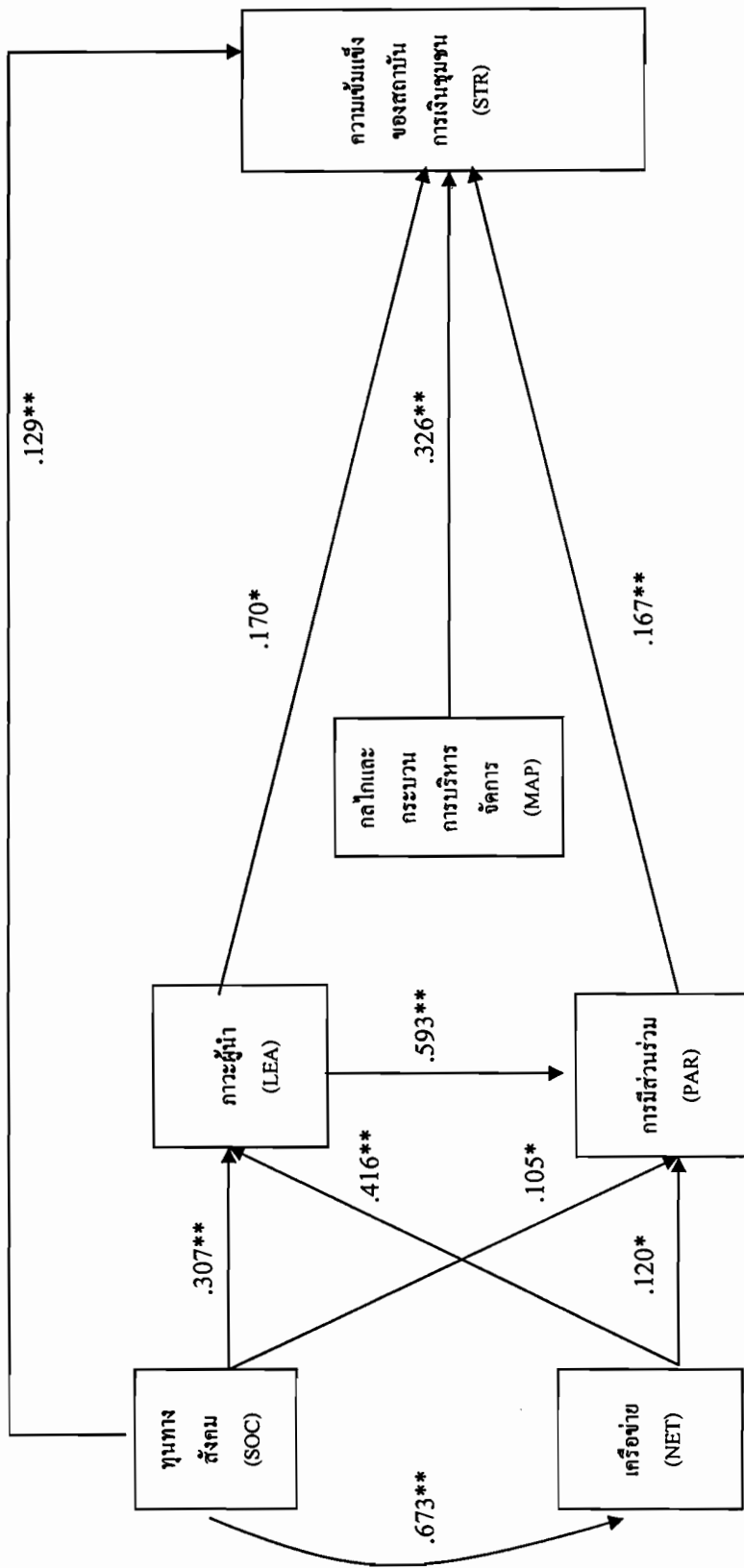
จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานของสมาชิกพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ยังไม่เหมาะสม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมี 13 เส้นทาง จึงต้องทำการตกแต่งรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานใหม่ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุด โดยการลบเส้นทางที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติออกจากรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมุติฐาน ดังแสดงในตาราง 67

ตาราง 67 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสมาชิกที่ผ่านการคัดเลือกครั้งที่ 1

สมการ ที่	ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	R	R ²	F	Path Coefficient	t
1	NET		.673	.453	284.607**		
		SOC				.673	16.870**
2	LEA		.662	.438	133.517**		
		SOC				.307	5.597**
		NET				.416	7.581**
3	PAR		.745	.555	141.790**		
		SOC				.105	2.056*
		NET				.120	2.271*
		LEA				.593	12.295**
5	MON		.994	.988	27151.888**		
		MAM				.994	164.778**
6	MAT		.282	.079	29.536**		
		MON				.282	5.435**
8	STR		.699	.489	81.224**		
		SOC				.129	2.633**
		LEA				.170	2.420*
		PAR				.167	2.593**
		MAP				.326	4.429**

** = P < .01, * = P < .05

จากการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสมาชิกที่ผ่านการตกแต่ง พบว่า สัมประสิทธิ์เส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 9 เส้นทาง และเส้นทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 3 เส้นทาง ซึ่งจากผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร MAN และ MAP พบว่า ไม่มีเส้นทางความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ผู้วิจัยจึงตัดเส้นทางของตัวแปร MAN และ MAP ออกจากสมการรูปแบบความสัมพันธ์ ดังนั้นจึงสามารถนำค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของแต่ละสมการ โครงสร้างมาเขียนเส้นทางของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ผ่านการตกแต่งใหม่ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุด ปรากฏดังภาพ 31

** = P < .01, * = P < .05

ภาพ 31 แสดงโมเดลรูปแบบเส้นทางความสัมพันธ์สาเหตุที่ผ่านการตกแต่งของสมมาตร

2.2.2 ผลการคำนวณอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) และผลรวมอิทธิพล (Total Effect: TE) จากรูปแบบความสัมพันธ์ตามสมมติฐานที่ผ่านการตกแต่งแล้วพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุด จึงนำรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวมาหาอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) และผลรวมอิทธิพล (Total Effect: TE) ได้ ดังแสดงในตาราง 68

ตาราง 68 ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และผลรวมอิทธิพล ระหว่างตัวแปรของสมาชิก

ประเภทความสัมพันธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม STR				
	MAP	LEA	SOC	PAR	NET
1. ความผันแปรทั้งหมด	0.662	0.629	0.496	0.611	0.470
2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และผล (ผลรวม : TE)					
ก) ผลทางตรง : DE	0.326	0.170	0.129	0.167	0.000
ข) ผลทางอ้อม : IE	0.000	0.099	0.137	0.000	0.132
3. ความสัมพันธ์ไม่ใช่เหตุ และผล = 1 - 2	0.336	0.360	0.230	0.444	0.338

จากตาราง 68 เมื่อพิจารณาผลรวมอิทธิพลพบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (STR) เรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้ 1) กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (MAP) 2) ภาวะผู้นำ (LEA) 3) ทูทางสังคม (SOC) 4) การมีส่วนร่วม (PAR) 5) เครือข่าย (NET) โดยมีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.326 0.269 0.266 0.167 และ 0.132 ตามลำดับ และพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนของสมาชิกมีดังนี้

1. ปัจจัยด้านกลไกและการบริหารจัดการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .326 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วม มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .167

2. ตัวแปรที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน คือ เครือข่าย มีค่าผลรวมอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .132

3. ตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำ มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .269 รองลงมา คือ ทุนทางสังคม มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .266

จากสมมติฐานการวิจัยของสมาชิกพบว่า ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วมและด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการมีอิทธิพลกับความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนตามสมมติฐาน ส่วนตัวแปรทรัพยากรการบริหารด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ไม่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็ง โดยปัจจัยด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด (.326) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วม (.167) ตัวแปรที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อม คือ ด้านเครือข่าย (.132) และตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ (.269) รองลงมาคือ ด้านทุนทางสังคม (.266) ตามลำดับ

สรุป การวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนนั้น ด้านคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า ปัจจัยด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ มีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ 0.493 และ 0.326 ตามลำดับ เนื่องจากกลไกและกระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นแนวทางที่องค์การหรือผู้บริหาร(คณะกรรมการ) ต้องนำมาใช้ในการบริหารงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ(สถาบันการเงินชุมชน)ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นสถาบันการเงินชุมชนที่มีความสามารถในการปรับตัวจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วพอเพื่อให้องค์การ(สถาบันการเงินชุมชน)ของตนอยู่รอดได้ ซึ่งก็ย่อมขึ้นอยู่กับกลไกและการบริหารจัดการเป็นสำคัญในการแก้ไขปัญหาหรือนำพากิจกรรมใดๆ ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการที่เหมาะสมนั้นสามารถทำให้สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็งได้ และจะสังเกตเห็นได้ว่า

คณะกรรมการให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนในด้านทรัพยากรการบริหารด้านคน และทรัพยากรการบริหารด้านเงิน มากที่สุด และปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุด คือ ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ทรัพยากรการบริหารด้านคน สถาบันการเงินชุมชนมุ่งช่วยเหลือคนในชุมชนให้

สามารถเข้าหาแหล่งทุนได้ ดังนั้น คนในชุมชนที่สมัครเป็นสมาชิกเพื่อทำกิจกรรมและให้บรรลุผลสำเร็จร่วมกัน สมาชิกจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญและคำว่า “เงิน” ในที่นี้หมายถึงเงินกู้ยืม เงินฝากสัจจะ และเงินถือหุ้นของสมาชิก เพื่อนำเข้ามาเพิ่มเติมต่อยอดสนับสนุนให้มีเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มมากขึ้น

ด้านสมาชิก ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนในด้าน ภาวะผู้นำ ทูทางสังคม และการมีส่วนร่วม มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้นำเป็นผู้ที่กุมความอยู่รอดของสถาบันการเงินชุมชน ดังนั้น ผู้นำที่ได้รับการยอมรับต้องมีบารมี มีความสามัคคี ปฏิบัติดีมีความสามารถและคิดถึงส่วนร่วม จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จและสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันการเงินชุมชน ทูทางสังคม ในด้านความมีน้ำใจต่อกันของสมาชิก การถ่ายทอดความรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมและที่สำคัญคือ สมาชิกต้องมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ และสุดท้ายการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น สมาชิกเห็นว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน

ซึ่งเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทั้ง 8 ตัวแปร ได้แก่ ทูทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการบริหารด้านคน ด้านเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ และกลไก กระบวนการบริหารจัดการ ต่างส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ดังนั้น โมเดลการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนที่สร้างขึ้นมาจึงมีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประจักษ์ ผลเรือง (2546) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด คือ ระบบองค์การบริหารจัดการ รองลงมาได้แก่ ระบบสนับสนุน ระบบหมู่บ้าน และระบบสมาชิก ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไขการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็ง

การศึกษาปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไขการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนนั้น จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการทั้งคณะกรรมการสมาชิก กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่มีปัญหา เพราะว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อยสามารถจะดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้นได้ ดังนั้นเมื่อสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้ด้วยตัวเอง นั่นก็คือไม่ใช่ปัญหานั้นเอง แต่ก็มีบางกองทุนที่มองว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ซึ่งแก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้นด้วยความยากลำบากและส่งผลกระทบต่อการบริหาร

จัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองไม่มากนักน้อย ผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังแสดงในตาราง 69 ดังนี้

1. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ สมาชิกขาดความมีน้ำใจ ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้านนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 9.6 และ 11.3 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต้องใช้การประชาสัมพันธ์ ทำการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้สมาชิกทราบมากขึ้น เช่น กระจายข่าวสารเสียงตามสายของชุมชน และต้องการให้หน่วยงานของรัฐ เช่น พัฒนาการอำเภอ และจังหวัดเข้ามาชี้แนะ แนะนำ ชักชวนหรือให้การอบรมแก่สมาชิกและชาวบ้านให้มาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพราะมีความน่าเชื่อถือ ชาวบ้านมักจะเกรงใจ

2. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ การติดต่อประสานงาน การได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 11.9 และ 13.3 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคควรให้เครือข่ายระดับอำเภอทำการจัดประชุม เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านแต่ละแห่งทำการปรึกษาหารือพบปะพูดคุยกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในปัญหาบางประเด็นที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการประสานงานกันได้นั้น ควรจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้งและเครือข่ายระดับจังหวัดควรประสานงานในเรื่องการบริหารจัดการกองทุนให้ชัดเจนว่า กองทุนนั้นควรจะทำอย่างไร มีแนวทางการปฏิบัติอย่างไรที่ถูกต้อง เพราะเครือข่ายจังหวัดจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง และรับข้อมูลข่าวสารจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติโดยตรง ซึ่งควรถ่ายทอดแนวคิด นโยบาย นั้นลงไปสู่กองทุนหมู่บ้านเพื่อจะได้ยึดหลักปฏิบัติที่เป็นแนวทางเดียวกัน

3. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับหน้าที่ หรืองานที่ทำนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 20.0 และ 18.0 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ควรจัดให้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอหรือให้คณะกรรมการมีโอกาสไปศึกษาดูงานกับกองทุนอื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการ ควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้นและควรจัดให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามาช่วยดูแลบ้างเป็นครั้งคราว เช่น ช่วงประชุมใหญ่ประจำปี ช่วงเวลาครบกำหนดวาระเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่คณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกใหม่ได้ศึกษาระเบียบ ข้อบังคับและเข้าใจการทำงานของกองทุนให้มากขึ้นจะทำให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้น

4. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการหรือสมาชิกไม่มีส่วนร่วมหรือไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ นั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 8.4 และ 8.7 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะพัฒนาการอำเภอ(พัฒนาชุมชน)ให้เข้ามาประชาสัมพันธ์ให้กรรมการและสมาชิกเห็นความสำคัญของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ และกระตุ้นให้กรรมการและสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการ

5. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ การขาดคนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำบัญชี งบการเงินและการจัดทำรายงานต่าง ๆ นั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 23.5 และ 19.7 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ควรจัดให้มีการฝึกอบรม การจัดทำบัญชีและงบการเงินที่ถูกต้องและมีวิธีการทำบัญชีไปในทิศทางเดียวกันและทำการจัดจ้างลูกหลานภายในชุมชนที่จบด้านบัญชีหรือมีความรู้ความสามารถด้านบัญชีมาช่วยทำบัญชีของกองทุน

6. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ จำนวนเงินที่ให้กู้ยืมไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในการนำไปใช้สร้างงานหรือสร้างรายได้ของสมาชิกนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 30.7 และ 29.3 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ควรให้รัฐบาลหรือสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติทำการจัดสรรเงินล้านเพิ่มขึ้นและให้ธนาคารของรัฐที่สนับสนุนกองทุนหมู่บ้านขยายวงเงินกู้เพิ่มขึ้นและกองทุนหมู่บ้านเองได้พยายามปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่มีประวัติการชำระหนี้ดีและทำการเฉลี่ยเงินกู้ให้แก่สมาชิกเท่าๆกันให้ทั่วถึง

7. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ วัสดุอุปกรณ์ ที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคิดเลขหรือคอมพิวเตอร์ ฯลฯ มีจำนวนไม่เพียงพอ นั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 36.5 และ 33.0 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ควรขออนุมัติในที่ประชุมให้ดำเนินการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น เครื่องคิดเลข เครื่องคอมพิวเตอร์ ส่วน โต๊ะ เก้าอี้ อาจจะขอยืมจากวัดหรือสมาคม ชมรมต่างๆ ในหมู่บ้านมาใช้ได้และส่วนใหญ่หากไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ จะแก้ไขโดยให้คณะกรรมการและสมาชิกนำวัสดุอุปกรณ์ของตนมาร่วมใช้ในการทำงานและถ้าเป็นไปได้ กองทุนหมู่บ้านฯ ต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อและอีกมุมมองหนึ่งที่กองทุนหมู่บ้านไม่ได้จัดซื้อหรือเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้ใช้นั้นเพราะไม่มีสำนักงานให้จัดเก็บวัสดุ

อุปกรณ์ต่างๆ จึงจำเป็นต้องขอความร่วมมือทำการขอขีโมวัสดุอุปกรณ์จากกรรมการและสมาชิก หรือจากวัดและชมรมต่างๆ ในชุมชนมาใช้ก่อน นั่นเอง

8. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ การประสานงานกัน การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการหรือมีการประสานงานที่ไม่ดีนั้น คณะกรรมการและสมาชิก เห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 11.0 และ 12.8 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ควรจัดทำหนังสือแบ่งงาน มอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษรและการคัดเลือกคณะกรรมการเข้าทำงานต้องได้ผู้ที่มีความเสียสละให้แก่ส่วนร่วม เพราะการทำงานกองทุนหมู่บ้านฯ ไม่มีเงินเดือน แต่กรรมการต้องทำงานประจำของตนเพื่อยังชีพ ดังนั้น คณะกรรมการต้องสามัคคีกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกและหน่วยงานของรัฐควรเข้ามาแนะนำให้ความรู้ในการบริหารจัดการ

9. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ จำนวนคณะกรรมการบริหาร กองทุนหมู่บ้านฯ ไม่เหมาะสมกับการทำงานนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 7.2 และ 11.9 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค สำหรับกองทุนหมู่บ้านฯ ที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารจัดการน้อยเห็นว่า ควรสรรหากรรมการเข้ามาทำงานเพิ่ม แต่มักจะสรรหาไม่ได้เพราะ ไม่มีใครอยากเสียสละเข้ามาทำงานและสำหรับกองทุนหมู่บ้านฯ ที่มีจำนวนมากเกินไป ถ้ากรรมการไม่ทำงาน ไม่มาประชุมเห็นว่าควรลดจำนวนคณะกรรมการลง

10. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาอนุมัติเงินกู้มี ขั้นตอนมากหรือมีความยุ่งยาก ซับซ้อน ทำให้ต้องใช้เวลานานในการอนุมัติเงินกู้นั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 7.2 และ 9.9 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค คณะกรรมการควรศึกษาดูงานกับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการ ในด้านการพิจารณาปล่อยเงินกู้ยืมให้แก่สมาชิก หรือทำการปรึกษาเครือข่ายเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนาการอำเภอ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารกรุงไทย ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการแนะนำวิธีการและขั้นตอนดำเนินงานต่างๆ และควรแจ้งให้สมาชิกรับทราบขั้นตอนวิธีการกู้ยืมเงินล่วงหน้าก่อนวันนัดพิจารณาปล่อยกู้

11. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ การติดตามหนี้ค้างชำระนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 25.5 และ 22.6 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ขั้นแรกให้คณะกรรมการฝ่ายติดตามหนี้ดำเนินการติดต่อสอบถาม ติดตามหนี้ทางวาจา ถ้ายังไม่มาชำระจะดำเนินการแจ้งหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรให้มาชำระหนี้และถ้ามาชำระหนี้ล่าช้ากว่ากำหนดจะถูกปรับตามมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก ถ้าสมาชิกมีเหตุจำเป็น ไม่สามารถชำระหนี้ได้แต่มีความตั้งใจที่จะชำระหนี้คืนให้แก่กองทุนฯ แล้ว

คณะกรรมการจะเชิญผู้ที่ค้างชำระมาประชุม ปรึกษาหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน เช่น การให้ชำระหนี้เป็นรายสัปดาห์ รายเดือน หรือขยายระยะเวลาการชำระหนี้ออกไปอีกและถ้าสมาชิกผิดนัดการชำระหนี้ เพิกเฉย ไม่สนใจที่จะชำระหนี้แล้วนั้น ขั้นตอนสุดท้ายก็คือ การส่งดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไปและติดตามจากผู้ค้ำประกันและผู้กู้ ถ้าไม่ชำระหนี้จะไม่มีสิทธิในการกู้ยืมครั้งต่อไปรวมทั้งจะไม่ได้รับสวัสดิการจากกองทุนฯ

12. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับ การระดมเงินออม เงินสัจจะ หรือการถือหุ้นนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 13.9 และ 11.9 โดยเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กองทุนหมู่บ้านควรทำการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกองทุน ซึ่งถ้าเข้ามามีส่วนร่วม โดยการฝากเงินออมเงินสัจจะหรือถือหุ้นเพิ่มขึ้นนั้นจะได้รับสวัสดิการจากกองทุนฯ เช่น สามารถกู้ยืมเงินฉุกเฉินได้จากเงินสัจจะไม่ใช่จากเงินล้านปล่อยกู้ประจำปี เป็นต้น และกองทุนหมู่บ้านควรจัดทำแผนในการระดมเงินออม เงินสัจจะและส่งเสริมการถือหุ้นเพิ่มขึ้นในปีถัดไป

13. ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค ร้อยละ 6.11 และ 2.9 ได้แก่ประเด็นดังนี้ การขาดความรู้ด้านกฎหมายในการบริหารจัดการในกรณีการจัดตั้งกสศ. เป็นนิติบุคคล การฟ้องร้องการบังคับคดีให้สมาชิกชำระหนี้และการขาดเครื่องคอมพิวเตอร์ไว้ใช้งาน การขาดโปรแกรมด้านการฝาก-ถอนเงิน การคำนวณดอกเบี้ยและการจัดทำงบการเงินทางบัญชีต่างๆ และยังไม่มีการเข้าหน้าที่ยของกองทุนหมู่บ้านฯ ใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ควรจัดให้มีที่ปรึกษากฎหมายประจำอยู่ที่เครือข่ายหรือสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติสาขา 1 จังหวัดเชียงใหม่ และจัดทำคู่มือ เอกสารอ่านประกอบความรู้ในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอพร้อมกับจัดอบรมคณะกรรมการทำงานในด้านกฎหมาย ด้านการเงินการบัญชีอย่างสม่ำเสมอและควรสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมโปรแกรมสำหรับการใช้งานให้กับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตาราง 69 จำนวนและร้อยละของปัญหาอุปสรรคของสถาบันการเงินชุมชน

ปัญหาอุปสรรค	(n = 345)			
	ความคิดเห็นของ คณะกรรมการ		ความคิดเห็นของ สมาชิก	
	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่
1.สมาชิกขาดความมีน้ำใจ ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้าน	33 (9.6)	312 (90.4)	39 (11.3)	306 (88.7)
2.ขาดการติดต่อประสานงาน การได้รับความร่วมมือ จากเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน	41 (11.9)	304 (88.1)	46 (13.3)	299 (86.7)
3.คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ไม่มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสม หรือสอดคล้องกับหน้าที่ หรืองานที่ทำ	69 (20.0)	276 (80.0)	62 (19.7)	277 (80.3)
4.คณะกรรมการหรือสมาชิกไม่มีส่วนร่วม หรือไม่มี โอกาสแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการ กองทุนหมู่บ้าน	29 (8.4)	316 (91.6)	30 (8.7)	315 (91.3)
5.การขาดคนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำ บัญชีงบการเงิน และการจัดทำรายการต่างๆ	81 (23.5)	264 (76.5)	68 (19.7)	277 (80.3)
6. จำนวนเงินที่ให้กู้ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของ สมาชิกในการนำไปใช้สร้างงาน หรือสร้างรายได้ ของสมาชิก	106 (30.7)	239 (69.3)	101 (29.3)	244 (70.7)
7. วัสดุ อุปกรณ์ ที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคิดเลข หรือคอมพิวเตอร์ ฯลฯ มีจำนวน ไม่เพียงพอ	126 (36.5)	219 (63.5)	114 (33.0)	231 (67.0)
8. ขาดการประสานงานกันและการแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบของคณะกรรมการไม่ชัดเจน	38 (11.0)	307 (89.0)	44 (12.8)	301 (87.2)
9.จำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ มีไม่ เหมาะสมกับการทำงาน	25 (7.2)	320 (92.8)	41 (11.9)	304 (88.1)

ตาราง 69 (ต่อ)

ปัญหาอุปสรรค	ความคิดเห็นของ คณะกรรมการ		ความคิดเห็นของ สมาชิก	
	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่
	10. การพิจารณาอนุมัติเงินกู้มีขั้นตอนมากหรือมีความยุ่งยาก ซับซ้อน ทำให้ต้องใช้เวลาในการอนุมัติเงินกู้	25 (7.2)	320 (92.8)	34 (9.9)
11. กองทุนหมู่บ้าน มีปัญหาในการติดตามหนี้ค้างชำระ	88 (25.5)	257 (74.5)	78 (22.6)	267 (77.4)
12. กองทุนหมู่บ้าน มีปัญหาในการระดม เงินออมเงินสัจจะหรือการถือหุ้น	48 (13.9)	297 (86.1)	41 (11.9)	304 (88.1)
13. ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ ได้แก่ การขาดความรู้ด้านกฎหมาย ด้านการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ การขาดโปรแกรมในการทำบัญชี การคำนวณดอกเบี้ย เป็นต้น	21 (6.1)	324 (93.9)	10 (2.9)	335 (97.1)

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บหมายถึง ค่าร้อยละ

จากผลการวิจัยตามตาราง 69 สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคตามความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า การขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำงานเช่น โต๊ะเก้าอี้ เครื่องคิดเลข เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มีจำนวนไม่เพียงพอหรือไม่มีเลยเป็นปัญหาที่สำคัญมากที่สุด ร้อยละ 36.5 และ 33.0 เนื่องจากว่า ตามนโยบายการบริหารจัดการ การยกระดับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เป็นสถาบันการเงินชุมชนนั้นระบุไว้ว่ากองทุนหมู่บ้านจะต้องมีความพร้อม โดยเฉพาะจะต้องมีสำนักงานเป็นของตนเองหรืออาจจะเช่าหรือไม่เช่าก็ได้แต่ระยะเวลาการเช่าตามสัญญาต้องไม่น้อยกว่า 3 ปี และต้องมีคู่มือโทรศัพท์ มีเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานและมีการจัดทำระบบบัญชีที่เป็นมาตรฐานการบัญชี ตามสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2549) ซึ่งหลายๆกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่จะไม่มีความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าว จึงมีผลทำให้กองทุนหมู่บ้านต่างๆยังไม่มีความพร้อมในการยกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนในระยะเวลาอัน

ต้นนี้ได้ รองลงมาคือ จำนวนเงินที่ให้กู้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในการนำไปใช้สร้างงาน สร้างรายได้ของสมาชิก ร้อยละ 30.7 และ 29.3 เนื่องจากว่าจำนวนสมาชิกในแต่ละกองทุนหมู่บ้าน มีจำนวนมากน้อยไม่เท่ากัน ทำให้ต้องทำการเฉลี่ยแบ่งปันจำนวนเงินที่ปล่อยกู้ เพื่อพยายามเฉลี่ยเงินกู้ให้ทั่วถึงกัน แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการทำให้บางกองทุนหมู่บ้านฯต้องนำเงินออม เงินสะสมและเงินถือหุ้นมาปล่อยกู้ ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ ดำเนินการเรียกเก็บหนี้คืนให้ได้และบางกองทุนหมู่บ้านที่เข้มแข็งก็สามารถรับเงินค้ำยอกหรือกู้ยืมจากธนาคารของรัฐที่สนับสนุนการทำงานของกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ตามความเหมาะสม

บทที่ 6

ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยระเบียบวิธีวิจัย การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งสามารถแบ่งประเภทเนื้อหาการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน 2) ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ และ 3) ปัญหาอุปสรรคและลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยการตีความของเนื้อหาตามแบบสอบถาม (questionnaire) ของผู้ทรงคุณวุฒิ (key informants) จำนวน 19 ท่าน นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งในการศึกษาเชิงคุณภาพที่พยายามอธิบายเนื้อหาของข้อความเพื่อสรุปข้อมูลและนำเสนอเนื้อหาแบบพรรณนา ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า

ส่วนที่ 1 ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

การศึกษาลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน โดยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ผู้ทรงคุณภูมินำเสนอเนื้อหา แบ่งตามประเภทเนื้อหาเบื้องต้นประกอบด้วยในด้านลักษณะการบริหารจัดการ จำนวน 8 ลักษณะ ได้แก่ 1) ด้านทุนทางสังคม 2) ด้านเครือข่าย 3) ด้านภาวะผู้นำ 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ทรัพยากรการบริหารด้านคน 6) ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน 7) ทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ และ 8) ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ การนำเสนอผลการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลผู้วิจัยสามารถสร้างข้อสรุปและนำเสนอลักษณะการบริหารจัดการตามลำดับ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 การบริหารจัดการด้านทุนทางสังคม

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทุนทางสังคม ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทุนทางสังคม สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 5 ข้อความ คือ 1) ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ กับสมาชิก สร้างให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา และมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน 2) ส่งเสริม สนับสนุน ให้สมาชิกต้องไว้เนื้อเชื่อใจกัน มีความผูกพัน ความเอื้ออาทรและสามัคคีกัน เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆร่วมกัน 3) การออกกฏระเบียบข้อบังคับ จะต้องบูรณาการเข้ากับ กฎของสังคมหรือทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วของชุมชนนั้นๆ มีการยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน 4) ต้องสร้างภาพลักษณ์ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้นำ

ต้องมีอุดมการณ์ มีศรัทธา มีความเป็นผู้นำ 5) ส่งเสริมให้สมาชิกเคารพกฎกติกาสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นำไปสู่การพัฒนาการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ

ลักษณะที่ 2 การบริหารจัดการด้านเครือข่าย

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านเครือข่าย ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านเครือข่าย สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 5 ข้อความ คือ 1) สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการบริหารจัดการซึ่งกันและกัน ทุกภาคส่วนแบบที่ช่วยน้อง 2) องค์กรเครือข่ายจะต้องมีบทบาท อำนาจหน้าที่ ที่ชัดเจน มีความเชื่อมโยง ประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติงานตามระเบียบฯ ว่าด้วยเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ 3) เครือข่ายควรมีการนำเทคโนโลยี นำมาใช้ในการติดต่อข้อมูลข่าวสาร เผยแพร่ความรู้ต่างๆ โดยสามารถเชื่อมโยงกันได้ด้วยระบบ ONLINE 4) ต้องสร้างความรู้สึกร่วมกัน (Want to do) มากกว่าความคิดที่ว่าจำเป็นต้องทำ (Must be done) 5) จัดกิจกรรมและทำการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกและผู้สนใจ บุคคลทั่วไปรู้จักเครือข่ายอย่างแพร่หลาย

ลักษณะที่ 3 การบริหารจัดการด้านภาวะผู้นำ

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านภาวะผู้นำ ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านภาวะผู้นำ สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 4 ข้อความ คือ 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกตระหนักถึงวิธีการคัดเลือก สรรหา บุคคลเข้ามาเป็นคณะกรรมการที่โปร่งใส มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีจิตสาธารณะและมีความเชื่อมั่น ศรัทธาในการเป็นผู้นำ 2) ฝึกอบรมส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้นำ ให้เกิดองค์ความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนอย่างลึกซึ้ง 3) ควรจัดระบบการให้ผลตอบแทนแก่ผู้ที่ทำงาน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจ 4) ต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้กับคนรุ่นใหม่ หรือคณะกรรมการที่มารับวาระการบริหารต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะที่ 4 การบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านการมีส่วนร่วม ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านการมีส่วนร่วม สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 4 ข้อความ คือ 1) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก เริ่มจากร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมคิดตามตรวจสอบร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนร่วมสร้างสถาบันการเงินชุมชนไปสู่ความยั่งยืน 2) ต้องสร้าง

จิตสำนึกร่วมกันในความเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆในการบริหารจัดการ 3) เปิดโอกาสให้สมาชิกตัดสินใจและกำหนดความต้องการของสมาชิกอย่างแท้จริง จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 4) ส่งเสริมให้คณะกรรมการตระหนักถึงการเป็นตัวอย่างที่ดี ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การออม การชำระคืนเงินกู้ การเสียสละเวลา ทุนทรัพย์ สติปัญญา การแสดงความคิดเห็นต่างๆ

ลักษณะที่ 5 การบริหารจัดการด้านทรัพยากรการบริหารด้านคน

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทรัพยากรการบริหารด้านคน ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทรัพยากรการบริหารคน สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 5 ข้อความ คือ 1) ส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความร่วมมือและปฏิบัติตนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เข้าใจบทบาทของตนเอง 2) อบรมให้ความรู้กับคณะกรรมการและสมาชิก ในเรื่องเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของกองทุนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงเรื่องคุณธรรม ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ 3) สถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง ควรมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น เช่น พนักงานการเงิน การบัญชี สินเชื่อ รุรการ มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน 4) จัดเวทีให้สมาชิกได้พบปะกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ เสนอแนะแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ 5) จัดกิจกรรมให้รางวัลกับสมาชิกที่ชำระเงินกู้ตรงตามเงื่อนไข การออมเงินฝากและเงินสัจจะอย่างสม่ำเสมอ

ลักษณะที่ 6 การบริหารจัดการด้านทรัพยากรการบริหารด้านเงิน

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทรัพยากรการบริหารด้านเงิน ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทรัพยากรการบริหารเงิน สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 4 ข้อความ คือ 1) จัดตั้งหน่วยงานที่ให้คำปรึกษา แนะนำ เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการเงินต่างๆ เช่น เงินออมควรจะไปบริหารจัดการอย่างไร การให้ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนและกำไร เพื่อให้ทราบถึงจุดคุ้มทุนการดำเนินงาน 2) ส่งเสริมด้านสวัสดิการ ตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีการวางแผนให้มีการช่วยเหลือในด้านที่ทางภาครัฐทำได้อย่างไม่ทั่วถึง 3) ควรส่งเสริม อบรม แนะนำ ให้ความรู้ด้านการปล่อยเงินกู้จะต้องมีความรอบครอบ รัดกุม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ 4) ปลูกจิตสำนึกในเรื่องการออมเงินฝาก เงินสัจจะ เพื่อเป็นการระดมเงินออม (บัญชี 2) ให้มากขึ้น

ลักษณะที่ 7 การบริหารจัดการด้านทรัพยากรการบริหารวัสดุ อุปกรณ์

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุ อุปกรณ์ ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านทรัพยากรการบริหารวัสดุ อุปกรณ์ สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 4 ข้อความ คือ 1) รัฐควรมีนโยบายให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สนับสนุนสถาบันการเงินชุมชน โดยให้งบประมาณสนับสนุนสร้างอาคารสำนักงานบนพื้นที่สาธารณะประโยชน์ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ 2) สถาบันการเงินชุมชนควรมีอาคารสถานที่ทำการที่ปลอดภัย มั่นคง แข็งแรง เป็นของตนเอง ถ้าไม่มีงบประมาณก็สามารถเช่าสถานที่ได้ 3) ส่งเสริมการจัดสรรกำไรงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตามความเหมาะสม เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ โทรสาร 4) ควรมีการจดบันทึกทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ไม่ให้เกิดการสูญหาย

ลักษณะที่ 8 การบริหารจัดการด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 7 ข้อความ คือ 1) แนวทางการดำเนินงานให้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกว่าจะดำเนินการอย่างไรให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2) ผู้บริหารต้องกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อองค์กร 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการ ควรกระตุ้นให้ความรู้แก่สมาชิกให้เข้าใจถึงปรัชญา วัตถุประสงค์ ของสถาบันการเงินชุมชน 4) ส่งเสริมให้คณะกรรมการและสมาชิกได้เรียนรู้ถึงกระบวนการวางแผนและให้ความสำคัญต่อการวางแผน ตลอดจนการจัดองค์กรและแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน 5) ส่งเสริมให้มีการควบคุมภายในและการตรวจสอบให้อยู่ในระเบียบ ข้อบังคับอย่างสม่ำเสมอ 6) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ธนาคารของรัฐ เครือข่าย และภาคีที่เกี่ยวข้อง ควรทำการจัดสัมมนา อบรม ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำ การบริหารจัดการให้กับสถาบันการเงินชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการพัฒนา 7) พัฒนา กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นองค์กรมหาชนในกำกับของรัฐ ที่มีผู้แทนระดับผู้ปฏิบัติงานเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ส่วนที่ 2 ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์

ลักษณะที่ 9 ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์

การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะการทำกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ หรือสภาพการณ์ที่ต้องการจะให้เป็น ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ สร้างข้อสรุปได้จำนวน 12 ข้อความ คือ 1) สร้างสถาบันการเงินต้นแบบ ให้เป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการอย่างทั่วถึง เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ศึกษาเรียนรู้เป็นตัวอย่างในการดำเนินงาน เป็นต้นแบบที่ดีที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 2) ส่งเสริมการออมอย่างยั่งยืน ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการออม ชีให้เห็นประโยชน์ ปลูกฝังนิสัยการออมแก่เด็กและเยาวชน 3) จัดตั้งส่งเสริมให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านหรือเป็นจุดรวมขององค์กรอื่นๆ ร่วมกันในการให้บริการด้านธุรกรรมทางการเงินต่างๆ เช่น การมีจุดให้บริการด้านการเงินอย่างครบวงจร และสร้างกระบวนการพัฒนาให้เป็ศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร 4) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ควรจัดตั้งหน่วยงานพิเศษใดก็ได้อย่างชัดเจน เพื่อทำหน้าที่ติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการทำงานอย่างจริงจังและชัดเจน จัดทำรายงานอย่างสม่ำเสมอ 5) ส่งเสริมการจัดสรรผลกำไร เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับชุมชนในส่วนที่ภาครัฐช่วยเหลือได้ไม่เต็มที่ เช่น สวัสดิการฌาปนกิจสงเคราะห์ 6) จัดตั้งหน่วยงานกลางเป็นศูนย์กลางให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น ศูนย์วิเคราะห์ทางการเงิน การกำหนดอัตราดอกเบี้ย สักส่วนผลตอบแทนที่ควรลงทุน ศูนย์คลินิก ปรีกษาแก้ไข แนะนำ ศูนย์ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย 7) เครือข่ายในอนาคตควรเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายต่างๆ เป็นศูนย์ข้อมูลของสมาชิกเครือข่ายในเชิงลึก และสามารถนำข้อมูลไปสู่การวิเคราะห์และวิจัยเพื่อการพัฒนาได้ 8) คณะกรรมการและสมาชิก ควรจัดกิจกรรมทำการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างสม่ำเสมอ 9) ทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่างๆ ทางสื่อวิทยุท้องถิ่น สิ่งพิมพ์ เสียงตามสาย อย่างสม่ำเสมอ 10) ควรจัดกิจกรรมให้สมาชิกเข้าใจปรัชญาของกองทุนฯ เข้าใจกฎระเบียบ กติกา โดยให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง 11) ควรจัดสรร คัดเลือก แต่งตั้ง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านระบบบัญชี ระบบคอมพิวเตอร์ มาประจำตำบลหรือเครือข่าย เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขปัญหาให้กับในแต่หมู่บ้านที่ดูแล 12) การจัดทำกิจกรรม ควรจัดระดับชั้นกองทุนหมู่บ้านๆก่อน เพื่อให้เหมาะสมกับการบริหารจัดการของแต่ละกองทุนหมู่บ้านๆ เช่น การจัดระดับชั้น A (ปรับปรุง) AA (ปานกลาง) AAA (ดี) ให้เป็นข้อมูลปัจจุบัน ตัวอย่าง ถ้าระดับ AAA ให้นโยบายก็สามารถปฏิบัติได้ทันที เดินหน้าทำงานเองได้ ถ้าระดับ AA ต้องดูตัวอย่างการปฏิบัติงานของกองทุนอื่นก่อนแล้วสามารถ

ทำตามได้ ประยุกต์ได้ ถ้าระดับ A ต้องกระตุ้น ประชาสัมพันธ์ ใช้ภาคนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นที่
เลี้ยง สนับสนุน แนะนำ ให้กองทุนสามารถดำเนินงานเจริญเติบโตได้ ดังนั้นกองทุนทั้งระบบก็จะ
เจริญเติบโตและยั่งยืนได้

ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ลักษณะที่ 10 ปัญหาอุปสรรคและลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

1. ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การวิเคราะห์แนวโน้มปัญหาอุปสรรคของ
สถาบันการเงินชุมชนที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อหาทางป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ด้วย
การกระทำในปัจจุบัน ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า
แนวโน้มของปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 12 ข้อความ คือ
1) คณะกรรมการมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนน้อย ในด้าน
การเงินการธนาคาร ส่วนใหญ่ใช้ประสบการณ์ของตนเอง ไม่ได้รับการอบรมเหมือนกับสถาบัน
การเงินทั่วไป 2) ความไม่แน่นอน ด้านนโยบายของภาคการเมือง ไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้เกิดความ
สับสนในการดำเนินงานตามนโยบาย 3) ขาดความร่วมมือช่วยเหลือในภาคของชุมชน ภาครัฐ
องค์การบริหารส่วนตำบล และภาคีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ชัดเจนขาดการบูรณาการช่วยเหลืออย่าง
จริงจัง 4) การเก็บรักษาเงินสดในมือ เงินที่สมาชิกรับมาฝากนั้นจะบริหารจัดการเก็บรักษาอย่างไร
และจะนำเงินนั้นไปบริหารจัดการได้อย่างไร 5) วินัยการออม การคืนเงินกู้ มีน้อย 6) การเก็บรักษา
เอกสารสำคัญต่างๆ เช่น สัญญาเงินกู้ยืม สัญญาค้ำประกัน บันทึกการฝากเงิน ไม่ดี ไม่รัดกุม และ
แบบฟอร์มการฝากและกู้ยืมของแต่ละกองทุนไม่เหมือนกัน ยากในการตรวจสอบ 7) ผู้นำหรือ
คณะกรรมการยังขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับด้านกฎหมาย การดำเนินคดี ฟ้องร้องที่
เกี่ยวกับสถาบันการเงินชุมชน 8) กองทุนฯ ส่วนใหญ่จะไม่มีอาคารสำนักงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ เช่น
เครื่องคอมพิวเตอร์ ในการดำเนินงาน ทำให้ไม่เข้าใจเงินใจในการขอจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน
ได้ 9) สมาชิกส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในหลักปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านฯ เช่น เข้าใจว่าเป็น
เงินหลวงไม่ต้องใช้คืน ทำให้เกิดความไม่ยั่งยืน 10) ปัญหาขาดการสื่อสารระหว่างกองทุนชาวไทย
พื้นที่สูงกับนโยบายของรัฐ นโยบายของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทำให้
ขาดการติดต่อสื่อสาร ขาดการพัฒนา 11) ด้านกฎระเบียบการโอนเงินกองทุนหมู่บ้านฯ ไปเป็นเงิน
ของสถาบันการเงินชุมชน ยังไม่มีกฎระเบียบและข้อบังคับที่ชัดเจน 12) คณะกรรมการมี

ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันตามวาระ 2 ปี ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบริหารงาน การถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ

2. ลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคของสถาบันการเงินชุมชนที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อหาทางป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ด้วยการกระทำในปัจจุบัน ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า ลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 10 ข้อความ คือ 1) พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิก โดยการจัดสัมมนา อบรมพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 2) กำหนดและประชาสัมพันธ์ กฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานกองทุนหมู่บ้านฯและสถาบันการเงินชุมชนให้ชัดเจนและทั่วถึง 3) จัดตั้งศูนย์คลินิกให้คำปรึกษา แก้ไข ป้องกันปัญหาต่างๆ ตั้งสำนักงานปรึกษาด้านกฎหมายให้ความรู้เป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ 4) ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญ รักและหวงแหนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน 5) ภาครัฐต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของสถาบันการเงินชุมชนอย่างเต็มที่ 6) กรณีกองทุนหมู่บ้านฯชาวไทยพื้นที่สูง รัฐหรือสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ต้องจัดสรรงบประมาณ มีบุคลากรที่สามารถสื่อสารด้านภาษาประสานงาน ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ 7) สถาบันการเงินชุมชนต้องมีกฎหมายรองรับและมีกฎระเบียบ ข้อบังคับอย่างชัดเจนพร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ไปในทิศทางเดียวกัน 8) ให้เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงาน ผ่านกระบวนการเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง 9) ภาครัฐควรมีนโยบายให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นพี่เลี้ยงอย่างเป็นทางการ ทำหน้าที่ชี้แนะควบคุม ในระดับที่เหมาะสม ให้การสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 10) ควรจัดจ้างเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดทำระบบบัญชี ด้านคอมพิวเตอร์ประจำตำบลหรือเครือข่าย ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษาเรื่องต่างๆ จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า

2.1 ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ตามข้อเสนอ ข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิพบข้อสรุปเนื้อหา ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ตรวจสอบวรรณกรรมต่างๆ ในด้านทุนทางสังคม ด้านเครือข่าย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านทรัพยากรการบริหารคน ด้านทรัพยากรการบริหารเงิน ด้านทรัพยากรการบริหารวัสดุอุปกรณ์ และด้านกลไกกระบวนการบริหารจัดการ มีข้อความนำเสนอ จำนวน 38 ข้อความ ซึ่งความคิดเห็น

ของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน เนื้อหา มีความสอดคล้องกันและสามารถสร้างข้อสรุป ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอทางเลือกที่เป็นไปได้ ในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งข้อความส่วนใหญ่เป็นประเด็นเกี่ยวกับ การมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ การอบรม การส่งเสริมแนะนำให้เกิดองค์ความรู้ต่างๆแก่คณะกรรมการและสมาชิก การกำกับ ตรวจสอบ ควบคุมดูแล การดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน

2.2 ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ ตามเนื้อหา ข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า กิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ที่สถาบันการเงินชุมชนสามารถเลือกกิจกรรมที่พึงประสงค์ไปดำเนินการได้ โดยมีข้อความนำเสนอที่มีแนวโน้มถึงความเป็นไปได้สามารถสร้างข้อสรุปได้ จำนวน 12 ข้อความ เช่น การสร้างสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบให้เป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการ การจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเพื่อทำหน้าที่ในการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และพัฒนาเครือข่ายให้ป็นศูนย์กลางการประสานงานในเชิงลึก ซึ่งความคิดเห็นของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อลักษณะกิจกรรมที่พึงประสงค์ของสถาบันการเงินชุมชน เนื้อหา มีความสอดคล้องกันและสามารถสร้างข้อสรุป ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอทางเลือกที่เป็นไปได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อสถาบันการเงินชุมชนซึ่งการจะนำกิจกรรมใดไปใช้นั้น ก็ย่อมขึ้นอยู่กับบริบท ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของผู้นำและขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมใหญ่ถ้าเห็นชอบก็จะสามารถนำไปเป็นทางเลือกดำเนินการได้

2.3 ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่า ข้อความมีแนวโน้มถึงความเป็นไปได้ในการเกิดปัญหาอุปสรรคสามารถสร้างข้อสรุปได้ จำนวน 12 ข้อความ เช่น ความไม่แน่นอนด้านนโยบายของภาคการเมืองไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานตามนโยบาย และผู้นำหรือคณะกรรมการยังขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับด้านกฎหมาย การดำเนินคดี ฟ้องร้องที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน

ส่วนลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตามข้อเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่า ข้อความมีแนวโน้มถึงความเป็นไปได้ในการป้องกันแก้ไข ปัญหาอุปสรรค สร้างข้อสรุปได้ จำนวน 10 ข้อความ เช่น การพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิก การจัดตั้งศูนย์คลินิกให้คำปรึกษา ให้ความรู้ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านบัญชี ด้านการเงิน ด้านระบบคอมพิวเตอร์และด้านกฎหมาย ดังนั้น การศึกษาลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนนั้นต้องคิดและหาทางเลือกตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิตั้งกล่าวข้างต้น

เพื่อนำไปดำเนินการบริหารจัดการในปัจจุบันให้เหมาะสมตามแต่ละบริบทของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้เกิดอนาคตที่พึงประสงค์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคิดและหาทางป้องกันทางเลือกที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักใหญ่ 3 ข้อดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชน โดยครอบคลุมถึง การศึกษาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ การศึกษาวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งและศึกษา ปัญหาและอุปสรรคและวิธีการแก้ไขการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน 3) เพื่อนำเสนอ ลักษณะในการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนในอนาคต โดยการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Analysis) นำข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลความหมาย โดยนำเสนอเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์สอบถามคณะกรรมการและสมาชิก จำนวน 345 กองทุน และใช้สมการถดถอย (regression analysis) การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) ให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิทยาการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 ท่าน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลด้วยการพรรณนาสรุปเนื้อหาข้อมูล โดยผลการวิจัยสามารถรวบรวมวิเคราะห์ สังเคราะห์และแปลความหมาย โดยได้นำเสนอเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาและข้อมูลทางสถิติ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละหัวข้อโดยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

พัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

ด้านกระบวนการก่อเกิดของสถาบันการเงินชุมชน

การก่อตัวของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับอิทธิพลทางความคิดและแรงกระตุ้นจากนโยบายของรัฐบาลในปี 2544 โดยมีการตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(องค์การมหาชน) พ.ศ.2544 ต่อมาได้ปรับปรุงและตราเป็นพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547 โดยตามนโยบายเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาศักยภาพด้านสังคมเศรษฐกิจของคนด้วยภูมิปัญญาตนเองและให้สถานภาพของกองทุนมี

ความเข้มแข็งมั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐบาลจึงได้ผลักดันกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองให้ยกสถานะเป็นนิติบุคคลและสถาบันการเงินชุมชน

โดยในช่วงระยะเวลา 6 ปี ที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัด เชียงใหม่ได้เติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งพอจะแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ คือ ระยะแรก การจัดตั้งเป็น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ก่อตั้งได้จำนวน 2,093 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 99.85 ของเป้าหมาย ระยะที่สอง การสร้างและพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านให้เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้ ความ คิดเห็นประสบการณ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ของเครือข่าย ปัจจุบันเครือข่ายกองทุน หมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดตั้งเครือข่ายขึ้นทุกระดับ คือ เครือข่ายระดับจังหวัด ระดับอำเภอ 24 อำเภอ และระดับตำบล 204 ตำบล ระยะที่สาม การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้าน ได้จดทะเบียนแล้วจำนวน 2,056 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 98.23 ของเป้าหมาย และระยะที่สี่ การยก สถานะกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว พัฒนาเป็นสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการจัดตั้งแล้วจำนวน 13 แห่ง จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึง พัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีความหลากหลายและมีการวางรากฐาน ให้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเหล่านี้ มีการยกสถานะเป็นนิติบุคคลและพัฒนาเป็นสถาบัน การเงินชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้

ด้านวัตถุประสงค์

การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนใน หมู่บ้านและชุมชนเมืองอีกทั้งเพื่อให้ชุมชน หมู่บ้าน มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหาร จัดการเงินกองทุนด้วยตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้าน เศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนได้ยึดตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ ในการดำเนินการ คือ 1) เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการ ลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินและ ความจำเป็นเร่งด่วนและสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้าน หรือชุมชน 2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและ บริหารจัดการเงินทุนของตนเอง 3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้าง ศักยภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง 4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐาน

รากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

ด้านโครงสร้างการดำเนินงาน

สาระสำคัญอันเป็นองค์ประกอบด้าน โครงสร้างการดำเนินงานการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ แยกได้ดังนี้

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะมีลักษณะโครงสร้างของคณะกรรมการ จำนวน 9-15 คน และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันเองเป็น ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เภรัณูจิก และเลขานุการกองทุน ซึ่งที่มาของคณะกรรมการมาจากการคัดเลือกกันเองของสมาชิก ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ตามระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 โดยหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกนั้นให้เป็นไปตามข้อบังคับกองทุน ซึ่งออกตามมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก

ระบบการบริหารจัดการกองทุนและสมาชิกกองทุน เงินและทรัพย์สินของกองทุนอาจประกอบด้วย ก) เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (กองทุนละ 1 ล้านบาท) ข) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้โดยปราศจากภาระผูกพัน ค) เงินกู้ยืม ง) ดอกผลหรือผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุน จ) เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก ฉ) เงินค่าหุ้น ช) เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก ซ) เงินและทรัพย์สินอื่นๆตามระเบียบที่กองทุนกำหนด สำหรับสมาชิกกองทุน ประกอบด้วยบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับของกองทุน การประชุมสมาชิกกองทุนให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีผู้ถือหุ้นอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และเมื่อมีเหตุที่ต้องขอมติหรือขอความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกหรือเมื่อสมาชิกเข้าซื้อกันไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเข้าซื้อกันร้องขอ อาจจะมีการประชุมวิสามัญได้ ซึ่งการประชุมสมาชิกไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดจึงจะถือเป็นองค์ประชุม

ระบบบริหารจัดการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านหลักเกณฑ์การกู้ยืมสมาชิกกองทุนจัดทำคำขอกู้ ขึ้นต่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนดให้คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาอนุมัติ เงินกู้รายหนึ่งไม่เกิน 20,000 บาท ถ้าหากกรรมการกองทุนหมู่บ้านเห็นควรอนุมัติเงินกู้เกินกว่า 20,000 บาท ให้เรียกประชุมสมาชิกเพื่อ วินิจฉัยชี้ขาด แต่ไม่ต้องเกิน 50,000 บาท คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเป็นบุคคลหรือทรัพย์สิน

ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กองทุนหมู่บ้านกำหนด และให้กำหนดอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้หรือเบี้ยปรับเป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก การทำสัญญากู้ยืมให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน แต่งตั้ง กรรมการกองทุนหมู่บ้านอย่างน้อย 2 คน เป็นผู้แทนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในการทำสัญญากู้ยืมเงินกับผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติ ส่วนการรับเงินกู้ ผู้ขอกู้ที่ได้รับอนุมัติต้องเปิดบัญชีออมทรัพย์กับธนาคาร (ตามที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด) และแจ้งหมายเลขให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทราบ โดยธนาคารจะเป็นผู้โอนเงินเข้าบัญชีของผู้กู้ ระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน พิจารณาตามความเหมาะสมของสัญญาเงินกู้แต่ละราย แต่ไม่เกินระยะเวลา 1 ปี วิธีการชำระคืนเงินกู้ ให้ผู้กู้นำไปส่งคืนที่ธนาคาร แล้วนำหลักฐานไปให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ส่วนการคิดสัญญาชำระหนี้ ให้ผู้กู้เสียเบี้ยปรับตามจำนวนที่ระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนดไว้ ทั้งนี้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอาจพิจารณายกเลิกหรือปรับลดเบี้ยปรับให้แก่ผู้กู้ได้เมื่อมีเหตุผลสมควรและด้วยความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิกด้วยเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่ง

รูปแบบการดำเนินงาน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ไปขอขึ้นทะเบียนเพื่อดำเนินการจัดตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวนทั้งสิ้น 2,093 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 99.70 ของเป้าหมาย และได้รับเงินโอนจากธนาคารออมสิน คิดเป็นร้อยละ 81.63 โดยจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1,644 หมู่บ้าน และกองทุนชุมชนเมือง จำนวน 66 ชุมชน และได้รับเงินโอนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 18.23 โดยจัดสรรให้กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 382 หมู่บ้าน และมีหมู่บ้าน จำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.14 ไม่ได้รับเงินจัดสรรเนื่องจากสมาชิกไม่เข้าร่วมประชุมและไม่ครบสามในสี่ และไม่ผ่านกระบวนการขั้นตอนของสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ การใช้จ่ายเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสมาชิก โดยมีการปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกกองทุน จำนวน 154,629 ราย เป็นเงิน 2,170,226,318 บาท โดยสมาชิกกู้ยืมเงินไปลงทุนด้านการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.85 รองลงมาคือ การค้าขาย การบริการอื่นๆ การอุตสาหกรรม และการบรรเทาเหตุฉุกเฉิน คิดเป็นร้อยละ 27.65 13.19 2.94 และ 0.37 ตามลำดับ และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงการแก้ปัญหาด้านการเงินเท่านั้น แต่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การสร้างความมั่นคงทางสังคมให้แก่ชุมชนได้ด้วยการนำผลกำไรบางส่วนมาจัดสรรเป็นสวัสดิการที่ชุมชนต้องการและขึ้นอยู่กับข้อบังคับหรือระเบียบของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ เช่น สวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุ สวัสดิการทุนการศึกษา สวัสดิการคำรักษาพยาบาล สวัสดิการช่วยเหลือเพื่อน

สมาชิกช่วยเหลือทายาทเพื่อนสมาชิกที่เสียชีวิต เป็นต้น ส่วนกิจกรรมด้านการออมและเงินฝาก สัจจะ จะขึ้นอยู่กับระเบียบของแต่ละกองทุนที่มีข้อกำหนดไว้เพราะบางกองทุนจะมีแต่เงินฝาก สัจจะที่จะต้องฝากเป็นประจำทุกเดือนๆละ 10-30 บาท แต่จะถอนไม่ได้ขึ้นอยู่กับมติของที่ประชุม ส่วนเงินออมบางกองทุนจะมีการรับฝากเงินออมคล้ายกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไปและจะได้รับ ดอกเบี้ยเงินฝากตามที่กำหนด

การดำรงอยู่ในปัจจุบันของสถาบันการเงินชุมชน

ลักษณะทั่วไปของสถาบันการเงินชุมชน

ผลการศึกษาวิจัยลักษณะทั่วไปของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่ได้เริ่มเปิดดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยจะเปิดดำเนินการอยู่ในช่วงระหว่าง 1-12 วัน ซึ่งจะเปิดทำการเฉลี่ยวันละ 1-4 ชั่วโมง ในช่วงเวลา 8.00-12.00 นาฬิกา และจะเปิดทำการ ให้บริการมากที่สุดในวันอาทิตย์ แต่กองทุนส่วนใหญ่จะไม่มีสำนักงานเพื่อดำเนินการเป็นของตนเอง แต่จะใช้สถานที่ภายในบ้านพักของผู้นำหรือสมาชิกเป็นที่นัดหมายและทำกิจกรรมแทน และกองทุนส่วนใหญ่จะไม่ได้รับเงินค้ำยอกจากสถาบันการเงิน จำนวน 100,000 บาท เพราะการจะ ได้รับเงินค้ำยอกดังกล่าวจะต้องมีผลการประเมินอยู่ในระดับ AAA (ผลประกอบการดี) เท่านั้น และการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปกติมีค่าฐานนิยม เท่ากับร้อยละ 6 ต่อปี กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ จุกเงินมีค่าฐานนิยม เท่ากับร้อยละ 12 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์และเงินประจำมี ค่าฐานนิยม เท่ากับร้อยละ 3 ต่อปี โดยกองทุนส่วนใหญ่ได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ร้อยละ 99.1 และได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้วร้อยละ 97.4 และอยู่ระหว่างการ ยื่นขอจดทะเบียนเป็นสถาบันการเงินชุมชน ร้อยละ 47.5 ที่เหลือยังไม่มีแนวโน้มที่คิดจะจัดตั้ง เพราะยังไม่มีความพร้อมในด้านการบริหารจัดการและกองทุนมีวัตถุประสงค์ประเภทผู้เก็บเอกสาร มากที่สุด ร้อยละ 75.9 และกองทุนจะจัดประชุมคณะกรรมการ 7-12 ครั้งต่อปี จัดประชุมใหญ่ สมาชิก จำนวน 2 ครั้งต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่จะมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมมากกว่า 3 ใน 4 ทุกครั้ง

เมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนสมาชิก เฉลี่ยกองทุนละ 131.17 คน ณ ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยกองทุนละ 155.39 คน สมาชิก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.97 มีคณะกรรมการเฉลี่ยกองทุนละ 11.26 คน โดยคณะกรรมการ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.11 ด้านจำนวนเงินที่สมาชิกได้นำเข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนมาก ที่สุดคือ เงินสัจจะ ร้อยละ 65.96 โดยกองทุนจะปล่อยเงินกู้เพื่อนำไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ ด้านเกษตรกรกรรมมากที่สุด ร้อยละ 46.01 สมาชิกมีการส่งใช้คืนเงินกู้ตามสัญญามากที่สุด ร้อยละ

94.67 โดยกองทุนจะกำหนดการชำระคืนเงินกู้ทุกสิ้นปีมากที่สุด ร้อยละ 59.4 การจัดสรรผลการดำเนินงานส่วนใหญ่จะจัดสรรเพื่อผลตอบแทนคณะกรรมการมากที่สุด ร้อยละ 23.63 ซึ่งในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2550) ทุกกองทุนได้รับกำไรสุทธิ ร้อยละ 100 โดยได้รับกำไรเฉลี่ยกองทุนละ 69,078.06 บาท และได้ทำการจัดสรรเป็นเงินสำรองสะสมเฉลี่ยกองทุนละ 63,885.74 บาท และกองทุนจะมีจำนวนเงินสะสมทั้งหมดคงเหลือเฉลี่ย จำนวน 1.40 ล้านบาท

ลักษณะความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน

ลักษณะความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชน พิจารณาจากองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ คือ ทูทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม กลไกและกระบวนการบริหารจัดการและความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิก ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

ด้านทุนทางสังคม พบว่า โดยภาพรวมทั้งคณะกรรมการและสมาชิกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยรวม 3.75 และ 3.84 โดยคณะกรรมการเห็นว่าทุนทางสังคมที่สำคัญที่สุด คือ การที่สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้าน ส่วนสมาชิกเห็นว่า ถ้าคณะกรรมการเป็นผู้นำที่ดีหรือสมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมแล้วย่อมจะทำให้การบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็งได้

ด้านเครือข่าย พบว่า โดยภาพรวมทั้งคณะกรรมการและสมาชิกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยรวม 3.73 และ 3.76 โดยคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญทำให้กองทุนหมู่บ้านมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านภาวะผู้นำ พบว่า โดยภาพรวมทั้งคณะกรรมการและสมาชิกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยรวม 4.09 และ 3.91 โดยคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า คณะกรรมการบริหารกองทุน(ผู้นำ) ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เนื่องจากการบริหารจัดการกองทุนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้นั้น คณะกรรมการจะต้องศึกษาและปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่กำหนดไว้

ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า โดยภาพรวมทั้งคณะกรรมการและสมาชิกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยรวม 3.93 และ 3.85 โดยคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า การที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับกองทุนแล้ว สมาชิกมีส่วนร่วมในการรับ

ผลประโยชน์โดยการได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสมจะทำให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น

ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ พบว่า โดยภาพรวมทั้งคณะกรรมการและสมาชิกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยรวม 4.05 และ 3.99 โดยคณะกรรมการเห็นว่า การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านนั้นได้ยึดถือระเบียบ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์เป็นหลักในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนสมาชิกเห็นว่า อยู่ในระดับมาก เนื่องจากการทำงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกองทุนหมู่บ้านนั้น ต้องปฏิบัติตามหรือยึดถือระเบียบ ข้อบังคับ โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเป็นหลักในการปฏิบัติอยู่เสมอ มิเช่นนั้นผู้ที่ไม่ยึดถือไม่ปฏิบัติตามระเบียบอาจถือเป็นความผิดตามกฎหมายได้เพราะว่าปัจจุบันกองทุนหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้ยกสถานะตนเองเป็นนิติบุคคลแล้ว

ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน พบว่า โดยภาพรวมทั้งกรรมการและสมาชิกมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ยรวม 3.80 และ 3.73 โดยคณะกรรมการและสมาชิกเห็นว่า การที่กองทุนหมู่บ้านนั้นจะเข้มแข็งหรืออยู่รอดและอยู่ต่อไปได้นั้นตัวชี้วัดของสถาบันการเงินชุมชนตัวหนึ่งก็คือ การดูที่ผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งหมายความว่า ถ้ากองทุนมีการบริหารจัดการดี กองทุนก็จะมีผลประกอบการดีตามไปด้วยนั่นเอง ซึ่งผลกำไรที่ได้มาจากผลประกอบการที่เพิ่มขึ้นนั้นจะนำมาสู่การพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉิน จัดสวัสดิการให้สมาชิกและชุมชนอย่างทั่วถึง

**ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้าง
ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน**

ด้านคณะกรรมการ จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนของคณะกรรมการ พบว่า

1. ปัจจัยด้านกลไกและการบริหารจัดการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ 0.493
2. ตัวแปรที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วม โดยมีผลรวมอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .070 รองลงมาได้แก่ วัตถุประสงค์ ทูทางสังคม ภาวะผู้นำ และเครือข่าย โดยมีค่าผลรวมอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .057 .048 .027 และ .020 ตามลำดับ

3. ตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด คือ ทรัพยากรการบริหารด้านเงิน โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .360 รองลงมา ทรัพยากรการบริหารด้านคน มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ -.064

ด้านสมาชิก จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนของสมาชิก พบว่า

1. ปัจจัยด้านกลไกและการบริหารจัดการที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด โดยมีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .326 รองลงมา คือ การมีส่วนร่วม มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .167

2. ตัวแปรที่มีเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน คือ เครือข่าย มีค่าผลรวมอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .132

3. ตัวแปรที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำ มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .269 รองลงมา คือ ทูทางสังคม มีค่าผลรวมอิทธิพล เท่ากับ .266

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ระหว่างตัวแปร (path analysis) ของคณะกรรมการและสมาชิก จะสังเกตเห็นได้ว่า ตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนก็คือ กลไกและการบริหารจัดการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญยิ่ง อันประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชี้แนะ และการควบคุม

ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไขของสถาบันการเงินชุมชน

จากผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรคและวิธีการแก้ไขของสถาบันการเงินชุมชน โดยภาพรวมเห็นว่า ไม่มีปัญหา เพราะว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปัญหาเพียงเล็กน้อย สามารถจะดำเนินการแก้ไขปัญหา อุปสรรคนั้น ได้ด้วยตนเอง แต่ก็มีบางกองทุนที่มองว่าเป็นปัญหาและอุปสรรค การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวเป็นไปด้วยความยากลำบากและส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการไม่มากนักน้อย สรุปโดยการเรียงลำดับปัญหาอุปสรรคพร้อมวิธีการแก้ไข ดังนี้

1. การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น โต๊ะเก้าอี้ เครื่องคิดเลข คอมพิวเตอร์มีจำนวนไม่เพียงพอ แนวทางการแก้ไข โดยการเสนอขออนุมัติจัดซื้อในที่ประชุม ขอยืมวัสดุอุปกรณ์จากวัดหรือสมาคมต่างๆ ในหมู่บ้านมาใช้ก่อน

2. จำนวนเงินที่ให้กู้ยืมไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในการนำไปใช้สร้างงานหรือสร้างรายได้ แนวทางการแก้ไข โดยการพยายามปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่มีประวัติการชำระคืนและทำการเฉลี่ยเงินกู้ให้แก่สมาชิกเท่าๆ กันให้ทั่วถึง

3. การติดตามหนี้ค้างชำระ แนวทางแก้ไข ขั้นแรกให้คณะกรรมการฝ่ายติดตามหนี้ ทวงถามทางวาจา ทำเป็นลายลักษณ์อักษร การกำหนดค่าปรับกรณีชำระล่าช้ากว่าที่กำหนด ถ้าสมาชิกเข้ามาปรึกษาขอความช่วยเหลือจะนำเข้มาคิดที่ประชุม อาจจะให้ผ่อนเป็นรายเดือนหรือขยายระยะเวลากู้ยืมออกไป ถ้าสมาชิกยังไม่มาชำระก็จะติดตามจากผู้ค้ำประกัน และจะไม่ได้รับเงินกู้ยืมในปีถัดไป ถ้ายังเพิกเฉยก็จะส่งดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

4. การขาดคนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำบัญชี แนวทางการแก้ไข ควรจัดให้มีการฝึกอบรม การจัดทำบัญชีและงบการเงินที่ถูกต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน และอาจจะทำการจัดจ้างลูกหลานภายในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถด้านบัญชีมาช่วยทำบัญชีของกองทุน

5. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านไม่มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับหน้าที่หรืองานที่ทำ แนวทางการแก้ไข ควรจัดให้มีการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ ให้คณะกรรมการมีโอกาสไปศึกษาดูงานกับกองทุนอื่นๆที่มีผลการดำเนินงานที่ดีและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ควรเข้ามาดูแลให้คำปรึกษา แนะนำบ้างเป็นครั้งคราว

6. การระดมเงินออม เงินสัจจะหรือการถือหุ้น แนวทางการแก้ไข ทำการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมกับกองทุนและกองทุนควรจัดทำแผนในการระดมเงินออม เงินสัจจะและส่งเสริมการถือหุ้นเพิ่มขึ้นในปีถัดไป

7. การติดต่อประสานงาน การได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านยังมีน้อย แนวทางการแก้ไข ควรให้เครือข่ายระดับอำเภอทำการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้เกิดการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ระหว่างกันเพื่อให้เกิดการประสานงานกัน

8. การประสานงานกัน การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการ การประสานงานยังไม่มี แนวทางการแก้ไข ควรจัดทำหนังสือแบ่งงาน มอบหมายงานเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องคัดเลือกคณะกรรมการที่เป็นผู้มีความเสียสละให้แก่ส่วนร่วมเข้ามาทำงาน และหน่วยงานของรัฐควรเข้ามาแนะนำให้ความรู้ในการบริหารจัดการ

9. สมาชิกขาดความมั่นใจ ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้าน แนวทางการแก้ไข ต้องใช้การประชาสัมพันธ์ ทำการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้สมาชิกรับทราบมากขึ้นและต้องการให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาชี้แนะ แนะนำ ชักชวนให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพราะชาวบ้านมักจะเชื่อถือและเกรงใจ

10. จำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านไม่เหมาะสมกับการทำงาน แนวทางการแก้ไข สำหรับกองทุนหมู่บ้านที่มีจำนวนคณะกรรมการบริหารงานน้อย ควรสรรหา กรรมการเข้ามาทำงานเพิ่มขึ้น โดยการเสาะสละเพื่อส่วนร่วม ส่วนกองทุนหมู่บ้านที่มีคณะกรรมการ มากเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับงานที่ต้องทำแล้ว เช่น ไม่มาประชุม เห็นว่าควรลดจำนวนกรรมการ ลง

11. คณะกรรมการหรือสมาชิกไม่มีส่วนร่วมหรือไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ในการบริหารจัดการ แนวทางการแก้ไข ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น พัฒนาการอำเภอ เจ้าหน้าที่ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เข้ามาประชาสัมพันธ์ให้คณะกรรมการและ สมาชิกเห็นความสำคัญของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการเพราะการทำงานทุกอย่างเพื่อลูกหลานและเพื่อนๆ ทุกคนในชุมชน

12. การพิจารณาเงินกู้มีขั้นตอนมากมายหรือมีความยุ่งยาก ซับซ้อน ทำให้ต้องใช้ เวลามากในการอนุมัติเงินกู้ แนวทางการแก้ไข ควรศึกษาคูงานกับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ ที่ประสบ ผลสำเร็จในการบริหารจัดการในด้านการพิจารณาปล่อยสินเชื่อและทำการปรึกษาเครือข่ายหรือ หน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงแนะนำขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ

13. ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ เช่น การขาดความรู้ด้านกฎหมายในการบริหาร จัดการในการยกสถานะกองทุนเป็นนิติบุคคล การฟ้องร้องการบังคับคดี การขาด โปรแกรม สำเร็จรูป ด้านการฝาก-ถอน การคำนวณดอกเบี้ย การจัดทำบัญชี งบการเงิน แนวทางการแก้ไข ควร จัดให้มีที่ปรึกษากฎหมายประจำอยู่ที่เครือข่าย จัดทำคู่มือ เอกสาร อ่านประกอบความรู้ในการ ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและจัดอบรมในด้านกฎหมาย ด้านการเงินการบัญชี

ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

การศึกษาลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยใช้ วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อสร้างข้อสรุปและนำเสนอ เนื้อหาแบบพรรณนา ซึ่งได้จากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสอดคล้องกันและเห็นด้วย กับข้อความที่นำเสนอ นั้นมีความเป็นไปได้ (Possibility) หรือน่าจะเป็น (Probability) หลายทาง ไม่ใช่ทางเดียว ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนสามารถใช้เป็นทางเลือกในการบริหารจัดการให้เหมาะสม กับบริบทของสถาบันการเงินชุมชนของตนเองได้ อันจะนำไปสู่การควบคุมและผลักดันการ ดำเนินงานทั้งในปัจจุบัน และอนาคตให้เป็นไปในแนวทางการบริหารจัดการที่สถาบันการเงิน

ชุมชนต้องการได้ ดังนั้น จึงสามารถสรุปลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนได้ ดังนี้

ลักษณะการบริหารจัดการด้านทุนทางสังคม

1. ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ กับสมาชิก สร้างให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา และมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน
2. ส่งเสริม สนับสนุน ให้สมาชิกต้องไว้เนื้อเชื่อใจกัน มีความผูกพัน ความเอื้ออาทรและสามัคคีกัน เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน
3. การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ จะต้องบูรณาการเข้ากับ กฎของสังคมหรือทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วของชุมชนนั้นๆ มีการยอมรับในข้อตกลงร่วมกัน
4. ต้องสร้างภาพลักษณ์ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับ “ความน่าเชื่อถือของผู้นำ” ต้องมีอุดมการณ์ มีศรัทธา มีความเป็นผู้นำ
5. ส่งเสริมให้สมาชิกเคารพกฎกติกาสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นำไปสู่การพัฒนาการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะการบริหารจัดการด้านเครือข่าย

1. สนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการบริหารจัดการซึ่งกันและกันทุกภาคส่วนแบบพี่ช่วยน้อง
2. องค์กรเครือข่ายจะต้องมีบทบาท อำนาจหน้าที่ ที่ชัดเจน มีความเชื่อมโยงประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติงานตามระเบียบฯ ว่าด้วยเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ
3. เครือข่ายควรมีการนำเทคโนโลยี นำมาใช้ในการติดต่อข้อมูลข่าวสาร เผยแพร่ความรู้ต่างๆ โดยสามารถเชื่อมโยงกันได้ด้วยระบบ ONLINE
4. ต้องสร้างความรู้สึกริอยากทำ (Want to do) มากกว่าความคิดที่ว่าจำเป็นต้องทำ (Must be done)
5. จัดกิจกรรมและทำการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกและผู้สนใจ บุคคลทั่วไปรู้จักเครือข่ายอย่างแพร่หลาย

ลักษณะการบริหารจัดการด้านภาวะผู้นำ

1. ส่งเสริม สนับสนุน ให้สมาชิกตระหนักถึงวิธีการคัดเลือก สรรหา บุคคลเข้ามาเป็นคณะกรรมการที่โปร่งใส มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีจิตสาธารณะและมีความเชื่อมั่น ศรัทธาในการเป็นผู้นำ

2. ฝึกอบรม ส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้นำ ให้เกิดองค์ความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนอย่างลึกซึ้ง

3. ควรจัดระบบการให้ผลตอบแทนแก่ผู้ทำงาน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจ

4. ต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้กับคนรุ่นใหม่หรือ

คณะกรรมการที่มารับวาระการบริหารต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม

1. สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก เริ่มจากร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนร่วมสร้างสถาบันการเงินชุมชนไปสู่ความยั่งยืน

2. ต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ในความเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ในการบริหารจัดการ

3. เปิดโอกาสให้สมาชิกตัดสินใจและกำหนดความต้องการของสมาชิกอย่างแท้จริง จะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

4. ส่งเสริมให้คณะกรรมการตระหนักถึงการเป็นตัวอย่างที่ดี ของการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การออม การชำระคืนเงินกู้ การเสียสละเวลา ทุนทรัพย์ สติปัญญา การแสดงความคิดเห็นต่างๆ

ลักษณะการบริหารจัดการทรัพยากรการบริหารด้านคน

1. ส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความร่วมมือและปฏิบัติตนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เข้าใจบทบาทของตนเอง

2. อบรมให้ความรู้กับคณะกรรมการและสมาชิก ในเรื่องเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของกองทุนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงเรื่องคุณธรรม ความเสียสละ ความซื่อสัตย์

3. สถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็ง ควรมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น เช่น พนักงานการเงิน การบัญชี สินเชื่อ ธุรกิจ มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน

4. จัดเวทีให้สมาชิกได้พบปะกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความสำเร็จ ความสามารถ เสนอแนะแก้ไขปัญหาาร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

5. จัดกิจกรรมให้รางวัลกับสมาชิกที่ชำระเงินกู้ตรงตามเงื่อนไข การออมเงินฝาก และเงินสัจจะอย่างสม่ำเสมอ

ลักษณะการบริหารจัดการทรัพยากรการบริหารด้านเงิน

1. จัดตั้งหน่วยงานที่ให้คำปรึกษา แนะนำ เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการเงิน ต่างๆ เช่น เงินออมควรจะนำไปบริหารจัดการอย่างไร? การให้ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนและกำไร เพื่อให้ทราบถึงจุดคุ้มทุนการดำเนินงาน
2. ส่งเสริมด้านสวัสดิการ ตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีการวางแผนให้มีการช่วยเหลือในด้านที่ทางภาครัฐทำได้อย่างไม่ทั่วถึง
3. ควรส่งเสริม อบรม แนะนำให้ความรู้ด้านการปล่อยเงินกู้จะต้องมีความรอบคอบ รัดกุม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์
4. ปลุกจิตสำนึกในเรื่องการออมเงินฝาก เงินสงเคราะห์ เพื่อเป็นการระดมเงินออม (บัญชี 2) ให้มากขึ้น

ลักษณะการบริหารจัดการทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุ อุปกรณ์

1. รัฐควรมีนโยบายให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สนับสนุนสถาบันการเงินชุมชน โดยให้งบประมาณสนับสนุนสร้างอาคารสำนักงานบนพื้นที่สาธารณะประโยชน์ จัดหาวัสดุอุปกรณ์
2. สถาบันการเงินชุมชนควรมีอาคารสถานที่ทำการที่ปลอดภัย มั่นคง แข็งแรง เป็นของตนเอง ถ้าไม่มีงบประมาณก็สามารถเช่าสถานที่ได้
4. ส่งเสริมการจัดสรรกำไร งบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆตามความเหมาะสม เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ โทรสาร
5. ควรมีการจดบันทึกทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ไม่ให้เกิดการสูญหาย

ลักษณะการบริหารจัดการด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ

1. แนวทางการดำเนินงานให้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกว่าจะดำเนินการอย่างไรให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
2. ผู้บริหารต้องกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อองค์กร
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการ ควรกระตุ้นให้ความรู้แก่สมาชิกให้เข้าใจถึงปรัชญา วัตถุประสงค์ ของสถาบันการเงินชุมชน
4. ส่งเสริมให้คณะกรรมการและสมาชิกได้เรียนรู้ถึงกระบวนการวางแผนและให้ความสำคัญต่อการวางแผน ตลอดจนการจัดองค์กรและแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน

5. ส่งเสริมให้มีการควบคุมภายในและการตรวจสอบให้อยู่ในระเบียบ ข้อบังคับ อย่างสม่ำเสมอ

6. สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ธนาคารของรัฐ เครือข่าย และภาคีที่เกี่ยวข้อง ควรทำการจัดสัมมนา อบรม ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำ การบริหารจัดการ ให้กับสถาบันการเงินชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดการพัฒนา

7. พัฒนา กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นองค์กรมหาชนในกำกับของรัฐ ที่มีผู้แทนระดับผู้ปฏิบัติงานเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนที่พึงประสงค์ในอนาคต

1. สร้างสถาบันการเงินต้นแบบ ให้เป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการอย่างทั่วถึง

2. ส่งเสริมการออมอย่างยั่งยืน ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการออม ชี้ให้เห็น ประโยชน์ ปลูกฝังนิสัยการออมแก่เด็กและเยาวชน

3. จัดตั้ง ส่งเสริมให้สถาบันการเงินชุมชนเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านหรือเป็นจุดรวมขององค์กรอื่นๆ ร่วมกันในการให้บริการด้านธุรกรรมทางการเงินต่างๆ เช่น การมีจุดให้บริการทางการเงินอย่างครบวงจร สร้างกระบวนการพัฒนา เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร

4. สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ควรจัดตั้งหน่วยงานพิเศษ ใดก็ได้ได้อย่างชัดเจน เพื่อทำหน้าที่ติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการทำงานอย่างจริงจังและชัดเจน จัดทำรายงานอย่างสม่ำเสมอ

5. ส่งเสริมการจัดสรรผลกำไร เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับชุมชนในส่วนที่ภาครัฐ ช่วยเหลือ ได้ไม่เต็มที่ เช่น สวัสดิการฌาปนกิจสงเคราะห์

6. จัดตั้งหน่วยงานกลางเป็นศูนย์กลางให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น ศูนย์วิเคราะห์ทางการเงิน การกำหนดอัตราดอกเบี้ย สัดส่วนผลตอบแทนที่ควรลงทุน ศูนย์คลินิกปรึกษาแก้ไข แนะนำ ศูนย์ให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย

7. เครือข่ายในอนาคตควรเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายต่างๆ เป็นศูนย์ข้อมูลของสมาชิกเครือข่ายในเชิงลึก และสามารถนำข้อมูลไปสู่การวิเคราะห์และวิจัยเพื่อการพัฒนาได้

8. คณะกรรมการและสมาชิก ควรจัดกิจกรรมทำการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างสม่ำเสมอ

9. ทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่างๆ ทางสื่อวิทยุท้องถิ่น สิ่งพิมพ์ เสียงตามสาย อย่างสม่ำเสมอ

10. ควรจัดกิจกรรมให้สมาชิกเข้าใจปรัชญาของกองทุนฯ เข้าใจกฎระเบียบ กติกา โดยให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

11. ควรจัดสรร คัดเลือก แต่งตั้ง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านระบบบัญชี ระบบคอมพิวเตอร์ มาประจำตำบลหรือเครือข่าย เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขปัญหาให้กับในหมู่บ้านที่ดูแล

12. การจัดทำกิจกรรม ควรจัดระดับชั้นกองทุนหมู่บ้านฯ ก่อน เพื่อให้เหมาะสมกับการบริหารจัดการของแต่ละกองทุนหมู่บ้านฯ เช่น การจัดระดับชั้น A,AA,AAA ให้เป็นข้อมูลปัจจุบัน ตัวอย่าง ถ้าระดับ AAA ให้เห็น โยบายก็สามารถปฏิบัติได้ทันที เดินหน้าทำงานเองได้ ถ้าระดับ AA ต้องดูตัวอย่างการปฏิบัติงานของกองทุนอื่นก่อนแล้วสามารถทำตามได้ ประยุกต์ได้ ถ้าระดับ A ต้องกระตุ้น ประชาสัมพันธ์ ใช้ภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นที่เล็ง สนับสนุน แนะนำ ให้กองทุนสามารถดำเนินงานเจริญเติบโตได้ ดังนั้นกองทุนทั้งระบบก็จะเจริญเติบโตและยั่งยืนได้

ปัญหาอุปสรรคและลักษณะแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

1. ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

1.1 คณะกรรมการมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนน้อย ในด้านการเงินการธนาคาร ส่วนใหญ่ใช้ประสบการณ์ของตนเอง ไม่ได้รับการอบรมเหมือนกับสถาบันการเงินทั่วไป

1.2 ความไม่แน่นอน ด้านนโยบายของภาคการเมือง ไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานตามนโยบาย

1.3 ขาดความร่วมมือ ช่วยเหลือในภาคของชุมชน ภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลและภาคีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ชัดเจนขาดการบูรณาการช่วยเหลืออย่างจริงจัง

1.4 การเก็บรักษาเงินสดในมือ เงินที่สมาชิกรับมาฝากนั้นจะบริหารจัดการเก็บรักษาอย่างไรและจะนำเงินนั้นไปบริหารจัดการได้อย่างไร

1.5 วินัยการออม การคืนเงินกู้ มีน้อย

1.6 การเก็บรักษาเอกสารสำคัญต่างๆ เช่น สัญญาเงินกู้ยืม สัญญาค้ำประกัน บันทึกการฝากเงิน ไม้ตี ไม้รัศมี และแบบฟอร์มการฝากและกู้ยืมของแต่ละกองทุนไม่เหมือนกันยากในการตรวจสอบ

1.7 ผู้นำหรือคณะกรรมการยังขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับด้านกฎหมาย การดำเนินคดี ฟ้องร้องที่เกี่ยวกับสถาบันการเงินชุมชน

1.8 กองทุนฯ ส่วนใหญ่จะไม่มีอาคารสำนักงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ในการดำเนินงาน ทำให้ไม่เข้าใจในการขอจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนได้

1.9 สมาชิกส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในหลักปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านฯ เช่น เข้าใจว่าเป็นเงินหลวงไม่ต้องใช้คืน ทำให้เกิดความไม่ยั่งยืน

1.10 ปัญหาขาดการสื่อสารระหว่างกองทุนชาวไทยพื้นที่สูงกับนโยบายของรัฐ นโยบายของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทำให้ขาดการติดต่อสื่อสาร ขาดการพัฒนา

1.11 ด้านกฎระเบียบการโอนเงินกองทุนหมู่บ้านฯ ไปเป็นเงินของสถาบันการเงินชุมชน ยังไม่มีกฎระเบียบและข้อบังคับที่ชัดเจน

1.12 คณะกรรมการมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันตามวาระ 2 ปี ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบริหารงาน การถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ

2. ลักษณะของแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

1. พัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิกจัดสัมมนา อบรมพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน

2. กำหนดและประชาสัมพันธ์ กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานกองทุนหมู่บ้านฯ และสถาบันการเงินชุมชน ให้ชัดเจนและทั่วถึง

3. จัดตั้งศูนย์คลินิกให้คำปรึกษา แก้ไข ป้องกันปัญหาต่างๆ ตั้งสำนักงานปรึกษาด้านกฎหมายให้ความรู้เป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ

4. ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญ รักและหวงแหนมีความรู้สึกรักเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน

5. ภาครัฐต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพของสถาบันการเงินชุมชนอย่างเต็มที่

6. กรณีกองทุนหมู่บ้านชาวไทยพื้นที่สูง รัฐหรือสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ต้องจัดสรรงบประมาณ มีบุคลากรที่สามารถสื่อสารด้านภาษา

ประสานงาน ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่

7. สถาบันการเงินชุมชนต้องมีกฎหมายรองรับและมีกฎระเบียบ ข้อบังคับ อย่างชัดเจนพร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ไปในทิศทางเดียวกัน

8. ให้เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงาน ผ่าน กระบวน การเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง

9. ภาครัฐควรมีนโยบายให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นที่เล็งอย่างเป็นทางการ ทำหน้าที่ชี้แนะ ควบคุม ในระดับที่เหมาะสม ให้การสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

10. ควรจัดจ้างเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดทำระบบบัญชี ด้านคอมพิวเตอร์ประจำตำบลหรือเครือข่าย ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษา เรื่องต่างๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ การดำรงอยู่ในปัจจุบัน ด้านองค์ประกอบความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ ด้านการวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็ง ด้านปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข ตลอดจนศึกษาถึงลักษณะในการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งได้สรุปไว้ข้างต้นแล้ว แต่ผู้วิจัยใคร่หยิบยกประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจมาอภิปรายให้เห็นชัดเจนมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยมีประเด็นอภิปรายดังนี้

1. จากการศึกษาพัฒนาการของสถาบันการเงินชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า กระบวนการก่อเกิดของสถาบันการเงินชุมชนหรือเรียกกันโดยย่อว่า กองทุนหมู่บ้าน เป็นโครงการที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาลใน ปี 2544 เป็นโครงการที่ทำหน้าที่จัดสรรเงินเชื่อระดับย่อยให้แก่กลุ่มคนที่มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบน้อยกว่าคนทั่วไป เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก พัฒนาคุณภาพชีวิตและบรรเทาปัญหาความยากจนของประเทศ โครงการกองทุนหมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การขาดแคลนเงินทุนเป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจน ดังนั้นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนคือ การขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยเชื่อว่าผู้ที่จะสามารถอาศัยเงินทุนดังกล่าวมาพาให้ตัวเองหลุดพ้นจากความยากจนได้ ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัด ยูนุส ผู้ได้รับรางวัลโนเบลในสาขาสันติภาพ ในปี ค.ศ.2006 ในเรื่องการแก้ปัญหาความยากจนของคนจนที่สุดในบังกลาเทศกว่า 2 ล้านครอบครัว โดยได้วางแนวคิดและดำเนินการบริหารจัดการผ่านธนาคารกรามีน ซึ่งธนาคารกรามีนเป็นธนาคารแห่งแรกของโลกที่ผู้กู้ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ไม่มีการจำนอง โดยเชื่อมั่นว่าคนยากจนไร้เงินทองแต่ไม่ไร้ความซื่อสัตย์ พิสูจน์ได้จากอัตราหนี้เสียของธนาคารกรามีนอยู่ในระดับต่ำทัดเทียมมาตรฐานธนาคารเอกชนทั่วโลก (Yumus, 1997)

พัฒนาการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ได้ก่อตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 2,093 กองทุน คิดเป็นร้อยละ 99.85 ของเป้าหมาย จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีพัฒนาการจากการก่อตั้งกองทุนรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะของเครือข่ายและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลและพัฒนากสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งมีลักษณะการทำงานที่มีกฎหมายรองรับและมีการดำเนินงาน คือ มีการรับฝากเงินจากสมาชิกในลักษณะของการออม และนำเงินฝากเหล่านั้นไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่มีความต้องการใช้เงิน เพื่อนำไปประกอบอาชีพหรือนำไปชำระค่านี้อื่นๆนอกกรอบ ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนดังกล่าวนอกจากจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวินัยการออม การจัดการทางการเงินและการให้กู้ยืมแล้วยังช่วยเสริมสร้างสวัสดิการในด้านต่างๆภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการในการรักษาพยาบาลและก้าวขึ้นไปสู่การเป็นสถาบันการเงินชุมชนระดับฐานรากที่เป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชนภายใต้การบริหารจัดการ โดยชุมชนที่มีความเข้มแข็งและดำเนินกิจกรรมต่างๆได้อย่างยั่งยืน ซึ่งลักษณะการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรการเงินชุมชนที่แข็งแกร่งของไทยที่มีอยู่หลายแห่ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์คลองเปื๊ยะของนายอัมพร ด้วงปาน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของครูชบ ยอดแก้ว กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระสุบิน ปณีโต ธนาคารหมู่บ้านของ ดร.จ่านง สมประสงค์ ศูนย์รวมน้ำใจของธนาคารหมู่บ้าน อำเภอดอกคำใต้ของนางมุกดา อินตะสาร ซึ่งแตกต่างกันที่ขบวนการก่อเกิดแต่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน

2. จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของสถาบันการเงินชุมชนพบว่า การรวมกลุ่มจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้นได้จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ปี 2544 ซึ่งได้ดำเนินงานตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา ปี 2550 สมาชิกได้นำเงินของตนเองเข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนในรูปแบบของการออมเงินสัจจะร้อยละ 65.96 และในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2550) ทุกกองทุนมีกำไรสุทธิ ร้อยละ 100 เฉลี่ยกองทุนละ

69,885.74 บาท กองทุนจะมีเงินสะสมทั้งหมดคงเหลือเฉลี่ยกองทุนละ 1.40 ล้านบาท (ตามตาราง 46) จากข้อค้นพบแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกองทุนฯ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าในช่วงที่ผ่านมาได้มีการวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อย่างหลากหลายที่หลายคนอาจเกรงว่าเงินที่กระจายไปตามหมู่บ้านและชุมชนนั้นจะสูญเปล่า ทำให้ชาวบ้านพึ่งตนเองไม่ได้สักที มีหนี้สินล้นพ้นตัว ถึงแม้จะมีหลายแนวคิดที่ได้ตั้งข้อสังเกตกับนโยบายกองทุนเงินล้านนี้ แต่ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่ากองทุนนี้ได้ไปเสริมสร้างและกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในหมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศ ซึ่งกองทุนมีการบริหารจัดการด้วยตนเองตามมติที่ประชุมใหญ่ของสมาชิกสามารถนำเงินล้านที่รัฐบาลให้เป็นทุนไปสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับสมาชิกและ ณ ปัจจุบัน (ปี 2550) กองทุนมีเงินสะสมทั้งหมดคงเหลือเฉลี่ยกองทุนละ 1.40 ล้านบาท นั่นย่อมแสดงว่าเงินที่รัฐบาลให้มาเป็นทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ออกมามีปริมาณเงินหมุนเวียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย วิหุลดา มาตันบุญ และสมนึก ชัชวาลย์ (2546) ที่พบว่า ผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านในด้านบวก ก่อให้เกิดสวัสดิการสังคมใหญ่ๆ ขึ้นในชุมชนและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้และช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้หมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น ส่วนผลกระทบในด้านลบ ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่ายเงินจำนวนมากที่บางครั้งสมาชิกกู้เงินไปใช้อย่างผิดวัตถุประสงค์ นำไปใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย และจากตารางที่ 53 การเปรียบเทียบผลประกอบการกับการดำเนินงาน เห็นได้ว่า ส่วนใหญ่แล้วสถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็งที่สามารถทำกำไรมากกว่า 80,000 บาทต่อปีนั้น มีลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้ เปิดทำการให้บริการแก่สมาชิกจำนวน 1-12 วันทำการต่อปี กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละ 6 ต่อปี มีสำนักงานอาคารสถานที่ มีวัสดุอุปกรณ์สำหรับการใช้งาน โดยสมาชิกจะมาเข้าร่วมประชุมมากกว่า 3 ใน 4 ทุกครั้งและได้กำหนดเกณฑ์การส่งคืนเงินกู้ตามวัตถุประสงค์ เป็นรายเดือน ซึ่งทำให้สมาชิกสามารถผ่อนชำระหนี้ได้ ดังนั้นควรเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันการเงินชุมชนที่ยังอ่อนแอในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง อยู่รอดและยั่งยืนต่อไป

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการที่มีนัยยะต่อการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนทั้งในมุมมองของคณะกรรมการและสมาชิกนั้น กลไกกระบวนการบริหารจัดการ มีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งมากที่สุด ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำและการควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการของ Henri Fayol และ Luther Gulick ที่มองหลักการภารกิจที่สำคัญของการจัดการ ได้แก่ การวางแผน

การจัดองค์กร การสั่งการ การประสานงานและการควบคุม นำไปพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติต่างๆไปขององค์กร เพื่อปรับปรุงประสิทธิผลของการจัดการและฝ่ายบริหารจะต้องทำหน้าที่ที่จำเป็นเหล่านี้ ดังนั้น สถาบันการเงินชุมชนต้องมีการศึกษาและนำกลไกและกระบวนการบริหารจัดการมาใช้ และสอดคล้องกับข้อค้นพบที่กล่าวว่า การบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชน โดย ประจักษ์ ผลเรือง (2545) ที่พบว่า สาเหตุสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด คือ ระบบองค์กรการบริหารจัดการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอิทธิพลทางตรงถือว่ามีค่ามากที่สุด (1.51) และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านระบบสมาชิกต่ำ (-0.22) สอดคล้องกับ วิชุลดา มาตันบุญ และ สมณี รัชวาลย์ (2546) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการกองทุน ได้แก่ ผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน ศักยภาพของคณะกรรมการกองทุน การบริหารจัดการของคณะกรรมการ วิชุลดา มาตันบุญ (2550) ที่พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกองทุนในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของกองทุน ซึ่งแยกออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคม การพัฒนาที่มาจากภายในชุมชน การบูรณาการภูมิปัญญาหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาชุมชนในด้านการบริหารจัดการกองทุนชุมชน เครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชนและการจัดทำแผนชุมชน 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ มาตรการแก้ไขปัญหาคายกจน เครือข่ายความร่วมมือภายนอกชุมชน สอดคล้องกับ วิชุลดา มาตันบุญ และ ตำนิก รัชวาลย์ (2549) ได้สรุปทิศทางการพัฒนากองทุนชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนภายใต้เงื่อนไขการพัฒนา 5 M ดังนี้ 1) MAN คน ประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือคณะกรรมการต้องมีความรู้ ทักษะในการทำงานควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสมาชิกต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้การสร้าง ความเข้าใจระหว่างคนทั้งสองกลุ่มนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้การบริหารกองทุนเป็นไปอย่างราบรื่น 2) MONEY เงินอย่างเดียวไม่สามารถนำพาให้ชุมชนเข้มแข็งได้ต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนให้แน่นแฟ้น ให้ชุมชนพึ่งพาเงินจากภายในชุมชนให้มากที่สุด ก่อนที่จะพึ่งพาเงินจากภายนอกชุมชน 3) MATERIAL การที่ชุมชนจะปฏิเสธเทคโนโลยีต่างๆ เป็นเรื่องที่เกินกว่าจะปฏิเสธได้เพราะเทคโนโลยีสมัยใหม่มีบทบาทที่จะเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้การดำเนินงานกองทุนใช้ระยะเวลาสั้นลง เช่น การจัดทำฐานข้อมูลกองทุน 4) MANAGEMENT การบริหารจัดการที่ผ่านมานั้นประสบกับปัญหาที่หลากหลาย ดังนั้นกองทุนชุมชนควรยึดหลักการบริหารจัดการแบบพอเพียง เพราะกองทุนชุมชนไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งขึ้นเพื่อหวังผลกำไรแต่วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งกองทุนเพื่อชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นหลัก 5) MORAL กระบวนการกลุ่มในชุมชนควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรทัดฐานและค่านิยมให้กับคนใน

ชุมชนเพื่อให้เขาเกิดความตระหนักรู้และรักษาสัจจะ ไม่มีสมาชิกกล้าที่จะเบียดเบียนเงินกองทุน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกและชุมชนนี้เองที่สามารถเป็นตัวป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาหนี้เสียได้

นอกจากนี้ ข้อค้นพบจากโมเดลเชิงสาเหตุ แสดงให้เห็นว่า 1) โมเดลเชิงสาเหตุของคณะกรรมการที่พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความเข้มแข็ง ได้แก่ ทรัพยากรการบริหารด้านคน ด้านเงิน และกลไกกระบวนการบริหารจัดการนั้นแสดงว่า คณะกรรมการมองว่าสถาบันการเงินชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องมาจากตัวแปรการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการมองในฐานะผู้บริหารตามหลักการบริหารจัดการ 4'M ได้แก่ คน(man) เงิน(money) การจัดการ(management) ส่วนวัสดุอุปกรณ์(material) คณะกรรมการมองว่า การมีหรือไม่มีวัสดุอุปกรณ์ไม่ใช่ปัญหาในการทำงาน เพราะสถาบันการเงินชุมชนสามารถดำเนินการได้ตามปกติไม่เดือดร้อนหรือขัดสนเพราะสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยการยืมวัสดุอุปกรณ์จากสมาชิก วัด สมาคมในหมู่บ้านมาใช้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคณะกรรมการมองเรื่องตัวแปรการบริหารจัดการเป็นสำคัญ 2) โมเดลเชิงสาเหตุของสมาชิกพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความเข้มแข็ง ได้แก่ ทุนทางสังคม ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม และกลไกกระบวนการบริหารจัดการนั้นแสดงว่า สมาชิกมองว่าสถาบันการเงินชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องมาจากตัวแปรดังกล่าวที่มีอิทธิพลโดยตรง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกมองเรื่องการบริหารจัดการด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ แต่การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนมีความเข้มแข็ง สมาชิกเห็นว่าขึ้นอยู่กับ ทุนทางสังคม (การมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน) ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นสำคัญ จากสมการที่ศึกษาทั้ง 2 โมเดล ยังแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทุกตัวในสมการที่ได้สังเคราะห์มาศึกษานั้น ได้แก่ ทุนทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการบริหารจัดการด้าน คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ทุกตัวแปรล้วนมีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางอ้อมแต่ละตัวต่างมีส่วนสำคัญช่วยในการผลักดันให้ตัวแปรอื่นมีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งเช่นกัน ดังนั้น ตัวแปรทุกตัวในสมการจึงมีความสำคัญ โดยส่งผลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนตามสมมติฐานการวิจัย ดังนั้น หากชุมชนใดเข้าใจถึงปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนและทราบบทบาทที่กองทุนควรจะเป็น รวมถึงสามารถบริหารจัดการกองทุนชุมชนแบบผสมผสานอย่างเหมาะสมแล้ว ย่อมสามารถพัฒนาสถาบันการเงินชุมชนให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของสมาชิกได้ทำให้เกิดสวัสดิการ โดยภาคชุมชนและก้าวขึ้นไปสู่การเป็นสถาบันการเงินระดับฐานรากที่เป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชน ภายใต้การบริหารจัดการโดยชุมชนที่มีความเข้มแข็งและดำเนินกิจกรรมได้อย่างยั่งยืน

จากข้อค้นพบประเด็นตัวแปรเครือข่าย ทั้งสองโมเดลเส้นทางความสัมพันธ์ของ คณะกรรมการและสมาชิก ที่พบว่า ปัจจัยด้านเครือข่ายไม่มีอิทธิพลทางตรงแต่มีอิทธิพลทางอ้อมกับ ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน ทั้งๆที่ ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ว่าด้วย เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ. 2549 ได้ให้ ความสำคัญ โดยระบุว่า เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านเป็นองค์การความร่วมมือและเชื่อมโยงกันของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในระดับต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เดียวกันด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเอื้ออาทร ผู้การเป็นสถาบันการเงินชุมชน โดย ประชาชนเพื่อประชาชน ที่มีได้มุ่งหวังหรือแสวงกำไรในเชิงธุรกิจนั้น (คณะกรรมการกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติระเบียบ ว่าด้วย เครือข่าย, 2549) ทั้งนี้เนื่องจากว่า สมาชิกกองทุน หมู่บ้านและชุมชนเมืองยังไม่รู้จักหรือยังไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของการจัดตั้งเครือข่ายในระดับ ต่างๆ ประกอบกับช่วงระยะเวลาปี 2550 – 2551 เกิดปัญหาด้านสภาพลกับเครือข่ายระดับจังหวัดใน ประเด็น การจัดตั้งสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ โดยให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านสมัครเข้าเป็นสมาชิก อาปนกิจสงเคราะห์ต้องชำระเงินล่วงหน้า จำนวน 5 ศพๆละ 1 บาท กรณีที่เสียชีวิตจะได้รับเงิน ประมาณ 5,000 บาทต่อศพ แต่ปรากฏว่ามีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ ขาดการศึกษาและวางแผน จำนวนเงินกองกลางไม่พอจ่ายให้กับสมาชิกตามเงื่อนไข ได้ทุกรายและเกิดปัญหาไม่สามารถเรียก เก็บเงินจากสมาชิกได้ จึงเกิดการฟ้องร้องกันและเรียกร้องสิทธิและขอเงินคืน ซึ่งปัจจุบันได้มีการ แจ้งยกเลิกกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินการให้กับ สมาชิกได้รับทราบและดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย เพื่อให้ เครือข่ายเป็นที่พึ่งที่ปรึกษา ทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้สถาบันการเงิน ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน

4. ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไขของสถาบันการเงินชุมชน จากผลการ ศึกษาวิจัยพบว่า โดยภาพรวมเห็นว่า ไม่มีปัญหา เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นกองทุนสามารถแก้ไข ปัญหาได้เอง แต่ก็มีบางกองทุนมองว่าเป็นปัญหาอุปสรรค เนื่องจากการแก้ไขเป็นไปด้วยความ ยากลำบากและส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการไม่มากนักน้อย ซึ่งประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรค มากที่สุด คือ การขาดวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคิดเลข เครื่องคอมพิวเตอร์ พร้อม โปรแกรมสำเร็จรูปมีไม่เพียงพอและถึงแม้จะมีเครื่องคอมพิวเตอร์แต่บุคคลที่จะใช้เครื่อง คอมพิวเตอร์ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นยังขาดแคลนอยู่ จึงทำให้หลายๆกองทุนยังไม่มี ความพร้อมที่ยกสถานะไปเป็นสถาบันการเงินชุมชนตามเกณฑ์ที่สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติกำหนด จากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า พบประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การ

ดำเนินงานกองทุนไม่ประสบความสำเร็จ กองทุนที่มีปัญหาอุปสรรคจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ สมาชิกไม่มีส่วนร่วมในการบริหารกองทุน สมาชิกส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นเงินที่รัฐบาลให้โดยไม่ต้องชำระคืน กรรมการปล่อยผู้เฉพาะกับพวกพ้องของตนเองหรือกรรมการเป็นผู้มีอิทธิพล กรรมการไม่ใส่ใจหรือไม่มีเวลาในการติดตามการใช้เงินกองทุนของสมาชิกที่ก้าวไป ไม่มีระบบการบริหารที่ดี ปัญหาจำนวนเงินที่ให้กู้ยืมไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ปัญหาการติดตามหนี้ค้างชำระ ปัญหาการขาดคนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดทำบัญชี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการแก้ไข ป้องกัน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ 1) เครือข่ายกองทุน ควรมีการประชุมตัวแทนทุกๆ กองทุนเป็นประจำอย่างน้อยปีละครั้ง 2) ควรส่งเสริมการรวมตัวระหว่างกองทุนที่ประสบความสำเร็จกับกองทุนที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและพัฒนาจนสามารถยกฐานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนในระยะต่อไปและการร่วมมือในการจัดจ้างนักบัญชีช่วยในการจัดทำบัญชีเป็นมาตรฐานเดียวกัน 3) การเพิ่มบทบาทของหน่วยงานรัฐ ให้มีการติดตามผลและมีส่วนช่วยการพัฒนากองทุนให้เติบโตได้อย่างเข้มแข็ง 4) ควรเพิ่มบทบาทและหน้าที่ของธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เช่น การให้ความรู้และข้อแนะนำในการบริหารเงินและติดตามหนี้ การจัดทำบัญชีอย่างเป็นทางการและช่วยด้านการตรวจสอบบัญชีกองทุน 5) ควรจัดทำฐานข้อมูลสำหรับกองทุนควรมีรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการของกองทุน ข้อมูลผู้กู้ยืม ผลการดำเนินการ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสมาชิกและกรรมการ รวมไปถึงเงินฝากและการชำระเงินกู้ ซึ่งการจัดทำข้อมูลนี้ทางภาครัฐ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติและธนาคารภาคีที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาช่วยเหลือด้านระบบการจัดทำฐานข้อมูลและเทคโนโลยีที่จำเป็นรวมไปถึงทักษะและความรู้ในการนำข้อมูลเข้าระบบ เพื่อให้เกิดการจัดฐานข้อมูลอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน มีความถูกต้อง รวดเร็วและสะดวกในการเรียกใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของกองทุนให้เข้มแข็งและคงอยู่ได้ยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2551) ที่สรุปว่า องค์การทางการเงินระดับจุลภาคหลายแห่งประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ ระบบบัญชี ระบบบริหารความเสี่ยง ระบบตรวจสอบ ระบบรายงานและการเชื่อมโยงหรือการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มมีค่อนข้างน้อย แนวทางแก้ไขปรับปรุงก็คือ ควรสร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนอย่างแพร่หลายเพราะองค์การทางการเงินระดับจุลภาคของไทยยังขาดคุณลักษณะนี้อยู่ และเพลินพิศ สัตย์สงวน (2549) เสนอผลการสัมมนาวิชาการซึ่งสรุปว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าใจกองทุนหมู่บ้านให้

ชัดเจนให้รู้ว่าชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์อะไรจากกองทุนนี้ได้บ้าง นอกจากนั้นควรจัดอบรมด้านการวิเคราะห์สินเชื่อ การจัดทำบัญชี การทำงบดุล แก่กรรมการกองทุนหมู่บ้านทุกคนครบทุกหมู่บ้าน เพื่อให้การปล่อยสินเชื่อมีการใช้หลักการทางธุรกิจมากกว่าการใช้ระบบอุปถัมภ์ นอกจากนั้นผลการวิจัยยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ วิชุลดา มาคันทนุญ (2550) ที่พบว่า ปัญหาในการบริหารจัดการของกองทุน ได้แก่ 1) การขาดฐานข้อมูลกลางของชุมชนทำให้ไม่ทราบรายละเอียดของชุมชน ไม่มีแบบแผน ไม่สามารถตรวจสอบได้ 2) ความไม่โปร่งใสในการบริหารของคณะกรรมการบางคน 3) การขาดทักษะด้านการจัดทำบัญชีและทักษะด้านคอมพิวเตอร์

5. ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน มองให้เห็นภาพรวมที่ผู้วิจัยศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิในการคิดแสวงหาทางเลือกที่มีความเป็นไปได้เกี่ยวกับลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ดังนั้น จึงต้องคัดเลือกลักษณะการบริหารจัดการที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคิดและหาทางป้องกันทางเลือกที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ จากการศึกษาวิจัยได้สร้างข้อสรุปเนื้อหา จำนวน 8 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ลักษณะการบริหารจัดการด้านทุนทางสังคม เช่น การมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน
- 2) ลักษณะการบริหารจัดการด้านเครือข่าย เช่น การส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการบริหารจัดการ
- 3) ลักษณะการบริหารจัดการด้านภาวะผู้นำ เช่น การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ โดยการฝึกอบรม ศึกษาน เพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถ และสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการอย่างลึกซึ้ง
- 4) ลักษณะการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม เช่น สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก เริ่มจากร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม ตรวจสอบและร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนร่วมสร้างสถาบันการเงินชุมชนไปสู่ความยั่งยืน
- 5) ลักษณะการบริหารจัดการด้านทรัพยากรการบริหารด้านคน เช่น การส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความร่วมมือและปฏิบัติตนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและเข้าใจบทบาทของตนเอง
- 6) ลักษณะการบริหารจัดการด้านทรัพยากรการบริหารด้านเงิน เช่น การส่งเสริมด้านสวัสดิการ ตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย และมีการวางแผนให้การช่วยเหลือในด้านที่ทางภาครัฐทำได้อย่างไม่ทั่วถึง
- 7) ลักษณะการบริหารจัดการทรัพยากรการบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ เช่น การส่งเสริมให้มีการจัดสรรกำไรเพื่อนำไปจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- 8) ลักษณะการบริหารจัดการด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ เช่น แนวทางการดำเนินงานให้ขึ้นอยู่กับมติที่ประชุมใหญ่ สมาชิก ผู้บริหารต้องกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและส่งเสริมการเรียนรู้ถึง

กระบวนการวางแผนและให้ความสำคัญต่อการวางแผนตลอดจนการจัดองค์กรและแบ่งหน้าที่การทำงานที่ชัดเจน เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนได้ทราบข้อความเนื้อหาที่สรุปเป็นข้อความข้างต้นได้นำไปใช้ได้จริงในการดำเนินงานตามความเหมาะสมในแต่ละบริบทของสถาบันการเงินชุมชน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ เมธี พยอมยงค์ และคณะ (2549) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพขององค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 18 รูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้ในประเด็นหัวข้อย่อยอยู่ 9 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการทำให้กรรมการและสมาชิกปฏิบัติตามกฎระเบียบ 2) รูปแบบการทำให้ระบบบัญชีที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน 3) รูปแบบการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ที่จะทำให้กรรมการและสมาชิกเกิดความร่วมมือ 4) รูปแบบการทำให้จัดหาที่ทำการและอุปกรณ์สำนักงาน 5) รูปแบบการพัฒนาระบบข้อมูลของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 6) รูปแบบการพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์ของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 7) รูปแบบการพัฒนารูปแบบการจัดสรรสวัสดิการชุมชน 8) รูปแบบการพัฒนารูปแบบการตั้งทนายความประจำเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และ 9) รูปแบบการติดตามประเมินผล

ซึ่งการวางลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน โดยผู้ทรงคุณวุฒินั้นตามข้อสรุปเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องแนวคิด นโยบายในที่ควรปฏิบัติหรือที่พึงประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมให้กับสถาบันการเงินชุมชน เพื่อนำไปประยุกต์ตามแต่ละบริบท เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนนั้น ได้สอดคล้องกับ ทฤษฎีองค์การสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ (theory of effective public organization) (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2549: 111-123) ที่ประกอบด้วยประพจน์ (propositions) ดังต่อไปนี้

5.1 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก วิสัยทัศน์ หมายความว่า สถาบันการเงินชุมชนนี้ถึงอนาคตว่าตัวเองเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่สามารถให้บริการสมาชิกและประชาชนทั่วไปได้อย่างหลากหลาย เช่น ส่งเสริมการออมเงิน การให้สินเชื่อของชุมชนทั้งสมาชิกและประชาชนหรือองค์กรการเงินอื่น และบริการธุรกรรมทางการเงินและธุรกรรมอื่นๆที่อำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการให้แก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปได้ โดยมีแผนดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนไปสู่เป้าหมายนั้น เช่น ในอีก 5 ปี 10 ปี 20 ปี ข้างหน้า โดยมีการวางแผนดำเนินการไปสู่เป้าหมาย ดังนั้น วิสัยทัศน์สามารถเป็นตัวชี้วัดความมีประสิทธิภาพขององค์กร

5.2 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก นโยบาย เพราะนโยบายจะทำให้องค์กรมีทิศทางและรายละเอียดในการดำเนินงานขององค์กร การมีแนวทางการทำงาน

อย่างชัดเจนจะทำให้ประหยัดเงินประหยัดเวลาและแรงงาน แต่ได้ผลงานมาก นั่นก็คือ องค์กรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก องค์กรเรียนรู้(learning organization) หมายถึง การเป็นองค์กรที่แสวงหาความรู้อยู่เสมอ เป็นองค์กรที่คิดอย่างเป็นระบบ มีกรอบความคิดอยู่เดิม ส่งเสริมสมาชิกให้พัฒนาตนเอง ส่งเสริมวิสัยทัศน์ร่วมกันและจัดการเรียนรู้เป็นทีม การเป็นองค์กรเรียนรู้ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพเพราะการมีความรู้มากเป็นที่มาของ คุณภาพ และเมื่อองค์กรมีคุณภาพแล้วการทำงานก็ย่อมมีประสิทธิภาพตามมาด้วย

5.4 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก ภาวะผู้นำ(leadership) ภาวะผู้นำหมายถึง ทั้งตัวคนที่จะเป็นผู้นำและบทบาทของผู้นำ ตัวคนที่จะเป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มี ทั้งความรู้ ความสามารถ มีความดี บุคลิกดี พุทธิ เข้ากับคนอื่นได้ดี ผู้นำจะเป็นผู้ที่สามารถชักนำให้ คนเข้ามาร่วมงานได้ ดังนั้น ผู้นำทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ เพราะว่าผู้นำเป็นผู้ที่รวมคนได้มาก จูงใจคนให้มาร่วมมือกัน ทำให้คนเข้าใจเป้าหมายขององค์กร แล้วเข้ามาร่วมกันทำงานในให้องค์กร องค์กรจึงทำงานได้มากมีผลงานมากในเวลาจำกัด นั่นคือ บทบาทของภาวะผู้นำทำให้องค์กรมี ประสิทธิภาพ

5.5 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก การจัดการ(management) การจัดการ หมายถึง กิจการเหล่านี้รวมกัน คือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การนำหรือการ ลงมือทำ 4) การควบคุมหรือการประเมินผล การจัดการจะทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ เพราะ องค์กรที่มีการจัดการจะมีแผนงานการจัดองค์กรให้เหมาะสมกับการดำเนินการตามแผน การนำ และการควบคุมให้การดำเนินการขององค์กรไปสู่เป้าหมายได้เป็นอย่างดี

5.6 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก การมีส่วนร่วมของ สมาชิก (people participation) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเอาใจใส่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วม ภาระงานขององค์กร พนักงานนั้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าทุกคนในองค์กรมีความรู้ความเข้าใจและเห็นประโยชน์ของเป้าหมายหรือนโยบายของ องค์กรแล้วเข้าร่วมกับองค์กรก็จะเกิดพลังอันยิ่งใหญ่ การร่วมมือก็คือ การทำงานขององค์กรยัง ทำงานด้วยความเห็นใจ ท่วมเทกำลังกายกำลังใจ ก็จะยิ่งก่อผลประ โยชน์แก่องค์กรมาก

5.7 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก ความตระหนักถึง ธรรมชาติ (natural environment) ความตระหนักถึงธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นตัวก่อให้เกิดให้องค์กรมี ประสิทธิภาพ เหตุผลก็คือองค์กรใดๆ ในสังคมยังเป็นองค์กรสาธารณะซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึง ผลกระทบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพราะหากการดำรงอยู่ขององค์กรก็ดี การกระทำกิจกรรม

ต่างๆขององค์การก็ดีมีผลกระทบทางลบหรือก่อผลเสียหายให้แก่สภาพแวดล้อมแล้ว ผลสุดท้ายขององค์การนั้นก็ดำรงอยู่ไม่ได้

5.8 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก การตระหนักถึงสังคม (society awareness) การคำนึงถึงสังคมเป็นเครื่องแสดงถึงประสิทธิภาพขององค์การสาธารณะก็ เพราะว่าการตระหนักเช่นนี้ เป็นเครื่องแสดงถึงความคิดละเอียดรอบคอบขององค์การในการที่จะ กระทำการสิ่งใดด้วยความระมัดระวัง มิให้ก่อผลเสียต่อสังคม กระทำกิจกรรมที่ก่อผลกระทบสังคม ทางบวกหรือเป็นการพัฒนาสังคมย่อยเป็นเครื่องแสดงประสิทธิภาพหรือภาวะพัฒนาขององค์การ

5.9 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก บรรยากาศการทำงาน (work climate) เพราะบรรยากาศการทำงานที่ดี หมายถึง เพื่อนร่วมงานดี วัสดุอุปกรณ์ครบครัน ทันสมัยใช้กับงานได้เป็นอย่างดี ก็แสดงว่า องค์การพร้อมจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.10 สถาบันการเงินชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดจาก สันติภาพในองค์การ (peaceful organization) หมายความว่า เมื่อองค์การมีสันติภาพ สมาชิกในองค์การมีความสุขความสงบ องค์การมีภาระหน้าที่อันใดสมาชิกย่อมจะให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจด้วยความสามัคคี เมื่อคนในองค์การเต็มใจทำงานพร้อมใจร่วมมือกันผลงานขององค์การก็จะเกิดและเกิดอย่างมีประสิทธิภาพ

6. องค์ความรู้การเข้าถึงปรัชญากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการศึกษาวิจัยสะท้อนให้เห็นภาพรวมว่า การนำเอาปรัชญาและวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป้าหมายของนโยบาย คือ การพัฒนาคน โดยเงินที่รัฐบาลให้มาเป็นทุน 1 ล้านบาทนั้น เปรียบเสมือนเงินเป็นเพียงเครื่องมือ (means) มิใช่เป้าหมาย (ends) ของการพัฒนา ซึ่งพัฒนาการที่เกิดขึ้นของสถาบันการเงินชุมชน ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งตนเองทางการเงินของชุมชน การออมเงินสังจะเท่านั้น แต่ยังเป็นความพยายามที่สำคัญที่จะใช้เงินเป็นเครื่องมือในการนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็ง มั่งคั่ง ในมิติด้านอื่นๆของชุมชนอีกด้วย ซึ่งคนทั่วไปมักมองลักษณะของกองทุนหมู่บ้าน เป็นเรื่อง เงิน ทางมิติเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว กล่าวคือ รัฐบาลให้เงินทุนมากองทุนก็นำไปปล่อยกู้ถ้าสมาชิกไม่ชำระก็ถือว่าเป็นหนี้เสีย ถ้าสมาชิกนำไปประกอบอาชีพมีการชำระคืนก็ปล่อยกู้ต่อไปเศรษฐกิจก็จะดี ถือว่าเป็นการมอเฉพาะตัวเงินเท่านั้นเอง ไม่ได้มองเป็นองค์รวมร่วมกับในมิติด้านอื่นๆ ย่อมจะทำให้ความเข้มแข็งของกองทุนและชุมชนอ่อนแอหรือล่มสลายได้ ดังนั้น ต้องมองเป็นองค์รวมร่วมกับในมิติด้านอื่นๆ จึงจะช่วยทำให้มองเห็นภาพการเชื่อมโยงกับมิติอื่นที่พัฒนาคนในชุมชนและส่งผลทำให้กองทุนและชุมชนเข้มแข็งได้ แสดงตามแผนภาพ 32 ซึ่งแสดงมิติในด้านต่างๆ ดังนี้

มิติด้านสังคม เป็นการร่วมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีเป้าหมายเดียวกันและจัดสวัสดิการภาคชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม การเข้ามามีส่วนคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ ก็จะส่งผลให้กองทุนและชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน

มิติด้านวัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทร เชื่อใจและไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม มีความเกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมกับความร่วมมือร่วมใจในการมีจิตสาธารณะเสียสละเพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

มิติด้านการเมือง ทุกกองทุนให้อำนาจในการตัดสินใจกับสมาชิกทุกคนใช้ความเป็นประชาธิปไตยอย่างเสมอภาคกันในการออกเสียง และส่งผ่านให้คณะกรรมการบริหารจัดการตามมติที่ประชุมใหญ่ เพื่อให้ดำเนินงานไปตามเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ที่พึงประสงค์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมของกลุ่มและความคาดหวังของกลุ่มที่เชื่อว่าบุคคลใดจะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุด สมาชิกคนหนึ่งคนใดของกลุ่มอาจจะเป็นผู้นำได้ หากบุคคลนั้นมีลักษณะเหมาะสมเป็นผู้ริเริ่มบทบาทผู้นำกลุ่มและบทบาทเหล่านั้นย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของกลุ่มและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มด้วย

มิติด้านการศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในการบริหารจัดการกองทุนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการ เป็นกระบวนการของสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามามีส่วนร่วมกันเพื่อกระทำการกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายตามที่ได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งเปรียบเสมือนว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นมหาวิทยาลัย ให้คนในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ในการบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่าย โดยมีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การรวมตัวของกลุ่มคนหรือองค์กรเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือทำกิจกรรมร่วมกัน อันจะทำให้กลุ่มมีความผูกพัน สามัคคี และช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

มิติด้านสวัสดิการ เน้นการสร้างสวัสดิการมากกว่าการสร้างกำไรและสืบเนื่องมาจากระบบสวัสดิการของรัฐที่มีอยู่ไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอ สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้กองทุนจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อสวัสดิการสมาชิกและชุมชน

มิตีการมีส่วนร่วม ในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึง จำนวนเงินที่สมาชิกได้นำเข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุน เช่น เงินออม เงินสัจจะ เงินถือหุ้น เงินบริจาค เงินให้เปล่า ซึ่งนอกเหนือจากเงินที่รัฐได้มอบให้กองทุนแล้ว จำนวนเงินส่วนหนึ่งที่จะนำมาหมุนเวียนเป็นเงินทุนนั้นก็ย่อมมาจากเงินของ

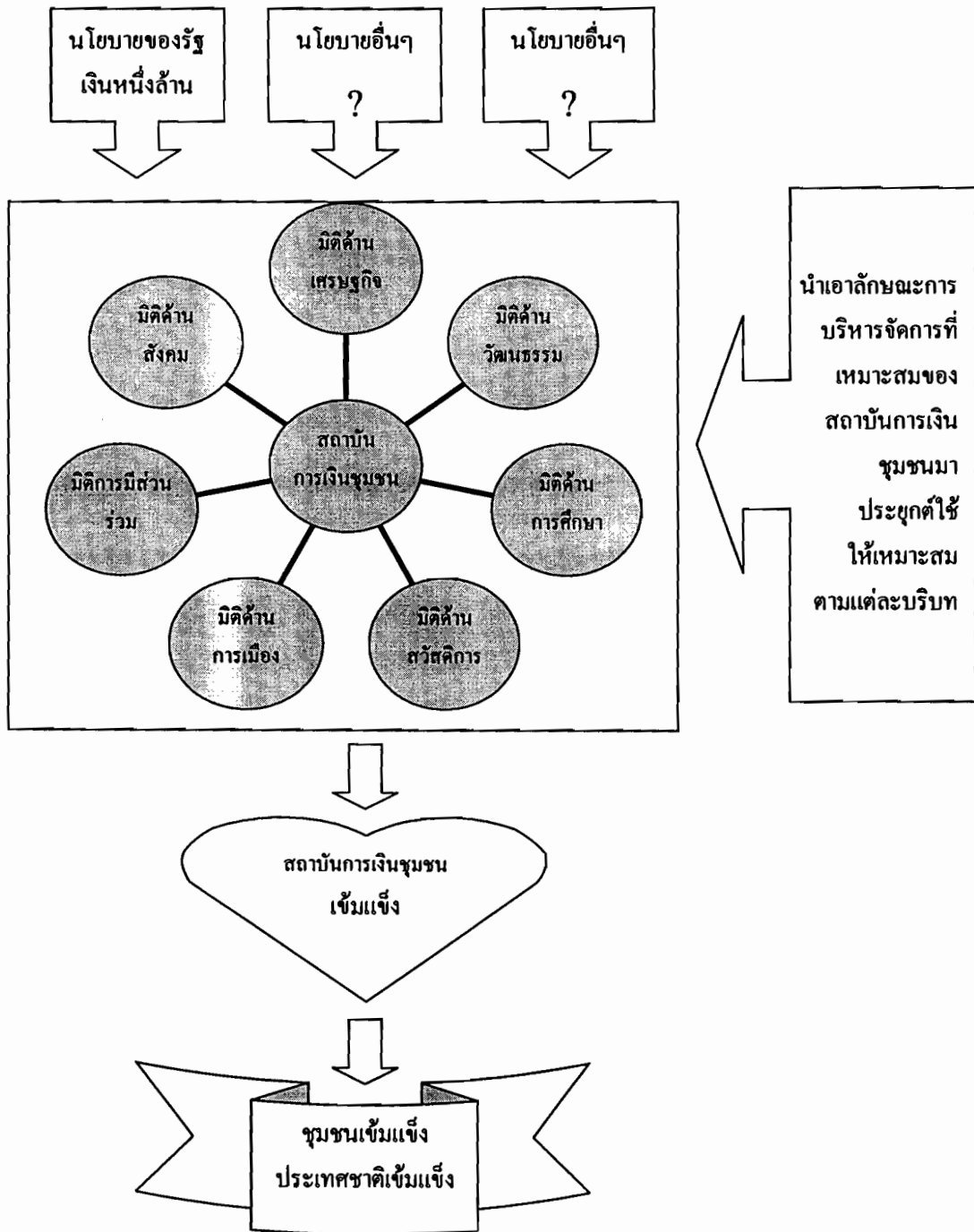
สมาชิกที่นำเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งทำให้สมาชิกรู้สึกเป็นเจ้าของ รักและหวงแหน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ดังนั้น ถ้าสมาชิกหรือคนทั่วไปมองเห็นว่ากองทุนหมู่บ้านไม่ได้ให้แก่เงินทุนหรือด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแล้ว การคำนึงถึงมิติอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา ย่อมทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องมีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอย่างรอบครอบ มองปัญหารอบด้านและช่วยทำให้สมาชิก ชุมชน มีจิตสำนึกสาธารณะในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ ไม่สร้างปัญหาการคืนเงินล่าช้าหรือปัญหาหนี้เสียให้กับกองทุนหมู่บ้าน ทุกคนได้รับประโยชน์ในส่วนที่ควรได้รับอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม กองทุนหมู่บ้านก็จะเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้เพราะความยั่งยืนของกองทุนหมู่บ้านย่อมสะท้อนถึงความสามารถของกองทุนหมู่บ้านในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้กองทุนหมู่บ้านยังคงสามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันและอนาคต

7. การขาดองค์ความรู้ในการเข้าถึงปรัชญากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ การใช้นโยบายกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท กระจายเงินจำนวนมหาศาลกว่า 7.7 หมื่นล้านบาทของรัฐบาลนั้นแน่นอนว่านโยบายอะไรก็ตาม หากมีข้อดีก็ต้องมีข้อเสีย โดยเฉพาะโครงการใหญ่ๆที่ใช้เงินจำนวนมากต้องนำมาซึ่งความเสี่ยง ดังนั้น การดำเนินงานภายใต้ปรัชญากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาตินั้น ย่อมมีข้อผิดพลาดหรืออาจเรียกได้ว่า “การบังเหียนความล้มเหลว” ในการบริหารจัดการภายใต้ปรัชญากองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนไม่สามารถบริหารจัดการให้บรรลุผลสำเร็จในระดับของปรัชญากองทุนหมู่บ้านได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผล 5 ประการ คือ

7.1 สมาชิกบางกลุ่มยังขาดจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านฯ ซึ่งจะเห็นได้จาก สมาชิกคิดว่าเงินที่สนับสนุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เป็นของรัฐบาลซึ่งชุมชนและสมาชิกเคยมีบทเรียนจากโครงการของรัฐบาลต่างๆที่ผ่านมาว่าเป็นเงินหลวงให้เปล่าไม่ต้องใช้คืน มาโดยตลอดทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ชำระหนี้คืน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเงินกองทุนไม่ใช่ของชุมชน ไม่ต้องรักษาและไม่รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของว่าเงินที่ให้มาเพื่อเป็นทุนให้ชุมชนหรือหมู่บ้านบริหารจัดการดอกผลที่เกิดขึ้นกันเองตามภูมิปัญญา เพื่อให้หมู่บ้านเกิดความเข้มแข็งในมิติต่างๆเช่นเกิดสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชน และสังเกตเห็นได้ว่า สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการออมเงินสังจะ เพื่อใช้เป็นการเพิ่มทุนและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการออมเงินสังจะในแต่ละเดือนเพื่อมาพบปะกัน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งผลการวิจัยตามตาราง 29 ได้แสดงให้เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านได้นำเงินสังจะเข้ามามีส่วนร่วมกับเงินล้าน เงินกองทุนเพียง จำนวน 259 กองทุนคิดเป็น ร้อยละ 75.07 และนำเงินมาฝากเป็นเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำเพียง จำนวน 27

กองทุน คิดเป็นร้อยละ 7.82 เท่านั้น ดังนั้น หากจะพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯเป็นสถาบันการเงินชุมชนแล้ว ควรสนใจกิจกรรมการฝากเงินให้มากขึ้น เพราะนั่นคือ หัวใจในการระดมเงินฝากเพื่อเป็นทุนในการปล่อยเงินกู้ควบคู่กันไปพร้อมกับการสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชน

ภาพ 32 การเชื่อมโยง การเกิดมิติต่างๆ ที่ทำให้สถาบันการเงินชุมชนเข้มแข็ง

7.2 สมาชิกยังขาดการเคารพในกติกาที่กำหนดร่วมกันด้วยภูมิปัญญาของตนเอง ซึ่งจะเห็นได้จาก สมาชิกกู้เงินตามสิทธิแต่ไม่ได้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ กรรมการไม่ได้พิจารณาเงินกู้อย่างจริงจังเพราะเห็นว่าเป็นเงินของหลวง (รัฐบาล) จึงนำจำนวนเงินล้านมาทำการหารแบ่งกันตามค่าเฉลี่ยตามจำนวนคนในหมู่บ้าน ซึ่งไม่ได้พิจารณาตามความจำเป็นหรือความต้องการใช้เงินเพื่อนำไปเป็นทุนก่อให้เกิดรายได้ที่แท้จริง คณะกรรมการเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องในการปล่อยเงินกู้ ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน สมาชิกไม่วางใจคณะกรรมการและขาดการติดตามตรวจสอบความสามารถในการใช้เงินคืนตามสัญญา การจัดสรรเงินกู้ด้วยระบบความสัมพันธ์ของคณะกรรมการหรือในฐานะญาติพี่น้อง ซึ่งมีความผูกพันใกล้ชิดกันอยู่บนรากฐานของระบบอุปถัมภ์ และถ้าหากกรรมการไม่ชำระหนี้ตามสัญญาแล้วสมาชิกก็จะไม่ชำระหนี้ตามคืนนั้น แสดงให้เห็นว่ากรรมการและสมาชิกในชุมชนยังขาดการเคารพในกติกาที่กำหนดร่วมกันในการชำระคืนเงินกู้ ซึ่งนโยบายจะสำเร็จได้จะต้องเริ่มจากปรัชญาความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึงจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งและยั่งยืน

7.3 สมาชิกขาดการเอื้อผลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งเห็นได้จาก การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ถูกเงิน ตามผลการวิจัยตาราง 14 ที่พบว่ากองทุนส่วนใหญ่จะคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ถูกเงินอยู่ที่ ร้อยละ 12 ต่อปี สูงสุด ร้อยละ 24 ต่อปี แสดงให้เห็นว่าสมาชิกผู้ได้รับความเดือดร้อนอย่างกะทันหัน เช่น ญาติพี่น้องเจ็บไข้ได้ป่วยต้องการเงินเป็นค่ารักษาพยาบาลเร่งด่วน หรือคนในชุมชนที่ว่างงานอยู่และยังไม่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ เมื่อต้องการจะกู้ยืมเงิน ไปลงทุนแล้วถ้าหาผู้ค้ำประกัน ไม่ได้ก็ไม่สามารถกู้ยืมเงินกองทุนได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า คำว่า “เอื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาส” นั้น กองทุนยังขาดการเข้าถึงตามหลักปรัชญากองทุนอยู่ ดังนั้น กรณีที่สมาชิกเดือดร้อนการกู้ยืมเงินถูกเงินในระยะสั้น เช่น กู้ยืมไม่เกิน 30 วัน ควรถือเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกไม่ต้องคิดดอกเบี้ยการกู้ยืมหรือถ้าคิดอัตราดอกเบี้ยควรคิดในอัตราที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดการเอื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสตามหลักปรัชญากองทุนหมู่บ้านอย่างแท้จริง

7.4 สมาชิกยังขาดการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสังเกตเห็นได้จาก กองทุนหมู่บ้านได้เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน พบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน เช่น การขาดทักษะการบริหารจัดการ การจัดทำบัญชี การจัดเก็บข้อมูลอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าได้มีการจัดการฝึกอบรมในเรื่องดังกล่าวยังพบจุดอ่อนอยู่มาก เนื่องจากขาดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ขาดการดึงทรัพยากรบุคคลในชุมชนที่มีความรู้ความชำนาญที่หลากหลายมาร่วมงาน ขาดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ตามผลการวิจัย ตาราง

69 ดังนั้น กองทุนและเครือข่ายต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ได้ เช่น เมื่อสมาชิกได้รับเงินกู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพแล้ว กองทุนจะต้องส่งเสริมอาชีพ (พัฒนาฝีมืออบรม ให้ความรู้) และต้องส่งเสริมการตลาดสร้างระบบการตลาดที่มีความยั่งยืนให้กับผลผลิตชุมชน เพื่อรองรับสินค้าจากชุมชนทำให้เกิดความเชื่อมโยงเกิดกองทุนเข้มแข็งชุมชนเข้มแข็ง

7.5 การขาดการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน ซึ่งสังเกตเห็นได้ว่า การคัดเลือกคณะกรรมการมาบริหารจัดการกองทุนนั้น มาจากประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานหรือไม่หรือมาจากการแบ่งพรรคแบ่งพวกทำงานเพื่อประโยชน์ของพรรคพวกตนเองทำให้คนในชุมชนบางส่วนรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกู้ยืมเงินหรือกรรมการบางคนที่ไม่ได้รับเลือกเข้ามาก็ไม่ได้อยากจะรับตำแหน่งและบางคนก็ไม่มีประสบการณ์และขาดความรู้ฝึกหัด ดังนั้น แม้ว่าจะมีระเบียบข้อบังคับในหลายเรื่องในการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการ แต่ก็ไม่ได้บังคับใช้ระเบียบอย่างจริงจังและกรรมการเองก็ไม่สามารถเสียสละเวลามาทำงานให้กับกองทุนได้เต็มที่ เพราะไม่มีค่าตอบแทนในวันทำการ และถึงแม้ว่าชุมชนจะมีอิสระในการเลือกคณะกรรมการกองทุนของหมู่บ้านด้วยตนเอง แต่คนที่เสียสละทำงานเพื่อส่วนร่วมมีจำนวนน้อยและกรรมการต้องรับตำแหน่งซ้ำซ้อนในการทำงานเพื่อชุมชน ทำให้ไม่มีเวลาและเป็นภาระหนักในการทำงานส่งผลให้มีการทำงานได้ไม่เต็มที่ ขาดประสิทธิภาพ ดังนั้น ต้องส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจกับสมาชิก ในระเบียบข้อบังคับการคัดเลือกผู้นำของตนเองตามหลักประชาธิปไตยพื้นฐาน หมุนเวียนการเรียนรู้ ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก มีความรักและหวงแหน สถาบันการเงินชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน

จากการตั้งข้อสังเกตถึง การขาดองค์ความรู้ในการเข้าถึงหลักปรัชญาของทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นถึง การดำเนินงานถ้าขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสมแล้วย่อมนำมาสู่ความอ่อนแอและการถดถอยของการพัฒนาอย่างแน่นอน ดังนั้น ถ้าหากคณะกรรมการในฐานะผู้นำ ผู้บริหาร และสมาชิกในฐานะผู้เป็นเจ้าของกองทุนแล้ว ต้องเข้าใจถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อย่างลึกซึ้งเพื่อเป็นหลักในการนำพาให้สถาบันการเงินชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อยู่รอดและยั่งยืน

จากที่ได้อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าทั้งหมดเห็นได้ว่า งานวิจัยฉบับนี้ไม่ใช่สูตรสำเร็จสำหรับการพัฒนาให้สถาบันการเงินชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ทุกพื้นที่ เป็นเพียงการจำแนกประเด็น ให้มองเห็นถึงพัฒนาการการเจริญเติบโตของสถาบันการเงินชุมชน มองเห็นถึงปัจจัยที่อิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนและสามารถมองเห็นถึงลักษณะการบริหาร

จัดการของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการสร้างความเชื่อ การบริหารจัดการเท่านั้น ซึ่งการพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืนนั้น ควรยึดที่ คน ชุมชน รวมถึงบริบท และเงื่อนไขอื่นๆ ของแต่ละชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนเกิดความเข้มแข็งและขยายเครือข่ายไปสู่สถาบันการเงินชุมชนอื่นๆ เพื่อให้สามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและยกระดับกองทุนให้ใหญ่ขึ้นเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่เข้มแข็งและมีความยั่งยืนมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่กำลังเจริญเติบโตและขยายสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนนั้น ต่างได้รับเสียงสะท้อนจากหลายฝ่ายในสังคมว่าเป็นนโยบายหาเสียงทางการเมืองและเป็นนโยบายแบบเร่งด่วน หรือเรียกว่านโยบายประชานิยม ส่งผลทำให้ชาวบ้านเกิดหนี้สินเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า หากย้อนไปดูพัฒนาการของการพัฒนาประเทศไทยจะพบว่า นโยบายต่างๆของรัฐ เช่น โครงการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน (กข.คจ.) โครงการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชน (SML) และโครงการจัดตั้งกองทุนต่างๆ เปรียบเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาประเทศอย่างหนึ่งที่รัฐบาลเกือบทุกยุคทุกสมัยใช้ในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนแตกต่างกันเพียง ฤดูระเบียบ วิธีการ กลุ่มเป้าหมายและขั้นตอนการกระจายเงิน ไปยังชุมชนเท่านั้น ทิศทางที่จะทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จึงไม่ได้อยู่ที่นโยบายที่นำออกมาใช้หรืออยู่ที่จำนวนเงินเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องทำให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้ก็เป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่งในการทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดประสบการณ์ในการบริหารจัดการของคณะกรรมการที่ได้รับอำนาจจากคนในชุมชนให้เข้ามาบริหารจัดการ เป็นการเพิ่มศักยภาพและทักษะในการทำงานให้มากขึ้น โดยใช้เงินเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาค่าความยากจนต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถที่จะพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทุนทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ ทรัพยากรการบริหารจัดการในด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการ ให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและสามารถแก้ไขปัญหาค่าความยากจนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ไม่ว่ารัฐบาลใหม่ในอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศนั้น จะดำเนินการสานต่อนโยบายเดิมหรือออกนโยบายใหม่ๆ เพื่อสร้างคะแนนเสียงทางการเมืองก็ตาม การใช้หลักการการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนฉบับนี้ สามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้ได้ ทั้งนี้เพื่อให้สถาบันการเงินชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนในการบริหารจัดการด้านการเงินและก่อให้เกิดสวัสดิการกับสมาชิกและชุมชนส่งผลต่อความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนและประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่สำคัญหลายประการ ผู้วิจัยจึงใคร่มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการประกันภัยคุ้มครองเงินสด คุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อป้องกันและชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการโจรกรรมให้กับสถาบันการเงินชุมชนทั้งหมด และควรให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บรักษาเงินสด เช่น ควรมีตู้เซฟนิรภัยเก็บรักษาเงินสดพร้อมกับกำหนดระเบียบการควบคุมภายใน โดยให้ประธานถือรหัสตู้เซฟ เหน็บกุญแจถือกุญแจ และอาคารสำนักงานต้องมีเหล็กตัด เพื่อป้องกันการลักขโมย พร้อมจัดระบบให้คณะกรรมการตรวจสอบนับเงินสดเมื่อสิ้นวันทำการ เนื่องจากสถาบันการเงินชุมชน ส่วนใหญ่ให้บริการสมาชิกในด้านการฝาก-ถอนและชำระเงินกู้ในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยเหน็บกุญแจเป็นผู้เก็บรักษาเงินสดไว้ที่บ้านของตนเอง และหรือระหว่างวันทำการ ในการรับฝากและรับชำระหนี้ของสมาชิกรวมถึงการขนส่งหรือการนำเงินสดถือไปฝากที่ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งเปิดทำการในวันจันทร์ – ศุกร์นั้น อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการถูกโจรกรรม การทำลายชีวิตและทรัพย์สินกับผู้ที่ได้รับมอบหมายในการเก็บรักษาเงินสด เพื่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. ควรให้ความสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการให้มากยิ่งขึ้น โดยบุคลากรกลุ่มเป้าหมายแรกๆ ที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษคือ ประธานและคณะกรรมการ ควรเน้นด้านการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการจัดประชุม จัดสัมมนา ฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับ การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม เน้นในเรื่องกระบวนการบูรณาการวางแผนงานแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับ เนื่องจาก โมเดลของคณะกรรมการและสมาชิก ตัวแปรกลไกและกระบวนการบริหารจัดการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนมากที่สุด

3. ควรมีนโยบายให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นที่เล็งอย่างเป็นทางการทำหน้าที่ชี้แนะ ควบคุม ตรวจสอบ ให้คำปรึกษาการจัดทำบัญชี การจัดทำฐานข้อมูล ให้ความรู้ด้านกฎหมาย และให้คำปรึกษาเรื่องต่างๆ โดยให้การสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอหรือควรจัดจ้างเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดทำระบบบัญชี ด้านคอมพิวเตอร์มาประจำตำบลหรือเครือข่าย ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาหรืออาจจะจัดตั้งเป็นศูนย์คลินิก

ให้คำปรึกษาแก้ไขป้องกันปัญหาต่างๆ ประจำเครือข่ายตำบลหรืออำเภอ เพื่อป้องกันปัญหาอุปสรรคที่ไม่พึงประสงค์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ถ้าป้องกันได้ปัญหาดังกล่าวก็จะลดน้อยลง

ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนา

1. ควรปลูกจิตสำนึกของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบและความมีวินัยทางการเงินทั้งด้านการออมเงินสัจจะและการชำระหนี้เงินกู้ เพื่อให้เกิดเงินหมุนเวียนในระบบอย่างแท้จริงและปลูกฝังเรื่องการนำเงินไปใช้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์

2. ควรพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม ตัวแปรที่มีทิศทางความสัมพันธ์ทางบวก เช่น ตัวแปรทรัพยากรการบริหารด้านเงิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถ้าสมาชิกออมเงินสัจจะมากขึ้นความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนก็จะเพิ่มขึ้นตาม ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ ส่วนตัวแปรที่มีทิศทางความสัมพันธ์ทางลบ คือ ทรัพยากรการบริหารด้านคน แสดงให้เห็นว่า ถ้าสัดส่วนจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนจะลดลง ทั้งนี้เนื่องจาก การที่กองทุนมีจำนวนสมาชิกมากแต่เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกองทุนน้อย กองทุนไม่สามารถพัฒนาเติบโตได้ ดังนั้น ต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกให้มากขึ้นในการ ร่วมทำ ร่วมคิด ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล

3. ควรพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะทางการบริหารจัดการให้กับคณะกรรมการ โดยอาจมีการจัดการอบรม สัมมนา คู่มือหรือเชิญผู้บริหารกองทุนที่ประสบความสำเร็จมาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับกองทุนอื่นๆ ได้ทราบ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติซึ่งอาจจะจัดเป็นระดับอำเภอหรือจังหวัดก็ได้

4. ควรมีหน่วยงานที่แนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำระบบบัญชีของกองทุนหมู่บ้านและการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ถูกต้องรัดกุมพร้อมทั้งจัดทำคู่มือการลงบัญชีและการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปให้ชัดเจน เพื่อสะดวกแก่การจัดทำและการควบคุมตรวจสอบ

5. ควรมีหน่วยงานที่ให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อที่คณะกรรมการและสมาชิกจะได้ทราบและหาวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาที่รุนแรงถึงขั้นฟ้องร้องและถ้าหากการแก้ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้อำนาจรัฐทางกฎหมายแล้วจะได้ดำเนินการ ได้อย่างถูกต้องและไม่เกิดความเสียหายต่อสถาบันการเงินชุมชน

6. ควรมีหน่วยงานตรวจสอบและดูแลการบริหารจัดการหรือผู้ตรวจสอบบัญชีของกองทุน ทำการตรวจสอบผลการบริหารกองทุนเป็นระยะๆ เช่น ทุก 3-6 เดือน หรือ 1 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการบริหารจัดการแต่ละกองทุน เพื่อป้องกันการรั่วไหลของเงินกองทุนและจะได้แก้ไขความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ทันเวลาและมีการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อความโปร่งใสในการดำเนินการ

7. ควรมีการประชุมสัมพันธ์ ประกาศให้กองทุนหมู่บ้านทราบ และรับรู้ถึงการมีสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบที่มีการบริหารจัดการดีของแต่ละอำเภอหรือจังหวัด เพื่อเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการให้กับกองทุนอื่น สถาบันการเงินชุมชนอื่นๆ ได้ศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในด้านต่างๆ

8. ควรพิจารณาถึงกระบวนการที่จะพัฒนาให้ระบบเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านในระดับต่างๆ ให้มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานงานสร้างความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางการบริหารจัดการกองทุนด้วยกัน นอกจากนี้ตัวแทนเครือข่าย ควรถ่ายทอดแนวนโยบายและการดำเนินงานที่ได้รับทราบจากการประชุมมาถ่ายทอดให้กับคณะกรรมการกองทุนได้ทราบโดยเร็วและเป็นไปอย่างทั่วถึง ประกอบกับเครือข่ายเองต้องทำการประชาสัมพันธ์สร้างภาพลักษณ์และทำการขับเคลื่อนพัฒนากองทุนหมู่บ้านอย่างจริงจัง

9. ควรพัฒนาและออกแบบการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนให้มีความสะดวกคล่องตัวและง่ายต่อการปฏิบัติยิ่งขึ้น โดยเฉพาะลักษณะการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ที่ควรจะเป็นหรือควรจะทำในอนาคตและแนวทางการแก้ไข ป้องกัน ข้อที่ไม่พึงประสงค์ ผู้วิจัยใคร่เสนอแนะให้มีการนำเอาลักษณะการบริหารจัดการที่ได้วางไว้หรือที่พึงประสงค์จากข้อสรุปเนื้อหาของผู้ทรงคุณวุฒินั้นมาวางแผนเป็นนโยบายในการปฏิบัติสำหรับเป็นทางเลือกหนึ่งในการนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ และพัฒนาลักษณะการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทของสถาบันการเงินชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

1. ควรดำเนินการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันเพื่อตรวจสอบพิสูจน์หรือคัดค้านตัวแบบการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชนนั้นเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยค้นพบว่าตัวแปรที่นำมาศึกษาในสมการ ได้แก่ ทุนทางสังคม เครือข่าย ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม ทรัพยากรการ

บริหารด้านคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการนั้นมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม แต่การวิจัยยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลแต่ไม่ได้นำมาศึกษาให้อยู่ในสมการนี้ด้วย เช่น อิทธิพลของสภาวะแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ ดังนั้น ควรศึกษาถึงตัวแปรอื่นๆ เข้ามาเพิ่มเติมในสมการ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันการเงินชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งยั่งยืนให้สถาบันการเงินชุมชนต่อไป

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน โดยการแยกกลุ่มสถาบันการเงินชุมชนที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกัน จึงจะช่วยให้เห็นภาพรวมเกี่ยวกับความเข้มแข็งด้านองค์ความรู้ในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน หน่วยในการวิจัย (unit of analysis) มีหน่วยเป็นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งทุกหน่วยกองทุนมีโอกาสในการเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ดังนั้น การวิจัยเป็นการสุ่มความน่าจะเป็นทุกกองทุนที่มีการบริหารจัดการที่ดีและไม่ดีมีโอกาสถูกเลือกเข้ามาเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย ทำให้เห็นภาพการบริหารจัดการเป็นภาพรวมแต่ไม่ชัดเจน

3. ควรศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสถาบันการเงินชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติม เพื่อถ่วงดุลการบริหารจัดการตามแนวคิดทางตะวันตกที่ประเทศไทยนำมาใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบันให้ความสำคัญกับเงินตรา กำไรสูงสุด การต่อสู้แข่งขัน ความเจริญก้าวหน้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยและผลประโยชน์สูงสุด ขณะที่การบริหารจัดการตามแนวคิดทางตะวันออก ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การเสียสละ ความเมตตา ความพอเพียงตลอดจนความอยู่เย็นเป็นสุข เพื่อให้เกิดความถ่วงดุลและเข้าใจการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนให้สอดคล้องตามแนวทางปรัชญากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. 2545. ความเข้มแข็งของเครือข่าย หมู่บ้าน กช.คจ.. กรุงเทพฯ: ชุมชน
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____ . 2547. การบริหารจัดการทุนแบบมีอาชีพ กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านและ
ชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: ไร่ไทยเพรส.
- “กระแสนรศน์”. 2550. เปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านไทยกับธนาคารกสิกรามีน”. 2550. มติชน 6
เมษายน: 7.
- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2546. 1 ปี นโยบาย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
กระทรวงมหาดไทย.
- กาญจนา แก้วเทพ, ภัสวดี นิตเกษรสุนทร, สมสุข หินวิมาน, พระมหาบุญช่วย สิรินุโร และ
พระณรงค์ฤทธิ์ ขคดีโย. 2549. สื่อบ้านเข้มแข็งแรงแรงสุขภาพชุมชนเข้มแข็ง. โครงการ
สื่อบ้านสื่อสารสุข (สพส.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กำธร ธิฉลาด และคณะ. 2544. การพัฒนารูปแบบการบริหารกองทุนหมู่บ้านของ ตำบลทาบลาด
อำเภอแม่ทา จังหวัดเชียงใหม่: รายงานการวิจัย ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิตติศักดิ์ สีนรุณนิช. 2549. “การเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา http://www.info.tdri.or.th/ye_03/group/group3.2/grassroot.pdf (10 มิถุนายน
2549).
- เกริก วณิกกุล. 2549. “การดำเนินการของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อพัฒนาระบบสถาบัน
การเงิน”. น. 1-18. ใน การสัมมนาวิชาการประจำปี 2549. วันที่ 9-10 ธันวาคม 2549 ณ
โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.
- เกษม บุญอ่อน. 2522. “เคลฟาย : เทคนิคในการวิจัย”. วารสารครูปริทัศน์ 4, 10 (ตุลาคม): 26-28.
- ขวัญใจ รุจิเรข และ อรัญญา คัมภีรานนท์. 2549. “สถาบันการเงินชุมชน: แหล่งเงินทุนระดับราก
หญ้า”. วารสารเพื่อการพัฒนาชนบท ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
(ช.ก.ส.) 6, 19 (เมษายน-มิถุนายน): 29-30.

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2544. “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.villagefund.go.th> (1 พฤษภาคม 2551).
- _____. 2549. “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พ.ศ.2549”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.villagefund.go.th> (1 ตุลาคม 2551).
- _____. 2551. “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2551”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.villagefund.go.th> (1 ตุลาคม 2551).
- คณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด จังหวัดเชียงใหม่. 2550ก. รายงานวาระการประชุมคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด ครั้งที่ 2/2550. ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่. (อัครา).
- _____. 2550ข. รายงานวาระการประชุมคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด ครั้งที่ 3/2550. ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่. (อัครา).
- _____. 2550ค. รายงานวาระการประชุมคณะกรรมการสนับสนุนการดำเนินงาน กองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด ครั้งที่ 9/2550. ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่. (อัครา).
- จินตนา ธนวิบูลย์ชัย. 2537. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค PATH ANALYSIS. ม.ป.ป.: ม.ป.พ. เจริญผล สุวรรณโชติ. 2544. ทฤษฎีบริหาร. กรุงเทพฯ: อักษรไทย (น.ส.พ.ฟ้าเมืองไทย).
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2546. บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการ สำหรับคนจน และคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. 2546. โครงการวิจัยการศึกษาความยากจน ระยะที่สอง การศึกษาและวิเคราะห์นโยบายและมาตรการแก้ไขความยากจน. พิษณุโลก: คณะวิทยาการวัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ตุลา มหาพสุธานนท์. 2547. หลักการจัดการ-หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา จำกัด.

- ทักษิณ ชินวัตร. 2547. ยุทธศาสตร์และทิศทางการบริหารประเทศ เล่ม 3. กรุงเทพฯ:
ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- เทศา ธรรมชน. 2544. ยุทธศาสตร์ทักษิณ แนวทางแก้วิกฤติชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัท ไพลินบุ๊กเน็ต
จำกัด.
- ธงชัย สถาปนาชาติ. 2542. การบริหารองค์กรพัฒนาเอกชน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาสุขภาพ.
ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2549. “องค์กรการเงินชุมชนในภาคเหนือ”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.bot.or.th/BOTHomepage/Library/print2.asp> (25 ธันวาคม 2549).
- _____. 2551. “อัตราดอกเบี้ยธนาคารพาณิชย์”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://www.bot.or.th/> (25 มีนาคม 2551).
- _____. 2551. “สถิติข้อมูลยอดคงค้าง NPL และสินเชื่อ”. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.bot.or.th/> (25 มีนาคม 2551).
- ธีระพงษ์ แก้วหาวยงษ์. 2543. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลัง
น่านาวิทยา.
- _____. 2546. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง. พิมพ์ครั้งที่ 9. ขอนแก่น:
โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2546. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง.
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ 598 Print.
- นภาพรณี หะวานนท์, เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล และ สุรวุฒิ ปัดโสสง. 2546. รายงานสรุป
โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านกองทุนหมู่บ้านและการสะสมทุนชุมชน.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทิยา หุตานุวัตร และ ฌรงค์ หุตานุวัตร. 2547. การพัฒนาองค์กรชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- นำชัย ทนุผล. 2529. การพัฒนาชุมชน. เอกสารประกอบการเรียน วิชา สข.391. เชียงใหม่:
สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- บรรยงค์ โตจินดา. 2548. องค์กรและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: รามสาส์น (1977).
- บุญช่วย อุ้นชัยศรี และจากรัฐ จงพุดศิริ. 2548. รายงานการวิจัยพัฒนาการของกองทุนพัฒนา
หมู่บ้านในเขตปฏิรูปที่ดิน ศึกษากรณีบ้านหนองตะครองใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา บ้านดง
ยาง จังหวัดพิจิตร บ้านหนองเจ๊กกวย จังหวัดอุทัยธานี และบ้านทุ่งสวรรค์ จังหวัดร้อยเอ็ด.
กรุงเทพฯ: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.).

- ประจักษ์ ผลเรือง. 2546. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทนต์ ออบอุ้น, สหทัยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และ ชลกาญจน์ ฮาชันนารี. 2548. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- พรรณทิพย์ เพชรมาท. 2546. องค์การการเงินชุมชน: กองทุนการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- เพลินพิศ สัตย์สงวน. 2549. สถาบันการเงินเฉพาะกิจ: เครื่องมือของนโยบายรัฐในการเข้าถึงผู้ที่ไม่ได้รับบริการจากธนาคารพาณิชย์. น. 29-41. ใน การสัมมนาวิชาการประจำปี 2549. 9-10 ธันวาคม 2549 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และ พรรณทิพย์ เพชรมาท. “ระบบการเงินผู้มีรายได้น้อย (Micro Banking). [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.Job.haii.or.th> (31 พฤษภาคม 2549).
- กิม ภคเมธาวิ, อัมพร แก้วหนู และ ยินดี เข้าแก้ว. 2544. ภาพรวมองค์การการเงินชุมชนและกระบวนการจัดการเงินกองทุนหมู่บ้าน. รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ชุดโครงการ กองทุนชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มนตรี กรรพุมมาลย์. 2537. การพัฒนาชุมชน แนวคิด และการปฏิบัติ. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เมธี พะยอมยงค์, โสภณ แท่งเพชร, ธิเดช จันทราเดช, อร พะยอมยงค์ และ ھرรษา เศรษฐบุปผา. 2549. โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับตำบล อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภาค.
- วรรณา แผนมุนิน. 2543. จากทฤษฎีสู่ข้อมูลเชิงประจักษ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านเรา.
- วรวุฒิ โรมรัตน์พันธ์. 2548. ทูทางสังคม. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- วิชุดดา มาตันบุญ และ สมนึก ชัชวาลย์. 2546. การวิจัยและพัฒนาการบวนการบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. 2549. องค์ความรู้เกี่ยวกับกองทุนชุมชน. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- _____ . 2550. การจัดการกองทุนชุมชนในชนบท: กรณีศึกษาชุมชนพื้นราบ.
เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิรัช สงวนวงษ์วาน. 2547. การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน
เอ็ดดูเคชั่น อิน โค ไชนา.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). 2546. องค์การการเงินชุมชนกองทุนการพัฒนาเพื่อ
การพึ่งตนเองของชุมชน. หนังสือส่งเสริมความรู้ด้านการพัฒนา ชุดที่ 13. กรุงเทพฯ:
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2551. “องค์กรทางการเงินระดับจุลภาคในต่างประเทศ
และการเปรียบเทียบกับองค์กรทางการเงินระดับจุลภาคของไทย”. รายงานที่ไดอาร์ไอ
57 (เมษายน): 4-15.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546. การให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน
และหมู่บ้านรูปแบบกองทุนเงินทุนหมุนเวียน และเงินอุดหนุน เพื่อพัฒนาอาชีพและ
ส่งเสริมรายได้. กรุงเทพฯ: สำนักงบประมาณ.
- สนธยา พลศรี. 2533. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- สมคิด แก้วทิพย์. 2543. การพัฒนาบทบาทสหกรณ์การเกษตรในฐานะเครื่องมือเพื่อการพัฒนา
ชนบท: กรณีศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. เชียงใหม่: ภาคนิพนธ์
ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมคิด บางโม. 2548. องค์กรและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สมพันธ์ เตชะอธิก. 2537. ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สมยศ นาวิการ. 2538. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สามัคคีสาร (คอกหญ้า).
- _____ . 2546. การบริหารและพฤติกรรมองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2543. “ลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ”. วารสารศูนย์บริการวิชาการ
8, 2 (เมษายน – มิถุนายน): 8-12.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2541. รวมบทความทางวิธีวิทยาการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2547. ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.
พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- _____ . 2549. สังคมวิทยาองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมิหรา จิตตลดากร. 2546. ทฤษฎีองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: แสงเทียนการพิมพ์
สำนักพิมพ์คงวุฒิคุณากร.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. 2546. สูดยอดกองทุนภาคเหนือ
กองทุนหมู่บ้านดีเด่นระดับอำเภอ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย.
- _____ . 2547. คู่มือการประเมินศักยภาพ เพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้านแห่งชุมชนเมือง.
กรุงเทพฯ: สำนักเลขธิการนายกรัฐมนตรี.
- _____ . 2549ก. คู่มือการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลของกองทุนหมู่บ้านและชุมชน
เมือง. กรุงเทพฯ: สำนักเลขธิการนายกรัฐมนตรี.
- _____ . 2549ข. คู่มือการพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ:
สำนักเลขธิการนายกรัฐมนตรี.
- _____ . 2549ค. หลักการพัฒนากองทุนเป็นสถาบันการเงินชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนัก
เลขธิการนายกรัฐมนตรี.
- _____ . 2549ง. กองทุนหมู่บ้าน พลังหมู่บ้าน พลังชุมชน แก่ความยากจนของชาติ.
กรุงเทพฯ: สำนักเลขธิการนายกรัฐมนตรี.
- _____ . 2551. คลินิกกองทุนเคลื่อนที่ ไรศกองทุนเบื้องต้น. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา <http://www.villagefund.go.th> (10 กุมภาพันธ์ 2551).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. รายงานการศึกษาวิเคราะห์
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง. รายงานการวิจัย
รัฐบาล. กรุงเทพฯ: สำนักสารนิเทศ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ.
- _____ . 2546. แผนฯ 9 ฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: บริษัท เมืองการพิมพ์ จำกัด.
- _____ . 2549. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10”. [ระบบ
ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.cpd.go.th/web-deta/plan10/plan10.htm> (15 ธันวาคม
2549).
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่. 2545. การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คาราวรรณการพิมพ์.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2548. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2547. คู่มือ องค์การเครือข่ายกับการบริหารจัดการทุนแบบมีมืออาชีพ สี่ภาค. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. กระทรวงมหาดไทย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2540. เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับภาควิทยาทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ หลักการ วิธีการ และการประยุกต์. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุชาติ ชัดติยะ. 2547. การยอมรับของประชาชนต่อนโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนทางเศรษฐกิจของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 10. กลุ่มงานออกแบบสร้างสรรค์รายการ ส่วนผลิตรายการ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11.
- สุทธิ สุทธิสมบูรณ์ และ สมาน รังสีโยกฤษฎ์. 2539. หลักการบริหารเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.
- _____. 2543. สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า พรินติ้ง .
- _____. 2546. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า พรินติ้ง.
- สุนันทา เลานันท์. 2548. การพัฒนาองค์การ : Organization Development. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2549. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ ดิยาว. 2543. หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสรี พงศ์พิศ. 2548. เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง: โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ, นุชนาฏ รามสมภพ, ลัทธிகาล ศรีวะรมย์, วลัยลักษณ์
 อัคริรวงศ์, รั้งสรรค์ ประเสริฐศรี, ปกรณ์ ทาปราชญ์, จิรศักดิ์ จิยะจันทร์ และ วันชัย
 ประเสริฐศรี. 2542. 9 in 1 รู้เฟื่องเรื่องศัพท์การบริหารธุรกิจ/การบริหารรัฐกิจ.
 กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ, สุดา สุวรรณากิรมย์, ชวลิต ประภวานนท์ และสมศักดิ์
 วานิชยาภรณ์. 2545. องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์ (ปรับปรุงใหม่ล่าสุด).
 กรุงเทพฯ: ธรรมสาร
- องค์กรพัฒนาเอกชนพัฒนาชุมชนแออัดและชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น และองค์กรชาวบ้าน.
 2548. การศึกษารูปแบบการจัดการกองทุนที่เหมาะสมในชุมชนเมืองจังหวัดขอนแก่น.
 รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิชาติ ทองอยู่. 2546. ทูมชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน. นนทบุรี:
 โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน พัฒนาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
 วิโรฒ.
- อรชร พรประเสริฐ. 2547. “โครงการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างการบริหาร
 จัดการที่ดีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”. น. 1 ใน วารสารวิจัย
 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี 1, 2 (ธันวาคม 2547– พฤษภาคม
 2548): 1-17.
- อรสา หน่อปิ่น, กชกร การแข็ง, อาทิตย์ มัชฌิมคิกสมย์, ตระการ แก้วแดง และ ทศนีย์ พยงาย.
 2547. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง :
 กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านแม่กะ หมู่ 8 และกองทุนหมู่บ้านแม่ซ้อน หมู่ 4 อำเภอเชียงดาว
 จังหวัดเชียงใหม่. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
 วิจัย (สกว. ภาค).
- อ้อยทิพย์ เกตุเอม. “การพัฒนาทุนทางสังคมและประชาคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
 ชุมชน”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา www.comdev.ricr.ac.th/ (28 เมษายน 2550).
- อารีย์ เชื้อเมืองพาน และ ธเนศ ศรีวิชัยคำพันธ์. 2544. การพัฒนากลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนา
 เศรษฐกิจชุมชน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน. รายงานการวิจัย. ม.ป.ป.: สำนักงาน
 กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- เอ็นนู ซื่อสุวรรณ. 2544. “ช.ก.ส. กับการเพิ่มศักยภาพและโอกาสของผู้ยากจนภายใต้ภารกิจและบทบาทใหม่ในการพัฒนาชนบท”. น.Vii – Viii. ใน การสัมมนาวิชาการประจำปี 2544. วันที่ 24-25 พฤศจิกายน 2544 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.
- Cohen, J. and N.T. Uphoff. 1980. “Participation’s place in rural development: seeking clarify through specificity”. *World Development* 8 (March): 213-218.
- Jaffee, D. 2001. *Organization Theory: Tension and Change*. New York: McGraw-hill.
- Meyer, C. and S. Davis. 2003. *IT’s ALIVE: Coming Convergence of Information, Biology, and Business*. New York: Crown Business.
- Robbins, S. P. and M. Coulter. 2003. *Management*. 7th edition. New York: Prentice Hall.
- Yamane, T. 1973. *Statistics and Introductory Analysis*. New York: Harper and Row Publication.
- Yunus, M. 1997. *นายธนาคารเพื่อคนจน. แปลจากเรื่อง Vers un monde sans pauvreté*. โดย สฤณี อาชวานันทกุล. กรุงเทพฯ: มติชน.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ของคณะกรรมการและสมาชิก
สถาบันการเงินชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

แบบสัมภาษณ์สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

เรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยคุณภูนิพนธ์ของ ว่าที่ร้อยตรีสุรัชย์ กังวล นักศึกษาปริญญาเอกของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อศึกษาถึงการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯให้ยั่งยืนต่อไป และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่สละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นจริงเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง () หรือเติมข้อความตามข้อเท็จจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

1. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้เริ่มเปิดดำเนินการมาเมื่อ ปี พ.ศ.
2. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านปัจจุบัน เปิดทำการ จำนวนวันต่อปี
เหตุผล เพราะ (ระบุ).....
3. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านเปิดดำเนินการเฉลี่ยวันละ..... ชั่วโมง เปิดช่วงตั้งแต่เวลา ถึง เวลา..... นาฬิกา
เปิดทำการหรือให้บริการในวัน () จันทร์ () อังคาร () พุธ () พฤหัสบดี () ศุกร์ () เสาร์ () อาทิตย์
4. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีสำนักงานเพื่อดำเนินการหรือไม่
() 1. มี () 2. ไม่มี (ข้ามไปคำถาม ข้อที่ 6.)
5. ถ้ามีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯของท่าน มีลักษณะเป็นอย่างไร (ข้ามไปคำถาม ข้อที่ 7.)
() 1. มีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านแยกเป็นสัดส่วนซึ่งเป็นพื้นที่ของส่วนรวม
() 2. มีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านแต่อยู่ภายในบริเวณบ้านพักอาศัยของผู้นำหรือสมาชิก
() 3. มีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านแต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่า
() 4. อื่นๆ
6. หากไม่มีสำนักงานกองทุนหมู่บ้านฯท่านใช้สถานที่ลักษณะใด
() 1. ใช้สถานที่ภายในวัดเป็นที่นัดหมายและทำกิจกรรม
() 2. ใช้สถานที่ภายในบ้านพักของผู้นำหรือสมาชิกเป็นที่นัดหมายและทำกิจกรรม
() 3. ใช้สถานที่ราชการ เป็นที่นัดหมายและทำกิจกรรม
() 4. อื่นๆ
7. กองทุนหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองของท่าน ได้รับเงินต่อยอดจากสถาบันการเงิน จำนวน 100,000บาท หรือไม่
() 1. ได้รับ () 2. ไม่ได้รับ

8. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละเท่าใดต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ปกติ	คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ	ต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ฉุกเฉิน	คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ	ต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้.....	คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ	ต่อปี
9. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ร้อยละเท่าใดต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์	จ่ายอัตราดอกเบี้ยร้อยละ	ต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ	จ่ายอัตราดอกเบี้ยร้อยละ	ต่อปี
- อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก.....	จ่ายอัตราดอกเบี้ยร้อยละ	ต่อปี
10. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯหรือไม่
- () 1. เป็นเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯแล้ว
- () 2. อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ
- () 3. ยังไม่มีแนวโน้มที่คิดจะเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนฯ เพราะอะไร (ระบุ).....
11. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้ดำเนินการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลหรือไม่
- () 1. จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว
- () 2. อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนฯ ซึ่งจะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแน่นอน
- () 3. ยังไม่มีแนวโน้มที่คิดจะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล เพราะอะไร (ระบุ).....
12. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจะพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯกสถานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนอย่างไร
- () 1. จัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนแล้ว
- () 2. อยู่ระหว่างดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนฯ/รออนุญาตที่ชัดเจนก็จะจัดตั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชน
- () 3. ยังไม่มีแนวโน้มที่คิดจะจัดตั้ง เพราะอะไร (ระบุ).....
13. กองทุนหมู่บ้านฯ ของท่านมีปริมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สำนักงาน หรือไม่ จำนวนเท่าใด?
เครื่องคอมพิวเตอร์	() ไม่มี () มี	จำนวน	เครื่อง
เครื่องพิมพ์ดีด	() ไม่มี () มี	จำนวน	เครื่อง
โทรศัพท์	() ไม่มี () มี	จำนวน	เครื่อง
เครื่องโทรสาร	() ไม่มี () มี	จำนวน	เครื่อง
ตู้เก็บเอกสาร	() ไม่มี () มี	จำนวน	ตู้
โต๊ะทำงาน+เก้าอี้	() ไม่มี () มี	จำนวน	ชุด
อื่นๆ (ระบุ).....	() ไม่มี () มี	จำนวน	
14. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้ดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน ที่ครั้ง

15. กองทุนหมู่บ้านของท่านได้ดำเนินการจัดประชุมใหญ่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านฯ ก็ครั้ง ต่อปี
และในการประชุมในแต่ละครั้งมีจำนวนสมาชิกมาเข้าร่วมประชุมอย่างไร

- () 1. สมาชิกร่วมประชุมมากกว่า 3 ใน 4 ทุกครั้ง
() 2. สมาชิกร่วมประชุมมากกว่ากึ่งหนึ่งแต่ไม่ถึง 3 ใน 4
() 3. สมาชิกร่วมประชุมน้อยกว่ากึ่งหนึ่ง

16. อัตราการเจริญเติบโตการเพิ่มขึ้นของสมาชิก

- เมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านฯของท่าน มีจำนวนสมาชิกคน

17. อัตราการเจริญเติบโต การเพิ่มขึ้นของการออม

- เมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านฯของท่าน มีจำนวนเงินออมบาท

- เมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านฯของท่าน มีจำนวนเงินสัจจะบาท

- เมื่อเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านฯของท่าน มีจำนวนเงินถือหุ้นบาท

คำถาม ตั้งแต่ข้อที่ 18-27 ขอข้อมูล ณ ธันวาคม 2550

18. กองทุนหมู่บ้านฯของท่าน ณ ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกเท่าใด จำนวน คน

โดยแบ่งเป็น เพศชาย จำนวน คน

เพศหญิง จำนวน คน

19. กองทุนหมู่บ้านฯของท่าน ณ ปัจจุบันมีจำนวนคณะกรรมการเท่าใด จำนวน คน

โดยแบ่งเป็น เพศชาย จำนวน คน

เพศหญิง จำนวน คน

20. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีจำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม(สมทบฯ)กับกองทุนหมู่บ้านฯ อย่างไรบ้าง ณ ปัจจุบัน (ณ ธันวาคม 2550)

- เงินออม จำนวน บาท จำนวนสมาชิก คน

- เงินถือหุ้น จำนวน บาท จำนวนสมาชิก คน

- เงินสัจจะ จำนวน บาท จำนวนสมาชิก คน

- ค่าธรรมเนียม จำนวน บาท

- เงินบริจาค/ให้เปล่า จำนวน บาท

- เงินอื่นๆ จำนวน บาท

รวมทั้งหมดจำนวน บาท

21. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีรายละเอียดการปล่อยเงินกู้ ณ ปัจจุบัน (ณ ธันวาคม 2550) เป็นอย่างไร
ด้านเกษตรกรรม	จำนวน..... ราย	เป็นเงิน	บาท
ด้านอุตสาหกรรม	จำนวน..... ราย	เป็นเงิน	บาท
ด้านค้าขาย	จำนวน..... ราย	เป็นเงิน	บาท
ด้านการบริการ(ช่างซ่อมฯลฯ)	จำนวน..... ราย	เป็นเงิน	บาท
ด้านการกู้ฉุกเฉิน	จำนวน..... ราย	เป็นเงิน	บาท
ด้านอื่นๆ (กิจกรรมกลุ่ม).....	จำนวน..... ราย	เป็นเงิน	บาท
รวมทั้งหมด	จำนวน..... ราย	เป็นเงิน	บาท
22. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านของท่านมีการส่งใช้คืน เงินกู้ เป็นอย่างไรบ้าง (ณ ธันวาคม 2550)
- () 1. สมาชิกส่งใช้คืนตามสัญญา จำนวนราย เป็นเงินบาท
- () 2. สมาชิกไม่ส่งใช้คืนตามสัญญา จำนวนราย เป็นเงินบาท
- หากสมาชิกไม่ส่งคืนตามสัญญา จะมีวิธีดำเนินการอย่างไร (ระบุ)
-
-
23. กองทุนหมู่บ้านของท่านได้กำหนดเกณฑ์ เรื่องระยะเวลาในการใช้คืนเงินกู้ของสมาชิกอย่างไร
- () 1. กำหนดให้สมาชิกทุกคน ชำระคืนเงินกู้พร้อมกัน เช่น ชำระทุกสิ้นปี
- () 2. กำหนดให้สมาชิก ชำระคืนเงินกู้ตามแต่ละประเภทอาชีพตามกระแสรายได้ที่ได้รับ
- เช่น บางรายอาจจะชำระ 3 , 6 , 12 เดือนขึ้นอยู่กับอาชีพ / วัตถุประสงค์การกู้ยืมเงิน
24. กองทุนหมู่บ้านของท่านจัดสรรผลการดำเนินงาน ณ สิ้นปี พ.ศ. 2550 อย่างไร
1. ประกันความเสี่ยง	จำนวน	บาท	2. เฉลี่ยคืนผู้กู้	จำนวน	บาท
3. ตอบแทนคณะกรรมการ	จำนวน	บาท	4. ทุนการศึกษา	จำนวน	บาท
5. พัฒนาอาชีพ	จำนวน	บาท	6. สวัสดิการ	จำนวน	บาท
7. สาธารณประโยชน์	จำนวน	บาท	8. เงินเพิ่มทุน	จำนวน	บาท
9. เงินปันผล	จำนวน	บาท	10. อื่นๆ(ระบุ)	จำนวน	บาท
25. ในรอบปีที่ผ่านมา (ปี 2550) กองทุนหมู่บ้านของท่านมีผลประกอบการ อย่างไร
- มีผลประกอบการได้รับ () กำไรสุทธิ () ขาดทุนสุทธิ จำนวน
26. กองทุนหมู่บ้านของท่าน ณ ปัจจุบัน(ปี 2550) มีเงินสำรอง จำนวน
- (เงินที่ต้องกันสำรองไว้ตามระเบียบหรือ พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติหรือเงินประกันความเสี่ยง)
27. จำนวนเงินกองทุนทั้งหมดที่ได้รับคงเหลือ ณ ปัจจุบัน (ปี 2550) มีจำนวน
- (เงินกองทุนฯ หมายถึง เงินจัดสรร 1 ล้านบาท + เงินต่อยอด(ถ้ามี) + จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม (การออม,การถือหุ้น,ฯลฯ) + ปริมาณเงินต่างๆที่เพิ่มขึ้น เช่น กำไรสะสม เงินประกันความเสี่ยง เงินเพิ่มทุน)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ

2.1 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านทุนทางสังคม

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านทุนทางสังคม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- ความมีน้ำใจของสมาชิก การเอื้ออาทรต่อกัน มีความไว้วางใจ					
1.สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน/กองทุนหมู่บ้านฯ มีความเอื้ออาทรต่อกัน และสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้เป็นอย่างดีภายในชุมชน					
2.สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อเพื่อนสมาชิกในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ					
3.สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ					
4.สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อหน่วยงานของรัฐในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านฯ					
5.สมาชิกในชุมชนมีการแนะนำกันเองระหว่างสมาชิก ในการดำเนินชีวิตที่ดี เช่น แนะนำการประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ การออม ฯลฯ					
- การถ่ายทอดความรู้					
6.ผู้นำชุมชนสามารถประสานงานถ่ายทอดความรู้ทั้งภายในและนอกชุมชน ได้เป็นอย่างดี					
7.เมื่อคณะกรรมการได้เห็นหรือได้ยินข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการจะกลับมาถ่ายทอดให้คนในครอบครัว เพื่อนสมาชิก หรือคนรู้จักได้รับทราบ					
8.ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนของท่านมีการจัดอบรม ศึกษาดูงานหรือให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ แก่คณะกรรมการและสมาชิก					
- การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม					
9.สมาชิกกองทุนฯมีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ในวงสนทนา					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านทุนทางสังคม (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
10. ในระยะเวลาที่ผ่านมา สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนหรือ กองทุนหมู่บ้านจัดทำขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและ กองทุนหมู่บ้าน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของ กองทุนหมู่บ้าน ฯ สัจจกร การนิเทศงาน(จัดกิจกรรม) ให้สมาชิกที่ขอกู้ยืมเงิน ได้ รับทราบถึงขั้นตอนการกู้ยืมเงินต่างๆ					
- สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงิน ชุมชน (กองทุนหมู่บ้านฯ) 11. เมื่อกองทุนหมู่บ้านฯ ได้แจกเอกสารที่จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ สมาชิกและชุมชนจะอ่านและทำความเข้าใจกับเอกสาร เหล่านั้น					
12. สมาชิกมีส่วนช่วยกระจายข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน					
13. คณะกรรมการมีการชักชวนให้คนในหมู่บ้านมาเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะให้ความ ร่วมมือ					
14. สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุน หมู่บ้านฯ					

2.2 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านเครือข่าย

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านเครือข่าย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก 1. การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญทำให้กองทุน หมู่บ้านฯ และชุมชนมีการพัฒนา					
2. องค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านต้องการให้แต่ละกองทุน หมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านเครือข่าย (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
3.การมีเครือข่ายช่วยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดเวที ชาวบ้านเพื่อร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานของสมาชิกแต่ละครั้ง					
4. เครือข่ายได้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ให้สมาชิกได้รับทราบ อยู่อย่างสม่ำเสมอ					
- การเชื่อมโยงเครือข่าย 5.กองทุนหมู่บ้านฯของท่าน ได้รับความร่วมมือจากเครือข่าย ภายนอกชุมชนเป็นอย่างดี					
6.องค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯต้องช่วยเหลือกองทุน และ สมาชิกเครือข่าย ในการจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน					
7.กองทุนของท่าน ได้มีส่วน ในการช่วยเหลือกองทุน สมาชิก เครือข่ายในลักษณะ “เพื่อนสอนเพื่อน” หรือ “พี่สอนน้อง”					
8.ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านฯของท่าน ได้ร่วมกิจกรรม อื่นๆ เช่น การศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการ งานประเพณี ฯลฯ กับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน อยู่ในระดับใด					
- ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม 9.กองทุนหมู่บ้านฯของท่าน ได้ส่งตัวแทน ไปเข้าร่วมกิจกรรม ของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ อย่างต่อเนื่อง					
10.กองทุนหมู่บ้านของท่านเคยส่งตัวแทนเข้าร่วมในการ ประชุมและเสนอปัญหา ความต้องการกับเครือข่ายกองทุน หมู่บ้านฯเพียงใด					

2.3 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านภาวะผู้นำ

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านภาวะผู้นำ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- ขีดความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำ					
1.คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้าน อยู่ในระดับใด เช่น ทราบวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน หมู่บ้าน...					
2.คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของกองทุน หมู่บ้านอยู่ในระดับใด เช่น ทราบว่าสมาชิกสามารถกู้เงินได้ สูงสุดครั้งละเท่าใด...					
3. คณะกรรมการมีความเข้าใจและรู้ถึงหน้าที่ของสมาชิก เพียงใด เช่น สมาชิกสามารถรวมตัวกันเพื่อลงมติให้ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านพ้นจากตำแหน่งได้ หรือไม่โดยใช้คะแนนเสียง เท่าใด..... (ครั้งหนึ่งของ สมาชิกทั้งหมด)					
4.คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการให้กู้ยืมและ คืนเงินทุนเพียงใด เช่น การกู้ยืมเงินจากกองทุนไม่จำเป็นต้อง บอกวัตถุประสงค์ในการกู้ยืม ไร่หรือไม่					
- บทบาทของผู้นำ					
5.คณะกรรมการกองทุนฯ ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านว่ามีความถูกต้องเป็นไปตาม <u>พระราชบัญญัติ</u> กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547					
6.คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ดำเนินการติดตามผลของ การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน อย่างสม่ำเสมอ					
7.คณะกรรมการกองทุนฯ ได้มีการช่วยเหลือสมาชิกในการ ส่งเสริม แนะนำ การประกอบอาชีพ อย่างสม่ำเสมอ					
8. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ มีการควบคุมและตรวจสอบ สมาชิกให้ใช้เงินกู้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ใน หนังสือกู้เงินอย่างเข้มงวด/สม่ำเสมอ					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านภาวะผู้นำ (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
9. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการออมเงินของสมาชิกและชุมชน					
10. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพกองทุนหมู่บ้าน					

2.4 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ					
1. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้					
2. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขการค้ำประกันเงินกู้					
3. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบการจัดสรรผลกำไรสุทธิ					
4. สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในการเสนอแนะและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน					
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					
5. สมาชิกมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนของกองทุน					
6. สมาชิกมีส่วนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ หรือแรงงานในการทำกิจกรรมของกองทุนฯ					
7. สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน					
8. กองทุนท่านได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน					
9. สมาชิกได้เข้าร่วมการประชุมอย่างสม่ำเสมอในระดับใด					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านการมีส่วนร่วม (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์					
10.สมาชิกได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสม					
11. สมาชิกเคยได้รับสวัสดิการจากการดำเนินงานกองทุนฯ					
12. กองทุนของท่านได้จัดสรรผลกำไรสุทธิเพื่อพัฒนาชุมชน					
- การมีส่วนร่วมในการประเมิน					
13. สมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบบัญชีกองทุน					
14. สมาชิกมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ ในการใช้เงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านด้วยตนเอง					
15.สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลกองทุนหมู่บ้าน					

2.5 ลักษณะความเข้มแข็งและกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การวางแผน					
1.กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีการจัดทำแผนการดำเนินงานทั้งระยะสั้น ระยะยาว เช่น การวางแผนการติดตามหนี้					
2. แผนที่วางไว้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้					
3. การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ท่านได้ยึดถือระเบียบข้อบังคับ วัตถุประสงค์ เป็นหลักในการปฏิบัติ					
4.คณะกรรมการและสมาชิกมีส่วนช่วยในการวางแผน โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมาย การดำเนินงานของกองทุนฯ					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การจัดองค์การ					
5.กองทุนหมู่บ้านฯของท่านทำการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการมีความชัดเจน และ เหมาะสม					
6. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการ กองทุนเหมาะสม					
- การชี้นำ					
7.กองทุนหมู่บ้านฯมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิก/ชุมชนใน พื้นที่ทราบและเข้าใจถึงกิจกรรมที่จะดำเนินการ					
8. คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิก เข้าใจ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ					
9. คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิก เข้าใจในระเบียบ และพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ					
- การควบคุม					
10. กองทุนของท่านมีการควบคุม ตรวจสอบ การพิจารณาให้ เงินกู้กับสมาชิก					
11. กองทุนของท่านมีการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการใช้ เงินกู้ของสมาชิก					
12. กองทุนของท่านมีการกำหนด นโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ ต่างๆ มีความชัดเจนและสามารถนำมาบังคับ ควบคุมปฏิบัติได้					
13.คณะกรรมการผู้รับมอบอำนาจมีการกำชับ ตรวจสอบ และ ควบคุมการลงนามของผู้กู้และผู้ค้ำประกันในสัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกันฯ ค่อหน้าพยาน(คณะกรรมการ) ทุกราย					
14. คณะกรรมการได้จัดทำบัญชีและชี้แจงรายละเอียดของ เงินกองทุนฯให้สมาชิกทราบอย่างสม่ำเสมอ					
15.คณะกรรมการเปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามการทำงานของ คณะกรรมการได้อย่างสม่ำเสมอ					

2.6 ลักษณะความเข้มแข็งและด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านฯ)

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านฯ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
1. ผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านฯ ท่านในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
2. จำนวนเงินสำรอง/เงินประกันความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านฯ ท่านในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
3. จำนวนเงินออมที่สมาชิกรนำมาฝากกับกองทุนหมู่บ้านฯ เฉลี่ยต่อคนสมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
4. จำนวนเงินกู้ยืมที่สมาชิกได้รับเฉลี่ยต่อคน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
5. กองทุนหมู่บ้านฯ ของท่านมีจำนวนหนี้ค้างชำระเฉลี่ยต่อคน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด (หมายเหตุ : ถ้าหนี้ค้างชำระน้อยให้ตอบจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุดและถ้ามีหนี้ค้างชำระมากให้ตอบจากค่าน้อยที่สุดไปหาค่ามากที่สุด)					
6. กองทุนหมู่บ้านฯ ของท่านมีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิก สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
7. กองทุนหมู่บ้านฯ ของท่านมีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่ชุมชน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
8. ในรอบปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านฯ ของท่านมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิก อยู่ในระดับใด					
9. ในรอบปีที่ผ่านมา กองทุนหมู่บ้านฯ ของท่านมีอัตราการเพิ่มขึ้นของการออม อยู่ในระดับใด					

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค (ถ้าระบุว่า “ใช่” โปรดระบุแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้วย)

ปัญหาและอุปสรรค	ใช่	ไม่ใช่	แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค (โปรดระบุ)
1. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับสมาชิก ขาดความมั่นใจ จากความเอือมธุอาทรต่อกัน ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของกองทุนหมู่บ้าน			
2. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อประสาน งานการ ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายของหมู่บ้าน			
3. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ไม่มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสม หรือสอดคล้องกับหน้าที่ หรืองานที่ทำ			
4. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการหรือสมาชิก ไม่มีส่วนร่วม หรือ ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน			
5. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดคนที่มีความรู้ ความสามารถ ในการจัดทำบัญชี งบการเงิน และการจัดทำการรายงานต่างๆ			
6. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับเงินที่ให้กู้ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ในการนำไปใช้สร้างงาน หรือสร้างรายได้ของสมาชิก			
7. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคิดเลข หรือคอมพิวเตอร์ ฯลฯ มีจำนวนไม่เพียงพอ			

ปัญหาและอุปสรรค	ใช่	ไม่ใช่	แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค (โปรดระบุ)
8. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับการประสานงานกัน /การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการหรือมีการประสาน งานที่ไม่ดี			
9. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับจำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุนที่ไม่เหมาะสมกับการทำงาน			
10. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับการพิจารณาอนุมัติเงินกู้ยืมขั้นตอนมากหรือมีความยุ่งยาก ช้าช้อน ทำให้ต้องใช้เวลานานในการอนุมัติเงินกู้			
11. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับการติดตามหนี้ค้างชำระ			
12. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับการระดม เงินออม เงินัดจะหรือการถือหุ้น			
ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ (โปรดระบุ) 13.			
14.			

ปัญหาและอุปสรรค	ใช่	ไม่มี	แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค (โปรดระบุ)
15.			
16.			

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในด้านการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณมากที่สละเวลาในการให้ข้อมูล

แบบสัมภาษณ์สำหรับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

เรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยคุณิพนธ์ของ ว่าที่ร้อยตรีสุรัช กังวล นักศึกษาปริญญาเอกของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อศึกษาถึงการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาพัฒนากองทุนหมู่บ้านฯ ให้ยั่งยืนต่อไป และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่สละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นจริงเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง หรือเติมข้อความตามข้อเท็จจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ

1.1 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านทุนทางสังคม

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านทุนทางสังคม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- ความมีน้ำใจของสมาชิก การเอื้ออาทรต่อกัน มีความไว้วางใจ					
1. สมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน/กองทุนหมู่บ้านฯ มีความเอื้ออาทรต่อกัน และสามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดีภายในชุมชน					
2. สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อเพื่อนสมาชิกในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ					
3. สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อคณะกรรมการหรือผู้นำในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านฯ					
4. สมาชิกมีระดับความไว้วางใจต่อหน่วยงานของรัฐในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านฯ					
5. สมาชิกในชุมชนมีการแนะนำกันเองระหว่างสมาชิก ในการดำเนินชีวิตที่ดี เช่น แนะนำการประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ การออม ฯลฯ					
- การถ่ายทอดความรู้					
6. ผู้นำชุมชนสามารถประสานงานถ่ายทอดความรู้ทั้งภายในและนอกชุมชน ได้เป็นอย่างดี					
7. เมื่อคณะกรรมการเห็นหรือได้ยินข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน คณะกรรมการจะกลับมาถ่ายทอดให้คนในครอบครัว เพื่อนสมาชิก หรือคนรู้จักได้รับทราบ					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านทุนทางสังคม (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
8. ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนของท่านมีการจัดอบรม ศึกษาดูงานหรือให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ แก่คณะกรรมการและสมาชิก					
- การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรม					
9. สมาชิกกองทุนฯมีการพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในวงสนทนา					
10. ในระยะเวลาที่ผ่านมา สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนหรือกองทุนหมู่บ้านจัดทำขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและกองทุนหมู่บ้าน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมของ กองทุนหมู่บ้านฯต่างๆ การนิเทศงาน(จัดกิจกรรม) ให้สมาชิกที่ขอยืมเงินได้รับทราบถึงขั้นตอนการกู้ยืมเงินต่างๆ					
- สมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านฯ)					
11. เมื่อกองทุนหมู่บ้านฯได้แจกเอกสารที่จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่สมาชิกและชุมชนจะอ่านและทำความเข้าใจกับเอกสารเหล่านั้น					
12. สมาชิกมีส่วนช่วยกระจายข่าวสารเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน					
13. สมาชิกมีการชักชวนให้คนในหมู่บ้านมาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือ					
14. ท่านคิดว่าสมาชิกมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านฯ					

1.2 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านเครือข่าย

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านเครือข่าย	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิก					
1. การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกเป็นส่วนสำคัญทำให้กองทุนหมู่บ้านฯและชุมชนมีการพัฒนา					
2. องค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านต้องการให้แต่ละกองทุนหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ					
3. การมีเครือข่ายช่วยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานของสมาชิกแต่ละครั้ง					
4. เครือข่ายได้เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ให้สมาชิกได้รับทราบ อยู่อย่างสม่ำเสมอ					
- การเชื่อมโยงเครือข่าย					
5. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภายนอกชุมชนเป็นอย่างดี					
6. องค์กรเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯต้องช่วยเหลือกองทุนสมาชิกเครือข่าย ในการจัดการบริหารกองทุนหมู่บ้าน					
7. กองทุนของท่านได้มีส่วนในการช่วยเหลือกองทุน และสมาชิกเครือข่ายในลักษณะ “เพื่อนสอนเพื่อน” หรือ “พี่สอนน้อง”					
8. ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้ร่วมกิจกรรมอื่นๆ เช่น การศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการ งานประเพณี ฯลฯ กับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน อยู่ในระดับใด					
- ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม					
9. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านได้ส่งตัวแทนไปเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯ อย่างต่อเนื่อง					
10. กองทุนหมู่บ้านของท่านเคยส่งตัวแทนเข้าร่วมในการประชุมและเสนอปัญหา ความต้องการกับเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านฯเพียงใด					

1.3 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านภาวะผู้นำ

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านภาวะผู้นำ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- ขีดความสามารถในการบริหารจัดการของผู้นำ					
1.คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายกองทุนหมู่บ้าน อยู่ในระดับใด เช่น วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน					
2.คณะกรรมการมีความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบของกองทุน หมู่บ้านอยู่ในระดับใด เช่น กู้เงินได้สูงสุดครั้งละเท่าใด...					
3. คณะกรรมการมีความเข้าใจและรู้ถึงหน้าที่ของสมาชิก เพียงใด เช่น สมาชิกสามารถรวมตัวกันเพื่อลงมติให้คณะ กรรมการกองทุนหมู่บ้านพ้นจากตำแหน่งได้ หรือไม่ โดยใช้คะแนนเสียง เท่าใด.....(ครั้งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมด)					
4.คณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการให้กู้ยืมและ คืนเงินทุนเพียงใด เช่น การกู้ยืมเงินจากกองทุน ไม่จำเป็นต้อง บอกวัตถุประสงค์ในการกู้ยืม ใช่หรือไม่					
- บทบาทของผู้นำ					
5. คณะกรรมการกองทุนฯ ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของคณะ กรรมการกองทุนหมู่บ้านว่ามีความถูกต้องเป็นไปตามพระ <u>ราชบัญญัติ</u> กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2547					
6.คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ดำเนินการติดตามผลของ การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน อย่างสม่ำเสมอ					
7.คณะกรรมการกองทุนฯ ได้มีการช่วยเหลือสมาชิกในการ ส่งเสริม แนะนำ การประกอบอาชีพ อย่างสม่ำเสมอ					
8. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ มีการควบคุมและตรวจสอบ สมาชิกให้ใช้เงินกู้ให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ใน หนังสือกู้เงินอย่างเข้มงวด/สม่ำเสมอ					
9. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ให้การสนับสนุนและ ส่งเสริม ให้มีการออมเงินของสมาชิกและชุมชน					
10. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหา					

1.4 ลักษณะความเข้มแข็งและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านการมีส่วนร่วม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ					
1. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้					
2. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขการค้ำประกันเงินกู้					
3. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบการจัดสรรผลกำไรสุทธิ					
4. สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในการเสนอแนะและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน					
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					
5. สมาชิกมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนของกองทุน					
6. สมาชิกมีส่วนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ หรือแรงงานในการทำกิจกรรมของกองทุนฯ					
7. สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน					
8. กองทุนท่านได้เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมจัดทำระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้าน					
9. สมาชิกได้เข้าร่วมการประชุมอย่างสม่ำเสมอในระดับใด					
- การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์					
10. สมาชิกได้รับเงินปันผลตามสัดส่วนของกำไรสุทธิอย่างเหมาะสม					
11. สมาชิกเคยได้รับสวัสดิการจากการดำเนินงานกองทุนฯ					
12. กองทุนของท่านได้จัดสรรผลกำไรสุทธิเพื่อพัฒนาชุมชน					
- การมีส่วนร่วมในการประเมิน					
13. สมาชิกมีส่วนร่วมในการตรวจสอบบัญชีกองทุน					
14. สมาชิกมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ ในการใช้เงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านด้วยตนเอง					
15. สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลกองทุนหมู่บ้าน					

1.5 ลักษณะความเข้มแข็งและกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
- การวางแผน					
1. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีการจัดทำแผนการดำเนินงาน ทั้งระยะสั้น ระยะยาว เช่น การวางแผนติดตามหนี้					
2. แผนที่วางไว้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้					
3. การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ท่านได้ยึดถือระเบียบ ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ เป็นหลักในการปฏิบัติ					
4. คณะกรรมการและสมาชิกมีส่วนร่วมช่วยในการวางแผน โดย การกำหนดวัตถุประสงค์ การดำเนินงานของกองทุนฯ					
- การจัดการ					
5. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านทำการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการมีความชัดเจน และ เหมาะสม					
6. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการ กองทุนเหมาะสม					
- การชี้นำ					
7. กองทุนหมู่บ้านฯมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิก/ชุมชนใน พื้นที่ทราบและเข้าใจถึงกิจกรรมที่จะดำเนินการ					
8. คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิก เข้าใจ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านฯ					
9. คณะกรรมการได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิก เข้าใจในระเบียบ และพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ					
- การควบคุม					
10. กองทุนของท่านมีการควบคุม ตรวจสอบ การพิจารณาให้ เงินกู้กับสมาชิก					
11. กองทุนของท่านมีการควบคุม ตรวจสอบ ติดตามการใช้ เงินกู้ของสมาชิก					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านกลไกและกระบวนการบริหารจัดการ (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
12. กองทุนของท่านมีการกำหนด นโยบาย ระเบียบ ข้อบังคับ ต่างๆ มีความชัดเจนและสามารถนำมาบังคับ ควบคุมปฏิบัติได้					
13. คณะกรรมการผู้รับมอบอำนาจมีการกำกับ ตรวจสอบ และ ควบคุมการลงนามของผู้กู้และผู้ค้ำประกันในสัญญาเงินกู้ สัญญาค้ำประกันฯ ต่อหน้าพยาน(คณะกรรมการ) ทุกราย					
14. คณะกรรมการได้จัดทำบัญชีและชี้แจงรายละเอียดของ เงินกองทุนฯ ให้สมาชิกทราบอย่างสม่ำเสมอ					
15. คณะกรรมการเปิด โอกาสให้สมาชิกติดตามการทำงานของ คณะกรรมการได้อย่างสม่ำเสมอ					

1.6 ลักษณะความเข้มแข็งและด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านฯ)

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านฯ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
1. ผลประกอบการของกองทุนหมู่บ้านฯ ท่านในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
2. จำนวนเงินสำรอง/เงินประกันความเสี่ยงของกองทุนหมู่บ้านฯ ท่านในรอบปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
3. จำนวนเงินออมที่สมาชิกลำบากกับกองทุนหมู่บ้านฯ เฉลี่ยต่อคนสมาชิกมีความพอใจ อยู่ในระดับใด					
4. จำนวนเงินกู้ยืมที่สมาชิกได้รับเฉลี่ยต่อคน สมาชิกมีความพอใจ อยู่ในระดับใด					

ท่านมีระดับความคิดเห็นอย่างไร ด้านความเข้มแข็งของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านฯ) (ต่อ)	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
5. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีจำนวนหนี้ค้างชำระเฉลี่ยต่อคน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด (หมายเหตุ : ถ้าหนี้ค้าง ชำระน้อยให้ตอบจากค่ามากที่สุดไปหาน้อยที่สุดและถ้ามีหนี้ ค้างชำระมากให้ตอบจากค่าน้อยที่สุดไปหาค่ามากที่สุด)					
6. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่ สมาชิก สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
7. กองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีการจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่ ชุมชน สมาชิกมีความพอใจอยู่ในระดับใด					
8. ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีอัตราการ เพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิก อยู่ในระดับใด					
9. ในรอบปีที่ผ่านมากองทุนหมู่บ้านฯของท่านมีอัตราการ เพิ่มขึ้นของการออม อยู่ในระดับใด					

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค (ถ้าระบุว่า “ใช่” โปรดระบุแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้วย)

ปัญหาและอุปสรรค	ใช่	ไม่ใช่	แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรค (โปรดระบุ)
1. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับจำนวนคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ หรือไม่เหมาะสมกับการทำงาน			
2. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ไม้มีความรู้ ความสามารถที่เหมาะสม หรือสอดคล้องกับหน้าที่ หรืองานที่ทำ			
3. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับการขาดคนที่มีความรู้ความสามารถ ในการจัดทำบัญชี งบการเงิน และการจัดทำกรรายงานต่างๆ			
4. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับจำนวนเงินที่ให้กู้ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในการนำไปใช้สร้างงาน หรือสร้างรายได้ของสมาชิก			
5. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับการบริหารเงินที่มีเงินต้นคืนมากหรือมีความยุ่งยาก ซับซ้อน ทำให้ต้องใช้เวลามากในการอนุมัติเงินกู้			
6. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหากับการติดต่อประสานงาน การได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน			
7. สมาชิกกองทุนหมู่บ้านของท่าน ขาดความมั่นใจ ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้าน			

ปัญหาและอุปสรรค	ใช่	ไม่ใช่	แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค (โปรดระบุ)
8. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับภาระประสานงานกัน / การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการหรือมีภาระประสานงานที่ไม่ดี			
9. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับคณะกรรมการหรือสมาชิกไม่มีส่วนร่วม หรือ ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน			
10. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาเกี่ยวกับ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ต้องใช้ในการทำงาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องคิดเลข หรือคอมพิวเตอร์ ฯลฯ มีจำนวนไม่เพียงพอ			
11. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาในการติดตามหนี้ดังกล่าว			
12. กองทุนหมู่บ้านของท่านมีปัญหาในการระดม เงินออม เงินตั้งจะหรือการถือหุ้น			

ปัญหาและอุปสรรค	ใช่	ไม่ใช่	แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค (โปรดระบุ)
ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ (โปรดระบุ) 13.			
14.			

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในด้านการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณมากที่สละเวลาในการให้ข้อมูล

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ

งานวิจัยคุณูปนิพนธ์

เรื่อง การบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยคุณูปนิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาเอก ของวิทยาลัยบริหารศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยการดำเนินงานในขั้นนี้ เพื่อศึกษาถึงลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน(กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) โดยจะใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะขอความกรุณาท่าน โปรดช่วยให้ข้อมูล เพื่อนำความคิดเห็นของท่านมาประกอบการสร้างข้อสรุปเชิงเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชนให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

โดยผู้วิจัยได้นำส่งแบบสอบถามปลายเปิด จำนวน 1 ชุด ให้ท่านได้แสดงความคิดเห็น เพื่อรวบรวมความคิดเห็นกว้างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยตระหนักดีว่า ท่านผู้ทรงคุณวุฒิมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบเป็นจำนวนมาก จึงขอรบกวนเวลาของท่านเพื่อให้ข้อมูลตามแบบสอบถาม ประมาณ 2-3 ชั่วโมง และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ที่ท่านได้กรุณาให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

(ว่าที่ร้อยตรีสุรชัย กังวล)

ผู้วิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

เรื่อง ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามปลายเปิดนี้ เป็นความคิดเห็นกว้างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) ของจังหวัดเชียงใหม่ ควรจะเป็นไปในลักษณะใด

1. ลักษณะของการบริหารจัดการสถาบันการเงินชุมชน ควรเป็นอย่างไร
 - 1.1 ด้านทุนทางสังคม
 - 1.2 ด้านเครือข่าย
 - 1.3 ด้านภาวะผู้นำ คณะกรรมการ
 - 1.4 ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก/คณะกรรมการ
 - 1.5 ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านคน (สมาชิก คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน (ถ้ามี))
 - 1.6 ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านเงิน (เงินกู้ เงินออม/เงินสัจจะ สวัสดิการ)
 - 1.7 ด้านทรัพยากรการบริหารจัดการ ด้านวัสดุ อุปกรณ์
 - 1.8 ด้านกระบวนการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ การควบคุม

2. ลักษณะกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน ควรจะดำเนินการทำกิจกรรมในด้านใดบ้าง และอย่างไร

3. ท่านคิดว่า การพัฒนากองทุนหมู่บ้านเป็นสถาบันการเงินชุมชนนั้น คาดว่าจะพบกับปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง และท่านจะมีวิธีการเสนอแนวทางการป้องกัน แก้ไข ปัญหาและอุปสรรคนั้นอย่างไร

... ขอกราบขอบพระคุณยิ่ง ...

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

**รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการแสดงความคิดเห็น
เรื่อง ลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถาบันการเงินชุมชน**

1. นายสงค์ คำวงศ์ปิ่น	ประธานธนาคารหมู่บ้านป่าไผ่กลาง อำเภอสันกำแพง
2. ค.ศ.สุภาพ ชะมะโน	ประธานธนาคารหมู่บ้านทองฝาย อำเภอแม่ริม
3. นายชนกฤษ สุริยะ	ประธานสถาบันการเงินชุมชน หมู่บ้านม่อนปิ่น อำเภอฝาง
4. นายณรงค์ ทาสิ่งห้คำ	ประธานกองทุนหมู่บ้านสันผักหวาน อำเภอหางดงและ
ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลหางดง
5. นายพินิจ นาคเสน	ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอฝาง
6. นายทวีชัย สิงห์โทราช	ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
อำเภอเมืองเชียงใหม่
7. นายวีระ ค้างพันธุ์	ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อำเภอสารภี
8. นายแดง รุ่งเกียรติเจริญ	ประธานเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
จังหวัดเชียงใหม่
9. นางพัชรี วารีพัฒน์	ประธานกองทุนหมู่บ้าน ไสร์รักษ์ กิ่งอำเภอนบพิตำ
จังหวัดนครศรีธรรมราช
10. นายปราโมทย์ ประสิทธิ์	ผู้จัดการธนาคารออมสิน สาขาสารภี
11. นายรัชต์ ลุ่มจันทร์	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่
12. นายปรเมศวร์ อริเดช	หัวหน้าสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
สาขา 1 จังหวัดเชียงใหม่
13. นายทนุ ชื่นฟูวุฒิ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการใหญ่
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
14. นางกาญจนา กุลคิลก	พัฒนาการจังหวัดเชียงใหม่
15. รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ปิติปัญญา	อาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
16. รองศาสตราจารย์อารีย์ เชื้อเมืองพาน	อาจารย์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่
17. ดร.วิชุดดา มาตันบุญ	สถาบันวิจัยสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18. อาจารย์จรัส ปันสกุล	อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
19. อาจารย์กัม ภคเมธาวิ	ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ภาคผนวก ง
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ — สกุล	ว่าที่ร้อยตรี สุรชัย กังวล
เกิดเมื่อ	26 มกราคม 2513
ประวัติการศึกษา	<p>พ.ศ. 2533 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตลำปาง จังหวัดลำปาง</p> <p>พ.ศ. 2535 ปริญญาตรี เทคโนโลยีการเกษตรบัณฑิต (ทษ.ม.) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ สถาบันเทคโนโลยี การเกษตรแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่</p> <p>พ.ศ. 2537 ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วท.ม.) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ สถาบันเทคโนโลยี การเกษตรแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่</p> <p>พ.ศ. 2545 หลักสูตร “ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู” มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี</p> <p>พ.ศ. 2547 หลักสูตร “มินิเอ็มบีเอ การบริหารการตลาดสมัยใหม่ (UTCC MINI MBA IN MARKETING)” มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จังหวัดกรุงเทพมหานคร</p> <p>พ.ศ. 2549 หลักสูตร “Modern Executive Program: Experience” Oklahoma State University ประเทศสหรัฐอเมริกา</p>
ประวัติการทำงาน	<p>พ.ศ. 2538-ปัจจุบัน ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) จังหวัดเชียงใหม่</p> <p>พ.ศ. 2538-ปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่</p>
ประวัติงานวิจัย	พ.ศ. 2537 เรื่อง ต้นทุน ผลตอบแทนและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการผลิตข้าวไร่ ของเกษตรกรชาวไทยภูเขา: กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการเพาะปลูก 2536, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้